3 1761 08097161 7

125

Cóir Muinte na Saeoilse
ó sna Bráithrib Críostaíla
An Céad Cairt
Plúr

Cóir

CÓIR ṀÚINTE NA ꞤAEḊILꞤE

Ó NA

BRÁIṪRIḎ CRÍOSTAṀLA.

AN ĊÉAD LEABAR.

AN DARA CLÓ.

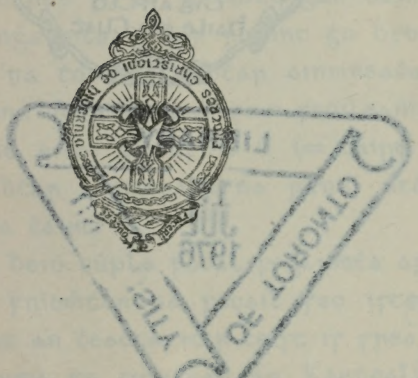

BAILE ÁṪA CLIAṪ:
M. H. MAC AN ꞤOILL ⁊ A ṀAC.
1922.

PB
1223
C3575
1922
v.1-3

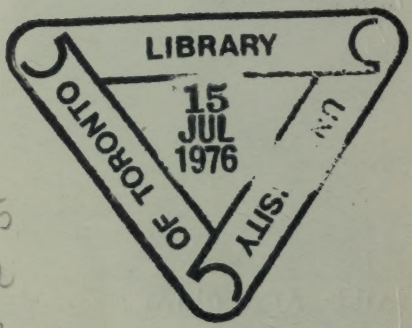

Reaṁ-ṗáḋ ḋo'n Ṁúinteoiṙ.

I ḋtoṙaċ ġaċ léiġinn múinteaṙ ġo cúṙamaċ an cláṙ ḟoġaṙ a ġaḃann leiṙ.

Ná h-oṙcaltaṙ na leaḃaiṙ go ḋtí go mbeiḋ ġaċ ḟocal iṙ ġaċ abṙa aṙ baṙṙ a ċeangan aġ an uile ṡcoláiṙe ṙa ṙang:

Múinteaṙ na ḟocail maṙ ṡeo: Tearbáineaḋ an múinteoiṙ ṙuo éiġin go ḃṙuil a ainm ṙa ċeaċt atá aiġe 'á ṁúineaḋ. Cuiṙeaḋ ṡé a ainm aṙ an ṙuo ṙo aṙ Ġaeḋilġ ġan bainṫ le h-aon teanġa eile. San ṙoinnṫ go ḃṙuil S (= ṡcoil) 'na ṫoṙaċ, ġeoḃṫaṙ ainmneaċa na ṙuoaí ḃíonn (coiṫċeanṫa) ṙna ṡcoileannaiḃ. San ṙoinnṫ eile, go ḃṙuil C (= ċaiṙṫ) 'na ṫoṙaċ, ġeoḃṫaṙ ainmneaċa na ṙuoaí atá le ḟeicṙint ṙa ċaiṙṫ.

Nuaiṙ a ḃeiḋ cúṙla ḟocal ḟoġlumṫa aġ na ṡcoláiṙíḃ, ṙníoṁṫáṙ na ḟocail ṡeo iṙteaċ i mion-ċainnṫ an ċeaċṫa, ioṙ ċeiṙṫ iṙ ḟṙeagṙa. Aṙ an ġcuma ṙo cuiṙṙeáṙ an Ġaeḋealġ 'á laḃaiṙṫ ó ṫoṙaċ.

Aon ḟocal nó abṙa nó ceiṙṫ a ḋéaṙṙaiḋ an múinteoiṙ, caiṫiḋ na ṡcoláiṙí é 'ṙáḋ cúṙla uaiṙ nó tṙí 'na ḋiaiḋ. Ní ḟéiḋiṙ aon ṙuo a

ḋul i n-aċrann go daingean 'na n-aiġne, gan iad 'á ċloirint go minic, ná aon focal nó abra a beiṫ ar barr a dteangan aca, gan iad 'á ráḋ go minic.

Is leor do sna naoiḋeanánaiḃ na ceaċtanna beiṫ aca de ġuṫ aṁáin, gan taḃairt fé iad a léiġeaṁ i n-aon ċor.

Cuirtear ceirteanna i rith gaċ léiġinn ar na ceaċtannaiḃ atá foġlumṫa ċeana. Deintear iad fo a ṁearcaḋ trí sna ceirteannaiḃ nuaḋa.

Bíoḋ an múinteoir go beoḋa anamaṁail i gcoṁnuiḋe, aċ ná dearṁadaḋ sé náċ ionnann soin agus beit neaṁ-ḟoiḋneaċ.

Ainmne na Leitreaċ.

Leitir	Ainm	Leitir	Ainm
a	a	m	mé
á	á (fada)	n	en
b	bé	o	o
c	cé	ó	ó (fada)
d	dé	p	pé
e	e	r	er
é	é (fada)	s	sé
f	fé	t	té
g	gé	u	u
i	i	ú	ú (fada)
í	í (fada)	h	hé
l	el		
ḃ	bé buailte	ġ	gé buailte
ċ	cé ,,	ṁ	mé ,,
ḋ	dé ,,	ṗ	pé ,,
ḟ	fé ,,	ṡ	sé ,,
		ṫ	té ,,

Cleactaó Focal.

Clár I.—na Guthaidhe.

ó	a	ó	o	ú	u
á	a	é	e	í	i

na Consona.

Clár II.				Clár III.	
pá	áp	pa	ap	po	óp
bá	áb	ba	ab	bó	ob
má	ám	ma	am	mo	óm
fá	áf	fa	af	fó	of
tá	át	ta	at	to	ót
dá	ád	da	ad	dó	od
ná	án	na	an	no	ón
lá	ál	la	al	ló	ol
rá	ár	ra	ar	ro	ór
ná	án	na	an	nó	on
cá	ác	ca	ac	co	óc
gá	ág	ga	ag	gó	óg
ngá	áng	nga	ang	ngó	óng

na consona.—Ar leanamaint.

Clár IV.		Clár V.		Clár VI.	
pu	up	pé	ép	pí	íp
bú	úb	bé	éb	bí	íb
mu	um	mé	ém	mí	ím
fú	uf	fé	éf	fí	íf
tú	ut	té	ét	tí	ít
ou	úo	oé	éo	oí	ío
nú	un	né	én	ní	ín
lu	ul	lé	él	lí	íl
ru	úr	ré	ér	rí	ír
ru	ur	ré	ér	rí	ír
cú	uc	cé	éc	cí	íc
gu	ug	gé	ég	gí	íg
ngu	ung	ngé	éng	ngí	íng

na gutaidhe sleamhain.

Clár VII.		Clár VIII.		Clár IX.	
pea	p'a	p'á	ó'p	p:é	í:p
bea	b'a	b'ó	ú'b	b:í	é:b
mea	m'a	m'ú	á'm	m:é	í:m
fea	f'a	f'á	á'f	f:í	é:f
tea	t'a	t'á	ó't	t:é	í:t
dea	d'a	d'ó	ú'd	d:é	í:d
nea	n'a	n'ú	á'n	n:í	é:n
lea	l'a	l'á	á'l	l:í	í:l
rea	r'a	r'ó	ó'r	r:í	é:r
rea	r'a	r'á	ú'r	r:é	í:r
cea	c'a	c'ó	á'c	c:é	é:c
gea	g'a	g'ú	ó'g	g:í	í:g
ngea	ng'a	ng'á	ú'ng	ng:é	é:ng

na consona fé análuġaḋ.

Cláp X.

ḃí	ṁí
ḃé	ṁé
ḃ·a	ṁ·a
ḃ·ó	ṁ·ó
ıḃ	ıṁ
ḃá	ṁá
ḃó	ṁó
ḃú	ṁú
uḃ	aṁ
ḃ:í	ṁ:í
ḃ:ë	ṁ:ë

Cláp XI.

ṫí	ṗí
ṫé	ṗé
ṫ·o	ṗ·ó
ṫ·a	ṗ·a
ṫá	ṗá
ṫó	ṗó
ṫú	ṗú
úṫ	—
aṫ	—
ıṫ	—
ṫ:ë	ṗ:ë

Cláp XII.

ċí	ġí	ȯí
ċé	ġé	ȯé
ċ·a	ġ·a	ȯ·a
ċ·ó	ġ·o	ȯ·ó
ıċ	—	—
ıċe	—	—

Cláp XIII.

ċá	ġá	ȯá
ċó	ġó	ȯó
ċú	ġú	ȯú
aċ	—	—
oċ	—	—
uċ	—	—
ċ:í	ġ:í	ȯ:í
ċ:ë	ġ:ë	ȯ:ë

1.

Cleaċtaḋ Foġaṁ.—Clárṡaċa I., II.

clár	falla (fallv) *
cat	mála (málv)
bád	hata (hatv)

S. 1. Is clár é. 2. Is falla e. 3. Is hata é.

C. 4. Is cat é. 5. Is mála e. 6. Is bád é.

Ceist.—Cad é an rud é sin?

2.

Cleaċtaḋ Foġaṁ.—Clár III.

bó	bóna (bónv)	stoca (stocv)
cor	dorlar (dorlvr)	stól
bróg	dorud (bórud)	tobar (tobvr)
	clóca (clócv)	bábóg

S. 1. Is bóna é. 2. Is stoca é. 3. Is bróg í. 4. Is stól é. 5. Is dorud é.

* v = an guṫaiḋe doilíos leaṫan [f. "Aids to Irish Pronunciation," § 11(h)].

C. 6, ıʃ bó í. 7, ıʃ clóca é. 8. ıʃ tobaʃ é.

ceıst.—Cad é an ruo é (í) ʃın?

3.

Cleaċtaḋ ʃoġaʃ.—Cláʃ IV.

---

cú carúʃ (cvʃúʃ) ġúna (ġúnv)
plúʃ borca (borġv) túʃna (túʃnv)
caróġ (cvróġ) ġaʃʃún

S. 1. ıʃ borca é. 2. ıʃ ġaʃʃún é. 3. ıʃ ġaʃʃún **tú.** 4. ıʃ caróġ í. 5. ıʃ carúʃ é.

C. 6. ıʃ túʃna é. 7. ıʃ cú í. 8. ıʃ ġúna é. 9. ıʃ clóca é. 10. ıʃ plúʃ é.

ceıst.—Cad é an ruo é (í) ʃın?

4.

Cleaċtaḋ ʃoġaʃ.—Cláʃ V.

---

cloġ	capall (capvll)
ġé	aʃal (aʃvl)
ʃac	tobaʃ (tobvʃ)

S. 1. ıʃ cloġ é ʃın. 2. ıʃ borca

é ſin. 3. An mála é ſin? Iſ mála é. 4. An bocca é ſin? Iſ bocca é. 5. An hata é ſin? Iſ hata é.

C. 6. Iſ capall é ſin. 7. Iſ aſal é ſin. 8. An capall é ſin? Iſ capall é. 9. Iſ ſac é ſin. 10. An ſac é ſin? Iſ ſac é. 11. Iſ ſgé í ſin. 12. An ſgé í ſin? Iſ ſgé í.

Ceisteanna.—1. Cad é an ſud é (í) ſin? 2. An capall (aſal, clog, ſtoca, caſóg, cú, ſuil.) é (í) ſin?

5.

Cleacṫaḋ Foġaſ.—Cláſ VI.

bſíſte (bſíſtə)*	ſcilling
bata (batv)	ſinginn

cipín

S. 1. Iſ bſíſte é ſin. 2. Iſ bſóg í ſin. An hata í ſin? Ní hata í, iſ bſóg í. 3. Iſ ſcilling í ſin. 4. An ſcilling í ſin? Ní ſcilling í, iſ

*ə = an ġuṫaiḋe doilém eaol [ſ. "Aids to Irish Pronunciation," [12 (e), (g)].

pingiinn í. 5. Is bata é sin. 6. Is cipín é sin. 7. An bata é sin? Ní bata é, is cipín é. 8. Ní gaisrún mé, is gaisrún tú. 9. An gaisrún é sin? Is gaisrún é.

Ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) sin?
2. An hata (scilling, borca, sac, cipín, srl.) é (í) sin?
3. An gaisrún mé (tú, é sin)?

6.

Cleachtadh Foghar.—Clár VII.

fear (f'ar *)	geata (g'atv)
ceaisc (c'asc)	Seán (s'án)
speal (spal)	cisean (cis'án)

S. 1. Is fear mé. 2. Ní fear tú, is gaisrún tú. 3. An fear Seán? Ní fear é, is gaisrún é. 4. Ní fear Seán, is gaisrún Seán.

C. 5. Is geata é sin. 6. Is cisean é sin. 7. Is speal í sin. 8. An

* Cuireann an phuinnte (') i n-iúil go bhfuil 'guthaibhe sleamhnáin caol' iosh f agus a. f. "Aids to Irish Pronunciation," §§ 44, 46. f caol atá ann.

bata í rin? Ní bata í, ir rpeal í. 9. ir ceapc í rin. 10. An ricín í? Ní ricín í, ir ceapc í.

ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) rin?
2. An geata (rpeal, bata, cireán, borca, clóca, gúna, rrl.) é (í) rin?
3. An feap tú (mé, Seán)?
4. An gaprún mé (tú, Seán)?

7.

Cleacht Fogar.—Cláraca II., VII.
(Aitléigeann.)

---

bán	**gorm** (gorvm)
dearg (d'arvg)	**cárta** (cártv)

S. 1. ir bóna é rin, **tá ré** bán, 2. Tá **an** bóna bán. 3. ir rcilling í rin. 4. Tá an rcilling bán. 5. ir cárta é, tá ré gorm. 6. Tá an cárta gorm.

C. 7. Tá an gúna gorm. 8. Tá an clóca dearg. 9. Tá an geata bán. 10. Tá an rvoca gorm. 11. ir plúr é rin, tá ré bán. 12. Tá an plúr bán.

ceisteanna.—1. Cad é an fud é (í) sin?
2. Cad tá bán (gorm, dearg)?
3. An bóna (cárta, stoca, capall, caróg, srl.) é (í) sin?

8.

Cleachtadh Foghar.—Clár VIII.

---

seol (s'ól)	seomra (s'ómrə)
eorna ('órnə)	suinneóg (sinn'óg, s'inn'óg)
seo (s'o)	bean (b'an)

S. 1. Is borca é seo. 2. Is stól é sin. 3. Is seomra é seo. 4. Is suinneog í seo. 5. Is doras é sin. 6. An fear é seo? Ní fear é seo, is garsún é.

C. 7. Is seol é sin; tá sé bán. 8. Tá an seol bán. 9. Is eorna í sin. 10. Is bean í sin. 11. An bean é sin? Ní bean é, is fear é.

ceisteanna.—1. Cad é an fud é (í) seo?
2. Cad é an fud é (í) sin?
3. Cad tá bán (gorm, dearg)?
4. An fear mé (tú, é, Seán)?
5. An doras (clár, boro, caróg, suinneog, seomra, srl.) é (í) sin?

9.

Cleaċtaó Foġaṁ.—Clár VIII.

Tomás (tʊmás)	Ant
Caipín (ca·pín)	Bainne (ba·nnə)
Cailín (ca·lín)	Páirte (pá·rtə)
Maide (ma·də)	Cáit (cá·t)
Bean (b·an)	Máire (má·rə)

S. 1. Is maide é seo. 2. Is caipín é sin. 3. Ní hata é, is caipín é. 4. Is ḟuinneoġ í sin. 5. An cipín é seo? Ní cipín é, is maide é. 6. An doras é seo. Ní doras é, is ballá é.

C. 7. Is ḟear Tomás, is ḟear é. 8. Is bean Máire, is bean í. 9. Ní bean Cáit, is cailín í. 10. Ní bean Tomás, is ḟear é. 11. Ní cailín Úna, is páirte í. 12. Ní páirte Ant, is ġarrún é. 13. Is bainne é seo. 14. Tá an bainne bán. 15. Is caipín é seo; tá sé ġorm.

Ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) seo?
2. An cipín (maide, hata, caipín, srl.) é seo?
3. An bean Máire (Cáit, Úna, Ant, tú, mé)?
4. An páirte (mé, tú, Ant, Úna, srl.)?

10.

Cleaćtaḋ ḟoġaṁ.—Clár ṁaća VII., VIII.

---

gaṁuiḋ (gaṁuḋ) íṁeal (íṁal)
ḟaḋa (ḟaḋa) geata (gata)
cnoc (cunòc) *

S. 1. Tá an bata **ḟaḋa.** 2. **Níl** an cipín ḟaḋa. 3. Tá an cipín **gaṁuiḋ.** 4. Níl an bata gaṁuiḋ, tá sé ḟaḋa. 5. Tá an seomra ḟaḋa; tá an borca gaṁuiḋ. 6. Níl an seomra gaṁuiḋ, tá sé ḟaḋa. 7. Tá an falla **áṁḋ;** tá an borca **íṁeal.** 8. Níl an falla íṁeal, tá sé áṁḋ. 9. Níl an borca áṁḋ, tá sé íṁeal. 10. Tá an doras áṁḋ. 11. Níl an stól áṁḋ, tá sé íṁeal.

C. 12. Is cnoc é sin, tá sé áṁḋ. 13. Tá an cnoc áṁḋ. 14. Níl an geata áṁḋ, tá sé íṁeal. 15. Níl an falla gaṁuiḋ, tá sé ḟaḋa. 16. Tá an geata gaṁuiḋ.

Ceisteanna.—1. Cad é an ṁud é seo?
2. Cad tá ḟaḋa (gaṁuiḋ, áṁḋ, íṁeal)?

* Cuirfear an cúilḟleasc so ar an sholla go dtuiteann an béim goḃa air. [f. "Aids to Irish Pronunciation" § 52.]

11.

Cleachtadh Foghar.—Clár IX.

Muirir (m:ірір)*	uirce (:ірґе)
muileann (m:іл·vnn)	bhfuil (b:іл) †

S. 1. Tá an bata fada, níl sé gairid. 2. **Bhfuil** an bata fada? Tá an bata fada. 3. Bhfuil an bata gairid? Níl an bata gairid, tá sé fada. 4. Bhfuil an cipín fada? Níl an cipín fada, tá sé gairid. 5. Bhfuil an falla árd? Tá an falla árd. 6. Bhfuil an borca árd? Níl an borca árd, tá sé íseal.

C. 7. Is cióca é sin, tá sé dearg. 8. Bhfuil an cióca gorm? Níl an cióca gorm, tá sé dearg. 9. Bhfuil an bainne gorm? Níl an bainne gorm, tá sé bán. 10. Bhfuil an caipín dearg? Níl an caipín dearg, tá sé gorm. 11. Níl an geata gorm, tá an geata bán. 12. Is

* Cuireann an dá ḟuinnte (:) i n-iúil go bhfuil guth ṡleamhnáin leathan idir m agus i. (F. "Aids to Irish Pronunciation," §§ 44, 46.) m leathan atá ann.

† Tabair fogar an focail, ach ná bac le h-urdubhadh, srl., sé láthair.

uirce é reo; ir muileann é reo. 13. An bainne é rin? Ní bainne é, ir uirce é. 14. An cnoc é reo? Ní cnoc é, ir muileann é. 15. Ḃfuil an muileann ár ro? Tá an muileann ár ro. 16. Ir garrún Muirir, ní fear é.

Ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) reo (rin)?

2. An bean (garrún, cailín, fear, páirte) Muirir (Úna, Art, Tomás, Máire, Cáit)?

3. Cad tá fada (gairid, dearg, bán, gorm, ár ro, íreal)?

4. Ḃfuil an cirín (an bata) fada? gairid?

5. Ḃfuil an reomra (an borca, an falla, rrl.) ár ro (íreal, fada, rrl.)?

6. Ḃfuil an gúna (an clóca, an cairín) gorm (dearg, bán)?

12.

Cleacṫaḋ Focaḷ.—Clár IX.

reol (r'ól)	cárta (cártə)
coirce (co·rcə)	coinín (co·nín)
beag (b·og)	mór (mú-ər)
madra (madrə)	crón

rom (rən)

S. 1. Ir borca é reo; ir borca e

rin. 2. Tá **an borca ro fada agur áiro**; tá **an borca roin** gairid agur íreal. 3. Tá an borca ro **mór.** 4. Tá an borca roin **beag.** 5. Tá an cárta ro gorm; tá an cárta roin dearg. 6. Tá an bóna ro bán; níl an bóna roin bán, tá ré gorm. 7. Tá an bata ro gairid. Níl an bata roin gairid, tá ré fada.

C. 8. **Ir** coirce é rin. 9. An coirce í reo? Ní coirce í, ir eorna í. 10. **Ir** madra é reo; ir coinín é rin. 11. An coinín é reo? Ní coinín é, ir madra é. 12. Tá an gúna ro **chón**; tá an gúna roin gorm. 13. Tá an geata ro dearg; tá an geata roin bán. 14. Tá an reoi ro mór; tá an reoi roin beag. 15. Tá an geata ro fada agur tá ré áiro; tá ré mór. 16. Tá an cat beag; tá an capall mór.

CEISTEANNA.—1. Cad é an rud é (í) reo (rin)?

2. An maora (coinín, reol, coirce, eorna, cú, srl.) é (í) reo?

3. Cad tá gorm (crón, dearg, bán)?

4. Ḃfuil an borca ro mór (beag, fada, íreal, srl.)?

13.

Cleacṫaḋ Foġar.—Clárach II., III.

ar (er)	anoir (ənír)
fraprán (fropán)	ḃfuil (b:il)
urlár (úrlár)	nóra (nóro)

S. 1. Ir mála é reo; ir rtól é rin. 2. Tá an mála **ar** an rtól. 3. Níl an mála ar an rtól **anoir**, tá an mála ar an urlár. 4. Tá an hata ar an rtól. Ḃfuil an hata ar an urlár? Níl an hata ar an urlár, tá sé ar an rtól. 5. Tá an fraprán ar an hata anoir. 6. **Cá ḃfuil** an fraprán? Tá an fraprán ar an hata. 7. Tá an ceilling ar an fraprán anoir.

8. Tá an mála ar an ṡtól: tá an ṡtól ḟé an mála. 9. Tá an hata ar an mála. Cad tá ḟé an hata? Tá an mála ḟé an hata. 10. Tá an ṡparán ar an urlár ḟé an ṡtól anoir.

C. 11. Tá an cat ar an ṡac: tá an ṡac ar an ṡtól. 12. Tá an ṡtól ḟé an ṡac. 13. Tá Nóra ar an ṡtól: tá an ṡtól ḟé Nóra. 14. Tá an ġúna ro chón. 15. Tá an ġúna ar Nóra. 16. Tá Máire ar an ṡtól.

Ceisteanna.—1. Cad é an ṡud é (í) ṡeo?

2. Cad tá ar an ṡtól? ar an mála? ar an hata? ar an ṡparán? ar an urlár?

3. Cá ḃfuil an cat? an ṡac? Nóra? an mála? an hata? an ṡparán?

4. Cad tá ḟé an ṡparán? ḟé an hata? ḟé an mála?

5. Ḃfuil an mála ar an urlár? an ṡcilling ar an ṡtól? an ḃorca ḟé an ṡtól?

14

Cleachtadh Foghar.—Clárach VII., VIII.

Pádhraig (páor:ig)	fiopa (f'opv)
Íde (íoə)	mór (mú-vr)
deartg (d'artvg)	beag (b'og)
gorm (gorvm)	inn an (in fvn, fv)

S. 1. Tá an borca fo beag. 2. Tá fé ar an ftól. 3. Tá an borca foin mór. 4. Tá fé fé an ftól. 5. Tá an **borca beag** ar an ftól. 6. Tá an **borca mór** fé an ftól. 7. Ir feilling í feo; tá an feilling **inn an** fparán. 8. Tá an cárta deartg inn an hata.

C. 9. Ir fiopa é feo. 10. Ir fear é feo; tá fé mór. 11. Tá an fear mór inn an fiopa. 12. Tá Pádhraig inn an fiopa. 13. Tá an clóca fo deartg; tá an clóca deartg ar Íde. 14. Tá an gúna foin gorm; tá an

gúna gorm ar úna. 15. Tá an gúna crón ar nóra.

Ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) reo (rin)?

2. An dorar (fuinneog, maide, bainne, cireán, rpeal, ceapc, ricín) é (í) reo?

3. Cá bfuil an borca mór? an borca beag? an cárta dearg? an gúna gorm? an clóca dearg? an gúna crón? nóra? Pádraig?

4. Cad tá ar íde? ar nóra? ar úna? ar an rac? fé nóra? fé an rac?

5. Cad tá inr an rpaidán? inr an hata? inr an riopa.

15.

Cleaċtaḋ Foġar.—Clár IV.

cluar (clú-vr)	Peadar (p'advr)
cuan (cú-vn)	rúil (rú·l)
gual (gú-al)	leir (ler)
gula (gú-vlv)	ag ól (v gól)
luarcán (lú-vrcán)	ag obair (v gòb:ir)
teine (tinə)	ag imirt (ə gìmirt)

gruaig (grú-əg)

S. Ir cluar í reo: ir rúil í reo.

2. An rúil í reo? Ní rúil í, ir cluar

í. 3. Ir gruaig í seo. 4. An cluas í seo? Ní cluas í, ir gruaig í. 5. Ir guala í seo.

C. 6. Ir cuan é seo: ir luascán é sin. 7. Tá Úna ar an luascán. 8. Ir teine í seo; ir gual é seo: tá an gual ins an teine. 9. Tá an capall bán **ag ól.** 10. Tá Peadar ag ól, leis. 11. Níl an garsún so ag ól, tá sé **ag imirt.** 12. Tá an páirte ar an luascán ag imirt, leis. 13. Níl Cáit ag imirt, tá sí **ag obair.** 14. Tá Máire ag obair, agus tá Tomás ag obair. 15. Tá an fear som ag obair leis.

Ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) seo (sin)?

2. An cluas (gruaig, súil, caróg, clog, cuan, guala, luascán, muileann) í (é) seo?

3. Cé tá ag imirt? ag ól? ag obair? ar an stól? ar an luascán?

4. Bfuil an garsún so ag ól? an fear sin ag imirt? Máire ag imirt? Nóra ar an luascán? Úna ag obair? Peadar ag imirt?

16.

Cleaċtaḋ Foġaṁ.—Clár X.

---

duḃ	meadaṁ (m·adṁ)
folaṁ (folṁ)	ṁeadaṁ (ṁ·adṁ)
lán	ḃean (ḃ·an)

S. 1. Tá an cáṁta fo bán. 2. Níl an cáṁta foin bán, tá sé **duḃ.** 3. Níl an bóna fo duḃ, tá sé bán. 4. Tá an borca fo **lán**; tá an borca foin **folaṁ.** 5. Tá an mála fo folaṁ. 6. Ḃfuil an **mála** lán? Níl an mála lán, tá sé folaṁ.

C. 7. Is fear é seo; tá **sé** ag obair; tá an fear ag obair. 8. Is bean **í** seo; tá **sí** ag obair, leis; tá **an ḃean** ag obair. 9. Is bó **í** seo; tá **sí** ag ól; tá **an ḃó** ag ól. 10. Is bróg í sin; tá **an ḃróg** duḃ. 11. Is meadaṁ í sin; tá an ṁeadaṁ ar an urlár. 12. Is bábóg í sin; tá an ḃábóg fo deaṁg. 13. Tá an fear agus an ḃean ins an sróma.

ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) seo (sin)?

2. Cad tá bán (dúb, dearg, gorm, crón, folaṁ, lán)?

3. Cé tá ag obair? ag ól? ag imirt?

4. Ḃfuil an fear so (an bean so, an ḃó so) ag imirt? ag ól? ag obair?

5. Ḃfuil an ḃróg (an ḃábóg, an ḃó) bán (dub, dearg)?

6. Cá ḃfuil an ṁeadar? Úna? Nóra? Páraig?

17.

Cleacṫad Foḡar.—Clár XI.

Ḃrian (brí-an)	bóṫar (bóhar)
Liam (lí-am)	roṫar (rohar)
Sean (sí-an)	blát (bláh)
carán (carán)	ag iṫe (ə gihə)

Siobán (s'abán)

S. 1. Is sean í seo. 2. Tá an sean dub. 3. Tá an sean **ins an ḃorca** anois. 4. Tá Liam ar an **stól**. 5. Ḃfuil Ḃrian ar an stól?

níl brian ar an ṡtól, tá sé ar an urlár.

c. 6. Is bóṫar é seo. 7. Tá an an bóṫar ḟada. 8. Is carán é seo. 9. Níl an carán ḟada, tá sé gairid. 10. Is roṫar é seo. 11. Tá brian ar an roṫar. 12. Tá an bó so ag ól. 13. Níl an bó seoin ag ól, tá sí ag iṫe. 14. Tá an capall dub ag iṫe, leis. 15. Is bád é seo; tá Liam **ins an bád.** 16. Is blát é seo, tá sé bán. 17. Tá an blát seoin deaṁg. 18. Tá an plúr **ins an ṁála.** 19. Tá Pádraig agus Siobán ins an siosa.

CEISTEANNA.—1. Cad é an rud é (í) seo (sin)?

2. Cá bḟuil an scian? an borca? an cat? Liam? Siobán? brian? Úna? Máire, Pádraig?

3. Cad tá ag ól? ag iṫe? ar an sac? ins an ṁála? ar Íde? ar Úna? ar Nóra?

4. Cé tá ag ól? ag imirt? ag obair? ar an luarcán? ins an bád? ar an roṫar? ins an siosa? ar an ṡtól?

18.

Cleaċtaḋ ḟoġaṙ.—Cláṙaċa VI., XI.

ḃéal (bí-al)	ıṙ é ṙeo (ṙé ṙ'o)
méaṙ (mí-aṙ)	ıṙ é ṙın (ṙé ṙın)
ṙéaṙ (ṙí-aṙ)	ıṙ í ṙın (ṙí ṙın)
Séamaṙ (ṙí-amʊṙ)	aca (ʊcù)
éan (í-an)	ġlaṙ
ṙūıl (ṙú·l)	ṙıṙón
ḣūıl (hú·l)	ḣıṙón (hıṙón)

páıṙéaṙ (pá·pé:ṙ)

S. 1. ıṙ ḃóna é ṙeo. 2. ıṙ ḃóna é ṙın. 3. **ıṙ é ṙeo mo** ḃóna. 4. **ıṙ é ṙın ḋo** ḃóna. 5. ıṙ é ṙın Séamaṙ; ıṙ é ṙın a ḃóna. 6. **ıṙ í ṙeo** mo ḣūıl; ıṙ í ṙeo mo ḣıṙón. 7. ıṙ í ṙeo mo ṁéaṙ. 8. ıṙ é ṙeo mo ḃéal. 9. ıṙ páıṙéaṙ é ṙeo; ıṙ páıṙéaṙ é ṙın. 10. ıṙ é ṙeo an páıṙéaṙ ḃán; ıṙ é ṙın an páıṙéaṙ ḋeaṙġ. 11. **Cé aca ro** an páıṙéaṙ ḃán? ıṙ é ṙeo an páıṙéaṙ ḃán. 12. Cé aca ro an cáṙta ġoṙm? ıṙ é ṙın an cáṙta ġoṙm.

C. 13. ıṙ é ṙeo Séamaṙ. 14. ıṙ í ṙın a ḃó. 15. Tá a ḃó ḃán. 16. ıṙ capall é ṙeo; tá ṙé ḃán. 17. ıṙ

capall é ſin; tá ſé dub. 18. Tá an capall bán beag; tá an capall dub mór. 19. Is féar é ſeo; tá an féar glas. 20. Is é ſeo Liam; is í ſeo a bád. 21. Is é ſin Brian; is é ſin a ṁoṫar. 22. Is éan é ſin.

Ceisteanna.—1. Cad é an ſud é (í) ſeo (ſin)? 2. Cé h-é (í) ſeo (ſin)? 3. An é (í) ſeo mo bóna? mo béal? do ġrón? mo ṁéar? do hata? do bríste? mo ġúil? do ſtoca? 4. Cé aca ſo an páipéar deaſg? an cárta dub? an capall beag? an capall dub? an bláṫ deaſg? Séamaſ? Nóra? Muiriſ? Cáit? Liam? Tomáſ?

19.

Cleaċtaḋ Foġar.—Clár XII.

---

deaſna (d'áraṅ)	géag (gí-ag)
cirtin	ſréir (ſréir)
grían (grí-an)	cleite (cleta)

S. 1. Is deaſna í ſeo; is deaſna í ſin. 2. Is í ſeo mo ḋeaſna. 3. Is í ſin do ḋeaſna. 4. Is giall é ſeo. 5. Is é ſeo mo ġiall. 6. An í ſin do ḋeaſna? 7. Ní h-í ſin mo ḋeaſna, is í ſin mo ṁéar.

C. 8. Is cleite é ſin; tá ſé dub.

9. Is cirtin í sin. 10. Tá Cáit agus Íde ins an ċirtin. 11. Tá an ċeapc so bán. 12. Tá an ċeapc soin dub. 13. Is ġéag í sin. 14. Tá an ġéag soin fada; tá an ġéag so gaisid. 15. Is í seo an spéis; is í sin an ġsian. 16. Tá an ġsian ar an spéis.

Ceisteanna.—1. Cad é an nud é (í) seo (sin)? 2. Cé h-é (í) seo (sin)? 3. Bfuil an cleite bán? an ċeapc so dub? an bó soin dub? an geata soin deapg? an ġéag so gaisid? 4. Cá bfuil Cáit? an ġsian? Siobán? an ṁeadar? Liam? Úna? Íde?

20.

Cleaċtaḋ Foġar.—Clár XIII.

glún	caol (c:ë:l)
gloine (gl:ina)	maol (m:ë:l)
dorn (dorvn)	aorta (:ë:rtv)
cailc (ca·lc)	raol (r:ë:l)
scoil (sco·l)	leaṫan (l·a-hvn)
sruṫ (sruh)	loċ
	seomra (s·ómrv)

S. 1. Is cailc í seo; tá sí bán. 2. Tá an ċailc bán. 3. Tá an ċailc ins an dorca. 4. Is caisín é seo. 5. An é seo mo ċaisín? Ní h-é seo mo ċaisín, is é seo do ċaisín. 6. Is

cor í reo; ir cor í rin. 7. Ir í rin do ċor. 8 Ir í reo mo ċluar; ir í rin do ċluar. 9. Ir í rin do ċaróg. 10. Ir í reo mo ġuala; ir í rin a ġuala. 11. Ir glúin í reo; ir glúin í rin. 12. Ir í rin do ġlúin. 13. Ir í reo mo ġruaig; ir í rin do ġruaig. 14. Ir dorn é reo; ir é rin do dorn. 15. Ir rcoil an reomra ro. 16. Tá an rcoil ánd agur **leaṫan.** 17. Níl an borca leaṫan; tá ré **caol.**

C. 18. Ir rruṫ é reo; ir loċ é rin. 19. Tá an rruṫ caol; tá an loċ leaṫan. 20. Ir gort é rin: tá an ṗeap ag obair inr an ġort. 21. Ir gloine í rin: tá uirce inr an ġloine. 22. Ir é rin Séamar; tá ré **aorta.** 23. Tá Íde óg; tá Máire aorta. 24. Tá an ṗeap aorta ro **maol.**

ceisteanna.—1. Ḃṗuil tú (Seán, Íde, Úna, Séamar, Máire) óg (aorta)? 2. Cad tá caol? leaṫan? deaṗg? gorm? glar? duḃ? cṗón? 3. Cad tá inr an ṁála? ar an rruṫ? inr an ċirtin? ar an loċ? ar an rac? inr an ġloine? inr an teine? ag ól? ag iṫe? 4. Cé tá inr an ġort? inr an ḃád? ar an ṗoṫar? inr an ċirtin? ar an luarcán? inr an riopa? ar an rtól? inr an ḃád? ag imirt? ag ól? ag obair?

CÓIR ṀÚINTE NA ḞAEḎILḞE

Ó NA

BRÁIṪRIB CRÍORTAṀLA.

AN DARA LEABAR.

BAILE ÁṪA CLIAṪ:
M. H. MAC AN ḞOILL ⁊ A ṀAC.
1924

Réaṁ-ṗáḋ do'n Ṁúinteoiṙ.

---

1 dtoṙaċ gaċ Léiġinn múinteaṙ go cúṙamaċ an cláṙ ḟoġaṙ a ġaḃann leiṙ.

Ná h-oṙcaltaṙ na leaḃaiṙ go dtí go mbeiḋ gaċ ḟocal iṙ gaċ abṙa aṙ baṙṙ a ṫeangan ag an uile ṙcoláiṙe ṙa ṗang.

Múinteaṙ na ḟocail maṙ ṙeo: Tearbáineaḋ an múinteoiṙ ṗuo éigin go bḟuil a ainm ṙa ċeaċt atá aige 'á ṁúineaḋ. Cuiṙeaḋ ṙé a ainm aṙ an ṗuo ṙo aṙ Gaeḋilg gan baint le h-aon teanga eile. Inṙ gaċ ceaċt go bḟuil S (= ṙcoil) 'na ṫoṙaċ, ġeoḃṫaṙ ainmneaċa na ṗuoaí bíonn (coitċeanta) ṙna ṙcoileannaiḃ. Inṙ gaċ ceaċt eile, go bḟuil C (= caiṙt) 'na ṫoṙaċ, ġeoḃṫaṙ ainmneaċa na ṗuoaí atá le ḟeicṙint ṙa ċaiṙt.

Nuaiṙ a beiḋ cúṙla ḟocal ḟoġlumṫa ag na ṙcoláiṙíḃ, ṙníoṁṫaṙ na ḟocail ṙeo iṙteaċ i mion-ċainnt an ċeaċta, ioṙ ċeiṙt iṙ ḟṙeagṙa. Aṙ an gcuma ṙo cuiṙḟeaṙ an Ġaeḋealg 'á laḃaiṙt ó ṫoṙaċ.

Aon ḟocal nó abṙa nó ceiṙt a dearḟaiḋ an múinteoiṙ, caiṫiḋ na ṙcoláiṙí é 'ṗáḋ cúṙla uaiṙ nó tṙí 'na ḋiaiḋ. Ní ḟéidiṙ aon ṗuo a

ḋul i n-aċrann go daingean 'na n-aiġne, gan iad 'á ċloirint go minic, ná aon focal nó abra a beiṫ ar barr a dteangan aca, gan iad 'á ráḋ go minic.

Ní foláir do'n ṁúinteoir córa gaċ ceaċta do fholáṫar roiṁ ré. Ta clár innte na gcóir seo le faġáil ar leaṫanaċ 64.

Cuirtear ceirteanna i rit gaċ léiġinn ar na ceaċtannaiḃ atá foġlumṫa ċeana. Deintear iad so a ṁearcaḋ trí sna ceirteannaiḃ nuaḋa.

Bíoḋ an múinteoir go beoḋa anamaṁail gcoṁnuiḋe, aċ ná deasiṁaḋaḋ sé náċ ionnann soin agus beiṫ neaṁ-ṡoiḋneaċ.

ainmne na leitreaċ.

leitir	ainm	leitir	ainm
a	a	m	mé
á	á (fada)	n	en
b	bé	o	o
c	cé	ó	ó (fada)
d	dé	p	pé
e	e	r	er
é	é (fada)	s	sé
f	fé	t	té
g	gé	u	u
i	i	ú	ú (fada)
í	í (fada)	h	hé
l	el		
ḃ	bé buailte	ġ	gé buailte
ċ	cé ,,	ṁ	mé ,,
ḋ	dé ,,	ṗ	pé ,,
ḟ	fé ,,	ṡ	sé ,,
		ṫ	té ,,

na stadanna.

. lán-ṡtad (lán-ṡtad)
: eidir ṡtad (eidir-ṡtad)
; leaṫ-ṡtad (l'a-ṡtad)
, camáinín (camá'nín)*
? coṁarṫa ceisṫe (cō'ṁr ceṡtə)†
! coṁarṫa iongna (cō'ṁr úna)
' ríneaḋ [ṡada] (ríneə ṡada)
' cúil-ḟleasc (cú'l'asc)
( ) cuibṡeaċ (ci:ṡ'aċ)
- cuing (ci:ng-g)
' coṁarṫa easnaiṁ (cō'ṁr asni:ṁ)
" " coṁarṫa aiṫṁire (cō'ṁr a'ṡirə)

Cleaċtaḋ Foġar.

CLÁR I.

buiḋe (bi:)	ṡliġe (ṡlí)
tuiġe (ti:)	oliġe (olí)
ciorḋe (ci:i)	luiġead (li:i:o)
luiġe (li:)	ṡuiġleaċ (ṡ:íl:aċ)
ṡuiḋe (ṡ:í)	buiḋean (bi:-an)
claiḋe (cl:í)	ṡuiḋeaċán (ṡ:í-aċán)

CLÁR II.

caṫaoir (ca-hír)	gaoiṫe (g:í-ha)
ṡcaoil (ṡc:íl)	daoine (d:ína)
caoil (c:íl)	aoirde (:írdə)

CLÁR III.

eiḃlín (eîlín)	deiṁin (deîn)
ġeibeann (ġeî:nn)	ġeiḃim (ġeîm)
éiriġ (eîriġ)	ḟeiḋil (ḟeîl)
leiġeas leî:s)	meiḋg (meîg)

* a = an ġuṫaiḋe doiléir leaṫan.
† ə = an ġuṫaiḋe doiléir caol.

CLÁR IV.

leabar (l·ór)	gaba (gó)
gabar (gór)	gabal (gól)
labairt (ló·rt)	meabair (m·ó·r)
clabra (clóra)	cabair (có·r)

CLÁR V.

peann (p·ónn)	crann (cróonn)
cam (cóm)	donn (dónn)
ceann (c·ónn)	poll (póll)
crom (cr.óm)	crom (cróm)

CLÁR VI.

adarc (:í:rc)	adartar (:í:rtvr)
Taog (t:í:g)	aġaid (íg)
raġao (r:í:o)	faġaim (f:ím)
Ṫaiog (híg)	caiop (c:íp)
Laiġin (l:ín)	raiġoiur (r:ío·ú·r)
adomao (:í:mvo)	gaoar (g:í:r)

CLÁR VII.

cainnt (c:ínnt)	aimriġ (:ímrig)
rainnt (r:ínnt)	caill (c:íll)
fail (f:íll)	Ḟrainnc (fr:ínnc)
aimrear (:ímr·vr)	baintreabaċ (b:íntr·vċ)

CLÁR VIII.

binn (bínn)	crainn (cra:ínn)
coill (c:íll)	grinn (gríinn)
cinn (cínn)	rinnce (ríinncə)
pinn (pínn)	rlinn (rlínn)
im (ím)	rlinnte (rlínntə)
muinntear (m:íntʼər)	ruinnreog (r:ínnrʼóg)

CLÁR IX.

a gcapall (ə gapəll)	a gcipín (ə gipín)
a mborca (ə morcə)	a mbiorán (ə mi:rán)
a bpáirpéar (ə bá:ṙé:rʼ)	a bpeann (ə bʼônn)
a bralla (ə ballə)	a brear (ə bʼar)
a dtobar (ə dobər)	a dteine (ə dinə)
a ndorar (ə norər)	a ndíinnéar (ə níné:r)
a ngarrún (əng arrún)	a ngeata (əng atə)

CLÁR X.

lámha (lã)	cumhra (cũrə)
ráṁa (rã)	cuṁang (cũng-g)
rnáṁ (rnãṁ)	cuṁdaċ (cũdəċ)
roṁat (rõt)	Saṁain (rõ·n)
coṁarṫa (cõ'ra)	gaṁain (gõ·n)
coṁnuiḋe (cõn:í)	geaṁair (gʼõ·r)

1.

Cleaċtaḋ ꝓoḡaṗ: Clár I.

buiḋe (b:í)	téaḡaṗṫa (tí-aḡv'ṗv)*
ꝓuiḋeaċán (ꝓ:í-vċán)	boṗo (bóṗo)
tanaiḋe (tan:í)	'ꝓeaḋ (ꝓ'a)
caiṗt (ca'ṗt)	

S. 1. Cad é an ꝓud é ꝓeo? 2. Is páipéaṗ é: páipéaṗ **'ꝓeaḋ** é. 3. Stól 'ꝓeaḋ é ꝓeo. 4. Tá an páipéaṗ aṗ an ꝓtól. 5. Cailc 'ꝓeaḋ í ꝓeo. 6. Tá an páipéaṗ buiḋe. 7. Níl an ċailc buiḋe: tá ꝓí bán. 8. Suiḋeaċán 'ꝓeaḋ é ꝓeo.

9. Ꝓeaṗ 'ꝓeaḋ mé. 10. Ꝡaṗṗún 'ꝓeaḋ ṫú. 11. Ꝡaṗṗún 'ꝓeaḋ Séamaṗ, leiṗ. 12. Ḃꝓuil an ċailc ꝓeo ꝡoṗm? Níl, tá ꝓí bán. 13. Níl an ḃꝓóꝡ ꝓo bán: tá ꝓí ꝓuḃ. 14. Tá an ḃꝓóꝡ ꝓoin buiḋe. 15. Tá an cáṗta ꝓo **téaḡaṗṫa**: tá an páipéaṗ ꝓo **tanaiḋe**. 16. Tá an clár téaḡaṗṫa: tá an ċaiṗt tanaiḋe. 17. Ḃꝓuil an boṗo ꝓo tanaiḋe? Níl, tá ꝓé téaḡaṗṫa

ceisteanna.—1. Cad é an ꝓud é (í) ꝓeo?

2. Ḃꝓuil an ꝓuiḋeaċán áṗo (íꝓeal, ꝓada, bán)? Ḃꝓuil an ċaiṗt móṗ (beaḡ, téaḡaṗṫa, tanaiḋe)? Ḃꝓuil an ḃꝓóꝡ ꝓo ꝓuḃ (buiḋe, bán, móṗ)? Ḃꝓuil an clár móṗ (beaḡ, bán, ꝓuḃ, buiḋe, ꝓada, leaṫan, téaḡaṗṫa)?

3. Cá ḃꝓuil an ċailc? an cáṗta? an páipeaṗ bán? an páipéaṗ ꝡoṗm?

Tóḡaiḋ na leaḃain amaċ.

Tóḡ ꝓo leaḃaṗ amaċ, a Liam.

* 'l, 'm, 'n, 'ṗ = l ḡan ḡuċ, m ḡan ḡuċ, ṗṗl.

2.

tuiġe (t:í)	ṡcioból (ṡci:ból)
claiḋe (cl:í)	eoṁna (·óṁn∀)
muileann (m:il·∀nn)	páiṁc (pá·ṁc)
ṡeanḋuine (ṡ'ànḋ:inə)	ġoṁt

———

C. 1. Is capall é ṡeo: capall ḋuḃ 'ṡeaḋ é. 2. Seanḋuine (=ṡeas aoṁta) 'ṡeaḋ Séamas. 3. Ní ṡeas Art, gaṁṡún 'ṡeaḋ é. 4. Bó 'ṡeaḋ í ṡeo. 5. Ní bó é ṡeo, asal 'ṡeaḋ é. 6. Páiṁte 'ṡeaḋ íde.

7. Tuiġe 'ṡeaḋ í ṡeo. 8. Tá an tuiġe as an ṡcioból. 9. Eoṁna 'ṡeaḋ í ṡeo. 10. Tá an eoṁna buiḋe. 11. Ṡalla 'ṡeaḋ é ṡin. 12. Ní ṡalla é ṡeo: claiḋe 'ṡeaḋ é. 13. Tá an claiḋe ins an ṡáiṁc. 14. Ġoṁt 'ṡeaḋ é ṡeo: ní páiṁc é. 15. Tá an ṡeas ṡo ag obair ins an ġoṁt. 16. Tá an ṡáiṁc glas. 17. Níl an ġoṁt glas, tá sé buiḋe. 18. Muileann 'ṡeaḋ é ṡin. 19. Tá an muileann ins an ṡáiṁc.

ceistenna.—1. Cad é an ṡud é (í) ṡeo?

2. An capall (bó, asal, tuiġe, ṡcioból, claiḋe, ṡalla, muileann, páiṁc, ġoṁt) é (í) ṡeo?

3. Ḃṡuil an capall ṡo ḋuḃ? an ṡáiṁc úd buiḋe? an tuiġe ṡeo bán? an ġoṁt ṡo glas? an ṡalla ṡo móṁ? an claiḋe úd ṡada? an eoṁna ṡoin glas? an muileann ṡo íṡeal? an cnoc ṡo árd?

4. An ꝑeaꞃ Séamaꞃ? an ꞅaꞃꞃún íȯe? an páiꞃte ú̇na? Cáiꞇ? An caiłín Cáiꞇ?

Orclaiḋ na Leaḃain!
Oꞃcail ḋo Leaḃaꞃ, a Ṡéamaiꞃ!
Seo Leaꞇ, a Ṁuiṁiꞃ.

Cleaċtaḋ ꝑoġaꞃ: Clár II.

'ꞃeaḋ (ꞃ'a)	ꞃuaḋ (ꞃúv)
ní h-eaḋ (ní ha)	Léine (Léna)
caṫaoiꞃ (cv-híꞃ)	caꞃaḃaꞇ (cə̀ꞃvḃaꞇ)
	coṁaꞃꞃa (cõꞃꞃv) *

S. 1. An ꞃuiḋeaċán é ꞃeo? **'Seaḋ** (= ꞃuiḋeaċán 'ꞃeaḋ é). 2. An ꞃuiḋeaċán é ꞃin? **Ní h-eaḋ** (= ní ꞃuiḋeaċán é). 3. An páiꞃéaꞃ é ꞃeo? 'Seaḋ. 4. An páiꞃéaꞃ bán é? **Ní** h-eaḋ, **aċ** páiꞃéaꞃ buiḋe. 5. An ꞃtół é ꞃeo? **Ní** h-eaḋ, aċ **caṫaoiꞃ.** 6. An cáꞃꞇa é ꞃeo? 'Seaḋ. 7. Cáꞃꞇa buiḋe 'ꞃeaḋ é. 8. **Ní** cáꞃꞇa ꞃeo, aċ páiꞃéaꞃ. 9. An ꝑeaꞃ tú? **Ní** h-eaḋ, aċ ꞅaꞃꞃún. 10. An ꞅaꞃꞃún Séamaꞃ? 'Seaḋ. 11. An ꞃuiḋeaċán é ꞃeo? **Ní** h-eaḋ, aċ ꞃtół.

* ã = á ꞃṕnuiġṫe, õ = ó ꞃṕnuiġṫe, ꞃꞃł. ꞅaḃann ꞃṕnġaił le ṁ i ꞅcoṁnuiḋe; ꞃin a ḃꞃuił ḋe ḋeiꞃꞃiġeaċt ꞇoiꞃ ḃ agur ṁ (ꞃ. "*Aids to Irish Pronunciation,*" §§ 13, 14).

12. Tá an ṡcól ṡoin ṡuaḋ. 13. Tá an páipéar ṡo ṡuaḋ, leis; páipéar ṡuaḋ 'ṡeaḋ é. 14. An bóna í ṡeo? Ní h-eaḋ, aċ caṡóg. 15. **Canabat** 'ṡeaḋ é ṡeo: **léine** 'ṡeaḋ í ṡeo. 16. An caṡóg í ṡeo? Ní h-eaḋ, aċ léine.

ceisteanna.—1. Cad é an ṡud é (í) ṡeo?
2. An bóna, cailc, canabat, caṡóg, clár, léine, bord, cluas, ṡuiḋeaċán, cárta, bṡóg é (í) ṡeo?
3. An páipéar bán, cárta buiḋe, ṡcól árd, borca lán é ṡeo?
4 An ṡeas mé, tú, Seán? An gaṡṡún mé, tú, Séamas?

Léiġ, a Ċonmaic.
Tura anois, a Ḃṡiain.
(nó) do ċoṁaṡṡa, anois.

4.

Cleaċtaḋ ṡoġas: Clár III.

---

galtán	deaṡg (d'aṡdg)
luaṡcán (lú-dṡcán)	ṡeol (ṡ'ól)
geaṡṡċaile (gə:ṡàċ:ilə)	Eiḃlín (eî-lín)

C. 1. An capall é ṡeo? 'Seaḋ. 2. An capall é ṡin? Ní h-eaḋ; aṡal 'ṡeaḋ é. 3. Ní luaṡcán í ṡeo, ṡṡeal 'ṡeaḋ í. 4. Luaṡcán 'ṡeaḋ é ṡeo. 5. Tá Úna an an luaṡcán. 6. An bean Úna? Ní h-eaḋ, páiṡte 'ṡeaḋ í.

7. Ní capall bán é ſeo, aċ capall dub. 8. Capall bán 'ſeaḋ é ſeo. 9. Clóca 'ſeaḋ é ſeo. 10. Clóca deaſg 'ſeaḋ é. 11. Ní clóca é ſeo aċ ſeol. 12. Tá an ſeol ſo mór. 13. Ꝿeata 'ſeaḋ é ſeo. 14. Ní ꝿeata deaſg é, aċ ꝿeata bán. 15. Ꝿeata deaſg 'ſeaḋ é ſeo. 16 Ní ꝿeata é ſeo, aċ doſar. 17. Ceaſc 'ſeaḋ í ſeo. 18. Ní ceaſc é ſeo, aċ ſicín. 19. Sicín, 'ſeaḋ é. 20. Ꝿaltán, 'ſeaḋ é ſeo. 21. Ꝿeaſſċaile 'ſeaḋ Nóſa, ꝿeaſſċaile 'ſeaḋ Eiblín, leiſ.

Ceisteanna.—1. Cad é an ſud é (í) ſin?

2. An ꝿúna, caróg, clóca, coinín, cú, madra, capall mór, ceaſc, ſtól, bád, ſoḋaſ, ꝿaltán é (í) ſeo?

3. Cé aca ſo an ꝿúna ꝿoſm? An capall dub? Úna? Nóſa? An coinín? An cat?

Léiġ an ċéad ráḋ eile, a Aint!
An ċéad leaṫanaċ eile!

5.

·noiſ (dn:ìſ)	ꝿloine (ꝿl:inə)
bán	ſolam (ſolvṁ)
ꝿoſm (ꝿoſvm)	póca (pócv)
·ſtiġ (ſtìꝿ)	nó (nú)

S. 1. Cad é an ſud í ſeo? Pinginn, 'ſeaḋ í. 2. Cá bſuil an ṗinginn? Tá ſí

ar an rtól. 3. Ḃfuil an ṗinginn ar an rtól **anoir?** Níl, tá rí ar an urlár. 4. Níl an ṗinginn ar an urlár anoir, tá rí irtiġ ra rparán (=inr an rparán). 5. Cailc 'reaḋ í reo. 6. Ḃfuil an ċailc gorm? Níl, tá rí bán. 7. Tá an ċailc irtiġ 'ra ṁála (=inr an mála). 8. Póca 'reaḋ é reo. 9. Tá an rparán irtiġ ra ṗóca ro anoir. 10. An póca í reo? Ní h-eaḋ, aċ ġloine. 11. Ġloine 'reaḋ í rin, leir. 12. Tá an ġloine reo **lán:** níl an ġloine rin lán, tá rí **folaṁ.** 13. Tá an borca ro folaṁ: tá an mála ro lán. 14. Ḃfuil an ġloine reo lán **nó** folaṁ? Tá rí folaṁ. 15. Tá mo ṗóca folaṁ leir. 16. Cad tá ra ġloine reo? Tá uirce ra ġloine rin: tá rí lán **d'**uirce? 17. Ḃfuil rí lán d'uirce anoir? Níl, tá rí folaṁ anoir. 18. Tá an borca ro lán **de** ċailc.

ceisteanna.—1. Cad é an nuo é (í) reo?

2. Cá ḃfuil an ṗinginn, an ċailc, an borca, an ġloine, an rtól, an rparán, an mála?

3. Cad tá 'ra ṁála, 'ra rparán, 'ra ḃorca, ra ċairín, ra ṗóca, ra ġloine?

4. Ḃfuil an mála, (an rparán, an borca ro, an ġloine rin), lán nó folaṁ?

Siar liḃ!
Siar leat, a Ṁiċíl.

Irteaċ liḃ!
Irteaċ leat, a Ċaṫail!

Druidiḋ anonn!
Druid anonn, a Ḋiarmuid!

6.

long (lúng-g)	buicéad (b:icé-vo)
riopa (r'opv)	searaimid (r'ar:íg)

C. 1. Mála 'read é reo. 2. Níl an mála folaṁ; tá ré lán de ḃlúr. 3. Long 'reaḋ í reo. 4. Níl an long ra loċ, tá rí ra ċuan. 5. Níl an galtán ra ċuan fór. 6. Páirc 'reaḋ í rin: gort 'reaḋ é reo. 7. Níl an fear ro ag obair ra ṗáirc: tá ré ag obair ra ġort. 8. Buicéad 'reaḋ é reo. 9. Níl an buicéad folaṁ; tá ré lán de ḃainne. 10. Tá an buicéad ro lán d'uisce. 11. Siopa 'reaḋ é reo. 12. Níl Cáit ra triopa: tá rí ra ċirtin. 13. Níl an riopa folaṁ. 14. Tá bean agus fear ra triopa. 15. Tá Cáit agus Íde ra ċirtin. 16. Tá an bád ro folaṁ; níl an bád roin folaṁ: tá fear ra ḃád roin.

Ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) reo?

2 Cad tá ra ṁála ro? ra ḃuicéad ro? ra ḃuicéad roin? ra ṗáirc reo?

3. Cé tá ra ċirtin? ra ḃád ro? ra triopa?

4. Cá ḃfuil Cáit? Íde? Máire? an fear ro? an muileann ro?

5. Ḃfuil Cáit ra riopa? an galtán ra ċuan? an long ra loċ? an ṁeadar ra ṗáirc? an fear ag obair ra ġort? an buicéad ro lán? an gúna ro dearg? an clóca ro gorm? an capall ro ag obair?

Searaimid leis an líne!

Searaiṁ leis an líne, a Risréaird!

Searaimid go díneaċ!

7.

Liam (lí-vm) — capaḃat (càpvḃat)
Muipir (M:ipir) — uaiṫne (ú-ə'nə)
cuaille (cú-əllə)

S. 1. Tá an páipéar ro bán: tá an páipéar roin buiḋe. 2. **Sin é** an páipéar bán (= ir é rin an páipéar bán): rin é an páipéar buiḋe. 3. An é rin an páipéar bán? 'Sé (= ir é). 4. **Sio í** mo ċluar (= ir í reo mo ċluar): rin í oo ċluar. 5. Sio í mo láṁ: rin í oo lám. 6. An í reo mo láṁ? 'Sí (= ir í). 7. An í rin oo ċluar? Ní h-í. Ir í rin mo láṁ, rio í mo ċluar. 8. Súil 'reaò í reo: rúil 'reaò í rin. 9. Sio í mo ṙúil, rin í oo ṙúil. 10. Sin é an borca mór: rin é an borca beag. 11. An é rin an borca mór? Ní h-é. Ir é rin an borca beag: rin é an borca mór. 12. Sin é Séamar: rin é Seán: rin é Muipir: rin é Liam. 13. An é reo Séamar? Ní h-é, rin é Séamar. 14. An é rin Art? Sé. 15. Cé h-é reo? Sio é Séamar. 16. Cé h-é rin? Sin é Pátraig. 17. Sio é an cárta **uaiṫne:** rin é an cárta oub. 18. Cuaille 'reaò í reo: tá rí raoa.

ceisteanna.—1. Cé h-é (í) reo?
2. Cao é an ruo é (í) reo (rin)?
3. An é (í) reo Séamar? Seán? Liam? Muipir? an

páipéar buiḋe? an cárta bán? an falla? an doras? mo ċluas? do ġruaiġ? mo láṁ? do ċaróg? mo bóna? do ċanabat? a súil? do bróg?

4. Ḃfuil an ċuaille dub? gairid? Ḃfuil an bróg so bán? an stoca so buiḋe? an ċaróg úd uaiṫne? an cairín seo deaṡg? an ċailc seo buiḋe? do láṁ solaṁ?

Cuirid ḃun méar leis an ḃfocal.

Cuir do ṁéar leis an ḃfocal, a Ṫomáis.

Tearbáin dom an focal, a Éamuinn.

8.

maora (maorv)	Muirir (m:irir)
ráḋ (rá)	leaṫanaċ (l'ahvnvċ)
coingiḃ (cinnib)	áirdiġiḋ (áird:íg)

C. 1. Ní h-í sin Una, is í sin Cáit; sin i Una ar an luarc-an. 2. Ní h-é sin Arit: is é sin Muirir: sin e Arit. 3. Ní h-é sin an gaisún atá ag ól: is é sin an gaisún atá ag imirt: sin é an gaisún atá ag ól. 4. Sin í Nóra ar an stól. 5. Sin í Cáit sa ċistin. 6. Ní h-é seo an feas atá ag obair: sin é an feas atá ag obair. 7. Sin é Ḃrian ar an ṁoṫar. 8. Ní h-é seo Liam: is é seo Muirir; sin é Liam sa ḃád. 9. Ní h-í seo an ḃó atá ag ól; is í seo an ḃó atá ag iṫe: sin í an ḃó

atá ag ól. 10. Sid é an capall atá ag ól; fin é an capall atá ag ite. 11. Ní h-é feo an ċú: if é feo an madra: fin í an ċú. 12. Ní h-í feo an báo beag: fin í an báo beag. 13. Sid í an eorna: fid é an coirce.

Ceisteanna.—1 Cé h-é (í) feo?

2. An é (í) feo muirir? Cáit? Úna? Íde? Liam? Art? Nóra? Séamas.

3. An é (í) feo an capall bán? An capall dub? An capall atá ag ól? An capall atá ag ite? An gaifrún atá ag imirt? An feap atá ag obair? An feap atá fa triopa? An bean atá fa ċirtin?

4. Cá bfuil Liam? Bria.? Míċeál? Úna? Cáit? An long fo?

Ánduiġiḋ na Leabain.

Ánduiġ do Leabap, a Ṗóil.

Coinġiḋ an Leabain amaċ uait, a Ṗeadain

9.

Clár X.

fuo	éigin (égən)
aon (:ë:n)	láṁ (laṁ)
aon-fuo (:ë:fvo)	láiṁ (lã·ṁ)
liaṫróid (lí-v'ró·d)	láṁa (lã)

S. 1. Cad é an fuo é feo? 2. Mála 'feaḋ é. 3. Ḃfuil fé folaṁ? Níl. 4. Tá nud éigin fa mála. 5. Cad tá 'fa ṁála? Ta liaṫróid fa ṁála. 6. Tá an mála folaṁ

anoir: níl **aon-nuo** ra ṁála anoir. 7. **Níl** mo láṁ folaṁ: tá nuo éigin **im** (=1 mo) láṁ. 8. **Ḃ**fuil aon nuo **it** (= 1 oo) láṁ? Tá. 9. **Ḃ**fuil a ṗóca folaṁ? **Níl**: tá nuo éigin 'na (= 1 n-a) ṗóca. 10. **Níl** aon-nuo ra sraṗán ro, tá ṙé folaṁ. 11. **Ḃ**fuil an sraṗán folaṁ anoir? 12. **Níl**, tá nuo éigin ra sraṗán: 13. Cao tá ra sraṗán? **Tá** scilling ra sraṗán. 14. Cá ḃfuil an sraṗán anoir? 15. Tá ṙé it ṗóca. 16. **Ḃ**fuil an scilling im póca? **Tá** an scilling it ṗóca. 17. Tá an scilling ra sraṗán agus tá an sraṗán it ṗóca. 18. Cao tá 'na ṗóca? **Níl** aon-nuo 'na ṗóca: tá a ṗóca **folaṁ.**

ceisteanna.—1. Cao é an nuo é (i) reo?

2. Cao tá im láṁ? im póca? im sraṗán? it ṗóca? ra ḃorca? ra ṁála? im ċaipín? io ċaipín? 'na ċaipín? 'na ṗóca?

3. Cá ḃfuil an ċailc? an scilling? an **liaṫróid?** an cárta? an ṗinginn?

4. **Ḃ**fuil mo láṁ it ṗóca? oo ċor 'na ṁála? mo ṗinginn it sraṗán? an ċailc it ṗóca?

5. **Ḃ**fuil aon-nuo ra ṁála ro? im póca? it ṗóca? 'ra sraṗán? it ċaipín?

Labair níor aoinde!
Aon tuaṫal?—láṁa i n-áinde!

10.

Cleachtadh foghar: Clár III

Éiblín (eílín) bacalainn (bacəl:inn)
tabair (tú·r) aire (a·rə)
ceadannaibh (ceádənn:iv)

C. 1. Tá Tomás ag obair 'na ghort. 2. Tá fréal 'na láimh. 3. Sin é an gaireán atá ag ól. 4. Tá gloine 'na láimh. 5. Tá an fear duine ag an teine. 6. Tá an páirpéar 'na láimh. 7. Tá Máire ag obair: níl an túrna 'na láimh. 8. Tá an túrna ar an urlár. 9. Tá an bó ag ithe: tá féar 'na béal. 10. Sin í Nóra ar an ceól. 11. Níl an cireán 'na laimh. 12. Tá an cireán bán 'na chirtin. 13. Tá an cireán eile ar an urlár. 14. Sid é Art: tá maide 'na láimh agus tá cleite 'na chairín. 15. Sin í Íde 'na chirtin: tá bábóg 'na bacalainn. 16. Sid í Éiblín: tá bábóg 'na bacalainn, leis.

Ceisteanna.—1. Cé h-é (í) seo? Cad tá 'na láimh?
2. Cad tá 'na chirtin? na bád? ar an loch? ar an gnuth?
3. Cé tá ag obair? ag ól? ag imirt?
4. Cad tá Tomás? (an gaireán so? Art? Máire? Cáit?) do (= ə) dhéanamh?

Tabair aire do na ceadannaibh!
Searaimh i lár an hanza, a Pádraig!

11.

Cleacṫaḋ ꝑoḡaṙ: Cláṙ IV.

Leaḃaṙ (L·ôṙ)
a ḋuine uaṙail (a ḋ:in ú-vṙ:il)
Ṡéamaiṙ (hí-am:iṙ)
Ṡeáin (ċ·á·n)
Ṫomáiṙ (hvmá·ṙ)
Lean (L·an)
Liaṫṙóiḋ (lí-v'ṙó·ḋ)

S. 1. Cad é an ṙud é ṙeo, **a Ṗádṙaiġ?** 2. Leaḃaṙ 'ṙeaḋ é, **a ḋuine uaṙail.** 3. Cá ḃfuil an leaḃaṙ, **a Ṡeáin?** Tá ṙé aṙ an ṙtól. 4. Ḃfuil an leaḃaṙ aṙ an ṙtól anoiṙ, **a Ṡéamaiṙ?** Níl, a ḋuine uaṙail, tá ṙé aṙ an uṙláṙ. 5. Cad tá ṙa ḃoṙca, a Liam? Tá an ċailc ṙa ḃoṙca. 6. Ḃfuil an ṙeilliṅġ ṙeo ṙa ḃoṙca, **a Ṫomáiṙ?** Níl, a ḋuine uaṙail; tá ṙí aṙ an ṙtól.

7. **Cuiṙ** an ṙeilliṅġ ṙa ṙpaṙán, a Ṡéamaiṙ. 8. Cá ḃfuil an ṙeilliṅġ anoiṙ, a Ṗádṙaiġ? Tá ṙí ṙa ṙpaṙán. 9. Ḃfuil an ṙeilliṅġ ṙa ḃoṙca, a Ṁuiṙiṙ? Níl, a ḋuine uaṙail; tá ṙí ṙa ṙpaṙán.

10. Cuiṙ an liaṫṙóiḋ ṙeo aṙ an uṙláṙ, a Ṡeáin. 11. Cá ḃfuil an liaṫṙóiḋ anoiṙ, a Ṗádṙaiġ? Tá ṙí aṙ an uṙláṙ. 12. Cuiṙ an liaṫṙóiḋ aṙ an ṙtól, a Ṡéamaiṙ. 13. Cuiṙ an liaṫṙóiḋ aṙ an uṙláṙ aṙíṙ, a Ṁuiṙiṙ.

14. Cuir an ċailc seo it ṗóca, a Ṡeáin
15. Ḃfuil an ċailc ar an urlár anoir, a Ṡeáin? Níl, a ḋuine uasail, tá sí im póca.

ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) seo? a Ṡéamair, srl.

2. Cá ḃfuil sé?

3. Cuir an leabar ar an urlár, an páipéar ar an stól, an ċailc sa ḃosca, an liaṫróid sa ṁála, an scilling sa sparán, an ṗinginn it ṗóca, an raol im póca, an leabar ar an stól, srl. (a Ṡeáin, srl.)

Go néiḋ!
Léiġ leat, a Ṫaiḋg
Lean ort, a Liam!

12.

[Aiṫléiġeann ar an gcaint.]

1. Teasbáin dom an capall bán [sin é an capall bán]: an ċeapc [sin í an ċeapc]: an capall beag: an coinín: an túrna: an muileann: an luascán: an falla: an claiḋe: an bláṫ deargʼ: an gé: an seol: an cuan: an long: an doras: an coirce: an geata bán: an teine: an cnoc: an galtán: an sruṫ: an roṫar: an siosa: an ġleite: an madra: an ċú: an ṁeadar: an ṗear maol: an tobar: an speal: an bláṫ bán: an eorna: an stól: an cisean bán: an scioból: an gúna gorm: an clóca dearg: an sicín: an ġrian: an ḃean atá sa triosa: an ġéag: an ḋíon: an garsún: muisir: máire: ḃrian: art: cáit: nóra.

2. Ḃfuil an capall so bán? dub? Ḃfuil an gúna sein dearg? gorm? uaiṫne? crón? an gé seo bán? an páipc seo buiḋe? glas? dearg? an caipin seo dearg? an

caṗaḃaṫ ṗo ḋuḃ? an ċú ṗo bán? an ṗeaṗ ṗo ḋoṗṫa? an ḃeaṫ ṗo óg?

3. Cad é an ḋaċ é ṡin? [Tá ṡé bán, ġrl.]

4. Cé tá aṗ an luaṗcán? aṗ an ṡtól? ṗa ṫriopa? ṗa báḋ? ṗa ċiṗṫin? aṗ an ṗoḃaṗ? ag ḋbaiṗ ṗa ġoṗṫ? ag ḋbaiṗ ṗa ċiṗṫin? ag imiṗt? ag ól?

5. Ca ḃṗuil ḃṗian? íoḋ? Toṁáṗ? Liam? Úna? Nóṗa? Cáit? an cat? an plúṗ? an ciṗeán? an ṁeaḋaṗ? an baiṁne? an báḋ? an Long? an muileann?

6. Cé h-é (í) ṡeo? [Sin é Séamaṗ. Sin í Nóṗa, ġrl.]

7. An é (í) ṡeo an luaṗcán? [Ní h-é ṡin an luaṗcán, iṗ é ṡin an báḋ: ṡin é an luaṗcán.] An ġaltán? an coiṁín? an ṗalla? an túṗna? an ṡcioḃól? an claiḋe? an cnoc? an tuiġe? an buicéaḋ? an ṡeol bán? an ṡeol móṗ? an eoṗna? an léine? an maḋṗa?

Leiṫniġ an ṗocal ṡoin, a Ṡeoraiṁ Abaiṗ anoiṗ é!

13.

Cleaċtaḋ ṗoġaṗ: Clár VIII.

Táim (tá·m)	ḃṗuilim (ḃ:ilim)
{táiṗ (tá·ṗ)	ḃṗuiliṗ (ḃ:iliṗ)
{taoi (t:í)	ḃṗuil ṡé (ḃ:il ṡé)
tá ṡé	ag ól (ṁ ġól)
ag léiġeaṁ (ṁ lé:ṁ)	ag imiṗt (ə ġìmiṗt)
cinn (cínn)	laoiṗiġ (l:íṗiġ)
ag ṡeṗíoḃaḋ (ṁ ṡeṗí:ḃ, ṁ ṡeṗí)	

S. 1. Tá an leaḃaṗ aṗ an ṡtól. 2. Níl an leaḃaṗ aṗ an ṡtól anoiṗ, tá ṡé aṗ an

uplár. 3. Níl Séamas ar an stól, tá sé ar an uplár. 4. Nílim ar an stól, táim ar an uplár. 5. Ḃfuilir ar an uplár anois, a Ṡéamais? 6. Nílim, a ḋuine uasail; táim ar an stól. 7. Seomra seaḋ é seo. Táim sa seomra. 8. Táir sa seomra, a Ṡeáin. 9. Ḃfuilir sa bosca, a Ṗádraig? Nílim, a ḋuine uasail. 10. Ḃfuilir aosta, a Ṁuirir? Nílim a ḋuine uasail. Táim óg.

11. Táim **ag scríoḃaḋ.** 12. Ḃfuilim ag imirt, a Ṁicíl? Nílir, a ḋuine uasail, táir (taoi) ag scríoḃaḋ. 13. Nílim ag scríoḃaḋ anois, táim **ag léiġeaṁ.** 14. Ḃfuilir ag léiġeaṁ, a Ṡéamais? Nílim a ḋuine uasail. 15. **Bí** ag scríoḃaḋ, a Ṡeáin. 16. Ḃfuil Seán ag léiġeaṁ, a Ṁuirir? **Níl,** tá sé ag scríoḃaḋ. 17. Ḃfuilir ag léiġeaṁ, a Ṡeáin? Nílim, a ḋuine uasail, táim ag scríoḃaḋ.

Ceisteanna.—1. Ḃfuilim (Ḃfuilir, Ḃfuil Seán, Muirir sil) ag scríoḃaḋ, ag léiġeaṁ, ag imirt, ag obair, ag ól, ag iṫe?

2. Cé tá ag obair? ag scríoḃaḋ? ag léiġeaṁ?

3. Cad táim (taoi, tá Seán sil) do (= ə)ḋéanaṁ?

Cógaiḋ i n-áirde ḃur gcinn!
Tóg i n-áirde do ċeann, a Laoiriġ!
Beir ar an leaḃar it láiṁ ċlé, a Aoḋ!

14.

Cleachtadh foghar: Clárachá VI, VII.

---

ag fuaighail (v fú-á·l) — ag cainnt (v c:ínt)
Taoig (t:í:g) — Eiblín (eílín)
feanduine (f'ànd:inə) — ag fiuch (v f:ì)

C. 1. Sio í Cáit. 2. Níl Cáit ag imirt: tá sí ag obair. 3. Níl an gaisún so ag ól: tá sé ag imirt. 4. Tá an gaisún úd ag ól. 5. Tá an bó so ag ól, leis, 6. Níl an feanduine ag scríobadh; tá sé ag léigheamh. 7. Sin é Taoig: tá Taoig ag léigheamh. 8. Níl Nóra ag léigheamh: tá sí ag **fuaighail.** 9. Sio í Eiblín. 10. Níl Eiblín ag fuaighail **ná** ag léigheamh: tá sé ag **cainnt** le Nóra. 11. Tá Íde sa chistin agus í ag cainnt le Cáit. 12. Tá an capall dub ag **iche**: 13. Níl an capall bán ag iche: tá sé ag ól. 14. Níl an capall soin ag iche ná ag ól; tá sé ag **fiuch.** 15. Tá an gé seo ag fiuch, leis. 16. Níl Tomás ag fiuch, tá sé ag obair.

Ceistеanna.—1. Cad é an rud é (í) seo? Cé h-é seo? 2. Cé (cad) tá ag obair? ag iche? ag léigheamh? ag fuaighail? ag ól? ag fiuch? ag cainnt? ag imirt.

3. Bhfuil Eiblín ag obair? Nóra ag imirt? Tomás ag fiuch? an capall so ag iche? Máire ag léigheamh? Taoig ag cainnt? Íde ag fuaighail? an fear so ag ól.

4. Cad tá eiblín (nóra, cáit, peadar, Taḋg, Muirir, Tomár, an capall bán, an capall dub, an bó ro, íoe) do (=ə) ḋéanaṁ?

Cé leir léiġeaṁ? Liom-ra.
Ní beag roin,
Tá ré i n-am ṡtad (ṡcuṅ)!
Dúnaiḋ na leaḃain!
Dún do leaḃar a Ċonċuḃair!

15.

ṡearaṁ (ṡ·arəṁ)	aṅír (a-ṅír)
ṡuiḋe (ṡ:í)	éiṅiġ (eîṅi, eîṅiġ)
ṡuiḋ (ṡ:i, ṡi:ġ)	ṡuiḋte (ṡ:itə)

S. 1. Táim **im ṡearaṁ.** 2. Táim **im ṡuiḋe** anois. 3. Ḃṡuilir it ṡuiḋe, a Ṡéamais? Nílim, a ḋuine uasail, táim im ṡearaṁ. 4. Níl Seán 'na ṡuiḋe: tá ré 'na ṡearaṁ. 5. Suiḋ, a Ṁuirir; Ḃṡuilir it ṡearaṁ anois? Nílim, a ḋuine uasail, táim im ṡuiḋe. 6. Ḃṡuilir it ṡuiḋe, a Ṡeáin? Nílim, aċ im ṡearaṁ. 7. Suiḋ, a Ṡéamais. 8. Ḃṡuil Sḗamas 'na ṡearaṁ anois? 9. Níl, tá ré 'na ṡuiḋe. 10. Éiṅiġ it ṡearaṁ, a Ṡéamais. 11. Ḃṡuil Séamas 'na ṡuiḋe anois? 12. Níl, a ḋuine uasail, tá ré 'na ṡearaṁ **aṅír.** 13. Suiḋ, a Liam. 14. Ḃṡuil Liam 'na ṡuiḋe

ar an ṡtól, a Ṁuirir? Níl, a ḋuine uasail, tá sé 'na ṡuiḋe ar an suiḋeaċán. 15. Ḃṡuilir it ṡeasaṁ ar an urlár, a Ṗóil? Nílim, a ḋuine uasail, táim im ṡuiḋe ar ar suiḋeaċán.

Ceisteanna.—1. Cé tá 'na ṡuiḋe? 'na ṡeasaṁ?

2. Éirig it ṡeasaṁ, a Ṡeáin (srl.): suiḋ, a Ṡéamair (srl.).

3. Ḃṡuilim (Ḃṡuilir, Ḃṡuil Seán) im ṡeasaṁ ('na ṡeasaṁ? 'na ṡuiḋe) ar an ṡtól (suiḋeaċán)

4. Cad tá sa ḃorca so? sa ṁála soin? sa ṡsaṗán úd? ar an ṡtól? sé'n ṡtól? ar an urlár?

Téigiḋ go dtí na suiḋeaċáin!

Téir go dtí t'ionad [suiḋte], a Ċaṫaoir!

Irteaċ leis na leaḃraiḃ (leaḃair)!

16.

poinn (p:ínn)	láṁa (lã)
poinniḋ (p:innig)	luige (l:í)

ṡcríḃneoraċta (scrín·órvċtv)

C. 1. Tá an sean-ḋuine (=ṡear aosta) 'na ṡuiḋe. 2. Tá an ṡear so 'na ṡeasaṁ. 3. Tá an ṡear soin 'na ṡeasaṁ, leis. 4. Tá Cáit **'na seasaṁ** sa ċistin. 5. Tá an ḃean so **'na suiḋe** ar an ṡtól. 6. Tá Úna 'na suiḋe ar an luascán. 7. Níl Muirir 'na ṡuiḋe, tá sé 'na ṡeasaṁ. 8. Tá an ṡear mór 'na ṡeasaṁ sa triosa. 9. Tá an ḃean so 'na

ꝼeaꝼaṁ ꝼa ṫꝼiopa, leiꝼ. 10. Níl an maṫꝼa 'na ḟeaꝼaṁ, ná 'na ḟuiṫe, tá ꝼé **'na luiġe.** 11. Tá bꝼian 'na ḟuiṫe aꝼ an ꝼoṫaꝼ. 12. Tá an cat 'na ḟuiṫe aꝼ an ꝼac. 13. Níl an ċú 'na luiġe, tá ꝼí **'na** ꝼeaꝼaṁ. 14. Tá Eiḃlín 'na ꝼeaꝼaṁ, aċ tá Nóꝼa 'na ꝼuiṫe aꝼ an ꝼtól.

Ceisteanna.—1. Cé tá 'na ḟuiṫe? 'na ḟeaꝼaṁ?

2. Cad tá 'na luiġe? 'na ḟuiṫe? 'na ḟeaꝼaṁ?

3. Tearbáin dom an ꝼeaꝼ atá 'na ḟeaꝼaṁ? 'na ḟuiṫe? an ḃean atá ag obaiꝼ? an cailín atá 'na ꝼeaꝼaṁ? 'na ꝼuiṫe? an ġé atá 'na luiġe? na ꝼeaꝼaṁ? ag ꝼiṫ? an capall atá ag ꝼiṫ? ag ól? 'na ḟeaꝼaṁ? [Sin é an ꝼeaꝼ atá, ꝼrl.].

4. Ḃꝼuil an ꝼeaꝼ ꝼo (an capall duḃ, an ġé ꝼeo, an ċú, an ꝼeanduine, an cat, bꝼian, aꝼt, máiꝼe, taḋg, úna, Séamaꝼ, liam) 'na ḟeaꝼaṁ (ꝼeaꝼaṁ)? 'na ḟuiṫe (ꝼuiṫe)? 'na luiġe? ag obaiꝼ? ag ól? ag ꝼiṫ?

Láṁa ꝼé nḋuꝼ n-arcallaiḋ!
Roinniḋ amaċ na leaḋaiꝼ ꝼcꝼíḋneoꝼaċta

17.

Ċleaċtaḋ ꝼoġaꝼ: Ċlaꝼ V.

---

aġ (eġ, iġ, ġe)	tóġ
aġam (vġòm)	peann (p'ônn)
aġat (vġòt)	peannaiḃ (p'ann:iḃ)
aiġe (əġè)	pinn (pínn)

Seo ḋuit (ꝼ'o ḋ:it)

S. 1. **Tóġ** an leaḃaꝼ ꝼo, a Ṡéamaiꝼ. 2. Tá an leaḃaꝼ deaꝼġ **aġ** Séamaꝼ anoiꝼ.

3. Tóg an peann ro, a Ṡeáin. 4. Ḃfuil an leabar deaṁg ag Seán? Níl, aċ tá an peann **aige.** 5. Tá leabar 'na láiṁ ag Séamar. 6. Tá **peann** 'na láiṁ ag Seán. 7. Tóg an leabar ro, a Ṁiċíl, agus cuir ic ṗóca é. 8. Tá an leabar 'na ṗóca ag Míċeál. 9. Tá an ċailc im láiṁ **agam.** 10. **Seo ḋuit** an ċailc, a Ṗeadair. Tá an ċailc **agat** anoir. 11. Ḃfuil an ċailc agam? Níl an ċailc agat, tá sí ag Peadar. 12. Ḃfuil an ċailc agat, a Ṡéamair! Níl, a ḋuine uasail, tá sí ag Peadar. 13. Seo ḋuit mo scian, a Liam. Tá mo scian ag Liam anois. 14. Ḃfuil mo scian agat, a Ṗóil? Níl do scian agam, a ḋuine uasail; tá sí ag Liaṁ. 15. **Cé aige go ḃfuil** mo scian? Tá mo scian ag Pól. 16. Cé aige go ḃfuil an leabar deaṁg? Tá an leabar deaṁg ag Séamar.

Ceisteanna.—1. Cad tá agam? agat? aige? ag Peadar? ag Séamar? ag Seán? ag Liam?

2. Ḃfuil an leabar deaṁg agam? an borca agat? an peann ag Seán? an ċailc ag Liam? an scian ag Pól? an páipéar ag Míċeál? an ṗinginn ag Pádraig? an scilling ag Peadar?

3. Ce aige go ḃfuil an scian? an borca? an peann? an leabar? an ṗinginn? an naol? an scilling?

4. Tóg an leabar uaiṫne seo agus cuir ar an stól (ic ṗóca) é: cuir an scian ro sa borca: an ṗinginn seo im sparán: bí ag léiġeaṁ: bí ag scríoḃaḋ.

Amaċ leis na peannaiḃ (pinn)!
Féaċ(aiḃ) an an gclár!

18.

Siobán (ri:bán)
ríoṁ (rní:ṁ)
ráiṫín (ráhín)
ráṫad (ráhvo)
aici (əcì)
máilín (má·lín)

Taḋg (t:î:g)
loiniṫe (l:iniə)
cuigealaċ (c:ig·vlvċ)
páipéar nuaḋaċta
(pá·pé:r nóċtv)

C. 1. Tá an ṗear ro ag obair: tá an rpeal 'na láiṁ aige. 2. Tá an ḃean ro ag obair ag an túrna. 3. Tá rí 'na ruiḋe ar an rtól: níl an túrna 'na láiṁ aici; tá an túrna ar an urlár. 4. Líon 'reaḋ é reo. 5. Tá an ḃean **ag rníoṁ.** Tá an cuigealaċ 'na láiṁ aici. 6. Snáiṫin 'reaḋ é reo: ráṫad 'reaḋ í rin. 7. Tá **N**óra 'na ruiḋe ar an rtól: tá ráṫad 'na láiṁ aici: tá rí ag ṗuaġáil. 8. Loiniṫe 'reaḋ é reo. 9. Tá Cáit ag obair: tá an loiniṫe 'na láiṁ aici. 10. **N**íl **í**ve ag obair: tá rí 'na rearaṁ ra ċirtin agur i ag cainnt le Cáit. 11. Tá **E**iblín ag cainnt le **N**óra. 12. **N**íl Taḋg ag cainnt: tá ré ag léiġeaṁ. 13. Tá ré 'na ṡuiḋe ra ċirtin: tá an páipéar nuaḋaċta 'na láiṁ **a**ige. 14. Tá an máilín 'ná láiṁ ag Siobán.

ceistcanna.—1. Cad é an rud é (í) reo
2. An ráṫad (ráiṫín, túrna, loiniṫe, meadar, roċ,

ꝓoċaꝓ, báo, ġé, ꝑobaꝓ, coinín, cat, bó, éan, cuan, ġaltán) i (é) ꝓeo?

3. Cé hé (hí) ꝓeo? Cad tá 'na láiṁ aige (aici)?

4. Cé tá ag obair? ag léiġeaṁ? ag ꝓníoṁ? ag ꝓuaġáil?

5. Cé aige go bꝓuil an ġloine? an ꝓpeal? an páipéar nuaḋaċta? an maide? Cé aici go bꝓuil an bábóg? an loinṁe? an cuigealaċ? an máilín?

Dhuidiḋ ó n-a ċéile!
Suiḋiḋ 'daoḃ ṫiar d'á ċéile!

19

Cleaċtaḋ ꝓoġaꝓ: Clár VIII.

---

aꝓán (vꝓán)	ꝓliuċ (ꝓl·uċ)
im (ím)	tiꝓim (təꝓìm)
uḃall (ú-vll)	éadaċ (í-avċ)

tꝓimiġiḋ (tꝓimíg)

S. 1. Aꝓán, ꝓeaḋ é ꝓeo: tá **an t-aꝓán** aꝓ an ꝓtól anoiꝓ. 2. An aꝓán é ꝓeo? Ní heaḋ aċ im. 3. Tá an t-im aꝓ an ꝓtól. 4. Níl an t-aꝓán aꝓ an uꝓláꝓ: tá ꝓé aꝓ an ꝓtól. 5. Uiꝓce 'ꝓeaḋ é ꝓeo. 6. Tá an t-uiꝓce ꝓa ġloine: tá an ġloine lán d'uiꝓce. 7. Cá bꝓuil an t-aꝓán anoiꝓ? Tá an t-aꝓán ꝓan uiꝓce anoiꝓ. 8. Tá an t-aꝓán **ꝓliuċ.** 9. Níl an páipéar ꝓo ꝓliuċ: tá ꝓé **tiꝓim.** 10. Bꝓuil an t-aꝓán **ꝓo** ꝓliuċ nó tiꝓim? tá ꝓé tiꝓim.

11. Uball 'ṡeaḋ é ṡeo. 12. Tá an t-uball ar an ṡuiḃeaċán. 13. Éadaċ 'ṡeaḋ é ṡeo. 14. Tá an t-éadaċ ṡo duḃ. 15. Níl an t-éadaċ ṡo duḃ, tá ṡé deaṁ. 16. Tá an t-éadaċ duḃ ar an ṡcól.

Ceisteanna.—1. Cad é an ṡud é (í) ṡeo?

2. An é (í) ṡeo an t-arán? an t-im? an t-éadaċ duḃ? an t-urlár? an ḟuinneoġ? an ṡcian an leaḃar?

3. Cá bḟuil an t-arán (ṡrl.)?

4. Cé aige ġo bḟuil an t-arán? an t-uball? an leaḃar uaiṫne? an ċuaille ġaiṁid? an ṡeann ḟada? an páipéar ḟliuċ? an t-arán tiṁm?

5. Cad tá ṡeadar (Seán, Muiṁir, Séamar) do (= ə) ḋéanaṁ?

Síor leir na ṡeannaiḃ (ṡinn)!
Tuimiġiḋ an ṡcríḃinn!

20.

Cleaċtaḋ ḟoġar: clár V.

Taḋg (t:î:g)	earball (è:ṡvbvll)
aḋartar (:î:ṡtvṡ)	cṡann (cṡiônn)
ġeaṁṡaile (ġə:ṡàċ:ilə)	bailiġiḋ (ba·líg)

C. 1. Sid é Taḋg: is é Taḋg an ḟear atá ag léiġeaṁ. 2. Is í Máire an bean atá ag ṡníoṁ. 3, Aḋartar 'ṡeaḋ é ṡeo. 4. Aral 'ṡeaḋ é ṡeo. 5. Tá an t-aral ag iṫe: ta an ḟéar 'na ḃéal. 6. Ní h-é ṡin an t-aral: is

é ſin an capall duḃ: ſiḋ é an t-aſal. 7. Tá an capall bán aġ ól: níl an t-aſal aġ ól: tá ſé aġ iṫe. 8. Eaſball 'ſeaḋ é ſeo. 9. Tá an t-eaſball ſo ḟada, aċ tá an t-eaſball ſoiṁ ġaiſiḋ. 10. Uiſce 'ſeaḋ é ſeo. 11. Tá an t-uiſce ſa ċuan aġuſ ſa loċ: tá uiſce ſa tobaſ leiſ. 12. Éan 'ſeaḋ é ſeo: cſann 'ſeaḋ é ſeo. 13. Níl an t-éan ſa ċiſtin: tá an t-éan* ſa ċſann.

14. Iſ é Tomáſ an ḟeaſ atá aġ obaiſ. 15. Iſ é Peadaſ an buaċaill atá aġ ól; iſ é Muiſiſ an ġaſſún atá aġ imiſt. 16. Iſ í Cáit an cailín atá aġ obaiſ. 17. Iſ í Eiblín an ġeaſſċaile go ḃfuil an ḃabóġ aici. 18. Iſ í Nóſa an ġeaſſċaile atá aġ ḟuaġáil. 19. Iſ í Máiſe an ḃean go ḃfuil an cuiġealaċ 'na láiṁ aici.

Ceisteanna.—1. Cé hé (í) ſeo?

2. Cé h-é (h-í) an ḟeaſ atá aġ obaiſ? an ḟeaſ atá aġ léiġeaṁ? an ḟeaſ atá aſ an ſoċaſ? an ḟeaſ atá ſa ḃáḋ? an cailín atá aġ obaiſ? an ġeaſſċaile atá aġ ḟuaġáil? an ġeaſſċaile atá aġ cainnt? an páiſte atá aġ imiſt? an ḃean atá aġ ſníoṁ? an buaċaill atá aġ ól? an páiſte atá ſa ċiſtin? an ḟeaſ atá aġ cainnt le Siobán?

3. Cad tá aġ ól? aġ iṫe? 'na luiġe? 'na ſuiḋe aſ an ſac? aġ ſuiḋ? 'na ḟeaſaṁ? ſa ċuan? ſa loċ? ſa tobaſ? ſa ċiſtin?

4. Cé h-é an ḟeaſ go ḃfuil an ſſeal aige? an buaċaill go ḃfuil an ġloine 'na láiṁ aige?

5. Cé h-í an páiſte go ḃfuil an ḃábóġ aici? an ḃean go

* Laraiſ coille.

bruil an cuigealaċ aici? an máilín 'na láiṁ aici? an cailín go bruil an loiniċe 'na láiṁ aici? an geapṗċaile go bruil an bábóg aici?

Síniḋ ṫaṙaiḃ na leaḃain
Bailiġiḋ na leaḃain

21.

iarann (í-ɣrɣnn)	oiṙóg (óiṙóg)
cruaiḋ (crú-əg, crú-ə)	ionga (·ongɣ)
eoċair (·oċ:ir)	uille (:illə)
éaḋan (í-aɣn)	teanga (t'angɣ)
glar	líon (lí:n)
timċeall (tímp'ɣll)	fearaiṁiḋ (f'ar:íg)

S. 1. Líon 'feaḋ é feo: iarann 'feaḋ é fin. 2. Tá an líon **bog**: níl an t-iarann bog, tá an t-iarann **cruaiḋ.** 3. Tá an bóna cruaiḋ. tá an ċaróg bog. 4. Ḃfuil do ċaraḃat cruaiḋ, a Ṁiċíl? Níl, a ḋuine uairail, tá ré bog. 5. Ḃfuil an t-uiṙlár bog nó cruaiḋ, a Ṡeáin? Tá ré cruaiḋ. 6. **Eoċair** 'feaḋ í feo: **glar** 'feaḋ é fin. 7. Cuir an eoċair fa ġlar, a Ṡéamair. 8. Oiṙóg 'feaḋ í feo: ionga 'feaḋ í feo. 9. Tá an oiṙóg bog: tá an ionga cruaiḋ. 10. Smig 'feaḋ í feo. 11. Cuir t'oiṙóg ar do fmig, a Ṁuirir. 12. **Uille** 'feaḋ í feo. 13. Cá ḃfuil m'uille anoir, a

Ṗeadair? Tá sí ar an stól, a ḋuine uasail 14. Eadan 'seaḋ é seo; teanga 'seaḋ í seo 15. Ḃfuil an t-éadan bog, a Ṗádraig? Níl an t-éadan bog; tá sé cruaiḋ. 16. Cá ḃfuil do ṫeanga, a Ṗóil? Tá mo ṫeanga im béal, a ḋuine uasail. 17. Ḃfuil do ṫeanga bog nó cruaiḋ, a Ṫomáis? Tá sí bog.

ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) seo?

2. Ḃfuil an eoċair seo cruaiḋ? an bóna so bog? an borca so folaṁ? an mála úd lán? an cipín seo gairid? t'ordóg cruaiḋ.? m'ionga bog? an leabar so bán?

3. bfuil Séan 'na ṡuiḋe? Liam 'na ṡeasaṁ? Pádraig ag seṡíobaḋ? Muirir ag imirt míċeál ag ríċ? Peadar ag obair? Tomás 'na ṡuiḋe ar an stól? Taḋg 'na ṡeasaṁ ar an urlár?

4. Tóg an t-uball: an ċuaille: an raol: an seilling: an cárta buiḋe: an t-arán: an leabar.

5. Cé aige go ḃfuil an t-uball? an ċuaille? an borca beag? an leabar uaiṫne? an eoċair? an ċailc? an sean? an raol? an ṗingin.

Searaiṁiḋ timċeall an ċláir!
Súile ar ḃur sinntiḃ (leaḃraiḃ) féin!

22.

Clár X.

aḋarc (:í:rc)	leaṫdorar (l·ȧtdrdr)
eorna (·órnv)	iallait (í-vll:it)
aibiḋ (a·biṡ, a·bə)	comarran (cõrrvn)

ar (ar)

C. 1. Aḋarc 'seaḋ í seo. 2. Ḃfuil an aḋarc bog? Níl, tá sí cruaiḋ. 3. Eorna

'ꝛeaḋ í ꝛeo. 4. Ḃꝼuil an eoꝛna ꝷlaꝛ? Níl an eoꝛna ꝷlaꝛ: tá ꝛí buiḋe: tá ꝛí aibiḋ. 5. An eoꝛna é ꝛeo? Ní heaḋ; coꝛꝺce 'ꝛeaḋ é. 6. Tá an coꝛꝺce aibiḋ. 7. Tá an líon ꝛo aꝛ an túꝛna. 8. Ḃꝼuil an líon ꝺuḃ? Níl; tá ꝛí bán. 9. Ꝺoꝛaꝛ ꝛeaḋ é ꝛeo: leaṫ-ḋoꝛaꝛ 'ꝛeaḋ é ꝛeo. 10. Tá an ꝺoꝛaꝛ áꝛꝺ: níl an leaṫꝺoꝛaꝛ áꝛꝺ: tá ꝛé íꝛeal. 11. Iallaiꝛ 'ꝛeaḋ í ꝛeo: níl an iallaiꝛ bán: tá ꝛí ꝛuaḋ. 12. Siꝺ é Peaꝺaꝛ: tá ꝛé aꝷ ól: tá ꝷloꝛne 'na láiṁ aiꝷe. 13. Níl Eiblín aꝷ obaiꝛ ná aꝷ iꝛiꝛiꝛ: tá ꝛí 'na ꝛeaꝛaṁ aꝷuꝛ í aꝷ caꝛnnꝺ le Nóꝛa: tá bábóꝷ 'na bacalaꝛnn aiꝛi. 14. Tá Muiꝛiꝛ aꝷ iꝛiꝛiꝛ: níl aon ꝛuꝺ 'na láiṁ aiꝷe. 15. Iꝛ í Íꝺe an páiꝛꝛe ꝷo ḃꝼuil an ḃábóꝷ 'na bacalaꝛnn aiꝛi 16. Iꝛ é Taḋꝷ an ꝼeaꝛ ꝷo ḃꝼuil an páiꝛéaꝛ nuaḋaċꝺa 'na láiṁ aiꝷe.

Ceisteanna.—1. Caꝺ é an ꝛuꝺ é ꝛeo?

2. Ḃꝼuil an líon ꝺeaꝛꝷ? An eoꝛna aibiḋ? An coꝛꝺce ꝷlaꝛ? An leaṫꝺoꝛaꝛ áꝛꝺ? An iallaiꝛ ꝺuḃ? An aḋaꝛc boꝷ? An ꝺoꝛaꝛ ꝛo ꝺuḃ? An ꝼuinneoꝷ ꝛo móꝛ? An ꝷeaꝺa ꝛo áꝛꝺ?

3. An é (i) ꝛeo míċeál? Tomáꝛ? Úna? Máiꝛe? Pól?

4. An é Tomáꝛ atá aꝷ léiꝷeaṁ? An é Peaꝺaꝛ atá aꝷ iꝛiꝛiꝛ? An í Caiꝛ atá aꝷ ꝛuíoṁ? Aꝷ ꝼuaꝷáil? An é Aꝛꝛ atá aꝛ an ꝛoċaꝛ? An í Úna atá aꝷ caꝛnnꝺ le Cáiꝛ? Le Nóꝛa?

5. Caꝺ tá aꝷ Eiblín? Aꝷ Tomáꝛ? Aꝷ Peaꝺaꝛ? Aꝷ Íꝺe? Aꝷ Nóꝛa? Aꝷ Taḋꝷ?

6. Cé aige (aici) go bhfuil an fheal? an bábóg? an uigeallaċ? an loinniḃe? an páipéar nuaḋaċta.

Ná bí ag féaċaint it ṫimċeall, a Ḋáiṫí!
Ná bí ag baint ar rinn do ċoinnean, a Eoġain!

23.

leaḃar (l·ôr)	éamuinn (í-am:inn)
ġcaṫaoir (ġv-hír)	fhríoḃaḋ (fhrí:ḃ, fhrí)
ġcailc (ġa·lc)	ġcárta (ġártv)
corrruiġ (corr:iġ)	corrruiġiḋ (corr:íġ)

S. 1. Cad é an rud é seo? Leaḃar, 'seaḋ é. 2. Cá bhfuil an leaḃar? Tá sé ar an stól. 3. An stól í seo? Ní h-eaḋ, aċ caṫaoir. 4. Tá an leaḃar **ar an ġcaṫaoir.** 5. Tá an lorca ar an urlár fé'n ġcaṫaoir. 6. Tá an páipéar ar an stól fé'n ġcailc. 7. Cá bhfuil an borca beag? 8. Tá sé ar an stól fé'n ġcaipín. 9. Ḃfuil Seán 'na ḟuiḋe ar an stól? 10. Níl, tá sé 'na ḟuiḋe ar an ġcaṫaoir. 11. Cuir an ċailc ar an ġcárta, a Ṁiċíl. 12. Cá bhfuil an cárta anois, a Ṡéamais? 13. Tá sé ar an ġcaṫaoir fé'n ġcailc. 14. Cá bhfuil an ċailc, a Éamuinn? 15. Tá sí ar an ġcárta. 16. Táim ag fhríoḃaḋ ar an ġclár. 17. Táim ag

ꝛcríoḃaḋ leiꝛ an ꝵcailc. 18. Scríoḃ aꝛ an ꝵcáꝛta, a Liam. 19. Ḃꝛuiliꝛ aꝵ ꝛcríoḃaḋ aꝛ an ꝵcláꝛ? Níliṁ, aċ aꝛ an ꝵcáꝛta.

Ceisteanna.—1. Cad é an ꝛud é ꝛeo?

2. Ḃꝛuil an ċailc aꝛ an ꝵcaċaoiꝛ? An boꝛca ꝛé'n ꝵcaċaoiꝛ? An cáꝛta aꝛ an ꝵcaꝛúꝛ? An boꝛca beaꝵ aꝛ an ꝵcáꝛta? An ċailc aꝛ an leaḃaꝛ? An leaḃaꝛ ꝛé'n ꝵcáꝛta?

3. Cá ḃꝛuil an ċailc? An boꝛca? An ꝛꝛaꝛán? An mála? An ġloine? An t-uiꝛce?

4. Ḃꝛuil an ꝛꝛaꝛán aꝵaṫ? Aiꝵe? Aꝵ Peadaꝛ? Ḃꝛuil an ċailc im láiṁ aꝵam? Iꝛ póca aꝵaṫ? 'na láiṁ aꝵ Pádꝛaiꝵ?

5. Cé aiꝵe ꝵo ḃꝛuil an ꝛciaꝛ? An eoċaiꝛ? An leaḃaꝛ uaiṫne; an leaḃaꝛ deaꝛꝵ?

6. Ḃꝛuilim im ġuiḋe? Ḃꝛuil Seán 'na ġeaꝛaiṁ? Pádꝛaiꝵ 'na luiġe aꝛ an uꝛláꝛ? Coꝛmac 'na ġeaꝛaṁ aꝛ an ꝛtól?

Ná bí aꝵ cainnt, a Loꝛcáin!
Coꝛꝛuiġiḋ oꝛaiḃ!
Coꝛꝛuiġ oꝛt, a Stiopáin!

24.

muileann (m:il·ʋnn)	umaꝛ (umʋꝛ)
maċa (maċʋ)	ꝵcapall (ꝵapʋll)
ꝵcnoc (ꝵʋnòc)	ꝵcꝛann (ꝵꝛônn)
ꝛocaiꝛ (ꝛoc:iꝛ)	ciuineaꝛ (c'ú'n·ʋꝛ)
léaꝛ maꝛa (lí-aꝛ maꝛʋ)	ꝛꝛaṫaiꝛ (ꝛꝛahiꝛ)

C. 1. Muileann 'ꝛeaḋ é ꝛin: tiġ ꝛeaḋ é ꝛeo. 2. Tá an muileann aꝛ an ꝵcnoc ꝛo: níl an tiġ aꝛ an ꝵcnoc. 3. Tá an bád ꝛo aꝛ

an loċ: tá an báo úo ar an gcuan. 4. Léaṡ mara 'ṡeaḋ é ṡeo: calaḋ 'ṡeaḋ é ṡeo. 5. Tá an léaṡ mara ar an gcalaḋ. 6. Earball 'ṡeaḋ é ṡeo: tá ṡé ar an gcat. 7. Tá earball ar an gcapall agus tá earball ar an gcoinín, leis. 8. Ḃfuil an t-earball so gairio? Níl, tá ṡé fada. 9. Tá an ṡeanduine 'na ḟuiḋe ar an gcaṫaoir. 10. Níl an ḃean so 'na ḟuiḋe ar an gcaṫaoir, aċ ar an ṡtól. 11. Tá súna gorm ar an gcailín ṡeo. 12. Crann 'ṡeaḋ é ṡeo: tá ḃrian ar ṁoṫar ṡé'n gcrann. 13. Capaillín (= capall beag) 'ṡeaḋ é ṡeo: tá iallait ar an gcapaillín: tá ṡraṫair ar an gcapall duḃ. 14. Tá an t-éan beag so ar an gcrann. 15. **Uman** 'ṡeaḋ é ṡeo: **maċa** 'ṡeaḋ **é** ṡeo. 16. Tá an capall duḃ agus an capaillín agus an t-aṡal ṡa ṁaċa.

Ceisteanna.—1. An é (í) ṡeo an cuan? an loċ? an t-earball? an báo? an muileann? an aḋarc? an ċaṫaoir?

2. Cá ḃfuil an t-éan beag? brian? máire? peadar? taḋg? an báo so? an galtán so? an muileann? an iallait? an léaṡ mara? an t-uman?

3. Ḃfuil súna crón ar an gcailín ṡeo? ar úna? ar nóra? Ḃfuil earball ar an gcapall? ar an gcat? ar an gcoinín?

4. Cad tá máire (taḋg, nóra, an capall duḃ, an capall so, íde, peadar, an gé ṡeo) do ḃéanaṁ?

Fan[aiḋ] ṡocair!
Ciuinear annsoin ṫíor!

25.

Cleaċtaḋ ꝑoḡaṙ: clár VIII.

---

bioṙán (bi:ṙán bṙ'án) ceann (c'ônn)
mboṙo (móṙo) mboṙca (moṙcv)
bpeann (b'ônn) bpáiṙéaṙ (bá'pé:ṙ)
aníoṙ (v'ní:ṙ)

S. 1. Peann 'ṙeaḋ é ṙeo: boṙo 'ṙeaḋ é ṙeo. 2. Tá an peann **an an mboṙo.** 3. Cá ḃꝑuil an leaḃaṙ, a Ṫomáiṙ? Ta ꝑé aṙ an mboṙca. 4. Tá an cáṙta ꝑé'n mboṙca. 5. Cuiṙ an boṙca ꝑé'n mboṙo, a Ṡeáin. 6. Ḃꝑuil an boṙca aṙ an ꝓuiḋeaċán anoiṙ, a Ꝼamuinn? 7. Níl a ḋuine uaṙail, tá ꝑé ꝑé'n mboṙo. 8. Bioṙán 'ṙeaḋ é ṙeo. 9. Cuiṙ an bioṙán ṙo aṙ an mboṙca, a Ṁiċíl. 10. Ḃꝑuil an bioṙán ꝑé'n mboṙca, a Liam? Níl, a ḋuine uaṙail; tá an boṙca ꝑé'n mbioṙán. 11. Tá bóna agur caṙaḃat aṙ an mbuaċaill ṙeo: tá an caṙaḃat ꝑé'n mbóna. 12. Ceann 'ṙeaḋ é ṙeo. 13. An í ṙeo do ċeann, a Ṡéamaiṙ? Ní h-í, a ḋuine uaṙail, iṙ í ṙin mo láṁ. 14. Tá an peann aṙ an bpáiṙéaṙ: tá an páiṙéaṙ ꝑé'n bpeann. 15. Cad é an ꝓud í ṙeo? Pinginn 'ṙeaḋ í. 16. Tá an ṗinginn aṙ an mboṙca anoiṙ. 17. Tá an boṙca ꝑé'n bpinginn.

ceisteanna.—1. Cad é an rud é seo?

2. Ḃfuil an borsa ar an gcaṫaoir? ar an stól? ar an bpáirpéar? ar an mbord? Ḃfuil an peann fé'n mbord? ar an bpáirpéar? ar an mborca? ar an mbiorán?

3. Cá ḃfuil an cárta? an ċailc? an páirpéar? an borca? an clár? an stól? an borca? an carabat? an ṗinginn? an scilling? an raol? an scian? an eoċair?

Síor leir na slinntiḋ (slinnte)!
Aníor leir na slinntiḋ (slinnte)!
Glanaiḋ na slinnte!

26.

Clár X.

---

buicéad (b:icé-vd)	ar snáṁ (er sñáṁ)
scáṫán (scá·hán)	ar orcailt (er orc:ilt)
mbóċar (móhvr)	ar croċaḋ (er croċv)
bpáirte (bá·rtə)	dúnta (dúntv)

carra gluairte (carrv glú-ərtə)

C. 1. Tá an cireán so ar an mbord. 2. Buicéad 'seaḋ é seo. 3. Níl an buicéad ar an mbord, tá sé ar an urlár. 4. Trucail 'seaḋ í seo. 5. Tá an trucail ar an mbóṫar: tá an roṫar so ar an mbóṫar leis. 6. Carán 'seaḋ é seo: tá Art 'na ṡeasaṁ ar an gcarán. 7. Tá an bád so ar snáṁ ar an uisce: tá an t-uisce ṡé'n mbád. 8. Tá an long so agus

an báo ro agur an galtán ro ar ṡnáṁ ar an gcuan. 9. Tá clóca dearg ar an bpáirte seo. 10. Níl aon ċlóca ar an mbuaċaill seo. 11. Tá gúna gorm ar an bpáirte seo. 12. **Canna gluairte** 'sead é seo: tá an canna gluairte ar an mbóthar. 13. Tá an doras ro **an orcailt**: níl an doras roin ar orcailt: tá sé **dúnta.** 14. Tá an leaṫdoras dúnta, leis. 15. Níl an geata ro ar orcailt: tá sé dúnta. 16. Tá an geata dearg dúnta, leis. 17. Tá an luascán **an choċaḋ** ar an gcrann. 18. Tá an páipéar ro ar choċaḋ sa triopa. 19. Scáṫán 'sead é seo. Tá an scáṫán ar choċaḋ sa ċistin.

Ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) seo?

2. Ḃfuil an buicéad ar an mbord? an cisḋán ar an mbóthar? an canna gluairte ar an gcaṡán? an báo ro ar an gcuan? an galtán ar an loċ? an t-uisce ṡé'n mbáo? an poċar ro ar an mbóthar? Míċeál 'na ṡeasaṁ ar aṅ mbóthar? clóca gorm ar an bpáirte seo? bóna ar an mbuaċaill seo? an trucail ro ar an gcaṡán?

3. Cá ḃfuil an long ro? an ṡeas ro? Art 'na ṡeasaṁ? Máire 'na suiḋe? Taḋg 'na ṡuiḋe? Brian? an t-éan ro?

4. Ḃfuil an doras ro ar orcailt? an geata ro dúnta? an leaṫdoras ar orcailt? an ṡuinneog ro dúnta?

5. Cad tá ar choċaḋ ar an gcrann? sa triopa? sa ċistin?

Tearbáiniḋ na sliontе!
Chuinn (ceart).

27.

---

fuinneoiɡ (finn·ó·ɡ)	ɡo dtí (ɡu dí)
taiṙ i leiṫ (ta·ṙ ilè)	taiṙiɡe (tá·ṙinə)
téiṙ (téṙ)	iondʒa (·ondʒə)
bṙalla (ballə)	dteine (dinə)
amuġa (əmú)	ndoṙaṙ (noṙəṙ)

S. 1. Táim im ḟeaṙaṁ **aɡ an bṙalla.** 2. Fuinneoɡ 'ṙeaḋ í ṙin. Táim im ḟeaṙaṁ aɡ an bṙuinneoiɡ. 3. **Taiṙ i leiṫ,** a Ṡeáin. 4. Tá Seán 'na ḟeaṙaṁ aɡ an bḟuinneoiɡ anoiṙ. 5. **Téiṙ ɡo dtí** an ṙalla, a Ṁuiṙiṙ! 6. Cá bṙuil Ṁuiṙiṙ anoiṙ? 7. Ta ṙé 'na ḟeaṙaṁ aɡ an bṙalla.

8. Teine 'ṙeaḋ í ṙeo. 9. Táim im ḟuiḋe **aɡ an dteine.** 10. Taiṙ i leiṫ, a Ṡéamaiṙ. 11. Suiḋ aṙ an ɡcaṫaoiṙ ṙin. 12. Cá bṙuil Séamaṙ anoiṙ? Tá ṙé 'na ḟuiḋe aɡ an dteine.

13. Sin é an doṙaṙ. 14. Téiṙ ɡo dtí an doṙaṙ, a Ṁiċíl. 15. Tá Míċeál **aɡ an i doṙaṙ** anoiṙ. 16. Tá ṙé 'na ḟeaṙaṁ aɡ an ndoṙaṙ. 17. **Dún** an doṙaṙ, a Liam. 18. Tá an doṙaṙ ṫúnta anoiṙ. 19. Tá an ḟuinneoɡ ṙo dúnta leiṙ; **oṙcail** an ḟuinneoɡ, a Éamuinn. 20. Tá an ḟuinneoɡ aṙ oṙcailt anoiṙ.

21. Taipnge 'reaḋ í reo: ionsna 'reaḋ í reo. 22. Tá an taipnge ar an mborca: tá an borca fé'n dtaipnge.

Ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) reo?

2. Tair i leiṫ: téir go dtí an falla: cuir an ċailc ar an mborca: fearaiṁ ag an ḃfuinneoig: ruiḋ ar an gcaṫaoir reo: bí ag fcríobaḋ: tóg an fparán ro: dún an doras: orcail an ḟuinneog: léiġ é rin.

3. Ḃfuil an clár ag an ḃfuinneoig? An rtól ag an ndoras? An ċaṫaoir ag an dteine? An ruiḋeaċán ag an ḃfalla? Ṡéamar 'na ḟuiḋe ar an rtól atá ag an ḃfuinneoig? Ṡeán 'na ḟearaṁ ag an dteine?

Amuġa (an dtuaṫal).
Féaċ anír ċuige!

28.

drioróir (dri:róir)	cuirtín (c:irtín, cr:itín)
crúrca (crúrcv)	téadán (tí-adán)
corcán (cvrcán)	ḃréar (bí-ar)
dtobar (dobvr)	ndrioróir (dri:róir)
fcríbte (fcríte)	líniġiḋ (liníg)

C. 1. Tá an bó fo ag an ḃfalla. 2. Tá an madra 'na luiġe fa ḃréar. 3. Tá cairín bán ar an ḃfear fo. 4. Níl aon-hata ar an ḃfear atá fa triopa.

5. Corcán 'reaḋ é reo: tá an corcán ar an dteine. 6. Tá an fean-duine (= fear aorta)

'na ḟuiḋe aġ an ḋteine agus é aġ léiġeaṁ. 7. Tá an coinín aġ an ḋtobar.

8. Níl an capall duḃ 'na ḟearaṁ aġ an ḃfalla: tá fé aġ an ndorar. 9. Tá an cireán bán ar an mbord atá aġ an ndorar: tá an cireán eile ar an dtalaṁ. 10. Crúrca 'ṡeaḋ é seo: driorúr 'ṡeaḋ é seo. 11. Tá an crúrca ar an ndriorúr: tá an driorúr sa ċistin.

12. Tá an páipéar ar croċaḋ sa triosa. 13. Tá an luascán ar croċaḋ ar an gcrann. 14. Téadán 'ṡeaḋ é seo: téadán 'ṡeaḋ é sin, leis. 15. Tá an buicéad ar croċaḋ ar an dtéadán. 16. Tá an téadán 'na láiṁ aġ Úna. 17. Cuistín 'ṡeaḋ é seo. 18. Tá an cuistín ar croċaḋ sa ċistin.

Ceisteanna.—1. Ce h-é (í) seo?

2. Ḃfuil aḋarc ar an aral? ar an gcapall? Ḃfuil eaṙball ar an madra? ar an éan? ar an gcapall? Ḃfuil an capall beag aġ an ndorar? an ḃó ar an mbóċar? an ċú aġ an dtobar? an coinín fé'n gcrann? an cat aġ an dteine? an túrna sa triosa?

3. Cá ḃfuil an ḃó? an t-aral? an coinín? an capall duḃ? Taḋg? Cáit? Úna? Muirir? Eiblín? Siobán? Art? Liam? Míċeál?

4. Cad tá ar croċaḋ sa triosa? sa ċistin? ar an gcrann? ar an dtéadán.

Irteaċ leis na slinntiḋ (slinnte)!

Líniġiḋ na leaḃain scríḃte i gcóir áiṁiṁ!

29.

Cleaċtaḋ ꝑoġaṙ: Cláṙaċa V., X.

ꝑonn (ꝑônn)	cléꝑ
liaṫṙóiꝑ (lí-ꝑ'ṙó·ꝑ)	ꝑeaṙ (ꝑ·aṙ)
aṙ an ngloine (əṙ ꝑng l:inə)	láṁa (lã)
ḃuṙ (úṙ)	

S. 1. Cailc 'ṙeaḋ í ṙeo: cailc 'ṙeaḋ í ṙin, leiṙ. 2. Tá an ċailc ṙeo ꝑeaṙg: ta an ċailc ṙin bán. 3. Tá **an ċailc ḃán** aṙ an mboṙꝑ: tá **an ċailc ḋeang** im láiṁ. 4. Liaṫṙóiꝑ 'ṙeaḋ í ṙeo: liaṫṙóiꝑ 'ṙeaḋ í ṙin. 5. Tá an liaṫṙóiꝑ ṙeo móṙ: tá an liaṫṙóiꝑ ṙin beag. 6. Tá **an liaṫṙóiꝑ ṁóṙ** aṙ an mboṙca: tá **an liaṫṙóiꝑ ḃeag** aṙ an uṙláṙ. 7. Cá ḃfuil **an ṙcian ḃeag,** a Ṡéamaiṙ? Tá an ṙcian ḃeag aṙ an ṙtól, a ḋuine uaṙail. 8. **Ḃfuil** an ṙcian ṁóṙ aṙ an ṙtól, a Ṁiċíl? **Níl,** a ḋuine uaṙail, tá an ṙcian ṁóṙ ꝑ láiṁ. 9. Tá an ċaṙóg ṙo ꝑuḃ: tá an ċaṙóg úꝑ gorm. 10. Tá **an ċaṙóg ḋuḃ** aṙ an ngaṙṙún ṙo: tá an ċaṙóg ġorm aṙ an ngaṙṙún úꝑ. 11. Tá an leaḃaṙ téagaṙṫa aṙ an ngloine ṙeo: tá an leaḃaṙ tanaiṙḋe aṙ an ngloine ṙin. 12. Sꝑ í mo **láṁ ḋeaṙ:** ṙiꝑ í mo **láṁ ċlé.**

ceisteanna.—1. An í ṙeo an ċailc ḃán? an ḃróg ḋuḃ? ꝑo ċoṙ ċlé? ꝑo láṁ ḋeaṙ? an ċaṙóg ḋonn? ꝑo ġuala ḋeaṙ? mo ḟúil ċlé? an liaṫṙóiꝑ ḃeag? an ṙcian

beag? an scuab mór? an pinginn fliuch? an scilling chirim? do chuar dear? m'orróg dear?

2. Bfuil carróg bán ar an ngarrún so? hata dub ar an ngarrún úd? cárta ar an ngloine seo? leabar fé'n ngloine úd?

3. Cá bfuil an cailc bán? an scuab mór? an liachróid beag? an scian beag?

Tagaid an bun ngluná ib!
Lámha le céile!

30.

---

liath (lí-v) cead (c·ad)
bain (b:in)
ar an ngarrún (er vng arrún) dein (din)
ar an ngeata (er əng àtv) Seoirse (s·ó·rsə)

C. 1. Níl an capall dub ag an ngeata; tá sé ag an ndoras so. 2. Níl an bó bán ag ite: tá sí ag ól. 3. Níl aon hata ar an seanduine seo: ach tá hata ar an bfear so atá ag obair sa ghort. 4. Níl hata ar an ngarrún so, tá cairín air. 5. Bfuil cairín ar an ngarrún so? Níl cairín ná hata ar a ceann. 6. Tá an geata so bán: tá **dath bán** ar an ngeata so. 7. Tá dath bán ar an ngé seo. 8. Níl dath bán ar an ngúna so: tá dath gorm air. 9. Tá an ceapc bán ag ite; tá an ceapc dub ag ite,

leis. 10. Ní cailín í seo: geaṡṡáile 'seaḋ í. 11. Tá gruaig ḋonn ar an ngeaṡṡáile seo. 12. Níl gruaig ḋuḃ ar an seanduine so: tá gruaig liaṫ air.

Ceisteanna—1. Ḃfuil an capall duḃ ag an ngeata? an capaillín ag an ndorar? an bord so ag an ḃfuinneoig? an driorúr sa ċistin? an buicéad ar an dteine?

2. Cá ḃfuil an ḃó so? an bord? an stól go ḃfuil nóra 'na suiḋe air? an stól go ḃfuil an mála air? an carra gluaiste?

3. Cad é an dad atá ar an ngeata so? ar an ngúna so? ar an seol so? ar an mbád so? ar an gclóca so? ar an carra gluaiste? ar an bslúr? ar an ngé seo? ar an ḃfalla so? ar an dtiġ seo? ar an ndorar so? ar an bráisc seo? ar an ngaltán so? ar an ḃféar?

4. Cuir an eoċair seo isteaċ sa ġlas, a Éamuinn! bain an eoċair as an nglas ⁊ cuir ar an gcaṫaoir í.

Cead dula amaċ, a ḋuine uasail!
Dein, a Ṡeoinse!

31.

Cleaċtaḋ foġar: Clár VIII.

slinn (slinn)	ioir (əʊìr, dìr)
Seoraṁ (s'órəṁ)	trlat (tlat)
trlinn (tlinn)	trsón (tsón)
Donnċaḋ (dònnəċə)	bualaḋ (bú-ələ)

S. 1. Sin borca: seo borca eile. 2 Sin é an borca mór: seo é an borca beag. 3. Tearbáin dom leaḃar, a Ṡeáin. 4. Sin

leabar, a ḋuine uasail. 5. Tearbáin dom leabar eile. 6. Seo leabar eile. 7. Tearbáin dom **an** leabar mór, a Liam. 8. Sin é an leabar mór. 9. Seo **rlinn**: rin rlinn eile. 10. Sid í an **trlinn** ṁór: rin í an trlinn beag. 11. Tá an trlinn ṁór im láiṁ agam: tá **an** trlinn beag ar an ruiḋeaċán. 12. **Slat** 'reaḋ í reo. 13. Tá an trlat ro im láiṁ agam. 14. Tearbáin dom rlat eile, a Ṁuirir. 15. Sin rlat eile, a ḋuine uasail. 16. Cé aca ro an trlat ġairid? Sid í an trlat ġairid; rin í an trlat ḟada. 17. Súil 'reaḋ í reo: rid í mo ḟúil ḋeas: rid í mo ḟúil ċlé. 18. Srón 'reaḋ í reo. 19. Cuir an trlinn ar an gcaṫaoir, a Ṫomáir. 20. Cuir an cárta ro ar an trlinn anoir, a Ṡéamair. 20. Tá an trlinn **idir** an gcárta agus an ċaṫaoir. 21. Cuir an borca ar an gcárta, a Ṡeoraiṁ. 22. Anoir, tá **an** cárta **idir** an mborca agus an trlinn. 23. Searaṁ **idir** Ṫomás agus Liam, a Ṡeáin.

CEISTEANNA.—1. Cé aca ro an trlinn ṁór? an trlat ḟada? an trlinn dub? an trlat bán?

2. Tearbáin dom rlinn: rlinn eile: an trlinn beag: an leabar gorm: páipéar: cárta: an cárta tanaiṫe. caróg ḋub: an trlat ṁór.

3. Cá bhfuil an cárta? an borca? an trlinn? Séamas? Seoraṁ? Seán? Liam?

Táṫan as buaiḋ an an ndonas!
Ḟéaċ cé tá ann, a Ḋonnċaḋ!

32.

---

cunntaḃaiṙt (cún-tú·ṙt)	ṙeanḃean (ṙ·anv-ḃ·an)
meáȯ (m·á)	tṙeanḃean (t·anv-ḃ·an)
tṙaen (tṙ:ë·n)	ṙṙóca (ṙṙó-cv)
ṙéiṙéal (ṙé·ṙé-vl)	ṙṙuaic (ṙṙú-əc)
tṙnáṫav (tnáhvv)	cṙoṙ
bíoȯ (bí:ċ)	vo'n tuṙaṙ (vn tṙoṙ)

C. 1. Sin **cunntaṫaiṙt:** (ṙin, **meáȯ**). 2. **Tá** an ṁeáȯ aṙ an ꝼcunntaḃaiṙt. 3. Tá an cat aṙ an ṙac: tá an ṙtól ꝼé'n ṙac. 4. Tá an ṙac ṙoiṙ an ꝼcat aꝼuṙ an ṙtól. 5. Tá an ċunntaḃaiṙt ṙoiṙ an ḃꝼeaṙ aꝼuṙ an ḃean. 6. Sin ṙnáṫav: tá **an tṙnáṫav** na láiṁ aꝼ **Nóṙa**. 7. Sin **tṙaen:** níl an tṙaen aṙ an ꝼcnoc; tá an tṙaen ṙoiṙ an ꝼcnoc aꝼuṙ an loċ. 8. Tá an ṙcáṫán ṙoiṙ an nvoṙaṙ aꝼuṙ an cuiṙtín. 9. Tá an cuiṙtín ṙeo ṙoiṙ an ṙcáṫán aꝼuṙ an ꝼuinneoꝼ. 10. **Séiṙéal** 'ṙeaȯ é ṙeo, tá an ṙéiṙéal ṙoiṙ 'an muileann aꝼuṙ an loċ. 11. Seanḃean ṙeaȯ í ṙeo. Tá an tṙeanḃean 'na ṙuiȯe aṙ an ṙtól. 12. Tá an teine ṙoiṙ an ḃꝼeaṙ aꝼuṙ an tṙeanḃean. 13. Tá an tṙeanḃean aꝼ ṙníoṁ. 14. Níl an ṙeanvuine aꝼ ṙníoṁ; tá ṙé aꝼ léiġeaṁ. 15. Tá an ṁeavaṙ ṙa ċiṙtin; tá ṙí ṙoiṙ an ꝼcailín aꝼuṙ an páiṙte.

16. Prócа 'reaḋ é rin: tá an prócа ar an gcunntaḃairt. 71. Spuaic 'reaḋ í rin: tá an rpuaic ar an réipéal. 18. Cnoc 'reaḋ í rin: tá an ċnoc ar an rpuaic.

ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) rin?

2. Cá ḃrúil an muileann? an ċunntaḃairt? an ṁeáḋ? an treanḃean? an trráċairt? an traen? an prócа? an réipéal? an carra gluairte? an cuirtín? an rpuaic? an trnáċad? an t-éan? brian? an roċar?

3. Cad tá idir ḟoe agur Cáit? idir an gcat agur an rtól? idir an muileann agur an loċ? idir an carra gluairte agur an capall atá ag ṁiċ? idir an dtiġ agur an loċ?

4. Cé atá idir eiblín agur ūna? idir an ngé agur an ċú? idir an gcapaillín agur Séamar?

5. Cá ḃrúil an páipéar nuaḋaċta? [Tá ré 'na láiṁ ag taḋg] an loiniċe? an cuigealaċ? an ġloine? an ḃábóg? an rcáċán ar croċaḋ?

6. Cé aige (aici) go ḃrúil an rpeal? an ġloine? an maide? an ḃábóg? an loiniċe? an cuigealaċ? an trnaċad?

Bíoḋ leat do'n tunar ro, aċ ná dein aṁlaiḋ anír!

33.

Cleaċtaḋ ḟoġar: Clar IX.

liom (l·om)	glaoḋaċ (gl:ë:ċ)
leat (l·at)	annro (vnnrò)
leir (ler)	ar láċair (ar lá-hir)

S. 1. Ir í reo mo rcian: ir liom an rcian ro. 2. Ní leat an rcian ro, a Ṡeáin: ir

liom í. 3. Ḃfuil leaḃaṗ aġaṫ, a Ṁiċíl? Tá, a ḋuine uaṗail. 4. Taḃaiṗ ḋom é. 5. An liom an leaḃaṗ ṗo, a Ṁiċíl? **Ní leaṫ** é, a ḋuine uaṗail, iṗ **liom-ṗa** é. 6. An leaṫ an leaḃaṗ ṗo, a Ṡeáin? Ní liom, a ḋuine uaṗail, **iṗ le Míċeál é.** 7. Tóġ an leaḃaṗ ṗo, a Ṁuiṗiṗ. 8. An le Muiṗiṗ an leaḃaṗ atá 'na láiṁ aiġe, a Ṡéamaiṗ? 9. Ní **leiṗ** é, a ḋuine uaṗail, iṗ le Míċeál é. 10. An leaṫ an leaḃaṗ ṗoin atá iṫ láiṁ aġaṫ, a Liam? Iṗ liom (é), a ḋuine uaṗail. 11. Ḃfuil peann iṫ ṗóca aġaṫ, a Éamuinn? Tá, a ḋuine uaṗail. 12. Tóġ amaċ é aġuṗ taḃaiṗ ḋo Liam é. 13. An **leiṗ an nġaṁrún** ṗo an peann atá 'na láiṁ aiġe, a Aiṗṫ? Ní leiṗ, a ḋuine uaṗail: iṗ le h-Éamonn é. 14. An leaṫ an tṗlinn ṗin atá aṗ an mboṗd, a Ṗóil? Ní líom í, a ḋuine uaṗail: iṗ leaṫ-ṗa í.

CEISTEANNA.—1. An liom (leaṫ, le Ṡeán, ṗṗl.) an leaḃaṗ ṗo? an tṗlinn ṗeo? an ṗcian ṗo? an peann ṗo? an tṗlaṫ atá im láiṁ aġam? an ċailc atá aṗ an mboṗca? an cáṗta atá ṗé'n tṗlinn ṗeo? an cláṗ atá ṡoiṗ an Ḃfuinneoiġ aġuṗ an ḋoṗaṗ?

2. Cé leiṗ an leaḃaṗ ṗo? an ċailc ḋeaṗġ? an ṗcian atá 'na ṗóca aġ liam? an ṗcian? an peann ṗo? an caiṗín atá aṗ an uṗláṗ?

3. Cad é an ḋaṫ atá aṗ an leaḃaṗ ṗo? aṗ an mboṗd ṗo? aṗ an ġcaṗóiġ ṗeo?

Ḃfuil (Ṡeán Ó Ḃṗiain) annṗo?
Tá: níl

34.

ḟeol (ḋ'ól) Muiṙe (m:iṙə)

C. 1. Is le Peadar an capaillín. 2. Ní leis an capall duḃ: is le Séamas é. 3. Is le h-Íde an ḃábóg atá 'na bacalainn aici: ní léi an ḃábóg ḃuiḋe: is le heiblín í. 4. Ní le Sioḃán an cat atá 'na ḟuiḋe ar an mála: is le Taḋg é. 5. Is le Tomás an madra atá 'na luiġe ṙa ḃṙéas. 6. Is le Liam an bád atá ṙé ḟeol ar an loċ, aċ ní leis an bád atá ar an ṙiuċ.

7. Is é Peadar an gasṙún **gus leis** an capaillín. 8. Is é Séamas an ṙeas gus leis an capall duḃ. 9. Ní h-é Tomás an ṙeas gus leis an bád atá ṙé ḟeol: is é Liam an ṙeas gus leis í.

Ceisteanna.—1. An le máṙe an coṙcán? an teine? an páiṙéas nuaḋaċta? An le Peadar an ṙiosa? An le Muiṙis an madra? an ċú? An le h-Íde an ṁeadar? an loinniḋe? An le Peadar an iallait atá ar an gcapaillín? an tṙaċtair atá ar an gcapall duḃ?

2. Cé leis an ċú? an tṙnáċtad? an ḃábóg ḃuiḋe? an ḃábóg ḋearg? an madra? an capaillín? an bád atá ar ṙnáṁ ar an loċ? an ṙoċtar so?

3. An í máṙe an ḃean gus léi an túṙna? an ṁeadar? An é Muiṙis an gasṙún gus leis an ċú?

Dia is Muiṙe ḋuit (ḋíḃ)!

Dia is Muiṙe ḋuit (ḋíḃ) is Pádṙaig!

35.

---

táimío (té mío)	bruilmío (b:ilmío)
tá rib	bruil rib (b:il rib)
táio riao (tá'o rí-vo)	bruilio riao (b:ilio rí-vo).
iao (í-vo)	

S. 1. Táim im ṡearaṁ ag an nooraṁ. 2. Tair i leiṫ, a Ṡeáin. 3 Taoi (táir) ag an nooraṁ anoir. 4. **Táimío** ag an nooraṁ. 5. Táimío **'nár ṡearaṁ** ag an nooraṁ. 6. Táimío ag an nooraṁ, agur **rinn** 'nár ṡearaṁ. 7. **Bruilmío** 'nár ruiḋe? **Nílmío** 'nár ruiḋe aċ 'nár ṡearaṁ.

8. Beir an ṡtól roin go dtí an dorar, **a** Ṁiċíl. 9. Suiḋ ar an ṡtól anoir. 10. Téir, a Éamuinn, agur ruiḋ ar an ṡtól leir. 11. **Tá rib** ag an nooraṁ anoir, agur **rib 'nḃur** ruiḋe ar an ṡtól. 12. Bruil rib 'nḃur ṡearaṁ, a Ṁiċíl? Nílmío, a ḋuine uasail: táimío 'nár ruiḋe ar an ṡtól.

13. Bruil Éamonn agur Míċeál ag an nooraṁ, a Ṡéamair? Tá Éamonn agur Míċeál ag an nooraṁ. 14. **Táid riad (tá riad)** ag an nooraṁ, agur **iad 'na** ruiḋe ar an ṡtól.

ceisteanna.—1 Bruilim (bruilir, bruil Seán, bruilmío, bruil rib, bruilio riao) im (it, ṗil.) ṡuiḋe ar an

gcaċaoiṙ? im ḟearaṁ ar an urlár? ag an ṗuinneoiġ? ag an nóoiṙ?

2. Cé tá 'na ḟuiḋe (ṙuiḋe) ar an gcaċaoiṙ? ar an ṙuiḋeaċán? ag an ḃṗuinneoiġ? 'na ḟearaṁ ar an urlár? ag léiġeaṁ? ag ṙeṙíoḃaḋ? ag cainnt?

3. Cé aiġe go ḃṗuil an peann? an leaḃar gorm? an tṙlinn ḃeag? an ċuaille ḟada? an cárta ḋearġ? an borca beag?

Dé ḃeaċa-ṙa! (Dé ḃur mbeaċa-ṙa.)

Go maiṙiṙ-ṙe i ḃṗad! (Go maiṙe ṙiḃ i ḃṗad.)

36.

Cleaċtaḋ ṗoġar: Cláṙaċa V, VIII, X.

---

coṁċṙuinn (cõċṙ:inn)	ṗaiṙṙġe (ṗa·ṙəġə)
oíṙeaċ (óiṙ vċ)	cam (côm)
ṙ (i:ṙ)	tṙáiġ (tṙá·ġ)

C. 1. Tá an ḃó ḃán agur an capall beag ag ól: táid ṙiad ag ól. 2. Tá Cáit agur Íde ṙa ċirtin agúr iad ag cainnt. 3. Tá Muiṙiṙ ṙ (=agur) Úna ṗé'n gcṙann agur iad ag imiṙt. 4. Tá Eiḃlín 'na ṙearaṁ agur bábóg 'na bacalainn aici: tá Nóṙa 'na ṙuiḋe ar an ṙtól agur i ag ṗuaġáil. 5. Ṙ i Eiḃlín atá 'na ṙearaṁ; ṙ í Nóṙa atá 'na

ruiḋe ar an ṡtól. 6. Tá Eiḃlín ir Nóra ag cainnt: táid ṡiad ag cainnt.

7. Tá an ḟalla ro **coṁċruinn:** tá an muileann coṁċruinn, leis: agus an léas mara. 8. Níl an ḟalla ro cruinn: tá sé **díreaċ:** tá an claiḋe seo díreaċ leis. 9. Níl an bóṫas ro díreaċ, tá sé **cam;** tá an **tráiġ** seo cam leis.

10. Is í seo an ḟaisṡge. 11. Tá an ġaltán ro as an ḃṡaisṡge. 12. Níl an ġaltán ro as an ḃṡaisṡge: tá sé sa ċuan. 13. Tá an calaḋ ioṁs an ḃṡaisṡge agus an cuan.

Ceisteanna.—1. Cé aca ro an ḟalla coṁċruinn? an ḟalla díreaċ? an bóṫas cam? an bóṫas díreaċ? an ġéag ċam? an cireán coṁċruinn?

2. Cé h-é an ġasrún atá ag imirt? gus leis an capaillín? go ḃfuil cleite 'na ċaipín aige? go ḃfuil ġloine 'na láiṁ aige? ná fuil aon ċaipín air? Cé h-é an ṡeas atá 'na ṡeasaṁ sa ġort? go ḃfuil bata 'na láiṁ aige? atá ag léiġeaṁ? atá as an ṡoṫas ro? go ḃfuil caipín bán air? ná fuil aon ċaróg air?

3. Cá ḃfuil an ṡruaic? an réiṡéal? an loiniṫe? an luasrán? an bó ḃreac? an trasṫair? an ġeata bán? an cuigealaċ?

Slán leat (liḃ)! Slán agat (agaiḃ)! Beannaċt Dé agat (agaiḃ)! Beannaċt Dé leat (liḃ)!

Go dtéiġe tú (riḃ) slán!

37.

Cleachtadh foghar: Clár II.

gabaim (gô·m) — fóimhat (fōt)

S. 1. **Tá** an ċailc bán ar an mborca. 2. **Is ar an mborca atá** an ċailc bán. 3. Ní h-ar an mborca atá an ċailc ḋearg aċ ar an gcaṫaoir. 4. An ar an gcaṫaoir atá an leabar beag? Ní heaḋ, aċ ar an mboird. 5. An is ḟuiḋe ataoi (atáir), a Ṡéamair. Ní heaḋ, a ḋuine uasail, aċ im ḟearaṁ. 6. Suiḋ ar an ṡtól so, a Ċaṫail. 7. An ar an gcaṫaoir atá Caṫal 'na ḟuiḋe, a Muirir? Ní heaḋ, a ḋuine uasail, aċ ar an ṡtól. 8. An é Séamas atá 'na ḟuiḋe ar an ṡtól? Ní hé, a ḋuine uasail, is é Caṫal é. 9. An 'nár ḟuiḋe atáimíd, a Liam? Ní heaḋ, a ḋuine uasail, aċ 'nár ḟearaṁ. 10. Searaiṁ ag an ndoras, a Ṡeáin. An ag an bḟuinneoig atá Seán 'na ḟearaṁ? Ní heaḋ, a ḋuine uasail, aċ ag an ndoras. 11. Téir go dtí an doras leis, a Muirir. 12. An ag an gclár atá sib, a Ṡeáin. Ní h-eaḋ, a ḋuine uasail, aċ ag an ndoras. 13. An ag an ndoras atáid siad, a Liam? 'Seaḋ, a ḋuine uasail.

ceisteanna —1. An ag imirt atáim? ataoi, a Ċaṫail? atá Séamas? atáimíd? atá sib? atáid siad? An ag

léiġeaṁ atá Séamas? An 'na luiġe atá Liam? An 'na ḟearaṁ ar an ṡtól atá Muirir? An ag an bṗuinneoiġ atá Éamonn? An irtiġ ra borca atá an liaṫróid beag? An ic ṗóca atá mo ṡcian? An ar an ġcaṫaoir atá an ṗinginn?

2. An é Séamas an ġarṡún go bṗuil an leaḃar deaṡg 'na láiṁ aige? An é Seán atá 'na ḟearaṁ ar an bráiṗéar? An é an borca ro atá ar an urlár? An í an liaṫróid bán atá ṗé'n ṡtól? An í an trlinn ṡeo atá ic láiṁ agat?

3. Ḃí ag ṡcríoḃaḋ, a Ṗáḋraig. Cad tá Páḋraig do ḋéanaṁ? Ḃṗuil Páḋraig ag léiġeaṁ? Ag imirt? Ag cainnt? Ag ṡcríoḃaḋ?

Ḃṗuilir ag ṡcríoḃaḋ, a Ṗáḋraig? Cé tá ag ṡcríoḃaḋ, a Liam? An ar an bráiṗéar atá Páḋraig ag ṡcríoḃaḋ? Cá bṗuil ṗé ag ṡcríoḃaḋ? Cad tá 'na láiṁ aige? Cé aca an ċailc bán nó an ċailc ḋeaṡg atá 'na láiṁ aige? Cad leir go bṗuil ṗé ag ṡcríoḃaḋ? An le peann atá ṗé ag ṡcríoḃaḋ?

Gaḃaim ṗáṙdún agat!
Ná bíoḋ ceirt orṙt!
Tá ṗáilte noṁat!

38.

ṡréaclai (ṡrí-dcl:í)	ionar (i:ndr)
croiméal (cro·mé-dl)	cairḋ (c:îr)
ḟéaróg (ḟí-aróg)	ṡeál (ṡ·ál)
maċa	bṗeac (bṗ·ac)
cába	

C. 1. Ní h-ar an ṡtól atá Taḋg 'na ṡuiḋe aċ ar an ġcaṫaoir. 2. Ní h-i Cáiṫ atá ag

fníoṁ: is í **Máire** atá ag fníoṁ. 3. **Ní** h-ar Muirir atá na **fréacraí** aċ ar Taḋg. 4. Ní h-ag Eiblín atá an trnáċad aċ ag **Nóra**. 5. Tá **cnoiméal** ar Ṗádraig, agus tá cnoiméal ar Ḃrian, leis. 6. Tá **féaróg** ar an gcat: níl féaróg ná cnoiméal ar Ṁuirir. 7. **Ní** caróg ḋearg atá ar Ṗeadar aċ **ionar** dearg: tá carabat dub air, leis. 8. Tá **caiḋp** bán ar **Ṁáire**: tá **réal** ar Máire, leis. 9. **Ní** h-ar Eiblín atá an gúna gorm, aċ ar Ċáit: (is) gúna crón atá ar Eiblín. 10. Tá **arrún** ar Ċáit: tá arrún eile ar Máire. 11. Tá **cába** ar Ṡiobán. 12. **Ní** h-ar **Íde** atá an cába aċ ar Ṡiobán. 13. [is] **Clóca** dearg atá ar **Íde.**

Ceisteanna.—1. An ar Ṡéamar (Ṁuirir, Ċáit, Íde, Máire, Ṗeadar, srl) an t-ionar dearg? an carabat dub? an ċaróg gorm? an gúna crón? an cnoiméal? an ċaiḋp? an réal? an clóca dearg?

2. An 'na ḟuiḋe ar an rtól (ar an gcaċaoir), 'na ḟearaṁ ar an gcarán (ra ġorr, ra ṁaċa, srl) atá Peadar? Séamar? (srl).

3. An ag obair atá Peadar? ag ól atá Ṗádraig? ag fníoṁ atá **Nóra**? ag ríċ atá Art? ag cainnt atá Taḋg? Íde? ag iċe atá **an** bó bán? an bó breac? ra triopa atá an cuirtín?

4. An é Peadar atá ag ól? é Muirir atá ag léiġeaṁ? í Eiblín atá ag ruaġáil? í Cáit atá ag fníoṁ? é Tomás go bfuil an rpeal 'na láiṁ aige? í **Cáit** go bfuil an

trnáṫad 'na láiṁ aici? é an capall duḃ go ḃfuil an iallait air? an í máire go ḃfuil an loinṫe (an cuiṡeallaċ) 'na láiṁ aici?

Ḃail ó Ḋia ar an obair!
Dia ir Muire ḋuit!

39.

---

irteaċ (irt·áċ) — pictiuir (pect·ú·r)
aṡam-ra (vṡòmrv) — léirrcáil (lér-rcá·l)
aṡat-ra (vṡòṫrv) — duḃ
aiṡe-rean (əṡèr·vn) — duḃaċán (dú-vċán)
peann luaḋa (p·ôn lú-v) — buidéal (b:ivé-vl)
tarraċán (tarrvċán) — íoṁáiṡ (í:ṁá)
de ṫaoiḃ (də híḃ) — altóir (altó·r)
taircead́an (ta·rc·vdán) — cranóṡ
cror an ċéarta (croir v ċí-artv)
crann baṡarṫa (crônn baṡv'rv)

S. 1. Tá leaḃar aṡam: tá peann aṡat. 2. Ir **aṡam-ra** atá an leaḃar: ir **aṡat-ra** atá an peann. 3. Tá rlinn aṡ Seán. 4. Ní aṡam-ra atá an trlinn aċ aṡ Seán: ir **aiṡe-rean** ata an trlinn.

5. Is liom an scian so: ní leat-sa í, is liom-sa í. 6. Ní liom-sa ná leat-sa an peann so: is le Peadar é: is leis-sean é.

7. Cuis an **peann luaḋa** seo **isteaċ** sa **tannaċán** so, a Ċaṫail. 8. Ḃfuil aon **duḃ** sa **duḃaċán** úd, a Ḃriain? **Níl**, a ḋuine uasail; tá sé folaṁ. 9. Cuis an **buidéal** so isteaċ sa **tairceadán**, a Ṁuiris. 10. Tá an **íoṁáiġ** ar an **altóin**. 11. **Léinscáil** 'seaḋ í seo: **pictiúir** 'seaḋ é seo: tá an pictiúir is an léisscáil ar sroċaḋ **de ṫaoiḃ an ḟalla**. 12. Sin í **chor an ċéarta**: tá sí ar sroċaḋ de ṫaoiḃ an ḟalla, leis. 13. Sid é **an chann bagarṫa**: tá an crann bagarṫa im láiṁ agam. 14. Sin í an **ċranóg**: cuis an crann bagarṫa so ar an gcranóig, a Ṡeáin.

Ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) seo?

2. An liom-sa (leat-sa, leis-sean) an buidéal so? an peann luaḋa so? an duḃaċán soin? an léisscáil úd? an pictiuir mór? an tairceadán so? an ċranóg?

3. An agam-sa (agat-sa, ag Séamas, aige-sean) atá an peann mór? an leaḃar gorm?

4. Cá ḃfuil an pictiuir? an íoṁáiġ? an ċranóg? an duḃaċán? an léisscáil? an tairceadán? an crann bagarṫa?

Má is é do ṫoil é!
Gura' maiṫ agat!

40.

---

caiṡéal (cə·ṡé-əl) — ṡtiuir (ṡt·ú·ṙ)
ṡconnaḋ (ṡconnə) — toċta (toċtə)
umar (umər) — ḋeataċ (ḋə:tàċ)
ann (ənn, ônn) — ȝal
innti (innti) — oiḋċe (:íhə)
ṡáṁ (ṡãṁ) — coṡlaḋ (collə)
cṙann tóȝála (cṙônn tóȝálə)

C. 1. **Caiṡéal** 'ṡeaḋ é ṡeo: tá **ṡconnaḋ** aȝur láṁ ar an ȝcaiṡéal. 2. **Uman** 'ṡeaḋ é ṡeo: tá uirce 'ṡan umar: tá uirce **ann.** 3. Tá an ḃó ḃán aȝ ól ar an umar. 4. **Cṙann tóȝála** 'ṡeaḋ é ṡeo. 5. Tá an cṙann tóȝála aȝ an ṡtobar. 6. Tá an ḃuicéad ar cṙoċaḋ ar an ȝcṙann tóȝála. 7. **Stiuir** 'ṡeaḋ í ṡeo. 8. Tá an ṡtiuir 'na láṁ aȝ Liam. 9. **Toċta** 'ṡeaḋ é ṡeo. 10. **Níl** Liam 'na ḟuiḋe ar ṫoċta. 11. **Ḋeataċ** 'ṡeaḋ é ṡeo. 12. Ní ḋeataċ í ṡeo: **ȝal** 'ṡeaḋ í.

13. **Ní** h-uirce atá ṡa ḃuicéad ṡo: [ir] bainne atá ann. 14. Tá uirce ṡa ḃuicéad ṡo. 15. **Ní** h-é **ḃṙian** atá ṡa ḃáo ṡo: ir é Liam atá innti. 16. Tá an báo ṡo ṡolaṁ:

níl éinne innti: níl sí ar snáṁ: ać tá an báo eile ar snáṁ ar an loċ

Ceisteanna.—1. Cad é an rud é (í) sin?

2. Tearbáin dom an sguaic, an caidéal, an traen, an gluaisteán, an sconnaḋ, an crann tógála, an coinín, an t-éan, an t-umar, an iallait, an trnáiṫín, an prócа, an crúsca, an ṁeaḋ, an séipéal, an stiúir, an léas mara, an toċta.

3. Cá ḃfuil an crann tógála? an t-umar? an sconnaḋ? an séipéal? an seol so? an ċú? an cuigealaċ? an coinín? na sséaclaí? an ċaiḋp? an croiméal? an stiúir? an caidéal?

Go dtugaiḋ Dia oiḋċe ṁaiṫ ḋuit (ḋíḃ)!
Codlaḋ sáṁ ċugat (ċugaiḃ)!
Gurab aṁlaiḋ duit (ḋíḃ)!

CÓRA NA GCEAĊTANNA.

1. Páipéar buiḋe, páipéar gorm, bríoġ buiḋe, ṡtól, cailc bán, cárta téagarṫa.
3. Páipéar bán, páipéar buiḋe; ṡtól (ruaḋ), caṫaoir, cárta buiḋe, páipéar ruaḋ.
5. Pinginn, ṡtól, ṡparán, cailc bán, mála, ḋá ġloine (ceann aca lán d'uisce), borca lán de ċailc.
7. Páipéar bán, páipéar buiḋe, borca mór, borca beag, cárta uaiṫne, cárta dub, cuaille ḟada.
9. Mála, liaṫróid, ṡparán, ṡcilling, borca, cairín, cailc, cárta, pinginn.
11 Leabar, ṡtól, borca, cailc, ṡcilling, ṡparán, liaṫróid.
13. Leabar, ṡtól, clár.
15. Stól, borca, mála, ṡparán.
17. Leabar deargg, peann, cailc, ṡcian, borca, pinginn, ṡcilling, raol, leabar uaiṫne, ṡtól, ṡparán.
19. Arán, im, ṡtól, gloine uisce, uball, éadaċ dub, éadaċ deargg, ṡcian, leabar uaiṫne, cuaille ġairid, peann ḟada.
21. Líon, iarann, bóna, eoċair ⁊ glas, ṡtól, cuaille, borca leag, leabar uaiṫne, coċair, cailc, ṡcian, raol, pinginn, cárta buiḋe, arán.

23. Leabar uaiṫne ⁊ leabar deaṁg, ṡtól, caṫaoiṁ, borca beag, páipéar, cailc, cárta, clár, ṡpairán, mála, ġloine uirce, ṡcian, eoċair.

25. Peann, boṁd, leabar, cárta, biorán, páipéar, pinginn, borca, cailc, ṡtól, clár, ṡaol, ṡcian, eoċair.

27. Caṫaoiṁ, taiṁge, borca, ṡpairán.

29. Cailc bán, cailc ḋeaṁg, liaṫṁóid ṁór, liaṫṁóid beag, ṡcian beag, ṡcian ṁór, leabar téagairṫa, leabar tanaiḋe, ṡcuab mór, ṡcilling, pinginn, ḋá ġloine.

31. Borca mór, borca beag, leabar mór, leabar beag, ṡlinn ṁór, ṡlinn beag, ṡlat ḟada, ṡlat ġairid, caṫaoiṁ, cárta.

33. Scian, ṡlinn, peann, ṡlat, cárta, cailc ḋeaṁg.

35. Stól, caṫaoiṁ.

37. Borca, cailc bán, cailc ḋeaṁg, caṫaoiṁ, boṁd, clár, ṡtól, liaṫṁóid beag bán, ṡcian, pinginn, leabar deaṁg.

39. Luaḋa, dub, dubaċán, buidéal, tair ceadán, íoṁáiġ, altóiṁ, léiṁrcáil, pictiuiṁ, tarṁaċán, ṡianóg, ṡiann bagairṫa, ṡior an ċéarta.

na paidreaċa mona.

I n-ainm an Aṫair, agus an Ṁic, agus an Spiorraid Naoiṁ. Amen.

Ár n-Aṫair atá ar neaṁ: go naomṁuiġṫear t'ainm: go dtagaid do ríġeaċt: go ndéintear do ṫoil ar an dtalaṁ, mar a déintear ar neaṁ.

Ár n-arán laeṫeamail tabair dúinn indiu; agus maiṫ dúinn ár gcionnta, mar ṁaiṫimid-ne do ċáċ a ċionntuiġeann 'nár n-aġaid agus ná leig sinn i gcaṫaíb: aċ saor sinn ó olc. Amen.

Go mbeannuiġṫear duit, a Ṁuire, lán de ġráṫaib: tá an Tiġearna it ḟoċair: is beannuiġṫe ṫú idir ṁnáib, agus is beannuiġṫe torad do bruinne, Íosa.

A Naoṁ Ṁuire, a Ṁáṫair Dé, guid orainn, na peacaiġ, anois agus ar uair ár mbáis. Amen.

Creidim i nDia, an t-Aṫair Uile-ċoṁaċtaċ, Cruṫuiġṫeois neiṁe agus talṁan; agus i n-Íosa Críost, a Aon-Ṁac-san, ár dTiġearna; a gabaḋ ó'n Spiorad Naoṁ: a rugaḋ ó Ṁuire Óiġ: d'ḟuiling sé ḟé Ṗontius Píolait: do céasaḋ ar ċrois: do ruair bás agus do h-aḋlacaḋ; do ċuaid síos go h-ifreann: d'aiséiriġ an tréas lá ó ṁarbaib: a

ċuaiḋ ꝼuaꝼ aṗ neaṁ; atá 'na ꝼuiḋe aṗ ḋeaꝼ-láiṁ Dé, an t-Aṫair Uile-ċoṁaċtaċ; aṗ ꝼoin tiocꝼaiḋ aꝵ taḃairt bṗeiṫeaṁantaiꝼ aṗ ḃeoiḃ agur aṗ ṁaṗḃaíḃ.

Creiḋim 'ꝼa Spiorraiḋ Naoṁ: 'ꝼa Naoṁ-Eaglaiꝼ Caitliciḋe: i gcumaoine na naoṁ; i maiṫeaṁnaċaꝼ na bpeacaí: i n-aiṗéiṁġe na colna: agur ꝼa ḃeaṫaiḋ ꝼíorꝼaiḋe. Amen.

Glóiṁ do'n Aṫair agur do'n Mac agur do'n Spiorraiḋ Naoṁ.

Mar a ḃí aṗ dtúiꝼ, mar atá ꝼóꝼ, agur mar a ḃeiḋ le ꝼaoġal na ꝼaoġal. Amen.

AITSCRÍBINN ꝼOGARÓA.

NO PÁ·OR·DÉO MI:NO.

A na·neam o nahoꝼ agoꝼ an ṁic agoꝼ an ꝼpṗiod n:ëṁ. Ámèn.

ár na-hiṗ dtá eṗ n·aṁ; go n:ë:ꝼ:íṗ ta·nam; ga dago do ꝼí-déc; go nén·toꝼ do ho·l eṗ o dalom maṗ o dén:toꝼ eṗ n·aṁ.

ár noṗián l:é-hú·l tú·ṗ dú·nn in·uḃ; agoꝼ ma ḋú·nn aṗ g·únnto maṗ ṁaċ-himío-no do ċáċ a c·únnt:í-on náṗ n:îg: agur ná lig ꝼinn o ga-híḃ aċ ꝼ:ë:ꝼ ꝼinn ó olc. Ámèn.

Go m·ànn:i-hoṗ d:it, o ṁ:iṗa, lán do ġpáꝼ-t:iḃ; tán ti-oṗino o toċ:iṗ; i:ꝼ b·ann:iha hú

ᴅᵢᵣ ṁᴅᵛnáʼb ; ᴀᵍᴅᵛʳ ᵢ:ʳ bʼannᵢhə ᵗᵒʳᴅ ᴅᵒ ḃʳᵢnnə, íʼʳᴅ.

ᴅ nᵢ:ë:ṁ ṁᵢʳᵢə, ᴀ ṁá:hᵢʳ ᴅé, ᵍᵢ:ᵍ oʳᵢnn ᴎᴀ pʼᴀcᵢᵍ. ᴅnᵢ:ʳ ᴀᵍᴅᵛʳ eʳ ú-əʳ áʳ máʼʳ. ȧmèn.

cʳᵉᴅəm ᵢ ní-ᴅ, ᴅn ᵗᴀ-hᵢʳ ᵢlə:ċõċᵗᴅċ cʳᵒhᴅ-hóʼʳ nᵢṁe ᴀᵍᴅᵛʳ ᵗᴀlún ; ᴀᵍᴅᵛʳ ə níʼʳᴀ cʳí:ʳᵗ, ë:n ṁᴀcʳᴅn, áʳ ᴅí-ᴅᵣᵢnᴅ ; ᴅ ᵍôċ * ón ʳᵖʳᵢᴅ nᵢ:ë:ṁ ; ᴅ ᵣᵢᵍᴅċ † ó ṁᵢʳ ó ; ᴅᵘlᵢnᵍ páʼʳ ᶠé ᶠᵒnᵗʼᴅʳ pílət ; ᴅᵒ cí-aʳᴅċ † eʳ ċʳᵢʳ ; ᴅᵒ ᶠú-əʳ báʳ ᴀᵍᴅᵛʳ ᴅᵒ hí:lᴅᴅċ † ; ᴅᵒ ċú-ə[ᵍ] ʳí:ʳ ᵍᴅ hᵢᶠʳᵢʳᴅnn : ᴅᴀʳʼeíʳᵢᵍ ən tʳʼᴀʳ lá o ṁᴀʳí:ḃ ; ᴀ ċú-ə[ᵍ] ʳú-ᴅʳ eʳ nʼᴀṁ : ᴅᵗá nᴅ hí eʳ ᴅʼᴀʳlá·ṁ ᴅé, ᴅn ᵗᴀ-hᵢʳ ᵢlə-ċõċᵗᴀċ ; ᴀʳ ʳᴅn ᵗᴅcᵢᵍ ᴅ tú-əʳᵗ ᵇʳᵢə-húnᵗᵢʳ eʳ ḃʼóʼḃ ᴀᵍᴅᵛʳ ᴅʳ ṁᴀʳí:ḃ.

cʳᵉᴅəm ʳᴀ ʳᵖʳᵢᴅ nᵢ:ë:ṁ ; ʳᴅ nᵢ:ë:ṁ ᴀᵍlᵢʳ cᴀʼtləcí ; ᴅ ᵍᴅmᵢ:ínə nᴅ nᵢ:ë:ṁ ; ᴅ mᴅhũnᴅċᴅʳ ᴎᴀ bʼᴀcᵢ:í ; ᴅ nᴀʼʳeîʳí nᴅ collᴅ : ᴀᵍᴅʳ ʳᴀ ḃʼᴀhᴅ hí:ʳᵢ:í. ȧmèn.

ᵍlóʼʳ ᴅᴅn a-hᵢʳ ᴀᵍᴅʳ ᴅᴅn ṁᴀc ᴀᵍᴅʳ ᴅᴅn ʳᵖʳᵢᴅ nᵢ:ë:ṁ.

mᴀʳ ᴅ bí eʳ ᴅúʼʳ, mᴀʳ ᴅᵗá ᶠóʳ ᴀᵍᴅʳ mᴀʳ ᴅ ḃeᵍ le ʳᵢ:ë:l ᴎᴀ ʳᵢ:ë:l. ȧmèn.

*ᵍôᵍ. † -ᴅᵍ, -ᴅḃ.

Cóir Múinte na Saeoilse
ó sna Bráithrib Críostaíla
An Céad Cairt

Treas Leabhar Gaeilge na mBráthar Críostaíoll.

Baile Átha Cliath.
M.H. Mac an Ghoill agus a Mhac.

PREFACE.

THE object aimed at in this little book is to impart a knowledge of the Declensions of Irish Nouns and Adjectives through the medium of conversational lessons. The bare bones of Grammar are clothed in living language. In working through the lessons the Christian Brothers' chart is indispensable. The principal features of the work are :—Few Rules —Much Practice on them—Rules easily deduced—a variety of exercises on the Comparison of Adjectives—Prepositional and Adverbial Phrases introduced in an attractive way—Practice in the counting of persons and things—Hundreds of Place Names are given ; as well as some Irish proverbs and riddles. The verb " to be " is then introduced, and just enough of it given to enable the young student to read with ease and pleasure the short stories and dialogues which follow in Part IV.

Part V. contains one hundred questions and answers based on *one* section of the Chart. This is done with a view of encouraging teachers to form scores of questions of a kindred nature on the other parts of the Chart.

It is to be hoped that the Book will serve as an educational bridge by means of which the pupils in the lower standards may pass on to the study of the language in the higher grades

CLÁR.

	Leaṫanaċ
Múineaḋ na Tuireal	1
Téamaí	5

CUID A HAON.—AN TAIMM.

An Ċéad Díoċlaonaḋ	6
,, Dara Díoċlaonaḋ	15
,, Tríar Díoċlaonaḋ	23
,, Ceaṫramaḋ Díoċlaonaḋ	31
,, Cúigṁaḋ Díoċlaonaḋ	39
Gan Riaġail	46
Táible an Anma	51

CUID A DÓ.—AN TAIDIAĊT.

An Ċéad Díoċlaonaḋ	54
,, Dara Díoċlaonaḋ	60
,, Tríar Díoċlaonaḋ	67
,, Ceaṫramaḋ Díoċlaonaḋ	70
Céimeanna Coinḋeilge	73
Táible an Aidiaċta	95

CUID A TRÍ.—NA HUIMṀREAĊA, AN RÉAMṀ-FOCAL AGUS AN DOIBRIAṪAR.

Ag Cóṁaireaṁ	101
An Réaṁ focal	107
An tAinm-briaṫarṫa	114
An Doibriaṫar	115

Ní Raiḃ, níl, ní ḃeiḋ	120
Do ḃíoḋ, ní ḃíoḋ	121
Má	122
Dá mḃéaḋ, Do ḃéaḋ, ní ḃéaḋ	122

CUID A CEAṪAIR.

Sgéalta Beaga agus Cóṁráiḋte	125

CUID A CÚIG.

Céad Ceirt	148

Múinteaṗ na Tuiṗil maṗ ṡeo :—

An tuiseal ainmneaċ.

(I.)

Báo ṡeaḋ é ṡin, naċ eaḋ ? Ṡeaḋ.
Báo eile ṡeaḋ é ṡin, naċ eaḋ ? Ṡeaḋ.
Maṗ ṡin, **báio** ṡeaḋ iao ṡoin.
Cá bṗuil na báio ? Táio ṡiao aṗ an loċ.
An le Liam na báio ? Iṡ leiṗ.
Teaṗbáin dom na báio. Sin iao na báio.

(II.)

Teaṗbáin dom ṗuinneoġ. Sin ṗuinneoġ.
Bṗuil ṗuinneoġ eile ṗa ṡcoil ? Tá.
Má'ṡ ṗuinneoġ í ṡeo agur má'ṡ ṗuinneoġ í ṡin,
—**ṗuinneoġa** ṡeaḋ iao ṡoin.
Teaṗbáin dom na ṗuinneoġa. Sin iao iao.
Bṗuil na ṗuinneoġa áṗo ? Táio.
Bṗuil na ṗuinneoġa leaṫan ? Táio.
Bṗuil na ṗuinneoġa dúnta ? Níliio.

(III.)

Bṗuil ṗeiṗm ag Séamuṗ ? Tá.
Maṗ ṡin, ṗeiṗmeóiṗ ṡeaḋ Séamuṗ.
Ṗeiṗmeóiṗ ṡeaḋ Tomáṗ, naċ eaḋ ? Ṡeaḋ.
Ṗeiṗmeóiṗ eile ṡeaḋ Miċeál, naċ eaḋ ? Ṡeaḋ.
Ṗeiṗmeóiṗí ṡeaḋ Séamuṗ agur Tomáṗ agur Miċeál,
naċ eaḋ ? Ṡeaḋ.
Bṗuil na ṗeiṗmeóiṗí ṡin ag obaiṗ ? Táio.

(IV.)

Páirde ireaḋ Úna, naċ eaḋ ? Ireaḋ.
Páirde eile ireaḋ Muirir, naċ eaḋ ? Ireaḋ.
Páirde agur páirde—rin **páirdí**.
Cé miad na páirdí ? Siad Úna agur Muirir na páirdí.
Ḃfuil na páirdí ar rcoil ? Níliḋ, táid riad ra ṗáirc agur iad ag imirt.
Ḃfuil na páirdí ar an luarcán ? Níl aċ aon ṗáirde aṁáin ar an luarcán.

(V.)

Sin deárna. Sin deárna eile.
Sin iad mo **ḋeárnanna.**
Tearbáin dom do ḋeárnanna. Sin iad mo ḋeárnanna.
Ḃfuil do ḋeárnanna glan ? Táid.

An tuiseal gineaṁnaċ.

(I.)

Sin garrún. Sin é a ċeann.
Sin é ceann an **ġarrúin.**

Sin báḋ. Tá reol ra ḃáḋ.
Sin é reol an **ḃáid.**

(II.)

Cad é an rud é rin ? Póca ireaḋ é.
Cad é an rud í reo ? Caróg ireaḋ í.
Mar rin, póca **caróige** ireaḋ é rin.

Cad é an rud é seo ? Dorca ireadh é.
Cad 'tá sa dorca ? Tá caile ann.
Dorca **cailce** ireadh é sin.

(III.)

Capall ireadh é sin, nach eadh ? Ireadh.
Cé leis an capall ? Is le Séamus an capall.
An seismeóir Séamus ? Ireadh.
Mar sin, capall **seismeóra** ireadh é sin.

Cé h-é atá sa bád ? Sé Liam atá sa bád.
Cé h-é an garsún soin ? Sin é Art.
Mac do Liam ireadh Art. Dádóir ireadh Liam.
Sé Art mac an **dádóra.**

(IV.)

Coinín ireadh é sin, nach eadh ? Ireadh.
Nach í sin a chuas ? Sí.
Sin í chuas an **choinín.**

Sin dorca. Sin é a dárr.
Sin é dárr an **dorca.**

(V.)

Eochair ireadh í sin, nach eadh ? Ireadh.
Sáinne ireadh é sin.
Sáinne **eochrach** ireadh é sin.

Sin í mo cheanga. Sin é a dárr.
Sin é dárr mo **cheangan.**

An tuiseal tabhartach.

(I.)

Cá bhfuil an t-éan ? Tá sé **ar** an ghcrann.
Cá bhfuil Liam ? Tá sé **sa** bád.
Cá bhfuil an capall dubh ? Tá sé **ag** an ndoras

(II.)

Cá bhfuil an bord ? Tá sé **ag** an bhfuinneoig.
Tá bhrian **fé'**n ngéig, ná fuil ? Tá.
Bhfuil póca **i** do charóig, a Sheáin ?

(III.)

Bhfuil an bean ag cainnt **leis** an fiorabhóis ? Tá.
Bhfuil caipín **ar** an mbuachaill sin ? Tá.
Bhfuil éisg **ins** an loch ? B'fhéidir go bhfuil.

(IV.)

Cá bhfuil Taidhg agus Máire ? Táid siad **ag** an teine.
Tá an long seo ag teacht **ó'**n bhfairrge.
Cá bhfuil an cat ? Tá sé **ar** an mála.

(V.)

Cá bhfuil an bád seo ? Tá sé **ar** an abainn.
Bhfuil an long seo ag teacht **go** hÉirinn ? Tá.
Tá pinginn **i** mo dheárnainn agam.

téarmaí.

Aidiaċt, adjective.
Aimṡeaṗ, tense.
Ainm, noun.
A. bṗiaṫaṗóa, verbal noun.
Aṫaṗuġaḋ, change.
Bṗiaṫaṗ, verb.
Ceaċt, a lesson.
Céim, degree.
an bun-ċéim, positive degree.
an bṗeiṡ-ċéim, compar. degree.
an t-ṡáṗ-ċéim, super. degree.
Céimeanna coimḋiúġe, degrees of comparison.
Cleaċtaḋ, exercise.
Conṗon, consonant.
Ceiṡt, question.
Díoċlaonaḋ, declension.
Doiḃṗiaṫaṗ, adverb.
Ḟreagṗa, answer.
Guṫ, vowel.
Innṡcin, gender.
Ḟiṗ-innṡcin, masculine.
Ḃain-innṡcin, feminine.
Réaṁ-ḟocal, preposition.
Riaġail, rule.
Sompla, example.
Táḃle, paradigm.
Tuiṡeal, case.
t-ainmneaċ, Nom. Case.
t-ġeineaṁnaċ, Gen. Case.
t-tabaṗṫaċ, Dat. Case.
t-gairṁeaċ, Voc. Case.
Uiṁiṗ, number.
U. uaṫaiḋ, Singular Number.
U. iolṗaiḋ, Plural Number.

CUID A HAON.—AN AINM.

AN ĊÉAD DÍOĊLAONAḂ.

Sompláí : báḋ, aral, capall, ualaċ.
Innrcin : Fir-innrcin dóiḃ go léir.
Conran leaṫan i n-deireaḋ gaċ focail.

		Uiṁir Uaṫaiḋ.	Uiṁir Iolraiḋ.
Tuireal	ainmneaċ	báḋ	báid
,,	gairneaṁnaċ	báid	báḋ
,,	taḃarṫaċ	báḋ	báḋaiḃ
Tuireal	ainmneaċ	capall	capaill
,,	gairneaṁnaċ	capaill	capall
,,	taḃarṫaċ	capall	capallaiḃ
Tuireal	ainmneaċ	mullaċ	mullaiġe
,,	gairneaṁnaċ	mullaiġ	mullaċ
,,	taḃarṫaċ	mullaċ	mullaiġiḃ
Tuireal	ainmneaċ	mairnéalaċ	mairnéalaiġ
,,	gairneaṁnaċ	mairnéalaiġ	mairnéalaċ
,,	taḃarṫaċ	mairnéalaċ	mairnéalaċaiḃ

TUISEAL AINMNEAĊ.

Uiṁir Uaṫaiḋ.	Uiṁir Iolraiḋ.	Uiṁir Uaṫaiḋ.	Uiṁir Iolraiḋ.
báḋ	báid	cnoc	cnuic
crann	crainn	rac	raic
garrún	garrúin	leaḃar	leaḃair
capall	capaill	rcamall	rcamaill
gort	guirt	béal	béil
cat	cait	umar	umair
aral	arail	ṡear	ṡir
peann	pinn	cireán	cireáin

Gaṗṗún ṡeaḋ Ṗeadaṗ, naċ eaḋ ? Ṡeaḋ.
Gaṗṗún eile ṡeaḋ Aṗṫ, naċ eaḋ ? Ṡeaḋ.
Má ṡeaḋ, gaṗṗúin ṡeaḋ Ṗeadaṗ agus Aṗṫ.

1. Tá an ḟear ag an teine agus é ag léigeaṁ.
2. Tá na ḟir ṗa ġoṗṫ agus iad ag obair.
3. Tá na báid ar an loċ.
4. Tá na cnuic an-árd.
5. Níl ṡcamaill ar an gcnoc anois.
6. Tá na capaill agus an t-aṗal ṗa ṁaċa.
7. Tá na ṗaic ṗa triopa.
8. Tá cṗainn ag ḟár ag an réiṗéaċ.
9. Tá guiṗṫ ar an gcnoc úd ṫall.
10. Tá leaḃair agus ṗinn ar an mbord.
11. Tearbáin dom na ciṗeáin. Sin iad iad.
12. Cé ṁiad ṗoin ag an gcalaḋ ? Sin iad na maiṗnéalaiġ.

"Tá ṗé a' ḟeaṗṫainn," aṗṗ' an capall,
"Tá, go díṗeaċ," aṗṗ' an ḃó,
"Lá bṗeáġ aoiḃinn," aṗṗ' an ċaoṗa,
"Siúd ċun an ċlaiḋe ṗin," aṗṗ' an gaḃaṗ.

Tuiseal Gineaṁnaċ. (Uiṁir Uaṫaiḋ).

báid	cṗann báid	cṗann an ḃáid
bóṫaṗ	taoḃ bóṫaiṗ	taoḃ an ḃóṫaiṗ
cuan	béal cuain	béal an ċuain
caṗúṗ	ceann caṗúiṗ	ceann an ċaṗúiṗ
capall	ṗṗian capaill	ṗṗian an ċapaill
gaṗṗún	leaḃaṗ gaṗṗúin	leaḃaṗ an ġaṗṗúin
doṗaṗ	glaṗ doṗaiṗ	glaṗ an doṗaiṗ
aṗal	eaṗball aṗail	eaṗball an aṗail
ṗeol	báṗṗ ṗeoil	báṗṗ an t-ṗeoil
ṗéiṗéal	cṗoṗ ṗéiṗéil	cṗoṗ an t-ṗéiṗéil
ṗac	béal ṗaic	béal an t-ṗaic

cat	ceann cait	ceann an ċait
éan	ceol éin	ceol an éin
leabar	clúdaċ leabair	clúdaċ mo leabair
béal	lán béil	lán mo béil
ionar	póca ionair	póca d'ionair
gort	féar guirt	féar a ġuirt
carabat	dat carabait	dat a ċarabait

Cleaċtaḋ. (Tuiseal Gineamnaċ).

Cé h-é rin atá ra bád ? Sin é Liam.
Cé leir an bád roin ? Ir le Liam é.
Naċ é Liam fear an báid ? Sé, gan amhras.

Cé h-é rin atá 'n-a ḟearaṁ ag an loċ ? Sin é Art.
An é Liam a aṫair ? Sé, ir dóċa.
Naċ é Art mac an ṫir atá ra bád ? Sé.

Tearbáin dom an cnoc. Sin é an cnoc.
Tearbáin dom a bárr. Sin é a bárr.
Naċ é rin bárr an ċnuic ? Sé.

---

1. Ḃfuil béal an arail dub ? Níl, tá ré bán.
2. Cá ḃfuil béal an ċapaill ? Irtiġ ra ṁála.
3. Cé h-é fear an báid ? Sé Liam fear an báid.
4. Cé h-é fear an rocair ? Sé Ḃrian fear an rocair.
5. Tearbáin dom capall an ġarrúin. Sin é é.
6. Tearbáin dom earball an arail. Sin é é.
7. Ḃfuil Ḃrian i lár an ḃóṫair ? Níl, aċ i lár an ċaráin.
8. Ciaca muileann nó tiġ roluir é rin ? Tiġ roluir, gan amhras.
9. Naċ é rin Cnoc an Tairḃ ? Níl ḟior agam.
10. Cá ḃfuil fear an ṁuilinn ? In a ṫiġ féin, ir dóċa.

11. Ḃfuil tiġ Liam ar ḃárr an ċnuic? Níl, tá ré ar ṫaoḃ an ḃóṫair.
12. Ḃfuil an báḋ beag ag béal an ċuain? Níl, tá ré ag béal an trṫuṫáin.
13. Ḃfuil "Fáilte an Aingil" agat, a Ṫomáir? Tá, a ḋuine uasail.
14. Ḃfuil ualaċ guail sa ġaltán? Is ḋóċa go ḃfuil.
15. Cá ḃfuil tiġ an tragairṫ? Ní ḟeadar.
16. Caḋ é an ragar báiḋ é sin? Ḃáḋ seoil iseaḋ é.

Caḋ ḋéanfaḋ mac an ċait aċ luċ a ṁarḃuġaḋ? (Sean-ḟocal).

Claiḋe raṁraiḋ nó falla geiṁriḋ ní ḃíonn sé buan. (Sean-ḟocal).

Is truaġ gan feata an ṁaoin agam (Aṁrán).

Ḃí liúġ gaċ ḟir aca caol áṙḋ, aċ an-ċeólṁar. (Eirirt).

Tuiseal Gearnaṁnaċ. (Uiṁir Iolraiḋ).

fear na gcapall	madra na ḃfear
tiġ na mbáḋ	tiġ na mboċt
arḃar na ngort	fear na mbáḋ
gort na ndún	ceol na n-éan
cinn na gcapall	pinn na ngarrún
báiḋ na ḃfear	glair na ndorar
guirt na gcnoc	fir na ṙoṫar

Cé leis an capall duḃ? Is le Séamus é.
Cé leis an capall bán? Is le Séamus é.
Máiread, sé Séamus fear na gcapall.

Cé leis an bád sóin ? Is le Liam é.
Cé leis an bád eile ? Is le Liam é.
Mar sin, sé Liam fear na mbád.

Cé leis an madra sóin ? Is le Tomás é.
An le Tomás agus Míceál é ? Is dóca gur leo.
Máiread, sin é madra na bfear.

CLEACTAD. (TUISEAL GEINEAMNACH).

1. Cé h-é fear na gcapall ? Sé Séamus fear na gcapall.
2. Cé h-é fear na mbád ? Sé Liam fear na mbád.
3. Tearbáin dom madra na bfear ? Féach ! Sin é é.
4. Nach é sin Tig na mBocht ? Ní h-é. Sin é Tig na mBád.
5. Nach í Éire "Oileán na Naoim" ? Sí, gan amhras.
6. Cé h-iad fir na hocht ? Tá bhrian ar duine aca. Ní fhéadfar cé h-é an fear eile.
7. Bhfuil earbaill na gcapall dubh ? Tá ceann aca dubh agus an ceann eile bán.
8. Tearbáin dom crann na mbád. Sin iad crann na mbád.
9. Cá bhfuil "Carraig na bFear" ? Tá sí i gConndae Chorcaige.
10. Tearbáin dom barraí na gcnoc. Sin iad barraí na gcnoc.
11. Tearbáin dom "Dún na nGall." Sin é é.
12. An maith leat ceol na n-éan ? Is maith.
13. Bhfuil Tig na mBráthar ar thaobh an bóthair ? Tá.

Capall beag na mbonn mór,
Capall mór na mbonn mbeag. (Sean-focal).
Cogar na nAingeal. (Amhán).

Tuiseal Tabhartach. (Uimir Uathaidh).

ag dorar	ag an ndorar	Fan ag an ndorar, a Liam.
ag capall	ag an gcapall	Bhfuil mála ag an gcapall ? Tá.
ar bárr	ar an mbárr	Cad tá ar an mbárr?
ar talamh	ar an dtalamh	Tá madra ar an dtalamh.
fé chrann	fé'n gcrann	Tá úna fé'n gcrann.
fé bord	fé'n mbord	Tá an t-uirlár fé'n mbord.
le fear	leis an bhfear	Tá Bridhid ag cainnt leis an bhfear.
le clog	leis an gclog	Éirt leis an gclog.
ar umar	ar an umar	Tá sé ag ól ar umar.
ar póca	ar an bpóca	Tóg do phenn amach ar do phóca.
ó dorar	ó'n ndorar	Tá sé ag teacht ó'n ndorar.
ó bád	ó'n mbád	Níl Liam ag snámh ó'n mbád.
i mbád	sa bád	Tá Liam sa bád fós.
i ngort	sa gort	Tá Tomás sa gort.

Cleachtadh. (Tuiseal Tabhartach).

1. Bhfuil Séamus ag obair leis an gcapall anois ? Níl.
2. Bhfuil Muirir ag imirt leis an madra ? Níl.
3. Bhfuil Peadar ag cainnt le Séamus ? Níl, tá sé ag ól.
4. An mbíonn Taidhg ar fochar ? Ní bíonn, an fear boicht !
5. Bhfuil an capall mór ag féachaint ar an ndorar ? Níl.
6. Bhfuil túrna ag Cáit ? Níl, ach tá meadar aici.

7. Ḃfuil leaḃaṙ aġ Taḋġ? Níl, aċ tá páipéaṙ aiġe.
8. Ḃfuil an t-aṙal aġ iṫe aṙ mála? Níl, aċ ó'n dtalaṁ.
9. Ḃfuil an cat aġ teaċt aṙ an mála? Níl, ġo deiṁin.
10. Ḃfuil an t-aṙal aġ dul do'n umaṙ? Níl, ḟóṙ.
11. Ḃfuil ṙolup aġ teaċt ó'n léaṙ-maṙa anoiṙ? Níl ġo deiṁin, tá láṙ an lae ann.
12. Ḃfuil Aṙt aġ dul iṙteaċ ṙa ḃáḋ? Níl.
13. Ḃfuil Ḃṙian aġ dul iṙteaċ ṙan uiṙce? Níl ġo deiṁin, ní amaḋán é.
14. Ḃfuil Taḋġ aġ léiġeaṁ dó ḟéin? Iṙ deacaiṙ a ṙáḋ.
15. Ḃfuil aiṫne aġ Máiṙe aṙ Ṫaḋġ? Tá, ṙeanaiṫne.

Ḃíonn bíaṙ aṙ an mbeaġán. (Sean-ḟocal).

Cainnt leiṙ an ġcapall aġuṙ an capall 'n-a ċodlaḋ. (Sean-ḟocal).

Ní ṫaġann an cṙúiṙcín ṙlán ó'n dtobaṙ i ġcóṁnuiḋe. (Sean-ḟocal).

Iṙ áil leiṙ an ġcat an t-iaṙc,
Aċ ní áil leiṙ a ċoṙa a ḟliuċaḋ. (Sean-ḟocal).
" Eiṙiġ i náiṙde aṙ an eaċ, a ṙíġ." (Eiṙiṙt).

Tuiseal Taḋaṙṫaċ. (Uiṁir iolraiḋ).

le ḟeaṙaiḃ	leiṙ na ḟeaṙaiḃ
le capallaiḃ	leiṙ na capallaiḃ
aṙ ċṙannaiḃ	aṙ na cṙannaiḃ
i leaḃṙaiḃ	i ṙna leaḃṙaiḃ
le peannaiḃ	leiṙ na peannaiḃ
i ġciṙeánaiḃ	i ṙna ciṙeánaiḃ

i mbádaiḃ	i ṡna bádaiḃ
ṗé ċṙannaiḃ	ṗé ṡna ċṙannaiḃ
ṗé ṡcamallaiḃ	ṗé ṡna ṡcamallaiḃ
aṙ ċapallaiḃ	aṙ na capallaiḃ
ṗé ḃoṙdaiḃ	ṗé ṡna boṙdaiḃ
aṙ umaṙaiḃ	aṙ na h-umaṙaiḃ

Cleaċtaḋ. (Tuiseal Taḃarṫaċ).

1. Ḃṗuil Cáit aġ cainnt leiṙ na ṗeaṙaiḃ atá ṙa ġoṙt? Níl, tá ṙí aġ cainnt le h-Íde.
2. Ḃṗuil an maċa lán de ċapallaiḃ? Níl.
3. Ḃṗuil cṙainn aṙ na bádaiḃ atá aṙ an loċ? Tá cṙann aṙ ċeann aca.
4. Cad tá i ṡna ṙacaiḃ? Tá plúṙ ionnta.
5. Ḃṗuil ṙeolta aṙ na cṙannaiḃ? Tá, aṙ ċuid aca.
6. Ḃṗuil Tomáṙ agus Míċeál aṙ ṙoṫaṙaiḃ? Níliḋ, go deiṁin.
7. Ḃṗuil Gaeḋilg i ṡna leaḃṙaiḃ? Tá.
8. Ḃṗuil páipéaṙ Ṫaiḋg lán de ṙgéalaiḃ? Tá, iṙ dóċa.
9. Ḃṗuil do leaḃaṙ lán d'ḟoclaiḃ? Tá.
10. Cad tá i ṡna ciṙeánaiḃ? Ní ḟeadaṙ do'n doṁan.
11. Ḃṗuil na ḟiṙ aġ obaiṙ le coṙṙánaiḃ? Níliḋ, táid ṙiad aġ obaiṙ le ṙṗealaiḃ.
12. Cé h-iad na daoine atá 'n-a ṙuiḋe aṙ ṙtóiaiḃ? Siad Máiṙe agus Nóṙa iad.
13. Cad tá aġ ḟáṙ i ṡna ġoṙtaiḃ? Iṙ deacaiṙ a ṙáḋ aṙ ṙo.
14. An mbíonn ṡcamaill aṙ na cnocaiḃ? Bíonn go minic.
15. Ḃṗuil an boṙca lán de ḟeannaiḃ? Níl.
16. Cad é an dad atá aṙ na ṡcamallaiḃ? Tá dad bán onta.

17. Cé atá "lán de ghráscaibh?" Tá Muire, Máthair Dé.

An ghaoth andeas bíonn sí tais,
Is cuireann sí fhad ar ḟíoltaibh.
An ghaoth aniar bíonn sí fial
Is cuireann sí iarc i líontaibh. (Sean-ḟocal).
Aoinne der na feacht sinnfeasaibh a tháinig fóṁam. (Séadna).
Bí aithne ag Caoilte ar na bóithribh. (Niaṁ).

Daoine.	Seaghán Mac an Bháird	Doṁnall Ó Conaill
	Cormac Mac Airt	Eóin Mac Néill
	Fionn Mac Cuṁaill	Éamonn Mac Gearailt
	Eoghan Ó Raghallaigh	Fionán Mac Coluim
	Séamus Ó Dubhghaill	Seaghán an Díomais
	Cú-Chulainn	Míceál Ó Cléirigh
Áiteanna.	Cluain Tairbh	Dún na nGall
	Cill Ruis	Cathair na Marc
	Sráid an Ṁuilinn	Carraig na bFear
	Dún Garbháin	Baile Scadán
	Baile an Chairleáin	Baile na gCrann
	Cnoc an Iolais	Gleann na Smól
	Mullach an Aifrinn	Gleann na nGealt
	Sliabh an Iarainn	Móin na mBráthar
	Corrán Tuathail	Liosa na gCat
	Inis Cathaigh	Oileán na Naoṁ
	Dún an Óir	Cnoc na Manach
Rudaí.	Dia Sathairn	Carán na Naoṁ
	Dia Doṁnaigh	Solus na nGaedheal
	Tigh na mBocht	Meadhón Fhóghṁair
	Fear an Phuirt	Fear na gCos
	Claidheaṁ Soluis	Fear na Méaracán
	Lá na nAmadán	Carabh an tSúgáin

An dara díoclaonaḋ.

Somplaí : Bróg, ṡéag, caróg, ṡoil, ṡúil.
Innṡein : Bain-innṡein dóiḃ go léir.

	Uimir Uaṫaiṙ.	Uimir Iolraiṙ.
t. ainmneaċ	caróg	+a caróga
t. ṡeineamnaċ	caróige	caróg
t. taḃarṫaċ	caróig	carógaiḃ
t. ainmneaċ	ṡéag	+a ṡéaga
t. ṡeineamnaċ	ṡéige	ṡéag
t. taḃarṫaċ	ṡéig	ṡéagaiḃ
t. ainmneaċ	ṡoil	ṡoileanna
t. ṡeineamnaċ	ṡoile	ṡoileanna
t. taḃarṫaċ	ṡoil	ṡoileannaiḃ
t. ainmneaċ	páirc	páirceanna
t. ṡeineamnaċ	páirce	páirceanna
t. taḃarṫaċ	páirc	páirceannaiḃ

Tuiseal ainmneaċ.

U. Uaṫaiṙ	U. Iolraiṙ.	U. Uaṫaiṙ.	U. Iolraiṙ.
ceapc	ceapca	bróg	bróga
ṡpeal	ṡpeala	caróg	caróga
coṙ	coṙa	báḃóg	báḃóga
láṁ	láṁa	oṙdóg	oṙdóga
cluaṙ	cluaṙa	ḟéaróg	ḟéaróga
ṡcuab	ṡcuaba	ḟuinneog	ḟuinneoga
ṡúil	ṡúile	páirc	páirceanna
		ṡoil	ṡoileanna

Sin í an ċeapc ; ṡin iad na ceapca.
Sin í an ṡpeal ; ṡin iad na ṡpeala.
Sin í mo ṡúil ; ṡin iad mo ṡúile.

Tá na bróga dub.
Tá na súile dúnta.
Tá na cora ar an urlár.
Tá an ḟuinneog mór. Tá na fuinneoga glan.
Sin í mo lámh dearg. Sin iad mo lámha.
Sin iad do ċluasa. Sin iad mo ċluasa.
Tá bur gcaróga oraiḃ.
Níl féaróga oraiḃ.
Tá na páirceanna glas. Tá an ṗáirc glas.

"O! na cora móra! Na cora móra! Conur ḟéadan an fatać boċt siubal i n-aon ċor leó!" (Eiriṙt).

"Agus dar ndó, ní cora atá ionta anois ać <u>crúba.</u>" (Eiriṙt).

Tuiseal Gemeamnać. (Uimir Uataiḃ).

sseal	crann sseile	crann na sseile
ceasc	gob circe	gob na circe
cailc	borca cailce	borca na cailce
scoil	doras scoile	doras na scoile
súil	radarc súile	radarc na súile
Gsian	solus Gréine	solus na Gréine
long	seol luinge	seol na luinge
cluas	bárr cluaire	bárr na cluaire
páirc	féar páirce	féar na páirce
muc	earball muice	earball na muice
lámh	méar láime	méar na láime
slat	bun slaite	bun na slaite
bróg	iall bróige	iall na bróige
caróg	póca caróige	póca na caróige
orvóg	bárr orvóige	bárr na h-orvóige
fuinneog	sloine fuinneoige	sloine na fuinneoige.

Cleachtadh. (Tuiseal Ginearamach).

Fuinneog iread í sin, nach ead ? Iread.
Scoil iread í seo, nach ead ? Iread.
Nach í sin **fuinneog na scoile** ? Sí.

Cé h-é an fear atá sa mhaca ? Sé Séamus an fear.
Cé leis an feirm sin ? Is le Séamus í.
Máiread, nach é Séamus **fear na feirme** ? Sé.

Cad é an rud é sin ? Dorca iread é.
Cad tá sa dorca ? Tá cailc ann.
Dorca cailce iread é sin, nach ead ? Iread.

---

1. Cé h-é fear na feirme ? Sé Séamus fear na feirme.
2. Cé h-é fear na sceile ? Sé Tomás fear na sceile.
3. Ubhuil crann na sceile díreach ? Níl, tá sé cam.
4. Ubhuil crann na luinge cam ? Níl, tá sé díreach.
5. Nach é sin geata na páirce ? Sé.
6. Ubhuil doras na scoile ar oscailt ? Níl, tá sé dúnta.
7. Tearbáin dom bun na sréise. Sin é bun na sréise.
8. Tearbáin dom gob na circe. Sin é é.
9. Cá ubhuil borca na cailce ? Tá sé ar an mbord.
10. Ubhuil leachtar na bróige buidhe ? Níl, tá sé dubh.
11. Cá ubhuil "Carraig na Siúire ?" Tá sí ar an Siúir.
12. An "coileach gaoithe" í siúd ? Ní h-ead go deimhin, ach crosóg an tréisréil.

13. An mbíonn Taḋg ag obair ar bord luinge ?
Ní bíonn.
14. Ḃfuil eolaí na háite sin ag Brian ? Tá.

"Is dóiġ le fear na buile
Gurab é féin fear na céille." (Sean-ḟocal).
An ṁuin na muice.
Ní hé lá na gaoiṫe lá na scolb. (Sean-ḟocal).

Tuiseal Gineamnaċ. (Uimir Iolraiḋ).

Leaṫar na mbróg.	Duilleóga na ngéag
Tír na nÓg.	Crann na long
Cuan na long	Guib na gcearc
Raḋairc na súl	Cluara na muc
Fear na bráirc	Ialla na mbróg.
Éadaċ na gcarróg	Méaranna na láṁ.
	Feolta na long.

Ḃfuil leaṫar na bróige sin dub ? Tá.
Ḃfuil leaṫar na bróige seo dub leis ? Tá.
Mar sin, tá leaṫar na mbróg dub.

Ḃfuil raḋairc na súile sin go maiṫ ? Tá.
Ḃfuil raḋairc na súile eile go maiṫ ? Tá.
Máireaḋ, tá raḋairc na súl go maiṫ.

Crann sceile ireaḋ é sin, naċ eaḋ? Ireaḋ.
Crann sceile ireaḋ é sin leis, naċ eaḋ ? Ireaḋ.
Mar sin, sin iad crainn na sceal.

Cleaċtaḋ. (Tuiseal Gineamnaċ).

1. Tearbáin dom crainn na sceal. Sin iad iad.
2. Ḃfuil crainn na sceal díseaċ ? Níor, táid siad cam.
3. Ḃfuil ialla na mbróg bán ? Níor, táid siad dub.

4. Ḃfuil bpóʒa na mbábóʒ mór? Níl ro, táid ríad beaʒ.
5. Ḃfuil ꝑuinneoʒa na ꝑcoileanna íreal? Níl ro, táid ríad árd.
6. Ḃfuil ꝑeolta na lonʒ deaꝑʒ? Níl ro, táid ríad bán.
7. Ḃfuil leaṫaꝑ na mbꝑóʒ buide? Níl, tá ré duḃ.
8. Ḃfuil duilleóʒa na nʒéaʒ buide? Níl ro, táid ríad ʒlaꝑ.
9. Ḃfuil ꝑaḋaꝑc na ꝑúl ʒo laʒ aʒat? Níl, tá ré ʒo h-an-ṁaiṫ, buideaċaꝑ le Dia.
10. Cá ꝑaib "Tíꝑ na nÓʒ"? Iꝑ deacaiꝑ a ꝑáḋ.
11. Ḃfuil baꝑꝑaí na n-oꝑdóʒ buide aʒat? Níl ro, a ḋuine uaꝑail, ní ḃím aʒ caiṫeaṁ tobac.
12. Ḃfuil ꝑéaꝑ na bpáiꝑceanna ꝑada? Ḃ'ḟéidiꝑ ʒo ḃfuil.
13. Ḃfuil ʒloine na ḃfuinneoʒ bꝑiꝑte? Níl.

Slán iꝑ céad ó'n dtaoḃ ꝑo uaim

Coiꝑ Máiʒ na ʒcaoꝑ, na ʒcꝑaoḃ, na ʒcꝑuaċ. (Slán le Máiʒ).

'S do ċuʒaꝑ mo ċúl do Ṫíꝑ na nÓʒ. (Teaċt Oiꝑín ó Ṫíꝑ na nÓʒ).

Iꝑ aoiḃinn ḃeiṫ aʒ éiꝑteaċt le cꝑónán na mbeaċ. (Eiꝑiꝑt).

Iꝑ cuma le ꝑeaꝑ na mbꝑóʒ cá ʒcuiꝑeann ꝑé a ċoꝑ. (Sean-ḟocal).

Tuiseal Taḃaṙṫaċ. (Uiṁir Uaṫaiḋ).

le ꝑpeil	leiꝑ an ꝑpeil	Tá ré aʒ obaiꝑ le ꝑpeil.
le bábóiʒ	leiꝑ an mbábóiʒ	Tá ꝑí aʒ imiꝑt leiꝑ an mbábóiʒ.

ar ġéig	ar an ngéig	Tá an t-éan ar an ngéig.
ar ċoir	ar an gcoir	Tá bróg ar an gcoir.
ag fuinneoig	ag an bfuinneoig	Tá an bord ag an bfuinneoig
ar páirc	ar an bpáirc	Níl Nóra ar an bpáirc fós.
ar bróig	ar an mbróig	Tá iall ar an mbróig.
fé ġéig	fé'n ngéig	Tá Brian fé'n ngéig.
fé láiṁ	fé'n láiṁ	Cad tá fé'm láiṁ agam ?
i bpáirc	sa ṗáirc	Níl an bó sa ṗáirc.
i mbróig	sa bróig	Tá an ċos sa bróig.

1. Cé atá ag obair le fseil ? Tá Tomás ag obair le fseil.
2. Cé hí an páirde atá ag imirt le bábóig ? Sí Íde an páirde.
3. Cad é an dath atá ar an mbróig ? Tá dath dub uirṫi.
4. Cé h-é an fear atá fé'n ngéig ? Sé Brian an fear.
5. An mbíonn Cáit ag an bfuinneoig ? Bíonn anois ir aṡír.
6. Cad tá 'n-a láiṁ ag Séamus ? Tá bata 'n-a láiṁ aige.
7. Cad 'tá sa luing úd ? Tá gual innti, ir dóċa.
8. Cad 'tá im láiṁ ? Ir deacair a ṡád, a duine uasail.
9. Brúil Muirir ar scoil anois ? Níl, tá sé ag imirt sa ṗáirc.

10. Ḃfuil ꝼloinne inꝼ an ḃfuinneoiꝼ? Tá, ꝼan aṁꝼaꝼ.
11. Ḃfuil an t-éan aꝼ eiṫilleaṫ ó'n nꝼéiꝼ ꝼóꝼ? Níl.
12. Ḃfuil ꝼaoḃaꝼ aꝼ ꝼpeil Ṁíċil ꝼóꝼ? Ní ḋóiꝼ lioṁ ꝼo ḃfuil.
13. An mó ḋuilleoꝼ aꝼ an ꝼreamꝼóiꝼ? Tá tꝼí ḋuilleóꝼa uiꝼṫi.
14. Ḃfuil ꝼcamall aꝼ an ꝼpéiꝼ anoiꝼ? Tá.
15. Cad ḋ'imṫiġ aꝼ ċaꝼóiꝼ Ṫaiḋꝼ? Tá ꝼí aꝼ ꝼoċaḋ i n-áit éiꝼin.
16. Ḃfuil ꝼolup na ꝼꝼéine aꝼ teaċt iꝼteaċ ꝼa ꝼcoil anoiꝼ? Tá, a ḋuine uaꝼail.
17. Ḃfuil camán 'n-a láiṁ aꝼ Aꝼt? Níl.

Ċóṁ laꝼ le luinꝼ i ꝼcuan ꝼan tonn. (Sean-ꝼocal).

Ní ḃíonn cúnlaċ aꝼ ċloiċ ꝼeaṫa. (Sean-ꝼocal).

Ċóṁ boḋaꝼ le cloiċ.

Tuiseal taḋaṫaċ. (uiṁir ioladaiḋ).

le ꝼpealaiḋ	leiꝼ na ꝼpealaiḋ
le bábóꝼaiḋ	leiꝼ na bábóꝼaiḋ
aꝼ ġéaꝼaiḋ	aꝼ na ġéaꝼaiḋ
aꝼ ċoꝼaiḋ	aꝼ na coꝼaiḋ
ꝼé ċeaꝼcaiḋ	ꝼé ꝼna ceaꝼcaiḋ
ꝼé láṁaiḋ	ꝼé ꝼna láṁaiḋ
i longaiḋ	i ꝼna longaiḋ
i ꝼúilib	i ꝼna ꝼúilib
aꝼ bꝼóꝼaiḋ	aꝼ na bꝼóꝼaiḋ
aꝼ páiꝼceannaiḋ	aꝼ na páiꝼceannaiḋ
ḋe ċloċaiḋ	ḋe ꝼna cloċaiḋ
ḋe ċaꝼóꝼaiḋ	ḋe ꝼna caꝼóꝼaiḋ
ꝼé ċoꝼaiḋ	ꝼé ꝼna coꝼaiḋ
i mbꝼóꝼaiḋ	i ꝼna bꝼóꝼaiḋ

Cleachtadh. (Tuiseal Tabhachtach).

1. Cad 'tá ag fár i gna páirceannaibh? Tá féar ag fár ionnta.
2. Cé 'tá ag obair le gpealaibh? Mícheál agus Tomás.
3. Cé 'tá ag imirt le bábóigaibh? Tá Eiblín agus Íde ag imirt le bábóigaibh.
4. Bhfuil éadach Gaedhealach i gna caróigaibh? Tá.
5. Cad 'tá fé n-ár gcoraibh anois? Tá an t-urlár fúta.
6. Bhfuil leathar maith i gna bróigaibh? Tá.
7. Bhfuil Tadhg agus Máire ar a nglúiniibh anois? Níl siad.
8. Bhfuil éin-nídh ar na miaraibh sa chistin? Níl.
9. Bhfuil sibh i nbun seasamh ag na suinneogaibh? Nílimid, táimid i n-ár suidhe.
10. An mbíonn Séamus ag obair i gna longaibh? Ní bíonn go deimhin, ach i gna páirceannaibh.
11. Bhfuil coirce le n-ithe ag na cearcaibh? Tá.

Chóm glic leis na beachaibh.

Bhíseann an dúthchas thí fhúilibh an chait.

Bí an sgoluigheacht ins na sgoileannaibh agus na h-úrnuighthe ins na h-eaglaisibh. (Niamh).

Daoine.

Dia na Gloire	Seosamh Laoide
Brian Bóroimhe	Pádraig Mac Suibhne
Colm Cille	Pádraig Ó Conaire
Gioilla Brídhe	Máire Ní Sithe
Fearghus Mac Léide	

Áiteanna.	Carraig na Siúire	Át-na-long
	Daingean Uí Ċúise	Dún ar Aill
	Port Laoiġse	Caṫair Luimníġe
	Baile na h-Innse	Baile Ḃoirne
	Dún Ḃóinne	
	Ceann Léime	Sliaḃ na Muc
	Ġleann Beiṫe	Dún na Sgiaṫ
	Log na Coille	Cnoc Fírinne
	Árd na Croise	Cnoc na Cille
	Beárna Ġaoiṫe	Carraig an Ime
Rudaí.	Réalt na Maidne	Ceol Síde
	Cailín aimrise	Fílí na Máiġe
	Fear oibre	Coir na Siúire
	Coileaċ ġaoiṫe	Connraḋ na Ġaeḋilġe
	Cainnt na nDéise	Lá raoise
		caiṫeamh aimrise

An tReas Díoċlaonaḋ.

Somplaí : bádóir, feirmeóir, ceoltóir.
táilliúir, raiġdiúir, doċtúir.
beannaċt, ceaċt, cruiṫneaċt.

Innsein : Fir-innsein do'n ċuid is mó aca.

	Uimir Uaṫaiḋ	Uimir Iolraiḋ
t. a.	bádóir	bádóirí
t. g.	bádóra	bádóirí
t. t.	bádóir	bádóiríḃ
t. a.	beannaċt	beannaċta
t. g.	beannaċta	beannaċt
t. t.	beannaċt	beannaċtaiḃ
t. a.	bláṫ	bláṫa, bláṫanna
t. g.	bláṫa	bláṫ
t. t.	bláṫ	bláṫaiḃ, bláṫannaiḃ

t. a.	ceacht	cearta, cearthanna
t. g.	cearta	cearth
t. t.	cearth	cearthaib, cearthannaib

tuiseal ainmneach.

u. uathaid	u. iolraid	u. uathaid	u. iolraid
bádóir	bádóirí	blath	bláta
feirmeóir	feirmeóirí	loch	loca
fhealadóir	fhealadóirí	fiacail	fiacla
muilneóir	muilneóirí	bliadain	bliadna
sinnceóir	sinnceóirí	gleann	gleannta
ceoltóir	ceoltóirí	gut	gutanna
léigheóir	léigheóirí	drom	dromanna
buachaill	buachailli	cearth	cearthanna

Spealadóir iread Tomás, nach eadh ? Iread.
Spealadóir iread Micheál leis, nach eadh ? Iread.
Máiread, fhealadóirí iread Tomás agus Micheál.

1. Tá na feirmeóirí ag obair sa gort.
2. Tá na muilneóirí sa mhuilionn.
3. Bíonn na bádóirí ar an loch gach lá.
4. Bádóir iread Liam. Ní feadar cá bhfuil na bádóirí eile i ndiu.
5. Bíonn na buachailli ar scoil gach lá.
6. Bíonn sinnceóirí agus ceoltóirí ag an aeridheacht
7. Tá na bláta soin dearg.
8. Tá na loca dearg.
9. Tá na fiacla go maith agam.

Do tugadh earonóir dóm-sa i gCeann Corra. (Niamh).

Beannacht Dé leat.

Sliocht agus fleacta ar shliocht do shleacta.

Sin bláta na ngéag.
Fé bhúcht geal ceoidh. } **Tórna.**

Tuiseal Ginearmhach. (Uimhir Uathaidh).

bláth	bhfuil bláth	bhfuil an bláth
loch	ceann loch	ceann an loch
fruth	port fhroth	port an thfroth
bádóir	mac bádóra	mac an bádóra.
fealadóir	madra fhealadóra	madra an fhealadóra.
fioradóir	cat fhioradóra	cat an thfioradóra.
feirmeóir	capall fheirmeóra	capall an fheirmeóra.
muilneóir	tig muilneóra	tig an mhuilneóra.
léigheóir	páirpéar léigheóra	páirpéar an léigheóra.
sinnceóir	cor sinnceóra	cor an sinnceóra.
cruithneacht	gort cruithneachta	gort na cruithneachta.
leamhnacht	buicéad leamhnachta	buicéad na leamhnachta.
aerdheacht	lá aerdheachta	lá na h-aerdheachta.
dochtúir	bean dochtúra	bean an dochtúra.
táilliúir	tig táilliúra	tig an táilliúra.
ceoltóir	guth ceoltóra	guth an cheoltóra.
buachaill	camán buachalla	camán an bhuachalla.

Cleachtadh. (Tuiseal Ginearmhach).

Cé h-é sin atá sa bhád ? Sin é Liam.
Cé h-é sin atá ar an gcarán ? Sin é a mhac.
Nach é sin mac an bádóra ? Sé.

Cé h-é an buachaill sin sa mhacha ? Sin é Peadar.
Cé leis an capaillín sin ? Is leis an mbuachaill é.
Nach é sin capaillín an bhuachalla ? Sé.

Cé h-é an ḟeirmeóir rin ? Sin é Séamus.
Cé h-é an garrún roin ? Sin é Peadar.
Nać mac do Séamus Peadar ? Ireaḋ.
Máireaḋ, ré Peadar mac an ḟeirmeóra.

1. Tearbáin dom ceann an loća. Sin é é.
2. Cé h-é mac an bádóra ? Sé Art mac an bádóra.
3. Nać é rin mac an ḟeirmeóra ? Sé, gan amḟras.
4. Cé h-é rin ar ṗort an trroća ? Sin é Brian.
5. Cá bḟuil ré ag dul ? Tá ré ag dul go páirc na h-Aerideaćta.
6. Cad ćuige go bḟuil ré ag dul ann ? Rinnceóir agus ceoltóir ireaḋ é, agus tá gut maiṫ aige leis.
7. An Gaeḋilgeóir Brian ? Seaḋ, gan amḟras.
8. Nać é rin ročar an rinnceóra ? Sé, is dóća.
9. Cá bḟuil madra an sgealadóra ? 'N-a luiġe sa ġort.
10. An é rin cat an triopadóra ? Sé, is dóća.
11. Ci'aca tiġ an ṁuilneóra nó tiġ an bádóra é rin ? Is deacair a ráḋ. B'ḟéidir gur tiġ an bádóra é.
12. Nać í rin bean an triopadóra ? Ní h-í, rin í bean an doćtúra.
13. Nać maiṫ an léiġteóir Taḋg ? Is maiṫ.
14. An maiṫ leat dać an bláta roin ? Is maiṫ.
15. Cad é an saġar guirt é rin ? Gort cruiṫneaćta ireaḋ é.

Toṁas. Tobán gan tóin agus é lán d'ḟeoil duine. Méaracán táilliúra.

Torać ceaća ceo agus deireaḋ caća gleo. (Sean-ḟocal).

Ceo ḟola ab eaḋ an ceo san. (Niaṁ).

Annsan beiḋ áir n-anam i láiṁ an doćtúra san. (Niaṁ).

Tuiseal Ginearamhach. (Uimhir Iolraidh).

Dath na mbláth	Dathanna na mbláth
Scoil na mbuachaillí	Scoileanna na mbuachaillí
Bádóir na loch	Bádóirí na loch
Páirc na Bhfeirmeóirí	Páirceanna na Bhfeirmeóirí
Madra na sealadóirí	Madraí na sealadóirí
Tig na muilneóirí	Tigthe na muilneóirí

An maith leat dath an bláta seo ? Is maith.
An maith leat dath an bláta eile ? Is maith.
Mar sin, is maith leat dathanna na mbláth.

Nach iad so cosa an bhuachalla ? Siad.
Nach iad so cosa an bhuachalla eile ? Siad.
Mar sin, sin iad cosa na mbuachaillí.

Nach é sin hata an sealadóra seo ? Sé.
Nach é sin hata an sealadóra eile ? Sé.
Má 'seadh, sin iad hataí na sealadóirí.

Cleachtadh. (Tuiseal Ginearamhach).

1. Nach dearg iad dathanna na mbláth ? Is dearg.
2. Ciaca is fearr leat dathanna na mbláth so nó na mbláth seo ? Is fearr liom dathanna na mbláth seo.
3. Nach é liam bádóir na loch ? Sé.
4. An é sin "Gleann-dá-loch" ? Ní h-é go deimhin.
5. Cad é sin atá 'n-a luigh sa gort ? Sin é madra na sealadóirí.
6. Cá bhfuil scoileanna na mbuachaillí ? Táid siad ar thaobh an bhóthair.
7. Cá bhfuil tigthe na muilneóirí ? Táid siad ar thaobh an chnuic, is dócha.

8. Tearbáin dom páirceanna na ḃreirmeóirí. Sin iad tall iad.
9. Nać í rin páirc na muilneóirí? Níl 'fior agam.

Gleann dá loć.

Ceirt agam ort:—Tiġ beag gan dorar air
Lán de ḃiaḋ agus gan ralann
ann. Uḃ.

Ceirt eile:—Fear beag duḃ
Agus bolg mór,
Trí cora i n-áirde
Agus a ḃéal ar lár. Corcán.

Tuiseal taḃarṫać. (uiṁir uaṫaiḋ).

ag báḋóir	ag an mbáḋóir	Tá reol ag an mbáḋóir
ag loć	ag an loć	Tá Art óg ag an loć.
ar altóir	ar an altóir	Tá lampa ar an altóir.
ar ḃuaćaill	ar an mbuaćaill	Ta cairín ar an mbuaćaill.
ar loć	ar an loć	Tá báḋ ar an loć.
fé rgáṫ	fé'n rgáṫ	Tá an rpeur fé rgáṫ.
le fuaćt	leir an ḃfuaćt	ag gol leir an ḃfuaćt.
loć	ó'n loć	ag teaćt ó'n loć.
ó aerḋeaćt	ó'n aerḋeaćt	ag teaćt ó'n aerḋeaćt.
i loć	inr an loć	tá éirġ inr an loć
i ngleann	inr an ngleann	tá rruṫ inr an ngleann.

Cleaċtaḋ. (Tuiseal Taḃarṫaċ).

1. Cé h-í atá ag caint leis an siopadóir? Sí bean an doċtúra atá ag caint leis.
2. Ḃfuil sí ag gol leis an ḃfuaċt? Níl, go deimhin.
3. Cé atá sé sgát an ċrann? Tá Úna agus Muirís ann.
4. Ḃfuil bláṫa ar an altóir anois? Níl.
5. An mbíonn Liam ar an loċ go minic? Bíonn sé ann gaċ lá sa tseaċtmain.
6. Ḃfuil Brian ag teaċt ó'n Aerideaċt anois? Níl, tá sé ag dul ann.
7. Ḃfuil mac ag an mbádóir? Tá.
8. Ḃfuil tiġ an ṁuilneóra ag an loċ? Ní ḟeadar.
9. Sear ag an altóir, a Ṗádraig.
10. Ḃfuil cairín ar an mbuaċaill? Tá.
11. Ḃfuil éisg ins an loċ. Tá, is doċa.
12. Ḃfuil an Ġaeḋilg sé onóir anois? Tá, buiḋeaċas le Dia.

Ceist agam ort:—

Do ċuaiḋ mé suas an bóiṫrín, síos an bóiṫrín, agus do ṫug mé an bóiṫrín ar mo ḋruim liom. Dréimire.

Do leaṫ a ḃéal agus a ḋá ġuil ar an ndóirseóir. (Eirist).

Tuiseal Taḃarṫaċ. (Uiṁir Iolraiḋ).

le feirmeóiríḃ	leis na feirmeóiríḃ
le bláṫaiḃ	leis na bláṫaiḃ
ar ḃuaċaillíḃ	ar na buaċaillíḃ
ar sseasadóiríḃ	ar na sseasadóiríḃ
ar loċaiḃ	ar na loċaiḃ
ar sruṫánnaiḃ	ar na sruṫánnaiḃ
ag muilneóiríḃ	ag na muilneóiríḃ
ag buailteóiríḃ	ag na buailteóiríḃ

Cleaċtaḋ. (Tuiseal Taḃartaċ).

1. Ḃfuil capall aġ na ṡpealadóiṁiḃ? Níl, aċ tá madra aca.
2. Cé leis an madra sóin? Is leis na ṡpealadóiṁiḃ é.
3. Cé leis an ṗáiṁc sin? Is leis na muilneóiṁiḃ í.
4. An mó páiṁc aġ na muilneóiṁiḃ? Ní ḟeadar.
5. An mbíonn obair ṫrom aġ na buailteóiṁiḃ? Bíonn, ġan ámhras.
6. An mbíonn ceol aġ na ṁinnceóiṁiḃ? Bíonn.
7. Ḃfuil Éire lán de loċaiḃ? Tá.
8. Ḃfuil maċa an ḟeirmeóra lán de bláṫaiḃ? Níl.
10. Ḃfuil sinn aġ na buaċaillíḃ? Tá.

Tomhas. Ṫáinig sé isteaċ an ḋromannaiḃ daoine,
A's ċuaiḋ sé amaċ mar ṡnáṫad síoda.
Móin.

Ceist ágam ort:—
Lán na páiṁce de ġaṁnaiḃ bána.
Agus an ġaṁain deaṁg eatorra istiġ.
Na ṡiacla agus an teanga.
Is mó lá i dtí bliaḋnaiḃ déag. (Séadna).

Daoine.	Seaġán Ó Tuama Taḋg Ó Donnċaḋa Cáit Ní Ḃuaċalla Tomás Ó Morda. Art Mac Murċaḋa Seaġán Ó Duiḃir an Ġleanna	Conċoḃar Mac Nearа Pádraig Mac Aoḋa. Báb an Learа Diarmuid Ó Foġluḋa Caṫal Bruġa Bean Duḃ an Ġleanna

Áireanna.	Cluain Meala	Baile Átha
	Droichead Átha	Cill Dara
	Ceann Mara	Gleann Dá Loch
	Át-dara	Móin Rath
	Sliab Luachra	Log an Locha
	Dún Eara	
	Inis Leamhnacht	
	Cúil Codlata	
Rudaí.	Oróche Shamhna	Annála na Tuatha
	Ceo draoidheacht	béim goth
	maidean drúcht	fód móna
	Domhnach Cárga	Coirce Gnóth
	Réalt na Mara	míol mara
	Faithche na h-Imearcha	mí na meala

An Ceathramhad Díochlaonadh.

Somplaí: **cailín, coinín, geata, gloine.**
Innsein: Fis-innsein do'n churd is mó aca.
"Gut" nó "**ín**" i ndeireadh gach focail.

t.a.	**cailín**	cailíní
t.g.	**cailín**	cailíní
t.t.	**cailín**	cailíniúdh
t.a.	**geata**	geataí
t.g.	**geata**	geataí
t.t.	**geata**	geataíbh
c.a.	**scoláire**	scoláirí
t.g.	**scoláire**	scoláirí
t.t.	**scoláire**	scoláiriúdh
t.a.	**sgéaluidhe**	sgéaluidhthe
t.g.	**sgéaluidhe**	sgéaluidhthe
t.t.	**sgéaluidhe**	sgéaluidhtibh

Tuiseal Ainmneach.

U. Uathaidh	U. Iolraidh	U. Ubhaidh	U. Iolraidh
cailín	cailíní	bata	bataí
coinín	coiníní	póca	pócaí
caipín	caipíní	geata	geataí
ricín	ricíní	clóca	clócaí
cleite	cleití	scoláire	scoláirí
bínnre	bínnrí	iarcaire	iarcairí
cnaipe	cnaipí	iománuidhe	iománuidhte
páirde	páirdí	sgéaluidhe	sgéaluidhte

Páirde ireadh Úna; páirde ireadh Muirir leis.
Páirdí ireadh Úna agus Muirir.
Tá na caipíní ar an mbord anois.
Tá na ricíní buidhe. Tá na málaí bán.
Tá na pallaí árdh. Tá na peomraí mór.
Tá cnaipí ar do ċaróig.
Tá na geataí dúnta.
Tá sgéalta go leor ag Taidhg. Sgéaluidhe ireadh é.
Sgéaluidhe ireadh Máire leis.
Sgéaluidhte ireadh Máire agus Taidhg.
Bíonn Brian ag imirt le camán gach aon lá.
Agus an fear atá ar an ṁotar eile, bíonn sé ag imirt leis. Iománuidhe ireadh Brian; iománuidhe ireadh an fear eile. Iománuidhte ireadh iad.
Scoláire ireadh Taidhg. Scoláire ireadh Pádraig leis. Scoláirí ireadh Pádraig agus Taidhg.

Tomhas. Teachtaire beag idir dhá tíġ, agus bíonn sé amuiġ irt oidhche. Caráin.

Ceist agam ort:—

Tobairín fíor-uisge ar fíor-bharr an tsléibhe.
Fuinneoigín gloine agus doimisín cné. An trúisle.
Is maith an t-iománuidhe an té a bíonn ar an gclaidhe. (Sean-focal).
Aililiú! Náċ garda an ġiníon tu! (Eiriste).

Tuiseal Ginearnach. (Uimir Uataid).

cailín	gúna cailín	gúna an chailín
caipín	cleite caipín	cleite an chaipín
máilín	béal máilín	béal an mháilín
coinín	earball coinín	earball an choinín
falla	cloca falla	cloca an falla
maca	geata maca	geata an maca
mála	lán mála	lán an mhála
riopa	fear riopa	fear an triopa
cleite	dath cleite	dath an cleite
bríste	póca bríste	póca an bríste
bainne	uachtar bainne	uachtar an bainne
uirge	bárr uirce	bárr an uirce
iarcaire	bád iarcaire	bád an iarcaire
rgoláire	leabar rcoláire	leabar an rcoláire
giolla	caipín giolla	caipín an ghiolla
rgéaluirde	tig rgéaluirde	tig an rgéaluirde
iománuirde	camán iománuirde	camán an iománuirde
Críortairde	teagarc críortairde	teagarc an chríortairde
gréaruirde	leachtar gréaruirde	leachtar an ghréaruirde

Cleachtad. (Tuiseal Ginearnach).

1. Cé leis an gúna rsin ? Is leis an gcailín é.
   Nach é rin gúna an chailín ? Sé.
2. Cá bfuil an póca rsin ? Tá sé i do bríste.
   Nach é seo póca mo bríste ? Sé.
3. Ciaca cnaipe bríste nó cnaipe léine é rin ?
   Cnaipe léine ireadh é.
4. Bfuil an cat 'n-a fuirde ar bárr an falla ?
   Níl, ach ar bárr an mála.

5. An é ſin ceann an ſailín ? Ní h-é, ſé ſin ceann an ċapaillín.
6. Cé h-é ſeaſ an triopa ? Sé Pádraiġ ſeaſ an triopa.
7. Ḃfuil ġob an tricín an-ṁór ? Níl, aċ an-ḃeaġ.
8. Ḃfuil an capall aġ iṫe ciſce ? Níl, aċ aġ iṫe coiſce.
9. Cé h-í bean an ċába ? Sí bean an doċtúra í.
10. Cé h-é ġiolla an ċaſra-ġluaiſte ? Níl ſíor aġam.
11. Ḃfuil lán an ṁála aġ an ġcapall ſoin ? Ḃféidiſ go ḃfuil.
12. Ḃfuil an Teaġaſc Críoſtaiḋe aġat aſ Ġaeḋilġ ? Níl, aġuſ iſ móſ an truaġ é.
13. An é ſin bád an iaſcaiſe. Sé.
14. An é ſin mála an iaſcaiſe ? Ní h-é, aċ mála an triopadóra.
15. An í ſin bean an ġréaraiḋe ? Ní h-í, ſin í bean an ſġéaluiḋe.

Beaċa duine a ċoil. (Sean-ḟocal).

Toraċ ſláinte codlaḋ. (Sean-ḟocal).

Annſan ní ḃeiḋ deoċ uiſġe na deoċ ḃainne aġaiḃ. (Eiſiſt).

Tuiſeal ġeineaṁnaċ. (uiṁir iolraiḋ).

ġúnaí na ġcailíní	bád na n-iaſcaiſí
páiſc na ġcoiníní	páiſc na n-iománuiḋte
máṫair na ſicíní	eolaſ na ſcoláiſí
luaſcán na bpáiſdí	tiġ na ſġéaluiḋte
dat na málaí	creideaṁ na ġCríoſtaiḋte

Cé leiſ an ġúna ſoin ? Iſ leiſ an ġcailín é.
Cé leiſ an ġúna ſo ? Iſ leiſ an ġcailín eile é.
Má 'ſeaḋ, ſiad ſoin ġúnaí na ġcailíní.

Cé leis an bád sin atá ag an tiġ soluis ?
Ní ḟeadaḋ, aċ tá iascairí ṡa bád sin.
'Sé bád na n-iascairí é, mar sin.

Cé leis an luaṡċán sin ? Is le Muiris agus le hÚna é.
Ḃfuil Úna agus Muiris óg fós ? Táid.
Dá ḃríġ sin, sin é luaṡcán na ḃpáisdí.

CLEAĊTAḊ. (TUISEAL ĠEINEAṀNAĊ).

1. Tearbáin dom páirc na gcoiníní. Sin í í.
2. Cad é dat na málaí ? Dat bán.
3. Cad é dat na ricíní ? Dat buide.
4. Cé hí máthair na gcailíní ? Níl ḟios agam.
5. An maith leat aḋmad na mbinnsí ? Is maith.
6. Nach é sin luaṡcán na bpáisdí ? Sé, gan amhras.
7. An maith leat éadach na gcaisíní ? Is maith.
8. Nach é sin "Méaṡacán na bPúcaí." Ní hé.
9. Ḃfuil olann na stocaí bán ? Níl, tá sí dub.
10. Cad é dat na gcleití sin ? Tá sé bán.
11. Nach é "cóṁarta na croise" cóṁarta na gCríosdaiḋte ? Sé.
12. Ḃfuil bád na n-iascairí ag an tiġ soluis fós ? Tá.
13. Nach é sin teinteán na sgéalaiḋte ? Sé.
14. Ḃfuil camáin na n-iománaiḋte daos ? Níl sé, táid siad saor.

Éistean Dia le guiḋe na ndaoine.

"Feas na mbuillí dtroma," a ṫugaḋ na loċlanaiġ air. (Liaṁ).

Tuiseal Tabhartach. (Uimhir Uathaidh).

ag cailín	ag an gcailín	tá bóna ag an gcailín.
ag páirde	ag an bpáirde	tá bábóg ag an bpáirde.
ag capaillín	ag an gcapaillín	tá rtábla ag an gcapaillín.
ar mháilín	ar an máilín	tá dath buidhe ar an máilín.
ar mála	ar an mála	tá an cat ar an mála.
i máilín	ran máilín	Cad tá ran máilín.
fé bhinnre	fé'n mbinnre	tá bhur gcora fe'n mbinnre.
ag teine	ag an teine	Tá Máire ag an teine.
ag geata	ag an ngeata	Tá an capall ag an ngeata.
ó fairrge	ó'n bhfairrge	Tá rí ag teacht ó'n bhfairrge.
ag rgéaluidhe	ag an rgéal-uidhe	Tá páipéar ag an rgéaluidhe.

Cleachtadh. (Tuiseal Tabhartach).

1. Bhfuil cnámh ag an madra ? Níl, an rud bocht.
2. Bhfuil hata ríoda ar Thomás ? Níl, an fear bocht.
3. Bhfuil rpéaclaí ar an gcailín ? Níl, tá an radharc go maith aici.
4. Bhfuil Peadar ag ól ar chúircín ? Níl, ach ar ghloine.
5. Cé atá ag cainnt leis an gcailín ? Tá Íoe ag cainnt léithi.
6. Bhfuil an cat fé'n mála ? Níl, ach ar an mála.

7. Ḃfuil do leaḃar fé'n mbínnre? Níl, tá fé ar an mbínnre.
8. Ḃfuil earball fada ar an gcoinín? Níl, aċ earball gairid.
9. Naċ fada an t-umar atá fa ṁaċa? Ir fada.
10. Naċ mór an fear atá fa triopa? Ir mór.
11. Cé hiad na daoine atá fa ċarra-gluairte? Ní ḟeadar.
12. Ḃfuil uaċtar ar an mbainne? Ir doċa go ḃfuil.
13. Ḃfuil glar ar ḋorar an treomra? Tá.
14. Ḃfuil mo láṁ i mo ṗóca? Níl, aċ ar an mbínnre.

Tá iarc fa ḃfaighge ċóṁ maiṫ agus gaḃaḋ riaṁ. (Sean-ḟocal).

Tuiseal taḃarṫaċ. (Uiṁir ioltraiḋ).

le ricíniḃ	leir na ricíniḃ
le cailíniḃ	leir na cailíniḃ
i mborcaíḃ	i rna borcaíḃ
ar ċnaipíḃ	ar na cnaipíḃ
ar ḟallaíḃ	ar na fallaíḃ
i reomraíḃ	i rna reomraíḃ
ar ḃínnríḃ	ar na bínnríḃ
ar ċártaíḃ	ar na cártaíḃ
i gcúinníḃ	i rna cúinníḃ
ar ḋaoiniḃ	ar na daoiniḃ
fé ḃínnríḃ	fé rna bínnríḃ
fé ḃorcaíḃ	fé rna borcaíḃ
ar ḟúnraíḃ	ar na fúnraíḃ

Cleaċtaḋ. (Tuiseal taḃarṫaċ).

1. Ḃfuil hataí ar na cailíniḃ? Níl.
2. Cad 'tá i rna borcaíḃ atá fa triopa? Tá .té agus riúicre agus a lán rudaí eile.

3. Ḃfuil ḃuṗ leaḃaiṗ ḟé ṡna ḃinnṡíḃ ? Táiṙ.
4. Ḃfuil plúṗ i ṡna málaíḃ ? Tá.
5. Ḃfuil ṡpéaclaí aṗ na ḋaoiniḃ atá ṗa triopa ? Níl.
6. Caḋ é an ḋaṫ atá aṗ na ḟúnṡaíḃ ? Tá ḋaṫ ṡoṗm oṗṫa.
7. Caḋ é an ḋaṫ atá aṗ na ṡiciníḃ ? Tá ḋaṫ buiḋe oṗṫa.
8. Caḋ é an ḋaṫ atá aṗ na cuiṗtíníḃ ṗa ċiṗtin ? Tá ḋaṫ bán oṗṫa.
9. Caḋ é an ḋaṫ atá aṗ na ṡtocaíḃ ? Tá ḋaṫ ḋuḃ oṗṫa.
10. Ḃfuil na ṡiciní aṡ ḋul ḟé ṡna ṡeataíḃ ? Níiṙ.
11. Ḃfuil Éiṗe lán ḋe ṡna púcaíḃ anoiṙ ? Níl.
12. Ḃfuil luaṗcán aṡ na páiṙdíḃ ? Tá.

An ġaoṫ adtuaiḋ bíonn ṡí cṗuaiḋ,
Ir cuiṗeann ṡí ṡṗuaim aṗ ḋaoiniḃ. (Seanḟocal).

Daoine	Dia na ṡlóiṗe	Coṗmac Ḋáille
	Ollaṁ ḟóḋla	Seaġán Buiḋe.
	Taḋġ Ua Duinnín	An Cṗaoiḃín
	Tomáṗ an tSíoda	Ṡiolla Íoṗa
		Ṡiolla Ṁuiṗe
Áiteanna	Cill Áiṗne	Leaba Síoda
	Poll an Ṗúca	Cill Ṁuiṗe
	Tobaṗ an Ċoiṗe	Oileán Daiṗḃṗe
	Mainiṗtiṗ na Buaile	Coṗca Uí Ḋuiḃne
	Cill Ċaoi	Ḃealaċ an Doiṗín
	Baile an Ṁóta	Ḃealaċ Oiṗín
	Ṡleann Ṙoiṗe	Sliaḃ Sneaċta
	Caṗṗaiġ Coinín	Caṗṗaiġ an Ṗúca
	Lioṗ an Uiṗce	Cnoc Áine
	Ṡleann Oiṗín	Ráṫ an Uiṗce

Rudaí.	Ceol Síde	Béile na h-oíche
	Cuirle mo ċroíde	Baċall Íosa
	Béasla bhfirte	Tiġ Óroa
	Finnce-fada	Tor cabáirte
	An Teagaire Críor-taide	Crann tóġála
	An Ċoróin Ṁuire	Cumann na bPíobairí
	Laoi Oirín	Lá Bealtaine

An cúigṁaḋ díoċlaonaḋ.

Samplaí : Éire, urra, fearra, caṫaoir.

Innrcin : Bain-innrcin do'n ċuid ir mó aca.

t.a.	urra	urrana
t.g.	urran	urran
t.t.	urrain	urranaib
t.a.	fearra	fearrana
t.g.	fearran	fearran
t.t.	fearrain	fearranaib
t.a.	caṫaoir	caṫaoireaċa
t.g.	caṫaoireaċ	caṫaoireaċ
t.t.	caṫaoir	caṫaoireaċaib
t.a.	cara	cáirde
t.g.	carad	carad
t.t.	caraid	cáirdib

Tuiseal ainmneaċ.

u. uaṫaiḋ	u. iolraiḋ	u. uaṫaiḋ	u. iolraiḋ
urra	urrana	cú	coin
fearra	fearrana	coṁurra	coṁurrain
eoċair	eoċraċa	laċa	laċain
laraip	larraċa	cara	cáirde
teanga	teangṫa	gaḃa	gaiḃne
fiaġail	fiaġlaċa	guala	guailne
cuirle	cuirleanna	lorga	loirgne
láir	láraċa	ionga	ingne

Sin eoċair, rin eoċair eile; eoċraċa ireaḋ iad roin. Táid riad gcal.

Sin í mo ḋeárna ḋear, rin í mo ḋeárna ċlé; rin iad mo ḋeárnanna.

Sin í do ġuala ḋear, rin í do ġuala ċlé; rin iad do ġuailne.

Sin í a longa ḋear, rin í a longa ċlé; rin iad a loirgne.

Tá a ġuailne leaṫan.

Ionga ireaḋ í rin; rin iad m'ingne.

Ḃfuil cara agat? Tá. Ḃfuil ré go maiṫ? Tá.

Ḃfuil cara eile agat? Tá. Cionnur atá do ċáirde? Táid riad go maiṫ.

Naċ í reo mo leaca ḋear? Sí. Naċ í rin mo leaca eile? Naċ iad roin mo leacain? Siad.

Ḃfuil na loirgne go láidir agat? Táid.

Cuir an glar ar an gcóṫa agus taḃair ċúġam an eoċair. (Niaṁ).

Ḃí cuideaċta le ḃeiṫ ann. (Niaṁ).

Tuiseal Gineaṁnaċ. (Uiṁir Uaṫaiḋ).

ḋeárna	crorde ḋeárnann	crorde mo ḋeárnann
eoċair	poll eoċraċ	poll na heoċraċ
eoċair	ráinne eoċraċ	ráinne na heoċraċ
guala	cnáṁ gualann	cnáṁ na gualann
cú	earball con	earball na con
teanga	báir teangan	báir na teangan
caora	ceann caoraċ	ceann na caoraċ
galaṁ	tiġearna taliṁan	tiġearna na taliṁan
eorna	gort eornan	gort na heornan
traen	rtad traenaċ	rtad na traenaċ
laċa	gob laċan	gob na laċan
catair	maor caṫraċ	maor na caṫraċ
aḃa	uirce aḃann	uirce na haḃann
gaḃa	mac gaḃann	mac an gaḃann

Cleaċtaḋ. (Tuiseal Gineamḣnaċ).

1. Tearbáin dom croiḋe do ḋeárnan. Sin í í.
2. Naċ fada earball na con? Is fada.
3. Naċ milis teanga na h-Éireann? Is milis, go deimḣin.
4. An ceann caorraċ é sin? Ní heaḋ aċ ceann arail.
5. Ḃfuil "An n-aṫair" ar ḃárr do ṫeangan agat? Tá.
6. An tiġearna-talmḣan Taḋg? Ní h-eaḋ, an fear boċt.
7. Cuir an eoċair sin i bpoll na heoċraċ.
8. Ḃfuil Brian ag dul go stad na traenaċ? Níl.
9. Naċ é sin bóṫar na Caṫraċ? Sé, is dóċa.
10. Tearbáin dom Cúige Mumḣan? Sin é é.
11. An gob laċan é sin? Ní heaḋ, aċ gob circe.
12. Naċ é sin gort na heornan? Ní ḟeadar.
13. Cé atá coir na teineaḋ? Tá Taḋg agus Máire coir na teineaḋ.

Is neamḣ-ḃuan é cogaḋ na gcaraḋ;
Má ḃíonn sé cruaiḋ, ní ḃíonn sé fada. (Sean-ḟocal).

Éirt le glór na haḃann is ġeoḃaid tú breac. (Sean-ḟocal).

"Ċun glóire Dé agus onóra na hÉireann." (Dun na nGall, A.D. 1632.)

Ċaiṫidír an oiḋċe i láṫair na h-Altóraċ. (Niamḣ).

D'imir sí ḃó i dtaoḃ na h-eoċraċ. (Niamḣ).

Tuiseal Tabhartach. (Uimir Uathaidh).

ar thalamh	ar an dtalamh	Níl an bád ar an dtalamh.
ar chathaoir	ar an gcathaoir	Tá Tadhg ar an gcathaoir.
ar choin	ar an gcoin	Tá earball fada ar an gcoin.
ag abhainn	ag an abhainn	Tá bhrian ag an abhainn.
ag cathair	ag an gcathair	Níl an tsaen ag an gcathair fós.
fé thalamh	fé'n dtalamh	Cad tá fé'n dtalamh ?
fé chathaoir	fé'n gcathaoir	Bhfuil an cat fe'n gcathaoir ?
ar abhainn	ar an abhainn	Tá bád ar an abhainn.
i n-abhainn	inr an abhainn	Tá éirg inr an abhainn.
ó chathair	ó'n gcathair	Tá bhrian ag teacht ó'n gcathair.
le coin	leir an gcoin	Bíonn Art ag siúl leir an gcoin.
i ndeárnainn	inr an ndeárnainn	Tá pingin inr an ndeárnainn.
i ngualainn	inr an ngualainn	Tá pian inr an ngualainn.

Cleachtadh. (Tuiseal Tabhartach).

1. An mbíonn Tadhg ar an gcathaoir gach tráthnóna ? Bíonn.
2. An mbíonn Tadhg ag siúl leir an gcoin ? Ní bíonn, an fear boicht !
3. An mbíonn Art ag iarcaí ag an abhainn ? Bíonn.

4. Ḃfuil an tṡaen ag dul do'n ġcaṫair? Tá.
5. Ḃfuil Taḋg ag éirġe ar an ġcaṫaoir fóir? Níl.
6. Ḃfuil an ġé ag ṡiṫ ó'n ġcoin? Níl, aċ ó'n ṙoṫar.
7. Ḃfuil na ġéana ag ṡnáṁ ar an aḃainn? Níl ro.
8. Ḃfuil mo láṁ ar a ġualainn? Tá.
9. Ḃfuil poll ins an eoċair? Tá.
10. An ó Ṡarana an long roin? D'ḟéidir é.
11. Ḃfuil sí ag teaċt go hÉirinn? Tá.
12. An i n-Albain atá Cill Áirne? Ní heaḋ, go deiṁin, aċ i n-Éirinn.

"Ḟé i n-Éirinn é."

"Déanta i n-Éirinn" nó "Do deineaḋ i nÉirinn í," cia'ca is ḟearr?

D'ḟéaċ sé ṫar a ġualainn siar air. (Eirist).

Ḃí sé síoġa 'n-a ḟearran. (Niaṁ).

Tuiseal Taḋarṫaċ. (Uiṁir Iolraiḋ).

ar ċaṫaoireaċaiḃ	ar na caṫaoireaċaiḃ
le conaiḃ	leis na conaiḃ
ar larraċaiḃ	ar na larraċaiḃ
le cóṁurrannaiḃ	leis na cóṁurrannaiḃ
i ngualainiḃ	i sna ġualainiḃ
i ġceárḋċannaiḃ	i sna ceárḋċannaiḃ
ar ċaoraċaiḃ	ar na caoraċaiḃ
ḟé uilleannaiḃ	ḟé sna h-uilleannaiḃ
ag cáisḋiḃ	ag na cáisḋiḃ
i loisġniḃ	i sna loisġniḃ

Cleaċtaḋ. (Tuiseal Taḋarṫaċ).

1. An mbíonn Art ag ṡiṫ leis na conaiḃ? Bíonn.
2. An mbíonn Cáit ag cainnt leis na cóṁurrannaiḃ? Bíonn.

3. Ḃfuil maċa Ṡéamair lán de ċaoraċaiḃ? Níl aon ċaora ann i n-aon ċor.
4. Ḃfuil na bínnrí fé ḃur n-uilleannaiḃ? Táid.
5. Ḃfuil Máire agus Nóra 'n-a ruide ar ċaṫaoireaċaiḃ? Níid, aċ ar ṡtólaiḃ.
6. Ḃfuil neart i sna loirgniḃ ag Taḋg? Ní ḋóiġ liom go ḃfuil.
7. Ḃfuil na sgeala ar a nguailniḃ ag Tomás agus Míċeál? Níid.
8. Ḃfuil Máire ag féaċaint ar na larraċaiḃ? B'ḟéidir go ḃfuil.
9. Ḃfuil sib i nḃur ruide ar ċaṫaoireaċaiḃ? Níimíd, támaoid i nár ruide ar ruideaċáiniḃ.
10. Ḃfuil an aḃa lán de laċannaiḃ? Níl.

An ġaoṫ anoir bíonn sí tirim,
Ir cuireann sí bruit ar ċaoiriḃ. (Sean-ḟocal).

Daoine.	Fionnġuala Cú Uladh Seaġán na gCaorać Muinnteir Ḋíran Donn mac Mileaḋ Muinnteir na h-Éireann	Tuaṫa de Danann Mac Gaḃann Máire na Laċan Taḋg Gaḃa Taḋg na Lorgan Ḃrian na Banban
Áiteanna.	Baile na h-Aḃann Lorgan Baile Mainirtreaċ Ceann Corad	Sean-Ġualann Gleann na gCaorać Cluain Láraċ Baile na Leacan
	Loċ Con An Duḃ-aḃainn An Ḟeoir Dun Talmhan Gleann na hEornan	Ḋíd na hÉireann Cnoc Teorann Poll na nEarcoin

Rúdaí.

Cúige Mumhan
Tuaidh Mumhan
Halla na Cathrach
Fear Teamhrach
Cúige Laighean
Cumann na gCaradh
Pióba Uilleann

Cárta Nodlag
Tigearna talmhan
Leabhar ealadhan
Cúige Uladh
Lá Nodlag
Aimsear na dóileann

Tuiseal Gairmeach.

1. Capall Seaghán Gaifrún cat	Geoc, geoc, a chapaill ! Éiriogh, a Sheaghán, agus léig leat ! Ná bí a' cainnt, a ghaifrúin ! Bí amuigh, a chait !
2. bábóg ceapc grían fríoedóg	Téir a chodladh, a bábóg ! Tioc, tioc, a chearc ! A ghrian, fáilte fómhat ! Seo duit blúirín, a Sríoedóg !
3. bádóir buachaill doctúir Donnchadh	Cá bhfuil tú ag dul, a bhádóir ? Seo anoir, a bhuachaill ! A dhoctúir ! táim bréidhte. Léig leat, a Dhonnchadh !
4. páirte cailín ricín crúircín	Cad ir ainm duit, a pháirte ? Cionnus taoi, a chailín ? Orcail do ghob, a ricín ! Gráidh mo chroidhe, a chrúircín !
5. Éire chuirle capa gaba Banba	A Éire, a mhúirnín ! A chuirle mo chroidhe ! Cionnus taoi, a capa ? Bhfuil an cruth air mo chapall fós, a gaba ? Múrcail do mheirneach, a Banba.

San Riaġail.

t.a.	tiġ teaċ,	tiġte	ṙliaḃ	ṙléiḃte
t.g.	tiġe	tiġte	ṙléiḃe	ṙléiḃte
t.t.	tiġ	tiġtiḃ	ṙléiḃ	ṙléiḃtiḃ
t.a.	aċair	aiċre	ṗí	ṗíġte
t.g.	aċar	aiċreaċ	ṗíoġ	ṗíġte
t.t.	aċair	aiċreaċaiḃ	ṗíġ	ṗíġtiḃ
t.a.	bó	ba	bean	mná
t.g.	bó	bó	mná	ban
t.t.	buin	buaiḃ	mnaoi	mnáiḃ
t.a.	Dia	Dée	lá	laeċeanta, laeċe
t.g.	Dé	Dia	lae	laeċeanta
t.t.	Dia	Déiḃ	ló, lá	laeċeantaiḃ
t.a.	ġé	ġéanna	mí	míora
t.g.	ġé	ġéanna	miora	míor
t.t	ġé	ġéannaiḃ	míṙ, mí	míoṙaiḃ

Tuiseal Ainmneaċ.

1. Cá ḃṙuil na ba ? Táid ṙiad ṙa ṁaċa.
2. An mbíonn na ba ṙa ṗáirc ? Bíonn.
3. Cá ḃṙuil ḃuṙ n-aiċre anoiṙ, a ḃuaċaillí ? Táid ṙiad ag obair, a ḃuine uaṙail.
4. Ḃṙuil ḃuṙ n-aiċre 'na ġcodlaḋ anoiṙ ? Níliḋ.
5. Cá ḃṙuil ḃuṙ máiċre anoiṙ ? Táid ṙiad ṙa ḃaile.
6. Ḃṙuil ḃuṙ máiċre ġo maiċ ? Táid, molaḋ le Dia.
7. Tearḃáin dom na ġéana. Sin iad na ġéana.
8. Cé leiṙ na ġéana ? Le Liam, iṙ dóċa.

9. Ḃfuil na ṗléiḃte ápo ? Táid.
10. Ḃfuil ṗléiḃte go leoṡ i nÉiṙinn ? Tá, gan aṁṙaṡ.
11. Ḃfuil ṡíġte i n-Éiṙinn anoiṙ ? Níl.
12. Cé hiad na mná atá ann ? Siad Máiṙe agus Ḃríġid na mná.
13. Ḃfuil na mná ag cainnt ? Tá Ḃríġid ag cainnt aċ tá Máiṙe ag obaiṙ.
14. Ḃfuil na laeċeanta ṗada anoiṙ ? Níliḋ. (Táid.)
15. Abaiṙ míoṙa an Earṙaiġ. Feaḃṙa, Mártа, Aibreán.
16. An mbíonn na laeċeanta go bṙeáġ i mí an Iúil ? Bíonn.
17. Ḃfuil trí Dée ann ? Níl ann aċ aon Dia aṁáin.

Tuiseal Gineaṁnaċ. (Uiṁir Uaṫaiḋ).

1. Naċ é Taḋg ṗeaṙ an tiġe ? Sé.
2. Naċ í Máiṙe bean an tiġe ? Sí.
3. Ciaca cleite ciṙce nó cleite gé é ṙin ? Cleite gé.
4. An maiṫ leat uḃ gé ? Iṙ maiṫ.
5. Ḃfuil bṙóga mná aṙ Taḋg ? Níl, go deiṁin.
6. Ḃfuil ṗoṫaṙ mná ag Ḃṙian ? Níl.
7. Ḃfuil obaiṙ an lae déanta ag Taḋg ? Tá.
8. Ḃfuil ṗoluṙ an lae ann ṗóṙ ? Tá.
9. An maiṫ leat bainne na bó ? Iṙ maiṫ.
10. Tearbáin dom ceann na bó. Sin é é.
11. Tearbáin dom báṙṙ an t-ṙléiḃe. Sin é é.
12. An maiṫ leat ṗṙaoċ an t-ṙléiḃe ? Iṙ maiṫ.
13. Déin "Cóṁaṙta na Croiṙe" oṙt ṗéin. "I n-ainm an Aṫaṙ agus an Mic agus an Spiorraid Naoiṁ. Amen."

14. Cá ḃfuil "Ḃrúġ-Ríoġ"? Tá sé i gConnaḋe Luimniġe.

Le fear na bó an laoġ. (Sean-ḟocal).
Is goire caḃair Dé ná an doras. (Sean-ḟocal).

Tuiseal Geineaṁnaċ. (Uiṁir Iolraiḋ).

1. Cá ḃfuil tiġ na mbó? Sa ṁaċa, i n-áit éigin, is dóċa.
2. Tearbáin dom páirc na mbó. Sin í í.
3. Cé h-é fear na mbó? Sé Séamus fear na mbó.
4. Cá ḃfuil Sliaḃ na mḂan? I gConnaḋe Tiobrad Árann.
5. Cad iad ainmneaċa na mban? Siad Máire agus Ḃríġid a n-ainmneaċa.
6. Tearbáin dom guib na ngéana. Sin iad iad.
7. Ḃfuil cora na ngéana bán? Níl iad, táid siad buiḋe.
8. Tearbáin dom barraí na sléiḃte. Sin iad iad.
9. An maith leat aer na sléiḃte? Is maith.
10. Nach í Éire tír ḃur n-aithreach? Sí, gan aṁras.
11. Nach í an Ġaeḋilg teanga ár n-aithreach? Sí, go deiṁin.
12. Nach é Dia Rí na síġte? Sé, gan aṁras.
13. An maith liḃ aimsear na laethanta saoire? Is maith.

Níl ag an gcat ach deaṁad na mban.
Thoid na mbó maol.

Tuiseal Taḃarṫach. (Uiṁir Uaṫaiḋ).

1. Ḃfuil Taḋg i n-a tiġ féin? Tá.
2. Ḃfuil an bean so i n-a tiġ féin anois? Níl.
3. Ḃfuil cnainn ag fár ar an sliaḃ? Níl.
4. Ḃfuil hata ar athair Ṗeadair? Tá.

5. Ḃfuil uirce le n-ól ag an mbuin ? Tá.
6. Cad é an dat atá ar an mbuin rin ? Tá dat bán uirṫi.
7. Cad atá i n-a láiṁ ag an mnaoi ? Tá máilín i n-a láiṁ aici.
8. Ḃfuil aiṫne ag Taḋg ar a ṁnaoi ? Airiú Tá, rean aiṫne.
9. Ḃfuil Pádraig ag cainnt leir an mnaoi ? Tá.
10. Ḃfuil Art ag cainnt le n-a ṡáir ? Níl.
11. Ḃfuil rcannrad ar an ngé ? Tá.
12. Ḃfuil cleite cailite ag an ngé rin ? Tá.
13. Ḃfuil lá raoire ra ṁí reo ? Tá. (Níl).
14. An mbíonn tú i do ċodlad ra ló ? Ní ḃím.
15. An mó pearra i nDia ? Táid trí pearrann i nDia.
16. Cionnur taoi ? Go h-an-ṁaiṫ, buiḋeaċar le Dia.

Níl ag mnaoi aċ a teanga.

Tuiseal Taḋarṫaċ. (uiṁir iolraiḋ).

1. Ḃfuil obair le déanaṁ ag ḃur n-aiṫreaċaiḃ ? Tá.
2. Ḃfuil an Creideaṁ ag ár n-aiṫreaċaiḃ agur ár máiṫreaċaiḃ ? Tá, molad le Dia.
3. Cad atá ag fár ar na rléibṫiḃ ? Tá fraoċ ag fár orṫa.
4. An mbíonn rcamaill ar na rléibṫiḃ go minic ? Bíonn.
5. An mbíonn gaoṫ ar na rléibṫiḃ ? Bíonn, i gcoṁnuiḋe.
6. Cad é an dat atá ar na buaiḃ ? Tá dat bán ar ċeann aca, agur tá dat breac ar an gceann eile.
7. An mbíonn raogal breág ag ríġṫiḃ ? Bíonn, ag cuid aca.
8. Féaċ ar na tiġṫiḃ ! Naċ deas iad ! Is deas.

9. Cad atá d'á déanamh ag na mnáibh? Tá Máire ag fníomh, agus tá Brígid fa triopa agus í ag cainnt leis an fiopadóir.
10. An mbíonn cábaí ar mhnáibh go minic? Bíonn.
11. Cé atá "Beannuigthe roim mhnáibh?" Tá Muire, Máthair Dé.
12. An mbíonn fpórt agaibh i gna laethanthaibh faoire? Bíonn.

Ċuaiḋ ré tré ġaileaċaiḃ an tíġe. (Séadna).

tuiseal gairmeaċ.

Dia	A Dia, déin trócaire orainn! Éist linn, a Dia!
Rí	A Rí na glóire! A Rí na bfeart!
Bean	A bean na dtrí mbó! Cad tá uait, a bean? Gabaim pardún agat, a bean uasail!
Athair	Ár n-Athair, atá ar neamh! A Athair na bflaithear! Dia ir Muire Duit, a Athair!
Máthair	A Mhuire, a Mháthair! Guidh orainn, a Naomh Mháthair Dé. A mháthair dílis!

An ainm. Dioċl.

Sin é feol an báid	..	..	I.
Sin í gloine na fuinneoige		..	II.
Sin é mac an bádóra	..	..	III.
Sin é geata an mhaca	..	..	IV.
'Sí Gaedhilg teanga na hÉireann		..	V.

An ċéad díoċlaonaḋ.

	U. Ua.	U. Iol.	U. Ua.	U. Iol.
T.A.	báḋ	báiḋ	capall	capaill
T.G.	báiḋ	báḋ	capaill	capall
T.T.	báḋ	báḋaiḃ	capall	capallaiḃ
T.Gar.	a ḃáiḋ	a ḃáḋa	a ċapaill	a ċapalla

T.A.	mullaċ	mullaiġe
T.G.	mullaiġ	mullaċ
T.T.	mullaċ	mullaiġiḃ
T. Gar.	a ṁullaiġ	a ṁullaiġe

T.A.	mairnéalaċ	mairnéalaiġ
T.G.	mairnéalaiġ	mairnéalaċ
T.T.	marnéalaċ	mairnéalaċaiḃ
T. Gar.	a ṁairnéalaiġ	a ṁairnéalaċa

An dara díoċlaonaḋ.

	U. Ua.	U. Iol.	U. Ua.	U. Iol.
T.A.	caróg	caróga	ġéag	ġéaga
T.G.	caróige	caróg	ġéige	ġéag
T.T.	caróig	carógaiḃ	ġéig	ġéagaiḃ
T. Gar.	a ċaróg	a ċaróga	a ġéag	a ġéaga

T.A.	rcoil	rcoileanna	páirc	páirceanna
T.G.	rcoile	rcoileanna	páirce	páirceanna
T.T.	rcoil	rcoileannaiḃ	páirc	páirceannaiḃ
T.Gar.	a rcoil	a rcoileanna	a ṗáirc	a ṗáirceanna

An treas díoċlaonaḋ.

	U. Ua.	U. Iol.	U. Ua.	U. Iol.
T.A.	báḋóir	báḋóirí	beannaċt	beannaċta
T.G.	báḋóra	báḋóirí	beannaċta	beannaċt
T.T.	báḋóir	báḋóiríḃ	beannaċt	beannaċtaiḃ
T. Gar.	a ḃáḋóir	a ḃáḋóirí	a ḃeannaċt	a ḃeannaċta

	U. Uá.	U. Iol.
T.A.	bláṫ	bláṫa, bláṫanna
T.G.	bláṫa	bláṫ
T.T.	bláṫ	bláṫaiḃ, bláṫannaiḃ
T. Gar.	a ḃláṫ	a ḃláṫa
T.A.	ceaċt	ceaċta, ceaċtanna
T.G.	ceaċta	ceaċt
T.T.	ceaċt	ceaċtaiḃ, ceaċtannaiḃ
T. Gar.	a ċeaċt	a ċeaċta

An ceaṫraṁaḋ díoċlaonaḋ.

	U. Uá.	U. Iol.	U. Uá.	U. Iol.
T.A.	cailín	cailíní	ġeata	ġeataí
T.G.	cailín	cailíní	ġeata	ġeataí
T.T.	cailín	cailíniḃ	ġeata	ġeataíḃ
T. Gar.	a ċailín	a ċailíní	a ġeata	a ġeataí

	U. Uá.	U. Iol.
T.A.	rcoláire	rcoláirí
T.G.	rcoláire	rcoláirí
T.T.	rcoláire	rcoláiriḃ
T. Gar.	a rcoláire	a rcoláirí
T.A.	rġéaluiḋe	rġéaluiḋṫe
T.G.	rġéaluiḋe	rġéaluiḋṫe
T.T.	rġéaluiḋe	rġéaluiḋṫiḃ
T. Gar.	a rġéaluiḋe	a rġéaluiḋṫe

An cúigṁaḋ díoċlaonaḋ.

T.A.	urra	urrana	pearra	pearrana
T.G.	urran	urran	pearran	pearran
T.T.	urrain	urranaiḃ	pearrain	pearranaiḃ
T. Gar.	a urra	a urrana	a ṗearra	a ṗearrana

t.a.	cadaoiṁ	cadaoiṁeaċa	cara	cáiṁde
t.g.	cadaoiṁeaċ	cadaoiṁeaċ	carad	carad
t.t.	cadaoiṁ	cadaoiṁeaċaiḃ	caraiḋ	cáiṁḋíḃ
t.gár.	a ċadaoiṁ	a ċadaoiṁeaċa	a ċara	a ċáiṁde

gan riaġail.

t.a.	tiġ, teaċ	tiġte	ad'aiṁ	aiṫṁe
t.g.	tiġe	tiġte	ad'aṁ	aiṫṁeaċ
t.t.	tiġ	tiġtiḃ	ad'aiṁ	aiṫṁeaċaiḃ
t. gar.	a teaċ	a tiġte	a ad'aiṁ	a aiṫṁe

t.a.	bó	ba	Ḋia	Ḋée	gé	géanna
t.g.	bó	bó	Ḋé	Ḋia	gé	géanna
t.t.	buin	buaiḃ	Ḋia	ḋéitiḃ	gé	géannaiḃ
t. gar.	a ḃó	a ḃa	a Ḋé (Ḋia)	a Ḋée	a ġé	a ġéanna

t.a.	ṙliaḃ	ṙléiḃte	ṁí	ṁíġte
t.g.	ṙléiḃe	ṙléiḃte	ṁíoġ	ṁíġte
t.t.	ṙléiḃ	ṙléiḃtiḃ	ṁiġ	ṁíġtiḃ
t. gar.	a ṙliaḃ	a ṙléiḃte	a ṁí	a ṁíġte

t.a.	bean	mná	lá	laeṫeanta
t.g.	mná	ban	lae	laeṫeanta
t.t.	mnaoi	mnáiḃ	ló, lá	laeṫeantaiḃ
t. gar.	a ḃean	a ṁná	a lá	a laeṫeanta

t.a.	mí	míora	ó, ua	uí
t.g.	míora	míor	í, uí	ua
t.t.	míṙ, mí	míoraiḃ	ó, ua	iḃ, uiḃ
			a uí	a uí

Cuid a Dó.—An t-Aidiacht.

An ċéad díoċlaonaḋ.

Conron leaṫan i ndeireaḋ gaċ focail.

Sompláí :—

mór	beag	árd	ireal
dearg	dearg	óg	fean
díreaċ	cam	glas	geal
caol	mall	dub	bán

	Uiṁir uaṫaiḋ		Uiolraiḋ
	Fir-innrcin	Bain-innrcin	F. agus B.
t. ainmneaċ	mór	mór	mórra
t. gairneaṁnaċ	móir	móire	mór
t. taḃairṫeaċ	mór	móir	mórra
t. ainmneaċ	dearg	dearg	dearga
t. gairneaṁnaċ	deirg	deirge	dearg
t. taḃairṫeaċ	dearg	deirg	dearga
t. ainmneaċ	díreaċ	díreaċ	díreaċa
t. gairneaṁnaċ	díriġ	díriġe	díreaċ
t. taḃairṫeaċ	díreaċ	díriġ	díreaċa

Tuiseal ainmneaċ. (Fir-innscin).

An fear mór	na fir ṁóra
an capall mear	na capaill ṁeara
an bád beag	na báid ḃeaga
an mála bán	na málaí bána
an hata mór	na hataí móra
an bláṫ dearg	na bláṫa dearga
an duine beag	na daoine beaga
an buaċaill beag	na buaċailliḋ beaga
an feol geal	na feolta geala
an cnoc gorm	na cnuic gorma
an ricín dearg	na ricíní dearga
an t-aprún bán	na haprúin ḃána

1. Cá bfuil an fear mór? Tá sé sa tsiopa.
2. Tá na fir ṁóra ag obair sa ġort.
3. Tá na báid beaga ar an loċ.
4. Ta na málaí bána sa tsiopa.
5. Tá na bláṫa dearga agus na bláṫa bána ag fás annsoin.
6. Tá na daoine beaga ag imirt sa ṗáirc.
7. Tá na sicíní deara sa ṁaċa.
8. Tearbáin dom na hataí móra. Sin iad iad.
9. Tá na buaċaillí beaga agus na buaċaillí óga san gcéad sceol.
10. Tá seolta gcala ar an mbád ús sa ċuan.

Tuiseal ainmneaċ. (bain-innscin).

an ḟuinneog ṁór	na fuinneoga móra
an bróg dub	na bróga duba
an ṗáirc glas	na páirceanna glasa
an sceal ġéar	na sceala géara
an ċaróg dearg	na caróga dearga
an ċearc ṁór	na cearca móra
an ċluas ṁór	na cluasa móra
an bábóg dearg	na bábóga dearga
an eoċair ġeal	na h-eoċraċa geala
an adarc bán	na h-adarca bána
an trúil gorm	na rúile gorma
an bróg ṁór	na bróga móra.

1. Sin iad na fuinneoga móra.
2. Tearbáin dom na páirceanna glasa.
3. Tá sceala géara ag na fearaib.
4. Tá caróga dearga ar na buaċaillib sin.
5. Sin iad na cearca móra.

6. Tá cluara mórra ar an gcoinín.
7. Tá bábóga dearga ag na cailíní.
8. Tá eoċraċa gealá ar an bfáinne rin.
9. Tá adarca bána ar an mbuin.
10. Tá rúite gorma ag an gcailín rin.
11. Tá brógá mórra, troma ar an bfear roin.

Tuiseal Gaeilgeamhnaċ. (Uimir Uaṫaiḋ, Fir-innscin).

an fear mór	ceann an fir mhóir
an cat beag	earball an ċait big
an bád dearg	reoil an báid deirg
an leabhar dearg	clúdaċ an leabhair dheirg
an crann caol	bárr an ċrainn ċaoil
an dorras árd	glas an dorais áird
an t-aral óg	drom an arail óig
an gort glas	geata an ghuirt ghlais
an clár dubh	bárr an ċláir ḋuiḃ
an doras íseal	bun an dorais ísil
an t-arrún bán	fear an arrúin bháin
an fear boċt	tigh an fhir bhoiċt
an corcán dubh	cor an ċorcáin duiḃ

1. Sé Pádraig an fear mór; rin é a ċeann. Sin é ceann an fhir mhóir.
2. Cat beag iread é rin; rin é a earball. Sin é earball an ċait big.
3. Leabhar dearg iread é reo; clúdaċ iread é rin. Sin é clúdaċ an leabhair dheirg.
4. Doras árd iread é rin; glas iread é reo. Sin é glas an dorais áird.
5. Sin é bárr an ċláir ḋuiḃ.
6. Sin é geata an ghuirt ghlais.

Tuiseal Ginearmhach. (Uimir Uachaid, Bain-innscin).

an fuinneog beag	gloine na fuinneoige bige
an bábóg dearg	gúna na bábóige deire
an fear géar	crann na fheile géire
an bean bocht	tig na mná boichte
an páirc glas	geata na páirce glaire
an charóg thom	póca na caróige truime
an bróg dub	iall na bróige duibe
an ghrian geal	solus na gréine gile
an ceann mór	ricíní na circe móire
an chailc bán	borcha na cailce báine
an tslat chaol	gaifrún na flaithe caoile
an t-súil gorm	fadhaire na súile guirme.

1. Bábóg dearg iread i rin. Sin gúna. Sin é gúna na bábóige deire.
2. Speal géar iread í rin. Crann fheile iread é rin. Sin é crann na fheile géire.
3. Sin é geata na páirce. Tá an páirc glas. Sin é geata na páirce glaire.
4. Borcha cailce iread é rin. Tá an chailc bán. Sin é borcha na cailce báine.
5. Slat chaol iread í rin. Tá sí ag an ngaifrún roin. Sin é gaifrún na flaithe caoile.
6. Tá ricíní na circe móire an-dearg.
7. Nach é rin solus na gréine gile? Sé.

Tuiseal Ginearmhach. (Uimir Iolraidh).

1. Bád beag iread é rin. Sin bád beag eile. Sé Liam fear na mbád mbeag.
2. Tá aprún bán ar Mháire. Tá aprún bán ar Chait. Siad Máire agus Cait mná na n-aprún mbán.
3. Fear mór iread Tomás. Fear mór iread Micheál. Sin é madra na bfear mór.

4. Sin crann caol. Sin crann caol eile. Sin long na gcrann gcaol.
5. Sin é gort na bfear mór.
6. Sin é cuan na mbád mór.
7. Sí ḟoe páirde na gcor mbeag.
8. Tearbáin dom barraí na gcnoc ngorm.
9. Sin iad barraí na gcrann nglas
10. Sin é port na mbláth ndearg.
11. Tearbáin dom báid na reol ngeal.
12. Sin é loch na n-iarc mbreagh.

tuiseal tabhartach. (uimhir uathaidh fir-innscin).

ag an gcat mbeag	ar an gcrann gcaol
inr an mbád ndearg	ar an gcorcán ndubh
ar an bfear mbocht	inr an ngort nglas
ar an mbóthar ndíreach	inr an mborca mbán
ar an mbláth ndearg	fé'n treol ngeal
ar an aral óg	ar an ndorar íreal

1. Tá mála fé'n gcat mbeag.
2. Níl bhian ar an mbóthar ndíreach.
3. Tá clúdach ar an gcorcán ndubh.
4. Tá Liam inr an mbád ndearg.
5. Cad tá ag fár inr an ngort nglas ?
6. Tá Cáit ag cainnt leis an bfear mór.
7. Tá glas ar an ndorar árd.
8. Tá flat ag an ngarrún mbeag.
9. Níl reol ar an gcrann gcaol anois.
10. Feach ar an mbláth ndearg. Nach dear é.
11. Tá cailc bán inr an mborca mbán.
12. Tá béal bán ar an aral óg.
13. Tá mála leathair ag an mbuachaill rin.
14. Tá fgéal breágh inr an leabhar ndearg.
15. Tá fraoch ag fár an an gcnoc ngorm.

Tuiseal Tabhartach. (Uimhir Uathaidh, Bain-innscin).

Ar an gcirc mhór
Ins an mbróg dubh
Ins an bpáirc glas
Leis an gcailc bán
mo láimh dheis
Ag an inghin óig

Leis an mbábóg dheis
Ar an gcarróg thrum
Ar an ngéig íral
Ins an bfuinneog big
ó'n ngréin ghil
Ins an luing Albanaigh

1. Nach dear na ficíní atá ag an gcirc mhór.
2. Tá leathar maith ins an mbróg dubh.
3. Tá féar maith ag fás ins an bpáirc glas.
4. Tá cailc bán im láimh dheis agam.
5. Tá gúna gleoite ar an inghin óig.
6. Tá ualach guail ar an luing Albanaigh.
7. Tá an t-éan mór ar an ngéig íral.
8. Tá bróga beaga ar an mbábóg deis.
9. Táim ag sgríobhadh leis an gcailc bán.
10. Bfuil gloine dearg ins an bfuinneog big.

Tuiseal Tabhartach. (Uimhir Iolraidh).

1. Cad tá i sna cireánaibh beaga ?
2. Tá madra ag na fearaibh móra.
3. Tá plúr maith i sna málaíbh bána.
4. Tá na fir ag obair le sgealaibh géara.
5. Tá sróist ag na daoinibh óga.
6. Cad tá ag fás ar na cnocaibh gorma ?
7. Tá a béal lán d'fhiaclaibh bréagha geala.
8. Tá mé ag féachaint ar na reoltaibh geala bána.
9. Tá ualaí throma ar na longaibh móra.
10. Tá duilleoga glara ar na crannaibh árda.
11. Ciaca de sna fearaibh móra Tomás ?
12. Cad tá ag fás i sna gortaibh glara ?
13. Tá Brian agus an fear eile ar rotharaibh nuadha.
14. Tá an dríorúr lán de bhláthaibh glana.

Tuiseal Gairmeach. (Uimhir Uathaidh).

1. Geoch! geoch! a chapaill bhig!
2. Bhfortuig ort, a fhir mhóir!
3. Tabair aire duit féin, a fháirde bhig!
4. Cad tá uait, a bhean uasail?
5. Ól ruar é, a ghaoithín bhig!
6. A fhean-bhean, éirt le Tadhg.

Tuiseal Gairmeach. (Uimhir Iolraidh).

1. A fheara móra, cé leis an madra?
2. A fháirdí beaga, tá sróirt agaibh.
3. A bhuachaillí óga, éistidh liom anois.
4. A chailíní deara, cé leis an cisean?
5. A ingheana óga, cá bhfuil bhur dtig?
6. A dhaoine uaisle, tá gluaisán bheágh agaibh.

Sean-Ráidhte.

Ceann mór na céille bige.
Is fuar an rud clú gan capaid.
Ní bhíonn tréan buan.
Is glas iad na cnuic a bhfad uainn.
Is beag tagann caint chúgat.
Má's maith, is dineach, díoghaltas Dé.

"A dhreoilín, a dhreoilín, rí na n-éan,
Is mór do mhuirigin, is beag tú féin."

An Dara Díochlaonadh.

Conron caol i ndeireadh gach focail.

Sampláí:— maith doimhin focair cóir
láidir áluinn tiriam dílir
milis aoibhinn ciúin réidh
min deacair saidhbhir caoin

	uimir uaṫaiḋ		u. iolraiḋ
	fir-innscin	bain-innscin	f. agus b.
t. ainmneaċ	maiṫ	maiṫ	maiṫe
t. gineaṁnaċ	maiṫ	maiṫe	maiṫ
t. taḃarṫaċ	maiṫ	maiṫ	maiṫe
t. ainmneaċ	láidir	láidir	láidire
t. gineaṁnaċ	láidir	láidire	láidir
t. taḃarṫaċ	láidir	láidir	láidire
t ainmneaċ	milir	milir	milre
t. gineaṁnaċ	milir	milre	milir
t. taḃarṫaċ	milir	milir	milre

Tuiseal ainmneaċ. (fir-innscin).

an fear láidir
an capall maiṫ
an cnoc áluinn
an boṫar péiḋ
an tobar doiṁin
an rud milir
an guṫ binn
an duine raiḋḃir
an bruaċ tirim
an garrún ciúin

na fir láidire
na capaill ṁaiṫe
na cnuic áilne
na bóiṫre péiḋe
na todraċa doiṁne
na rudaí milre
na guṫanna binne
na daoine raiḋḃre
na bruaċa tirme
na garrúin ċiúine

1. Fir láidire iread Tomár agus Míċeál.
2. Tá na fir láidire ag ṡrealadóireaċt.
3. Tá capaill ṁaiṫe ag an ḃfeirmeóir.
4. Ir i nÉirinn atá na cnuic áilne.
5. Tá rudaí milre ra triora. Ná ḃfuil ?
6. Cailíní ciúine iread Éiḃlín agus Nóra.
7. Tá guṫanna binne ag Éiḃlín agus Nóra.
8. Tá bóiṫre péiḋe annro ir annrúd i nÉirinn.
9. Tá daoine raiḋḃre ra ċarra-glúairte rin.
10. Tobar doiṁin iread é rin; bíonn todraċa doiṁne inr gaċ aon áit.

Tuiseal Ainmneaċ. (Bain-innscin).

an ċearc ṁaiṫ	na cearca maiṫe
an ḟuinneoɡ áluinn	na ḟuinneoɡa áilne
an ċaṫaoir ḟocair	na caṫaoireaċa rocra
an ṗáirc tirim	na páirceanna tirme
an ċor láidir	na cora láidre
an láṁ ċruaiḋ	na láṁa cruaḋa
an ċluar ḟleaṁain	na cluara fleaṁne
an ḋeárna ṁín	na deárnanna míne
an ḃean ċúin	na mná ciúine
an ḟeirm ḟaiḋḃir	na feirmeaċa faiḋḃre
an ḟréaṁ fiġin	na fréaṁa fiġne

1. Tá cearca maiṫe ag an ḃfeirmeóir sin.
2. Tá feirmeaċa faiḋḃre ag na feirmeóiríḃ anoir.
3. Tá fuinneoɡa áilne ins an tréipéal seo.
4. Bíonn caṫaoireaċa rocra ag fear daoiniḃ.
5. Tá páirceanna tirme ar an ɡcnoc úd.
6. Tá cora láidre ag an ḃfear seo.
7. Tá láṁa cruaḋa ag na ṡealadóiríḃ.
8. Tá cluara fleaṁne ar an ɡcoin.
9. Tá fréaṁa fiġne fé'n ɡcrann seo.

Tuiseal Ġeineaṁnaċ. (Uiṁir Uaṫaiḋ Fir-innscin).

an fear láidir	láṁ an ḟir láidir
an capall maiṫ	ceann an ċapaill ṁaiṫ
an ceol milis	éan an ċeoil ṁilis
an t-aral ciúin	béal an arail ċiúin
an fear faiḋḃir	ɡluaisán an ḟir ḟaiḋḃir
an mullaċ fiaḋain	sliaḃ an ṁullaiġ ḟiaḋain
an tobar doiṁin	páirc an tobair ḋoiṁin
an bóṫar séiḋ	lúb an ḃóṫair séiḋ
an talaṁ tirim	féar an talṁan tirim
an t-aḋmad cruaiḋ	crann an aḋmaid ċruaiḋ
an cnoc áluinn	bárr an ċnuic áluinn

1. Tá lámh an ḟir láidir go cruaidh agus go ligin.
2. Tá coinín i bpáirc an tobair doimhin.
3. Tá madarc breágh ó bárr an chnuic álainn.
4. Tá réiréal ag lúb an bóthair mhín.
5. Sin é crann an adhmaid chruaidh.
6. Sin é ceann an arail chúin.
7. Sin é éan an cheoil binn.
8. Sin é ceann an chapaill mhaith.
9. Níl éin-níoh ag fár ar fliaḃ an mhullaigh ḟiadhain.
10. Tá gluaisán an ḟir ḟaidhbhir ag dul chóimh luath leis an ngaoith.

Tuiseal Gineamhnach. (Uimhir Uathaidh, Bain-innscin).

an mhil mhilis	crúisca na meala míllse
an cheasc mhaith	ficíní na circe maithe
an ḟairrge dhoimhin	uisge na ḟairrge doimhne
an mhóin tirim	teine na móna tiorma
an chú chúin	earball na con ciúine
an chathaois ḟhocais	cos na cathaoiseach focsa
an ḟáirc léith	geata na páirce léithe
an bhar chruaidh	lámh na baise cruaidhe
an treamhlóg dhílis	oileán na seamróige dílse
an chainnt chóis	cailín na cainnte cósa

1. Sin í Cáit. Tá sí an-chúin. Sí Cáit cailín na cainnte ciúine.
2. Tá móin ar an dteine sin. Tá an mhóin tirim. Sin é teine na móna tiorma.
3. Crúisca iseadh é sin. Tá mil san gcrúisca. Sin é crúisca na meala míllse.
4. Sin iad ficíní na circe maithe.
5. Nach é sin earball na con ciúine.
6. Sin í cos na cathaoiseach focsa.

7. Sí Éire oileán na ṡeamróige ḋíle.
8. Sin í láṁ na baire cruaiḋe.
9. Sé Tomás ṡeas na láṁe láiḋre.
10. Sin é ṡéiṗéal na ṡruaice áilne.

Tuiseal Ṡeineaṁnaċ. (Uiṁir Iolraiḋ).

1. Tá an capall ṡoin ciúin; tá an capall eile ciúin leis. Is le Séamus na capaill. Mas ṡin, ṡé Séamus ṡeas na ṡcapall ṡciúin.
2. Tá ṡuċ binn ag Nóra; tá ṡuċ binn ag Éiḃlín. Siaḋ ṡoin cailíní na nṡuċ mbinn.
3. Sin iaḋ ṡis na láṁ ṡcruaiḋ.
4. Sí Éire tír na nṡleann ṡcaoin.
5. Sin í páirc na ḋtobar ndoiṁin.
6. Sin é ṡliaḃ na mbeann ḃriaḋain.
7. Sin é ṡort na ḃreas láiḋir.
8. An é ṡin crann na ṡcaor milis?
9. Siaḋ Tomás agus Micheál ṡis na láṁ ṡiġin.
10. Tá eolas na mbóṫas maiṫ ag ṡiolla an ġluaráin.
11. Sin é bárṡ an ċnuic áiṙḋ: Sin iaḋ barṡaí na ṡcnoc náṙḋ.

Tuiseal Taḃarṫaċ. (Uiṁir Uaṫaiḋ, Fir-innscin).

leis an ḃreas ṡaiḋḃir
ag an bpáirḋe ṁaiṫ
ṡé'n ṡcaitín ṡciúin
ins an ḋtobar ndoiṁin
ó'n obair ṡcruaiḋ

as an bporṫ ḋtisim
leis an ṡceol mbinn
as an ṡcnoc áluinn
as an mbóṫas ṡéiḋ
as an aṙḃar aibiḋ

1. Tá ḃríġid ag cainnt leis an ḃreas ṡaiḋḃir.
2. Tá báḃóg ag an bpáirḋe ṁaiṫ.
3. Tá mála ṡé'n ṡcaitín ṡciúin.
4. Tá ṡíos uisce ins an ḋtobar ndoiṁin.

5. Tá Tomás tuirreaċ ó'n obair gcruaiḋ.
6. Tá na géana ar an bport dtiṁm anoir.
7. Tá Art ag éirteaċt leis an gceol mbinn.
8. Cá ḃfuil an ceol binn? Ag an ċan, an-eaḋ? Ireaḋ.
9. Tá dat buiḋe ar an arḃar aibiḋ.
10. Tá an gluaisán ar an mbóṫar séiḋ.
11. Tá muilionn ar an gcnoc áluinn.
12. Tá sseal ag an ḃfear láidir.
13. Tá sláat ḟada ag an ngairsún ndíoṁaoin.

Tuiseal Taḃarṫaċ. (Uiṁir Uaṫaiḋ, Ḃain-innscin).

ar an mil ṁilis	ar an gcruiṫneaċt ḟaiḋḃir
ins an ḃfairrge ḋoiṁin	ar an tseamróig ḋíliu
ar an gcoin ċiúin	ins an gcaṫaoir ḟocair
ag an gcirc ṁaiṫ	ag an mnaoi ċóir
	ar an ngainniṁ ṁín.

1. Tá blas breáġ ar an mil ṁilis.
2. Tá éirg go leor ins an ḃfairrge ḋoiṁin.
3. Bíonn Art ag siúl leis an gcoin ċiúin.
4. Tá Art 'na ḟeasaṁ ar an ngainniṁ ṁín.
5. Tá sean-Ṫaḋg ins an gcaṫaoir ḟocair.
6. Tá meas againn ar an tseamróig ḋíliu.
7. Tá ċinn ḟaiḋḃre ar an gcruiṫneaċt aibiḋ.
8. Tá cnoc árd ar an sruaic áluinn.
9. Tá teas ag teaċt ó'n móin tirim.

Tuiseal Taḃarṫaċ. (Uiṁir Iolraiḋ).

ag na ḟearaiḃ láidre	lán de siudaiḃ milse
ag na capallaiḃ ciúine	ag na ḟearaiḃ faiḋḃre
ó sna cnocaiḃ áilne	lán de ḋaoiniḃ maiṫe
ag na ceaircaiḃ maiṫe	ar na sléibṫiḃ fiaḋaine
i sna tobraċaiḃ ḋoiṁne	

1. Tá gort mór ag na fearaib láidre.
2. Níl aon níd dá déanam ag na capallaib ciúine.
3. Tá radarc breág ó sna cnocaib áilne.
4. Ḃfuil uisce i sna tobraċaib doiṁne ?
5. Ḃfuil na borcaí sin lán de rudaíb míllse ?
6. Níl cnainn ag fár ar na sléibtib siaḋaine.
7. Tá airgead go leor ag na fearaib saiḋḃre.
8. Tá carra-gluaiste ag na daoinib saiḋḃre.
9. Ḃfuil an dún lán de "daoinib maiṫe" ?

Tuiseal Gairmeaċ. (Uiṁir Uaṫaiḋ).

1. Ól suas an t-uisce, a ċapaillín ṁaiṫ !
2. Saoġal fada ċuġat, a ḟir láidir !
3. Tá mear agam ort, a ḟeamróg ḋílis.
4. Tá gráḋ agam duit, a Éire ṁilis.
5. Cad is ainm duit, a ġarrúin dioṁaoin ?
6. Cionnus taoi, a ḋuine ċóir ?
7. Cád tá uait, a ḃean ṁaiṫ ?
8. Tá cistin breáġ agat, a ċailín ċaoin !
9. A ċaitín ċiúin, an maiṫ leat bainne ?

Tuiseal Gairmeaċ. (Uiṁir Iolraiḋ).

1. A ḟeara láidre, tá gort breáġ agaib !
2. A ċailíní maiṫe, cá ḃfuil ḃur hataí ?
3. A ḟicíní áilne, tá siḃ an-ḃeag ?
4. A ċáirde ḋílse, cionnus atá siḃ ?
5. A ḃuaċaillí ḋiaṁaoine, osclaiḋ ḃur leaḃair.

Sean-ráiḋte.

An té ná fuil láidir ní foláir dó ḃeiṫ glic.
Níor ḃris focal maiṫ riacail riaṁ.
Riṫeann uisge doiṁin go ciúin focair.
Ḃeannaċt ḋílis Dé le n-a anam.

An tREAS DÍOCLAONAD.

"Ámail" i ndeireadh gach focail.

Somplaí :—

fearamail	mearamail	dathamail
flaithéamail	geanamail	ceanamail
laethéamail	mirneamail	compórdamail
díogamail	cáirdeamail	torthamail

	UIMIR UATAIDH F. agus B.	UIMIR IOLRAIDH F. agus B.
t. ainmneach	fearamail	fearamla
t. gheineamnach	fearamla	fearamail
t. tabharthach	fearamail	fearamla
t. ainmneach	flaithéamail	flaithéamla
t. gheineamnach	flaithéamla	flaithéamail
t. tabharthach	flaithéamail	flaithéamla
t. ainmneach	laethéamail	laethéamla
t. gheineamnach	laethéamla	laethéamail
t. tabharthach	laethéamail	laethéamla

TUISEAL AINMNEACH.

duine fearamail	daoine fearamla
fear flaithéamail	fir flaithéamla
duine cáirdeamail	daoine cáirdeamla
gairfún mearamail	gairfúin mearamla
gort torthamail	guirt torthamla
fear leirceamail	fir leirceamla
buachaill mirneamail	buachailli mirneamla
aonach míoramail	aontaighe míoramla
bráthair Críortamail	bráithre Críortamla
páirpéar laethéamail	páirpéir laethéamla

1. Gort maiṫ é rin : gort tortaṁail ireaḋ é.
2. Fear maiṫ ireaḋ Pádraig. Tá croiḋe maiṫ aige. Fear fial ireaḋ é. Fear flaiṫeaṁail ireaḋ é.
3. Páipéar laeṫeaṁail ireaḋ é rin. Bíonn an páipéar laeṫeaṁail ag Taḋg gaċ lá. Bíonn na páipéir laeṫeaṁla ag Pádraig leis gaċ lá.
4. Ní fear leirceaṁail Séamus : ní fir leirceaṁla Tomás agus Míċeál. Ní cailín leirceaṁail Cáit.
5. Cuan ríoġaṁail ireaḋ an cuan roin. Tá sé mór agus doiṁin. Tá báid go leor ann.
6. Duine daṫaṁail ireaḋ Pádraig. Daoine daṫaṁla ireaḋ Pádraig agus Brían.
7. Tá tiġ deas cluṫṁar ag Taḋg. Tá bean ṁaiṫ aige. Tá teine ṁaiṫ aige. Tá caṫaoir ḃreáġ aige. Fear compórdaṁail ireaḋ Taḋg.
8. Ár n-arán laeṫeaṁail taḃair dúinn indiu.

Tuiseal Gaineaṁnaċ.

arḃar an ġuirt tor-taṁla	arḃar na ngort tor-taṁail
tiġ an duine ċom-pórdaṁla	tiġ na ndaoine gcom-pórdaṁail
báṙṙ an ċnuic rcéir-deaṁla	barraí na ngnoc rcéir-deaṁail
ṙuaċt an lae rneaċ-taṁla	ṙuaċt na laeṫeanta rneaċtaṁail
rgéala an ṗáipéir laeṫeaṁla	rgéala na bpáipéar laeṫeaṁail
rcoil an Ḃráṫar Ċríortaṁla	Scoileanna na mBráṫar gCríortaṁail

1. Sin é ríopa an ḟir ḟlaiṫeaṁla.
2. Sin é báṗr an ċnuic ṡréirṗeaṁla.
3. Sin é teinteán na ṅdaoine ġcompóṗdaṁail.
4. Sin é aṗḃar an ġuirt toṙtaṁla.
5. Sin í bábóg an ṗáirde ceirteaṁla.
6. Sin é béal an ċuain ríoġaṁla.
7. Sí Éire oileán na ġcuan ríoġaṁail.
8. Sí Máire bean an ḟir ċompóṗdaṁla.
9. Sin é carra an ċarail tarraṁla.
10. An maiṫ leat ḟuaċt na h-aimṙire ṙneaċtaṁla ?

Tuiseal Taḃartaċ.

1. Tá ríopa breáġ ag an ḃṗear ḟlaiṫeaṁail.
2. Níl mear ag éinne ar ḟear ṁeirceaṁail.
3. Ḃṗuil an muileann ar an ġcnoc ṡréirṗeaṁail ?
4. Tá tiġ ḋear ag an ḃṗear ġcompóṗdaṁail.
5. Níl mear agam ar ġarṗún leirceaṁail.
6. Tá Taḋg ag léiġeaṁ ar an bpáipéar laeṫeaṁail.
7. Bíonn ṙgéala i ṙna páipéaraiḃ laeṫeaṁla.
8. Bíonn croiḋṫe maiṫe ag ḟearaiḃ ḟlaiṫeaṁla.
9. Sí Cill Ċaoi ceann de ṙna h-áiteannaiḃ ṙláinteaṁla.
10. Seo cairt ó ṙna Ḃráiṫriḃ Críortaṁla.

Tuiseal Ġairmeaċ. (Uiṁir Uaṫaiḋ).

Cé h-é tura, a ḋuine ḟearaṁail ?
Saoġal ḟada ċuġat, a ḟir ḟlaiṫeaṁail !
Dí ag obair, a ġarṗúin leirceaṁail !
Dia agur Muire ḋuit, a ċailín ċroiḋeaṁail !

Tuiseal Ġairmeaċ. (Uiṁir Iolraiḋ).

A ḟeara ḟláinteaṁla, tá riḃ an-láidir.
A ḋaoine ḟlaiṫeaṁla, raoġal ḟada ċuġaiḃ.
A ġarṗúna leirceaṁla, oṙġlaiḋ ḃúr leaḃair.

An ceathramad díochlaonad.

Suí i nDeireadh gach focail.

Sompláí :—

fada	chorta	bhfuirte
aorta	céadna	clé
naomhta	dorcha	buidhe
macánta	órdha	cliúrte
carta	gránda	beo
Diadha	Gallda	gleoite
cuimhna	ceannra	te
dána	corcra	beannuighte
cortha	céarta	cráidhte

Níl aon athrúgadh ann.

Tuiseal ainmneach.

1. Tá an t-umar fada lán d'uisce.
2. Tá an t-arbhar órdha aibidh anois.
3. Ní teampall Gallda é sin ; réipéal ireadh é.
4. Fear aorta ireadh Tadhg ; bean mhacánta ireadh Máire.
5. Rinnceóir cliúrte ireadh Bhrian.
6. An í sin Nóra chríonna ?
7. Tá cadhp gleoite ar Chárt.
8. Tá fraoch corcra ar an tsléibh.
9. Sin í mo lámh chlé.
10. Tá an chruithneacht buidhe an-árd.
11. Fear chorta ireadh Tadhg ; ní bean chorta Máire ; bean cheannra ireadh í.
12. Ní maith liom fear-daoine chorta.
13. Tá daoine iarachta sa ghluaisán.
14. Tá longa fada sa chuan.
15. Tá ceann órdha ar an arbhar.
16. Tá gúnaí gleoite ar na cailíníbh.
17. Daoine pórta ireadh Tadhg agus Máire.
18. Cá bhfuil na ba eile ?

19. Daoine macánta ireaḋ Taḋg agus Máire.
20. Ní cailíní gránda Nóra agus Éiblín.
21. Tá ricíní buiḋe ra ṁaċa.
22. Sé Naoṁ Pádraig Arpoi Naoṁṫa na nÉireann.

Tuiseal Geineaṁnaċ.

1. Tearbáin dom taoḃ an umair ḟada.
2. Naċ é rin gort an aribair óiḋa.
3. Ní h-í rin rpuaic an teampuill Ġallda.
4. Ḃfuil ceol "Nóra Ċríonna" agat?
5. Sin é ceann an ḟir aorta.
6. Sin é ṗoṫar an ṗinnceóra ċlirte.
7. Sin é lúiḋín na láiṁe clé.
8. Ir maiṫ le Taḋg tear teine ṫe.
9. Sí Máire bean an ḟir ṁacánta.
10. Sin é gluaṗán an ḟir iaraċta.
11. Ní maiṫ liom gučanna ḟear gcrorta.
12. Sí Cáit cailín na ngúnaí ngleoite.
13. Sí Éire tír na ṗinnceóirí gclirte.
14. Sin í cirtin na ndaoine gcríonna.
15. Sin é aribar na gcinn n-óiḋa.
16. Sin é cuan na long ḃfada.
17. Sin é gluaṗán na ndaoine n-iaraċta.
18. Sí Éire tír na ndaoine ndiaḋa.
19. Sé an geiṁreaḋ aimrear na n-oiḋċeanta ndorċa.

Tuiseal Taḃarṫaċ.

1. Tá an capaillín ag ól ar an umar ḟada.
2. Ḟéaċ ar an aribar óiḋa roin.
3. Ḃíonn coileaċ gaoiṫe ar teampall Ġallda.
4. Níl an radaire go maiṫ ag an ḃfear aorta.
5. Tá rlat ḟada in a láiṁ ċlé.
6. Tá mála coirce ag an gcapall ġléarta.

7. Tá rpeal ġéar ag an ḃfear ċromṫa.
8. Tá mear ag gaċ acinne ar an ḃfear macánta.
9. Tá longa ó ḋúṫaiḃ iaraċta ra ċuan.
10. Bíonn rpéaclaí ar ḟearaiḃ aorta.
11. Duine de rna rinnceóiríḃ clirte ireaḋ Brian.
12. Níl Brian ag dul a ḃaile leir na daoiniḃ eile.
13. Bíonn Tomár agur Míċeál ag obair leir na rpealaiḃ céadna gaċ lá.
14. Tá bolaḋ breáġ ó rna ḃláṫannaiḃ cumra.
15. Tá gluarán breáġ ag na daoiniḃ iaraċta.
16. Féaċ ar na páirceannaiḃ buiḋe óróa.

Tuiseal Gairmeaċ. (Uiṁir Uaṫaiḋ).

Dia ir Muire duit, a ḃean aorta!
Cad ir ainm duit, a ċailín ċeannra?
A ḟir ṁacánta, raoġal fada ċuġat!
Dé ḃeaṫa-ra, a duine ċríonna!

Tuiseal Gairmeaċ. (Uiṁir Iolraiḋ).

Bail ó Dia oraiḃ, a leanbaí ġleoiṫe!
Slán agaiḃ, a ḟearra ṁacánta!
Bail ó Dia ar an obair, a rpealadóirí ċlirte!
Dia ir Muire díḃ, a daoine aorta!

Sean-ráiḋte.

Seaċain an droċ-duine, ní daoġal duit an duine macánta.

Ir fearr Gaeḋilg ċlirte ná Béarla brirte.

Fear fada, fionn, 'n-a ḟearaṁ ra nGleann,
Gan dada 'n-a ċeann aċt diaḃail agur deaṁain. An feoċadán.

céimeanna coindeilge.

I.—An bun-céim. Baile mór ireaḋ Doire.
II.—An breir-céim. Tá Corcaig níor mó ná Doire.
III.—An t-ṡár-céim. Sé baile Aṫa Cliaṫ an baile ir mó i nÉirinn.
I.—Aḃa ḟada ireaḋ an Laoi.
II.—Ir ria an Bóinn ná an Laoi.
III.—Sí an tSionnain an aḃa ir ria i nÉirinn.
I.—Cnoc árd ireaḋ Beann Éadair.
II.—Ir aoirde Cruaċ Pádraig ná Beann Éadair.
III.—Sé Carrán Tuaṫail an Sliaḃ ir aoirde i nÉirinn.

Ard—Aoirde. (II.—An Breis-céim).

Tá an falla árd ; tá an doras árd.
Ir aoirde an falla ná an doras.
Ir aoirde an falla ná an geata.
Ir aoirde an fear ná an garrún.
Ir aoirde an muileann ná an tig.
Ir aoirde an doras ná an bord.
Ir aoirde an ṁeadar ná an buicéad.
Ir aoirde Tomás ná an t-aṁḃas.
Ir aoirde Art ná an ċú.
Ir aoirde Cáit ná Íde.
Ir aoirde Carrán Tuaṫail ná Beann Éadair.

Ceist. Ciaca ir aoirde—an falla nó an doras ?
Freagra. Ir aoirde an falla ná an doras.

Tá an mála níor aoirde ná an stól.
Tá an ċeasc níor aoirde ná an sicín.
Táim-se níor aoirde ná tusa.
Tá an crann níor aoirde ná an seol.

Tá na bláṫanna ḋearġa níor ḋoirḋe ná na bláṫanna bána.

Tá an t-éan níor ḋoirḋe ná na ġéanna.

íseal—íste.

Níl an ṡtól ár ḋo ; tá sé íseal.

Is íste an ġeata ná an ṡgioból.

Is íste an t-umar ná an ḟalla.

Is íste an t-arbar ná an ġeata.

Is íste an buicéad ná an ṁeadar.

Is íste an cnoc ná an sliaḃ.

Is íste an tiġ ná an muileann.

Is íste an ṡtól ná an túrna.

Is íste an cireán ná an ṡtól.

Is íste na sléibṫe ná na ṡcamaill.

Is íste mo ḃeál ná mo ḟrón.

Ceist.—Ciaca is íste—an doras nó an ḟalla ?

Ḟreagra.—Is íste an doras ná an ḟalla.

Tá mo ċos nios íste ná mo ġlún.

Tá m'uille nios iste ná mo ġuala.

Tá an ċaṫaois sin níos íste ná an altóir.

Tá an doras níos íste ná an ḟalla.

Tá an ṡac níos íste ná an cat.

Tá an bád níos íste ná an seol.

Tá Ḃrian níos íste ná an ġéaġ.

Tá na bláṫanna bána níos íste ná na bláṫanna ḋearġa.

Tá an bád iarċaiġ níos íste ná an tiġ ṡoluis.

Tá an cireán níos íste ná an ḟuinneoġ.

láidir—láidre.

Tá an t-aral láidir : tá an capall láidir.

Is láidre an capall ná an t-aral.

Is láidhre an madra ná an cat.
Is láidhre an gé ná an ricín.
Is láidhre bata Séamuis ná slat Aiṁt.
Is láidhre mise ná tusa.
Tá uisce na fairrge níos láidhre ná uisce an loċa.
Tá crann na luinge níos láidhre ná crann an ḃáid.
Tá Tomás níos láidhre ná Taḋg.

Ceist.—Ciaca is láidhre—an t-asal nó an capall ?
Freagra.—Is láidhre an capall ná an t-asal.

Lag—Laige.

Ní fear láidir Taḋg. Fear lag isead é.
Is laige Taḋg ná Tomás.
Is laige an ricín ná an ċeapc.
Is laige an ḃláṫ ná an crann.
Is laige an t-éan ná an gé.
Is laige an t-uisce ná an bainne.
Is laige uisce an loċa ná uisce na fairrge.
Is laige tusa ná mise.
Tá mo láṁ ċlé níos laige ná mo láṁ ḋeas.
Tá radharc Taiḋg níos laige ná radharc Ṁáire.
Bionn garrún níos laige ná fear.

Ceist.—Ciaca is laige—Taḋg nó Tomás.
Freagra.—Is laige Taḋg ná Tomás.

Mór—Mó.

Is mó an capall ná an t-asal.
Is mó an fear ná an garrún.
Is mó an ċeapc ná an ricín.
Is mó an coinín ná an cat.
Is mó Séamus ná Peadar.
Is mó Cáit ná Íde.

Is mó Brian ná Art.
Is mó mise ná tusa.
Tá an dorsa níos mó ná an clár-dub.
Tá Baile Átha Cliath níos mó ná Luimneach.
Tá Éire níos mó ná Alba.

Ceist.—Ciaca is mó—an capall nó an t-asal ?
Freagra.—Is mó an capall ná an t-asal.

Beag—luga.

Is luga an capall bán ná an capall dub.
Is luga an t-asal ná an bó.
Is luga an sicín ná an ceasc.
Is luga do leabhar ná an clár dub.
Is luga an tig ná an muileann.
Is luga páipéar Tairdg ná seol an báid.
Is luga an seál ná an seól.
Is luga an gasúr ná an fear.
Is luga Éire ná an Fhrainnc.
Tá an Fhrainnc níos luga ná an Ghearmáin.
Tá an Ghearmáin níos luga ná Rúise.

Ceist.—Ciaca is luga—an sicín nó an ceasc ?
Freagra.—Is luga an sicín ná an ceasc.

Fada—sia.

Tá an binnse fada, ach is sia an scoil ná an binnse.
Is sia an binnse ná an trlat.
Is sia an trlat ná an peann.
Is sia an peann ná an lasóg.
Is sia an lasóg ná an biorán.
Is sia an sgioból ná an t-umar.
Is sia an t-umar ná an bord.
Is sia an long ná an bád.
Is sia Mí na Nodlag ná mí na Samna.

Is ria mí ná reaċtṁain.
Tá an falla níos ria ná an geata.

Ceist.—Ciaca is ria—an binnse nó an scoil ?
Freagra.—Is ria an scoil ná an binnse.

Sairid—Siorra.

Is siorra an geata ná an falla.
Is siorra earball an ċait ná earball na con.
Is siorra an sroṫar ná an carra-sluaiste.
Is siorra an tslat ná an ṡéas.
Is siorra mí ná bliaḋain.
Is siorra an Ḃóinn ná an tSionainn.
Is siorra Éire ná Sasana.
Is siorra uair a ċluig ná lá.
Is siorra an báḋ ná an long.
Is siorra do ċos ná mo ċos.
Tá do ċos níos siorra ná mo ċos.

Ceist.—Ciaca is siorra—an geata nó an falla ?
Freagra.—Is siorra an geata ná an falla.

Sean—Sine.

Is sine Séamus ná Peadar.
Is sine an ċeasc ná an sicín.
Is sine Cáit ná Íde.
Is sine Míċeál ná Tomás.
Is sine Muirir ná Úna.
Is sine Liam ná Ḃrian.
Is sine Ḃrian ná Art.
Is sine Taḋg ná Pádraig.
Is sine mise ná tusa.
Is sine an múinteóir ná an saisún.
Tá an crann níos sine ná na bláṫanna.

Ceist.—Ciaca is sine—Ḃrian nó Liam ?
Freagra.—Is sine Liam ná Ḃrian.

óg—óige.

Is óige an ricín ná an ceapc.
Is óige an t-apal ná an bó.
Is óige an cat ná an madra.
Is óige an t-éan ná an gé.
Is óige garrún ná fear.
Is óige Peadar ná Séamur.
Is óige Art ná Brian.
Is óige tura ná mise.
Is óige Art ná Peadar.
Tá Art níor óige ná Peadar.

Ceist.—Ciaca is óige—Muirir nó Peadar ?
Freagra.—Is óige Muirir ná Peadar.

leaṫan—leiṫne.

Is leiṫne an loć ná an sruṫán.
Is leiṫne an bóṫar ná an carán.
Is leiṫne an galtán ná an bád.
Is leiṫne an teinteán ná an túrna.
Is leiṫne an clár dub ná an leabar.
Is leiṫne an leabar ná an riaġail.
Is leiṫne an ḟuinneog ná an pictiúir.
Is leiṫne an reol ná an páipéar.
Is leiṫne an mála ná an stól.
Tá an ḟairsge níor leiṫne ná an cuan.

Ceist.—Ciaca is leiṫne—an carán nó an bóṫar ?
Freagra.—Is leiṫne an bóṫar ná an carán.

caol—caoile.

Is caoile Cáit ná Máire.
Is caoile an trlat ná an ġéag.
Is caoile crann na speile ná crann an báid.

Is caoile an fruṫán ná an loċ.
Is caoile an foṫar ná an carra-gluaiste.
Is caoile báḋ ná galtán.
Is caoile an carán ná an bóṫar.
Is caoile earball na con ná earball an ċapaill.
Is caoile an lodáil ná an Spáinn.
Is caoile Sarana ná an Ḟrainc.
Tá an lodáil níor caoile ná an Spáinn.

Ceist.—Ciaca is caoile—Cáit nó Máire?
Freagra.—Is caoile Cáit ná Máire.

MAIṪ—FEARR.

Is maiṫ an fealadóir Míċeál, aċ
Is fearr Tomás ná Míċeál.
Is fearr galtán ná báḋ.
Is fearr báḋ **Liam ná an báḋ eile.**
Is fearr fseal Ṫomáis ná fseal Ṁíċíl.
Is fearr deoċ ḃainne ná deoċ uisce.
Is fearr carra-gluaiste ná foṫar.
Is fearr traen ná carra-gluaiste.
Is fearr an Ġaeḋilg ná an Ḃéarla.
Is fearr do ṁáṫair ná éinne eile.
Ta do ṁáṫair níor fearr ná éinne eile.

Ceist.—Ciaca is fearr—foṫar nó carra-gluaiste?
Freagra.—Is fearr carra-gluaiste ná foṫar.

OIC—MEASA.

Is meara uisce an uman ná uisce an tobair.
Is meara fseal Ṁíċíl ná fseal Ṫomáis.
Is meara an báḋ beag ná an báḋ mór.
Is meara fadaiṁ Ṫaiḋg ná fadaiṁ Ṁáire.
Is meara an carán ná an bóṫar.
Is meara ḃeiṫ diamaoin ná ḃeiṫ ag obair.

Is mearra tart ná ocras.
Is mearra sreaċ capaill ná sreaċ asail.
Is mearra peacaḋ ná aon níḋ eile.
Tá saḋarc Taiḋg níos mearra ná saḋarc Ṁáire.

Ceist.—Ciaca is mearra—sreaċ capaill nó sreaċ asail?
Freagra.—Is mearra sreaċ capaill?

trom—truime.

Is trom an mála beag, aċ
Is truime an mála mór ná an mála beag.
Is truime an ṁeadar ná an cireán.
Is truime an ċeapc ná an sicín.
Is truime an capall ná an ḃó.
Is truime an ḃó ná an madra.
Is truime an madra ná an cat.
Is truime an cat ná an t-éan.
Is truime Séamus ná Peadar.
Is truime singinn ná leaṫ-ṗingne.
Tá an clár-duḃ níos truime ná an ċaile.

Ceist.—Ciaca is truime—an t-éan nó an cat?
Freagra.—Is truime an cat ná an t-éan.

éadtrom—éadtruime.

Rud éadtrom ireaḋ cleite.
Rud éadtrom ireaḋ sicín.
Is éadtruime cleite ná gé.
Is éadtruime sicín ná ceapc.
Is éadtruime madra ná bó.
Is éadtruime duilleóg ná uḃall.
Is éadtruime Íde ná Cáit.
Is éadtruime an cnaipe ná an borca.
Is éadtruime an léarscáil ná an clár-duḃ.

Is éadtruime an páipéar ná an leabar.
Tá tura níor eadtruime ná mise.

Ceist.—Ciaca is éadtruime—cleite nó gé?
Freagra.—Is éadtruime cleite ná gé.

mear—mise.

Níl an ċú mall, tá sí mear.
Tá an coinín mear leis.
Is mise an ċú ná an coinín.
Is mise an ṗoċar ná an gé.
Is mise an cappa-gluaiste ná an ṗoċar.
Is mise galtán ná báo feoil.
Is mise splannc ná aon níḋ eile.
Is mise an ṗoċar ná an capall.
Is mise Peadar ná Máire.
Is mise Ḃrian ná Taḋg.
Is mise an láṁ ḟada ná an láṁ ġairid. (Clog.)

Ceist.—Ciaca is mise—an ċú nó an madra?
Freagra.—Is mise an ċú ná an madra.

mall—moille.

Sean-ḟear ireaḋ Taḋg;
Tá sé an-ṁall. Tá Máire mall leis.
Tá an capall duḃ mall; tá sé trom.
Is moille an capall duḃ ná an capall bán.
Is moille Míċeál ná Tomás.
Is moille Taḋg ná Ḃrian.
Is moille báo Liam ná ṗoċar Ḃriain.
Is moille ṗoċar Ḃriain ná an gluaisán.
Is moille speal ná inneal-bainte.
Is moille muileann gaoiṫe ná muileann gaile.
Is moille an ġaoṫ ná an splannc.

Ceist.—Ciaca is moille—Taḋg nó Ḃrian?
Freagra.—Is moille Taḋg ná Ḃrian.

milis—milse.

Is milre siúicre ná salann.
Is milre uisce na loca ná uisce na sairsge.
Is milre mil ná siúicre.
Is milre milseán ná ubla.
Is milre ubla ná sratai.
Is milre gut an éin ná gut an ghéro.
Is milre gut an ceailín ná gut an gharrúin.
Is milre ceol na n-Éireann ná ceol Sasana.
Is milre Gaedilg ná Béarla.

Ceist.—Ciaca is milre—mil nó salann ?
Freagra.—Is milre mil ná salann.

searb—seirbe.

Rud searb iread salann.
Rud searb iread uisce na sairsge.
Rud searb iread sion géar.
Rud searb iread líomóid.
Rud searb iread áirne.
Rud searb iread uball-siadain.
Is deacair a rád go minic ciaca is seirbe—an áirne nó an t-uball-siadain.
Is seirbe líomóid ná uball de ghát.
Is seirbe an bár ná aon níd eile.

Ceist.—Ciaca is seirbe—an áirne nó an t-uball-siadain ?
Freagra.—Is deacair a rád.

bréagh—bréaghta.

Rud bréagh iread sotar ac
Is bréaghta an carra-gluaiste ná an sotar.
Is bréaghta eistin Cáit ná eistin Máire.
Is bréaghta lá te ná lá fuar.

Is breáġṫa raḋarc ó'n gcnoc ná raḋarc ó'n mbóṫar.
Is breáġṫa an ġrian na an ġealaċ.
Is breáġṫa deoċ ḃainne ná deoċ uisce.
Is breáġṫa an Ġaeḋilg ná an Ḃéarla.

Ceist.—Ciaca is breáġṫa—carra gluaiste nó trucail?
Freagra.—Bíoḋ ciall agat!

Áluinn—Áilne.

Áit áluinn ireaḋ Cill Áirne.
Áit áluinn ireaḋ Ġleann Dá Loċa.
Is áilne Cill Áirne ná Gleann Dá Loċa.
Is áilne an ġrian ná an ġealaċ.
Is áilne lá breáġ gréine ná lá fuar fliuċ.
Is áilne an páirde ná an rean-duine.
Is áilne cába na mná uaisle ná reál na rean-ṁná boiċte.
Is áilne an réipéal ná an muileann.
Is áilne an loċ ná an cuan.
Is áilne Cáit ná Máire.

Ceist.—Ciaca is áilne—Cill Áirne nó Gleann Dá Loċ?
Freagra.—Is áilne Cill Áirne.

Bog—Buige.

Rud bog ireaḋ olann.
Rud bog ireaḋ plúr.
Rud an-ḃog ireaḋ cleite ricín.
Is buige an féar ná an tuiġe.
Is buige plúr ná gaineaṁ.
Is buige gruaig an ċailín ná gruaig an ḟir.
Is buige croiḋe mná ná croiḋe fir.

Is buige uisce an loca ná uisce na faisge.
Is buige adhmad ná iarann.

Ceist.—Ciaca is buige—olann nó féar ?
Freagra.—Is buige olann ná féar

CRUAIDH—CRUAIDHE.

Rud cruaidh ireadh iarann.
Dionn croidhe cruaidh ag tigearna talmhan de gnáth.
Is cruaidhe iarann ná adhmad.
Is cruaidhe adhmad ná éadach.
Is cruaidhe cnámh ná feoil.
Is cruaidhe mo theanga ná m'fhiacla.
Is cruaidhe an t-airdhear ná an lion.
Is cruaidhe faoghal an fheirmeóra na faoghal an triopadóra.

Ceist.—Ciaca is cruaidhe—iarann nó adhmad ?
Freagra.—Is cruaidhe iarann nó adhmad.

GÉAR—GÉIRE.

Rud géar ireadh fheal nuadh.
Rud géar ireadh fadhairc an chait.
Rud géar ireadh fháthad.
Is géire fheal Thomáis ná fheal Mhichíl.
Is géire fheal nuadh ná fean-fheal.
Is géire fadhairc Mháire ná fadhairc Tadhg.
Is géire fadhairc an chait ná fadhairc an mhadra.
Is géire fadhairc an t-feadhaic ná fadhairc an chait.

Ceist.—Ciaca is géire—fheal nuadh nó fean-fheal bhirte ?
Freagra.—Is géire fheal nuadh ná fean-fheal.

MAOL—MAOILE.

Tá ceann maol ar Thadhg.
Tá ceann maol ar Shéamus leis.

Is maoile Taḋg ná Séamus.
Is maoile fseal Míċil ná fseal Ṫomáis.
Is maoile na fléiḃṫe ná an cnoc.
Is maoile an ġéag foin ná an ġéag so.

Ceist.—Ciaca is maoile—Taḋg nó Pádraig?
Freagra.—Is maoile Taḋg ná Pádraig.

Geal—Gile.

Rud geal ireaḋ an ġrian.
Rud geal ireaḋ an ġealaċ.
Is gile an ġrian ná an ġealaċ.
Is gile an lá ná an oiḋċe.
Is gile an feol mór ná an feol beag.
Is gile aprún Cáit ná feál Ṁáire.
Is gile oiḋċe fóġṁair ná oiḋċe geiṁriḋ.
Is gile lá raṁraiḋ ná lá earraig.
Is gile lóċrann an tiġe-folais ná lóċrann an ṡoṫair.

Ceist.—Ciaca is gile—an ġrian nó an ġealaċ?
Freagra.—Is gile an ġrian ná an ġealaċ.

Doṙċa.

Bíonn na h-oiḋċeanta doṙċa ins an ngeiṁreaḋ.
Ní bíonn an tráṫnóna doṙċa ins an raṁraḋ.
Fear doṙċa ireaḋ fear gan raḋarc, nó fear go bfuil an choiceann duḃ aige.
Tá fir doṙċa i n-Airfric.
Nuair a bíonn long iaraċta fa ċuan bíonn fear doṙċa uirṫi anois is airṫ.

Ceist.—Ciaca is doṙċa—oiḋċe geiṁriḋ nó oiḋċe raṁraiḋ?
Freagra.—Oiḋċe geiṁriḋ, gan aṁras.

ciuin—ciuine.

Tá an ċú an-ċiuin anoir.
Níl an ʒé ciuin anoir ṁar atá ꝼcannraḋ uirṫi.
Ir ciuine an ċú ná an ʒé.
Ir ciuine an loċ ná an ꝼairrʒe.
Ir ciuine Taḋʒ ná Tomár.
Ir ciuine an ʒleann ná an rliaḃ.
Ir ciuine cailín ná ʒarrún.
Ir ciuine an oiḋċe ná an lá.
Ir ciuine an cuan ná an ꝼairrʒe.

Ceirt.—Ciaca ir ciuine—an ċú nó an ʒé?
Ꝼreaʒra.—An ċú.

ciallṁar—ciallṁaire.

Tá ciall aʒ Peadar; níl ciall aʒ Ívе ꝼór; tá rí óʒ.
Tá ciall ṁaiṫ aʒ Máire.
Ḃean ċiallṁar ireaḋ Máire.
Ir ciallṁaire Máire ná Cáit.
Ir ciallṁaire Cáit ná Ívе.
Ir ciallṁaire Liam ná Art.
Ir ciallṁaire ꝼear ná ʒarrún.
Ir ciallṁaire Nóra ná Muirir.

Ceirt.—Ciaca ir ciallṁaire—Máire nó Cáit?
Ꝼreaʒra.—Ir ciallṁaire Máire ná Cáit.

doiṁin—doiṁne.

Tá an ꝼairrʒe doiṁin.
Tá an tobar doiṁin.
Tá an ṁeadar doiṁin.
Ir doiṁne an ꝼairrʒe ná an loċ.
Ir doiṁne an loċ ná an tobar.
Ir doiṁne an tobar ná an ṁeadar.
Ir doiṁne an ṁeadar ná an buicéaḋ.

Is doiṁne an mála ná an máilín.
Is doiṁne an t-umaḟ ná an ġloine.

Ceist.—Ciaca is doiṁne—an ḟaisge nó an tobar ?

Freagra.—Is doiṁne an ḟaisge.

éadoiṁin—éadoiṁne.

Níl an t-umaḟ doiṁin, tá sé éadoiṁin.
Níl an pláta doiṁin, tá sé éadoiṁin.
Tá an sruṫán éadoiṁin.
Is éadoiṁne an sruṫán ná an loċ.
Is éadoiṁne an loċ ná an ḟaisge.
Is éadoiṁne an máilín ná an mála.
Is éadoiṁne an bád ná an long.
Is éadoiṁne an ġloine ná an crúsca.

Ceist.—Ciaca is éadoiṁne—an loċ nó an ḟaisge ?

Freagra.—Is éadoiṁne an loċ.

daor—daoire.

Rud daor iseaḋ capsa-ġluaiste.
Rud daor iseaḋ capall-ráis.
Is daoire capsa-ġluaiste ná ṗoṫar.
Is daoire ġaltán ná bád iarcaiġ.
Is daoire ġual ná móin.
Is daoire uisce·beaṫa ná síon.
Is daoire na sséaclaí ná an páipéar.
Is daoire an capall ná an t-asal.
Is daoire gé ná ceasc.
Is daoire cába Ḃriġde ná seál Ṁáire.

Ceist.—Ciaca is daoire—capsa-ġluaiste nó ṗoṫar ?

Freagra.—Is daoire capsa-ġluaiste.

SAOR—SAOIRE.

Rud saor ireaḋ salann.
Rud saor ireaḋ peann.
Rud saor ireaḋ uirce.
Rud saor ireaḋ bainne.
Rud saor ireaḋ páipéar nuaḋaċta.
Is saoire poṫar ná carra-gluairte.
Is saoire aral ná capall.
Is saoire bád iarcaiġ ná galtán.
Is saoire caipín ná hata.

Ceist.—Ciaca is saoire—poṫar nó carra-gluairte ?

Freagra.—Is saoire poṫar.

FUAR—FUAIRE.

Bíonn an aimsear fuar ins an ngeimḟreaḋ.
Bíonn na laeṫeanta fuar agus na hoiḋċeanta fuar.
' Ní bíonn an aimsear fuar ins an tramḟraḋ.
Is fuaire an geimḟreaḋ ná an ramḟraḋ.
Is fuaire uirce an tobar ná uirce an ċoircáin.

Ceist.—Ciaca is fuaire—an fóġmar nó an geimḟreaḋ ?

Freagra.—Is fuaire an geimḟreaḋ.

TE—TEO.

Tá an teine te.
Tá an coircán te.
Tá Taḋg agus Máire te anois.
Tá Tomás agus Míċeál te.
Tá Peadar te leis.
Bíonn na laeṫeanta te ins an tramḟraḋ.
Is teo an ramḟraḋ ná an fóġmar.

Ceist.—Ciaca is teo—lá ramḟraiḋ nó lá geimḟriḋ ?

Freagra.—Is teo lá ramḟraiḋ.

furaiste—fusa.

Is furairte an focal "bó" a ráḋ.
Is furairte le Taḋg an páipéir a léiġeaṁ.
Is furairte le Tomás an t-arḃar a bainc, mar atá fréal ġéar aige.
Is fura le Tomás obair a ḋéanaṁ ná le Míċeál.
Is fura le duine ḃeiṫ ag cainnt ná ḃeiṫ ag obair.

deacair—deacra.

Is deacair a ráḋ cé tá sa ċarra-gluairte.
Is deacair a ráḋ cé hé an fear atá ar an ṁoṫar eile.
Is deacair a ráḋ cá ḃfuil na muilneóirí anois.
Is deacra ḃeiṫ ag obair ná ḃeiṫ ag cainnt.

Sean-ráiḋte.

Ní thuimíde an loċ an laċa.
Ní thuimide an eaċ an trian.
Ní thuimide an ċaora an olann, agus
Ní thuimide an ċolann a ciall.
(thuimide=thuime.)
Is fearr ṁiṫ ṁaiṫ ná droċ-ḟeasaṁ.
Is gíorra caḃair Dé ná an dorais.
Is fearr béasa ná breáġṫaċt.

Is fearr an t-saoirseaċt ná an t-airgead,
Is fearr an t-saoirseaċt ná an t-ór.

(III.—An t-Ṡán-Ċéim.)

Sé Carrán Tuaṫail an sliaḃ is aoirde i nÉirinn.
Sé an t-umar an rud is íslé sa ṁaċa.
Cé h-é an fear is láidre i nÉirinn anois?
Sé Ḃaile Ata Cliaṫ an ċaṫair is mó i nÉirinn.

Sé an ricín an ruo ir luġa ra ṁaċa.
Sí an tSionainn an aḃa ir ria i nÉirinn.
Sean ḋaoine ireaḋ Taḋg, Máire, Tomár agur Séamur, aċ ré Taḋg an ḋuine ir rine aca.
Sí Úna an páirde ir óige atá ann.
Sé Tomár an rpealaḋóir ir ḟearr ra ṗaróirte.
Sé an peacaḋ an ruo ir mearra.
Sí an ṁil an ruo ir milre.
Sí an Ġaeḋilg an teanga ir bréaġṫa inr an doṁain.
Sí Cill Áirne an áit ir áilne i nÉirinn.
Sí an ġrian an rolur ir gile ṙa rréir.

Ċóṁ.....le.

Níl beann Éadair ċóṁ árd le Carrán Tuaṫail.
Níl Áṫ-Luain ċóṁ ireal leir an ḃrairrge.
Níl Gaillimḣ ċóṁ mór le Béal Feirrte.
Níl Corcaiġ ċóṁ beag le Caṫair Saiḋḃín.
Níl an Lire ċóṁ ḟada leir an tSiuir.
Níl an Béarla ċóṁ aorta leir an nGaoluinn.
Níl Conntae Ċilldara ċóṁ leaṫan le Conntae Ċorcaiġe.
Níl aon tír eile ċóṁ maiṫ le n-ár dtír féin.
Níl aon níd ċóṁ olc le tír gan teanga.
Níl an Ḃóinn ċóṁ mall leir an Máig.
Níl aon teanga eile ċóṁ milir leir an Gaoluinn
Níl aon áit eile i nÉirinn ċóṁ áluinn le Cill Áirne.
Níl aḃa eile i nÉirinn ċóṁ bréaġ leir an Aḃainn Mór i gConntae Ċorċaiġe.
Níl an talaṁ i gConntae an Ċláir ċóṁ rairḋir leir an dtalaṁ i nGleann na Meala.
Níl ceol ar doṁan ċóṁ binn le ceol na h-Éireann.

Níl an taoḃ ṫoir de'n oileán ċóṁ fiaḋain leis an dtaoḃ ṫiar.

Ċóṁ bán le sneaċta.
Ċóṁ dub le gual.
Ċóṁ luaṫ leis an ġaoiṫ.
Ċóṁ árd leis an sréis.
Ċóṁ tiṁ le cnáṁ.
Ċóṁ cruaiḋ le hiarann.
Ċóṁ te leis an dteine.
Ċóṁ liaṫ le broc.
Ċóṁ laġ leis an uisce
Ċóṁ dána le muic.
Ċóṁ deargġ le fuil.
Ċóṁ buiḋe le hór.
Ċóṁ trom le cloiċ.
Ċóṁ mín le síoda.
Ċóṁ sleaṁain le gloine.
Ċóṁ macánta le huan.
Ċóṁ mór le cnoc.
Ċóṁ cam le haḋarc puic.
Ċóṁ lán le mála.
Ċóṁ seaṁar le muic.
Ċóṁ díseaċ le siaġail.
Ċóṁ milis le mil.
Ċóṁ fiaḋain le gissfiaḋ.
Ċóṁ geal leis an eala.
Ċóṁ folláin le breac.
Ċóṁ tanaiḋe le snáṫaiḋ.
Ċóṁ siġin le gad.
Ċóṁ caol leis an dtlúiṫ.
Ċóṁ tiuġ le clár.
Ċóṁ fuar leis an sneaċta.
Ċóṁ saor le sean-iarann.
Ċóṁ bodar le cloiċ.
Ċóṁ marḃ le cat.

Ċóṁ ḋoṙṫa leiṙ na ṙean-ḃóiṫṙiḃ.
Ċóṁ ġaṙṫa le ḟeaṙ na méaṙacán.
Ċóṁ móṙ le ṙean ḃó agur coca ḟéiṙ.
(Móṙ=ġráḋaċ.)

Ceiṙt agam oṙt :—

Ċóṁ h-áṙḋ le ḟalla,
Ċóṁ ḃán le ḃainne,
Ċóṁ ḋeaṙġ le ḟuil,
Ċóṁ miliṙ le mil.—An t-uḃall.

Áiteanna i n-éirinn.

Móṙ.

Teampull Móṙ	Roṙ Móṙ	Mullaċ Móṙ
Tulaċ Móṙ	Loġ Móṙ	Áṙḋ Móṙ
Toḃaṙ Móṙ	Loċ Móṙ	Bealaċ Móṙ
Baile Móṙ	Cnoc Móṙ	Carraiġ Móṙ
Ġleann Móṙ	Doṁnaċ Móṙ	Liṙ Móṙ

Beaġ.

Roṙ Beaġ	Coṙraċ Beaġ	na Cealla Beaġa
Áṙḋ Beaġ	Dún Beaġ	Aonaċ Beaġ
Baile Beaġ	Cill Beaġ	Carraiġ Beaġ

Ḟada.

Áṫ-ḟada	Droṁ ḟada	Cnoc ḟada
	Beann ḟada	

Ġeaṙṙ.

Croṙ Ġeaṙṙ	Ġleann Ġeaṙṙ	Ġeaṙṙ Baile

Sean.

Sean Cill	Sean Droṁ	Sean Ġuala
Sean Baile		Sean Dúṇ

bán.

Mullaċ bán
Ráṫ bán
Droṁ bán
Ceaṫraṁaḋ bán
Gleann bán

duḃ.

Duḃlinn
Liof Duḃ
Ráṫ Duḃ
baile Duḃ
bóṫar Duḃ
Carraig Ḋuḃ

buiḋe.

bóṫar buiḋe
bealaċ buiḋe
bearna buiḋe
Coraċ buiḋe
Cnoc buiḋe
Gort buiḋe.

dearg.

Ráṫ Dearg
Dearg Ráṫ
béal Dearg

breac.

baile breac
Coill ḃreac
Cnoc breac
Cill ḃreac
Mullaċ breac

ruaḋ.

Sliaḃ Ruaḋ
Cnoc Ruaḋ
Mullaċ Ruaḋ
Gort Ruaḋ
Carraig Ruaḋ
Gleann Ruaḋ

glas.

Áro Glar
Carn Glar
baile Glar
Tulaċ Glar
Glar loċ

gorm.

Cnoc Gorm
Gorm Inr
beann Ġorm
bearna Gorma
Poll Gorm.

Liaṫ.

Craoḃ Liaṫ Liop Liaṫ Rop Liaṫ
Carraig Liaṫ Liaṫ Mór

Gaṙḃ.

Gleann Gaṙḃ Drom Gaṙḃ Páirc Gaṙḃ
Gaṙḃ Cluain Cluain Ġaṙḃ

Mín.

Bóṫar Mín Mullaċ Mín Árd Mín
Cluain Mín Bárr Mín Mín Ḃán

Caoin.

Drom Caoin Caṫair Ċaoin Rop Caoin
Inir Caoin Gleann Caoin Dún Caoin

Áluinn.

Tulaċ Áluinn Carraig Áluinn Máġ Áluinn
Glar Áluinn Doire Áluinn

Fionn.

Fionn Tráiġ Fionn Glar Inir Ḃó Finne
Árd Fionn Aill Finn Cúl Fionn

Aoiḃinn.

Árd Aoiḃinn Cnoc Aoiḃinn Ráṫ Aoiḃinn
Drom Aoiḃinn Dair Aoiḃinn

Leaṫan.

Árd Leaṫan Gort Leaṫan Liop Leaṫan

CAOL.

Gleann Caol Doire Caol Cill Ċaol

CAM.

Gleann Cam Camóg Cam Abainn

ÍSEAL.

Áth-íseal Mág íseal Gort íseal

MEADÓN.

Inis Meadón Cill Meadón

AN T-AIDIACHT.

AN ĊÉAD DÍOĊLAONAD.

	UÍMIR UATAIDH		U. IOLRAIDH
	Fir-innrcin	Dain-innrcin	F. agus D.
T.A.	mór	mór	mórha
T.G.	móir	móire	mór
T.T.	mór	móir	mórha
T. Gar.	móir	mór	mórha
T.A.	dear	dear	dearha
T.G.	deir	deire	dear
T.T.	dear	deir	dearha
T. Gar.	deir	dear	dearha
T.A.	díreach	díreach	díreacha
T.G.	díriug	díriuge	díreach
T.T.	díreach	díriug	díreacha
T. Gar.	díriug	díreach	díreacha

An Dara Díoclaonaḋ.

	Uiṁir Uaṫaiḋ		U. Iolraiḋ
	Fir-innrcin	Dain-innrcin	F. agur D.
T.A.	maiṫ	maiṫ	maiṫe
T.G.	maiṫ	maiṫe	maiṫ
T.T.	maiṫ	maiṫ	maiṫ
T. Gar.	maiṫ	maiṫ	maiṫe
T.A.	láidir	láidir	láidre
T.G.	láidir	láidre	láidir
T.T.	láidir	láidir	láidre
T. Gar.	láidir	láidir	láidre
T.A.	milir	milir	milre
T.G.	milir	milre	milir
T.T.	milir	milir	milre
T. Gar.	milir	milir	milre

An Treas Díoclaonaḋ.

	Uiṁir Uaṫaiḋ F. agur D.	Uiṁir Iolraiḋ F. agur D.
T.A.	fearaṁail	fearaṁla
T.G.	fearaṁla	fearaṁail
T.T.	fearaṁail	fearaṁla
T.A.	flaiṫeaṁail	flaiṫeaṁla
T.G.	flaiṫeaṁla	flaiṫeaṁail
T.T.	flaiṫeaṁail	flaiṫeaṁla

An ceaṫraṁaḋ díoċlaonaḋ.

Níl aon aṫarugaḋ ann.

	Uiṁir uaṫaiḋ f. agus b.	Uiṁir iolraiḋ f. agus b.
t.a.	fada	fada
t.g.	fada	fada
t.t.	fada	fada

An t-Aidiaċt.

Díoċlaonta.

Sin é ceann an fir ṁóir. .. .. I.
Sin é borca na cailce báine.

Sin é lúb an bóṫair ṁín. .. II.
Sin é earball na con ciúine.

Sin é riopa an fir flaiṫeaṁla. .. III.

Sin é taob an umair fada. .. IV.

Díoċlaonta leis an t-Alt agus an t-Aidiaċt.

t.a.	an fear mór	na fir ṁóra
t.g.	an fir ṁóir	na bfear mór
t.t.	leis an bfear ṁór	leis na fearaib móra
t. gar.	a fir ṁóir	a fear móra
t.a.	an leabar dear	na leabair deara
t.g.	an leabair deir	na leabar dear
t.t.	leis an leabar dear	leis na leabraib deara
t.gar.	a leabair deir	a leabra deara

t.a.	an báo ṁaiṫ	na báid ṁaiṫe
t.t.	leis an mbáo ṁaiṫ	leis na báoaib maiṫe
t. gar.	a báid ṁaiṫ	a báoa maiṫe
t.a.	an ṗáirc glas	na páirceanna glasa
t.g.	na páirce glaise	na bpáirceanna nglas
t.t.	ins an bpáirc glais	ins na páirceannaib glasa
t. gar.	a ṗáirc glas	a ṗáirceanna glasa
t.a.	an ċaróg ġeal	na caróga geala
t.g.	na caróige gile	na gcaróg ngeal
t.t.	as an gcaróig gil	as na carógaib geala
t. gar.	a ċaróg ġeal	a ċaróga geala
t.a.	an ċos beag	na cosa beaga
t.g.	na coise bige	na gcos mbeag
t.t.	ó'n gcois big	ó na cosaib beaga
t. gar.	a ċos beag	a ċosa beaga
t.a.	an bróg ḋub	na bróga duba
t.g.	na bróige duibe	na mbróg dub
t.t.	as an mbróig ḋuib	as na brógaib duba
t. gar.	a bróg ḋub	a bróga duba
t.a.	an duine ḟearaṁail	na daoine ḟearaṁla
t.g.	an ḋuine ḟearaṁla	na ndaoine bfearaṁail
t.t.	le nduine ḟearaṁail	le na daoinib fearaṁla
t. gar.	a ḋuine ḟearaṁail	a ḋaoine fearaṁla

t.a.	an buaċaill mirneaṁail	na buaċailli mirneaṁla
t.g.	an buaċalla ṁirneaṁla	na mbuaċaill mirneaṁail
t.t.	leir an mbuaċaill ṁirneaṁail	leir na buaċaillíb mirneaṁla
t. gar.	a buaċaill ṁirneaṁail	a buaċaillí mirneaṁla

t.a.	an geata brirte	na geataí brirte
t.g.	an ġeaċa brirte	na ngeata mbrirte
t.t.	ar an ngeata brirte	ar na geataíb brirte
t. gar.	a ġeata brirte	a ġeataí brirte

t.a.	an cat beag bán	na cait beaga bána
t.g.	an ċait big báin	na gcat mbeag mbán
t.t.	do'n gcat beag bán	do na caitib beaga bána
t. gar.	a ċait big báin	a ċait beaga bána

céimeanna coindeilge.

Árd	Níor aoirde	Ir aoirde	High.
Ireal	,, írle	,, írle	Low.
Láidir	,, láidre	,, láidre	Strong.
Lag	,, laige	,, laige	Weak.
Mór	,, mó	,, mó	Big.
Beag	,, luġa	,, luġa	Little.
Fada	,, ria	,, ria	Long.
Gairid	,, giorra	,, giorra	Short.
Sean	,, rine	,, rine	Old.
Óg	,, óige	,, óige	Young.
Leaṫan	,, leiṫne	,, leiṫne	Broad.
Caol	,, caoile	,, caoile	Narrow.
Maiṫ	,, fearr	,, fearr	Good.

Olc	Níor meara	Ír meara	Bad.
Trom	,, truime	,, truime	Heavy.
Éadtrom	,, éadtruime	,, éadtruime	Light.
Mear	,, mire	,, mire	Quick.
Mall	,, moille	,, moille	Slow.
Milir	,, milre	,, milre	Sweet.
Searb	,, reirbe	,, reirbe	Sour.
Breáġ	,, breáġta	,, breáġta	Fine.
Gránda	,, gránda	,, gránda	Ugly.
Álainn	,, áilne	,, áilne	Beautiful.
Bog	,, buige	,, buige	Soft.
Cruaiḋ	,, cruaiḋe	,, cruaiḋe	Hard.
Géar	,, géire	,, géire	Sharp.
Maol	,, maoile	,, maoile	Bald, bare.
Geal	,, gile	,, gile	Bright.
Dorċa	,, dorċa	,, dorċa	Dark.
Ciúin	,, ciúine	,, ciúine	Quiet.
Ciallmhar	,, ciallmhaire	,, ciallmhaire	Sensible.
Doimhin	,, doimhne	,, doimhne	Deep.
Éadoimhin	,, éadoimhne	,, éadoimhne	Shallow.
Daor	,, daoire	,, daoire	Dear.
Saor	,, saoire	,, saoire	Cheap.
Fuar	,, fuaire	,, fuaire	Cold.
Te	,, teo	,, teo	Hot.
Furaire	,, fura	,, fura	Easy.
Deacair	,, deacra	,, deacra	Difficult.
Tirim	,, tiorma	,, tiorma	Dry.
Glas	,, glaire	,, glaire	Green.
Gar	,, goire	,, goire	Near.

Cuid a Trí.—Na hUimhreacha, An Réamh-focal, agus An Doirbhiatharr.

Ag cóimhaireamh.

Aon.

Níl ach aon fear amháin sa bhád.
Níl ach aon bó amháin ag ól.
Níl ach aon chapall amháin ag ithe.
Níl ach aon choinín amháin ag an dtobar.
Tá aon mhadra amháin ag Tomás.
Tá aon mhála amháin ar an urlár.

Dá.

Tá dá láimh agam. Tá dá fhúil ionnam.
Tá dá chluasr orm. Tá dá choir fúm.

Tá dá bhuin sa mhacha.
Tá dá chapall ann leis.
Tá dá adhaisc ar an mbuin.
Tá dá chluasr fada ar an gcoinín.
Tá dá bhád ar an loch.
Tá dá sheil ag na fearaibh.
Tá dá chisc sa mhacha.
Tá da fhuinneoig sa tigh seo.

Tá an sheal 'n-a dá láimh ag Tomás.
Tá an páipear 'n-a dá láimh ag Taidg.
Tá an téad 'n-a dá láimh ag Úna.

na h-uiṁreaċa.

1. cor.
2. dá ċoir.
3. trí cora.
4. ceiṫre cora
5. cúig cora.
6. ré cora.
7. reaċt gcora.
8. oċt gcora.
9. naoi gcora.
10. deiċ gcora.
11. aon ċor déag.
12. dá ċoir déag.
13. trí cora déag.
14. ceiṫre cora déag.
15. cúig cora déag.
16. ré cora déag.
17. reaċt gcora déag.
18. oċt gcora déag.
19. naoi gcora déag.
20. fiċe cor.

30. deiċ gcaraill a'r fiċe.
40. daċad caraill.
50. deiċ gcaraill a'r daċad.
60. trí fiċid caraill.
70. deiċ gcaraill a'r trí fiċid.
80. ċeiṫre fiċid caraill.
90. deiċ gcaraill a'r ċeiṫre fiċid.
100. céad caraill.
1000. míle caraill.

Tá trí cora fé'n rtól.
Tá trí géana ar an bport.
Tá ceiṫre bláṫa dearga ann.
Tá ceiṫre rotaí fé'n gcarra-gluairte.
Tá cúig méaranna ar mo láiṁ.
Tá cúig plátaí ra rang roin.
Tá ré ricíní ann.
Tá ré fúnraí ar an ṁeidir.
Tá reaċt lá ra treaċtṁain.
Ḃfuil reaċt mbáid ra ċuan ?
Ḃfuil oċt n-acra ra ġort ?
Níl oċt gcaraill ra ṁaċa.
Ḃfuil naoi gcloċa plúir ra ṁála ?
Níl naoi mba ann.
Tá deiċ méaranna agam.
Ḃfuil deiċ mbláṫa ann.

ceann.

An 'mó capall ra ṁaċa?
Tá dá ċeann ann.
Cad tá dá déanaṁ aca?
Tá ceann aca ag ól uisce agus ceann eile ag iṫe coisce.
An 'mó cos fé'n stól?
Tá trí ċinn fé.
An 'mó cos fé'n gcaṫaoir?
Tá ceiṫre cinn fúiṫi.
An 'mó méar ar do láiṁ?
Tá cúig cinn uirṫi.

Tá fiċe scilling i bpúnt	..	..	£1
Tá dá ṗinginn déag i scilling		..	1/-
Tá ceiṫre coróineaċa i bpúnt		..	5/- × 4
Tá cúig scillinge i gcoróin	..	..	5/-
Tá dá scilling is réal i leaṫ-ċoróin		..	2/6

Ceist agam ort:—

Trí ċosa i náisnde agus dá ċois ar talaṁ,
Agus ceann an duine ḃeo i mbéal an duine ṁaisḃ.—Corcán ar ċeann duine.

RANN DO'N AOS ÓG.

A haon is a haon—a dó:
Ḃí sí ann fad ó.
A haon is a dó—a trí:
Aċ is fad ó ḃí.
A haon is a trí—a ceaṫair:
Ceiṫre bróga leaṫair,
A haon is a ceaṫair—a cúig:
Cuir an cat ar suaig.
A haon is a cúig—a sé:
Im, arán, is tê.

A haon is a sé—a seacht:
Tá an lá ag teacht.
A haon is a seacht—a hocht:
Beiḋ sprórt againn anocht.
A haon is a hocht—a naoi:
Fáinne geal an lae.
A haon is a naoi—a deich:
An mbeiḋ an lá so te?
Ó! ní ḟeadar me!

Daoine.

Tá duine sa bád. Tá daoine ag obair sa gort.
Tá duine ag ól. Tá daoine ag imirt sa páirc.
Tá duine ag siúmh. Tá daoine ag caint sa tríosa.

Séamus	duine (fear)
Séamus + Peadar	beirt
S + P + Tomás	triúr
S + P + T + Micheál	ceathrar
S + P + T + M + Eiblín	cúigear
S + P + T + M + E + Nóra ..	seisear
S + P + T + M + E + N + Úna ..	mór-ḟeisear, seachtar
S + P + T + M + E + N + Ú + Muirir	ochtar
S + P + T + M + E + N + Ú + M + Íde	naonbar
S + P + T + M + E + N + Ú + M + Í + Cáit	deichneabar

Beirt.

Tá beirt sa mhacha.
Tá beirt sa chirtin.
Tá beirt fé'n gcrann.
Tá beirt ḟear sa gort.
Tá beirt ḟear sa charra-gluairte.

Tá beirt ban ann leis.
Tá beirt ban gan beiṫ sa ċarra-gluaiste.

Dá + fear + déag = dáréag = 12 (daoine.)

Ceaṫrar cailleaċ gan beiṫ manntaċ;
Ceaṫrar fhanncaċ gan beiṫ buiḋe;
Ceaṫrar gréasaiḋe gan beiṫ bréagaċ;
'Sin dáréag ná fuil sa tír.

(Sean-Ráḋ.)

Duine gan dinnéar, beirt ċun suipéir.

(Sean-Ráḋ.)

1. fear	an fear.
2. beirt fear	an beirt fear.
3. triúr fear	an triúr fear.
4. ceaṫrar fear	an ceaṫrar fear.
5. cúigear fear	an cúigear fear.

1. bean	an bean.
2. beirt ban.	an beirt ban.
3. triúr ban	an triúr ban.

Rud beag a bí ag fás ar ċrann; ċonnaic beirt é; ṫóg cúigear é; ċogain dáreag é, agus do leig aoinne amáin siar é.—Uball.

Ċonnaic, saw; ṫóg, took; ċogain, chewed; do leig, let, allowed; siar, back.

Ceirt agam ort:-

Ceaṫrar ag siúṫ, ceaṫrar ag cruiṫ,
Beirt ag déanamh eolais,
Agus fear an ġioblaċáin ag siúṫ 'na ndiaiḋ.

—An Ḃó.

Ag cruiṫ, shaking; fear an ġioblaċáin, tail.

An t-seaċtmain.

An ċéad lá .. an 1ad lá .. Dia Luain.
An dara lá .. an 2ad lá .. Dia Máirt.
An tríar la .. an 3ad lá .. Dia Céadaoin.
An ceaṫramad lá an 4ad lá .. Diardaoin.
An cúigmad lá .. an 5ad lá .. Dia hAoine.
An ṡéad lá .. an 6ad lá .. Dia Saṫairn.
An ṡeaċtmad lá .. an 7ad lá .. Dia Domnaiġ.

na Náiṫe.	na míora.
1. Earrac	Feabra, Mártа, Aibreán.
2. Samrad	Bealtaine, Meiṫeam, Iúl.
3. Fóġmar	Luġnara, Meadon-fóġmair, Deiread fóġmair.
4. Geimread	Samain, Mí na Nodlag, Eanair.

Tá ċeiṫre ṡeaċtmaine ṡa mí.
Tá ceiṫre náiṫe ṡa bliadain.
Tá trí mí ṡa náiṫe.
Tá ṡeaċt lá ṡa tseaċtmain.
Tá dá mí déag ṡa bliadain.

cúpla.

Tá cúpla ṡear ṡa ġort.
Tá cúpla capall ṡa maċa.
Tá cúpla bád ar an loċ.
Tá cúpla cailín ṡa páirc.
Tá cúpla ceapc ṡa maċa

An Réam-focal agus An Tuiseal Ceineamnach.

os cionn (Over, above).

Tá an crann os cionn an gaisúin.
Tá an géag os cionn an chaisín.
Tá an t-éan os cionn an fir.
Tá an gal os cionn na traenach.
Cuir do lámh os cionn do leabhair.
Tá an tuige os cionn an doras.
Nil an scáthán os cionn an doras.
Cuir do lámh os cionn do chinn.
Tá an deathach os cionn an chorcáin.
Bhfuil cruth capaill os cionn an doras ?

i n-aice (Near).

Tá an coinín i n-aice an tobair.
Tá an capall i n-aice an doras.
Tá Art óg i n-aice an loch.
Tá an bó i n-aice an arail.
Tá Brian i n-aice an chrann.
Tá Séamus i n-aice an gaisúin.
Tá an bord i n-aice na fuinneoige.
Tá na sicíní i n-aice na circe.
Tá Cáit i n-aice na meidhe.
Tá an bád iascaigh i n-aice an tige soluis.

trasna (Across, over).

Tá Liam ag dul trasna an loch i mbád.
Tá caisín ag dul trasna na páirce.
Nil caisín ag dul trasna an gairt.
Nil na géana ag dul trasna na h-abhann.

Tá ꝛcamall aġ teaċt tharna na ꝛpéire.
Bíonn an ċú aġ ꝛiġ tharna an ċnuic ġaċ lá.
Táim aġ tarraċ line tharna an ċláiꝛ.
Tá Seán aġ gabáil tharna an urláiꝛ.
Tá an ġaoṫ aġ teaċt tharna na ꝛléibṫe.

tar éis (After).

Tá Taḋg tuiꝛꝛeaċ tar éiꝛ an lae.
Níl Tomár tuiꝛꝛeaċ tar éiꝛ na h-oibre ꝛóꝛ.
Tá Pádraig tar éiꝛ cainnte leiꝛ an mnaoi.
Níl Cáit tar éiꝛ oibre na marone ꝛóꝛ.
Bíonn na páirdí aġ imiꝛt tar éiꝛ ꝛcoile.
Tá tart ar Ṗeadar tar éiꝛ teara an lae.
Tá Micéál tar éiꝛ na ꝛpeile a ġéaruġaḋ.
Tá Tomár tar éiꝛ arḃaiꝛ a ḃaint.
Tá Máire tar éiꝛ na cirtineaċ a ġlanaḋ ꝛuaꝛ.

ċun (To, towards).

Táid ꝛiad aġ dul ċun an tiġe.
Níl an galtán aġ cuꝛ ċun ꝛaiꝛꝛġe.
Do ṫóġ ꝛé deoċ uiꝛce ċun an ġarꝛúin.
Tá an tꝛaen aġ dul ċun na caṫraċ.
Tá ꝛpeal aġ Tomár ċun arḃaiꝛ a ḃaint.
Do ꝛuiḋ Taḋg ꝛíoꝛ ċun an ṗáiꝛpéiꝛ a léiġeam.
Tá Micéál ċun ꝛaoḃaiꝛ do cuꝛ ar an ꝛpeil.
Tá Cáit ċun cuiġinne a ḋéanaṁ.
Tá an galtán aġ teaċt ċun na tíꝛe.
Tá an capall móꝛ gléaꝛta ċun oibꝛe.

i gcaiṫeaṁ (During).

Bíonn na fiꝛ aġ obaiꝛ i gcaiṫeaṁ an lae.
Bíonn Aꝛt aġ ꝛnáṁ ꝛa loċ i gcaiṫeam an tꝛaṁ-ꝛaiḋ.
Ní bíonn arḃaꝛ ꝛa ġoꝛt i gcaiṫeaṁ an ġéiṁꝛiḋ.

Bíonn an ríopa dúnta i gcaiṫeaṁ na h-oiḋċe.
Bíonn Cáit ag obair i gcaiṫeaṁ na maidne.
Bíonn Úna agus Muirir ar ṡcoil i gcaiṫeaṁ na ṡeaċtṁaine.
Ní bíonn Liam ra bád i gcaiṫeaṁ na h-oiḋċe.
Bíonn Taḋg ag léigeaṁ i gcaiṫeaṁ an tṡaṫnóna.
Bíonn tart ar Ṗeadar i gcaiṫeaṁ na h-aimṡire te.

AR AGAIḊ (Opposite).

Tá an garrún 'n-a ṡeasaṁ ar agaiḋ an ṡir.
Tá Íde 'n-a seasaṁ ar agaiḋ an ċailín amaċ.
Níl Cáit 'n-a seasaṁ ar agaiḋ an doras amaċ.
Níl sí ar agaiḋ an scáṫáin amac.
Tá Taḋg 'n-a ṡuiḋe ar agaiḋ na teineaḋ amaċ.
Tá Pádraig 'n-a ṡeasaṁ ar agaiḋ na mná.
Tá an ċú ar agaiḋ an garrúin amaċ.
Níl bád Liaim ar agaiḋ an tiġe fós.
Tá an galtán ar agaiḋ béil an ċuain amaċ.

I NDIAIḊ (After, behind).

Tá an ṡoṫair i ndiaiḋ an ċapaill.
Tá an carra-gluairte i ndiaiḋ an ṡoṫair.
Tá an bád beag i ndiaiḋ an báid ṁóir.
Níl an ċú i ndiaiḋ an ċoinín.
Tá Brian i ndiaiḋ an ġéiḋ.
Tá sian i ndiaiḋ an ġaltáin.
Níl bád beag i ndiaiḋ na luinge.
Tá ceo bóṫair i ndiaiḋ an ċarra-gluairte.

AR FUAID (Through).

Tá an carra-gluairte ag dul ar fuaid na tíre.
Bíonn na báid ag dul ar fuaid an ċuain.
Tá bláṫanna ag fás ar aid na páirce.
Bíonn Íde ag siṫ ar uaid an tiġe.

Tá bád Liam ag dul ar fuaid an loca.
Níl an cat ag ríd ar fuaid an triopa.
Tá loca go leor ar fuaid na hÉireann.
Níl an madra ag ríd ar fuaid an ġuirt anoir.
Tá páirceanna móra glara ar fuaid na háite seo.

le h-ais (Beside).

Tá an bord le h-air an doraiṡ.
Tá an bóthar le h-air an loca.
Tá an calaḋ le h-air na fairrge.
Tá na ricíní le h-air na circe.
Tá Brian le h-air an ċrann.
Tá an ṡcáthán le h-air na fuinneoige.
Tá an ġarrún le h-air an ṫir.
Tá an fear le h-air an ġarrúin.
Tá Máire le h-air na teineaḋ.

ar feaḋ (During).

Bíonn Tomás ag obair ar feaḋ an lae.
Bíonn sé 'n-a ċodlaḋ ar feaḋ na h-oiḋċe.
Bíonn Art ar ṡcoil ar feaḋ na seaċtmaine.
Bíonn gaċ aon níḋ ag fás ar feaḋ an Earraiġ.
Bíonn an aimsear te ar feaḋ an tSamhraiḋ.
Bíonn na fir ag obair ar feaḋ na bliaḋna.
Bíonn Cáit ag obair ar feaḋ na maidne.
Bíonn laethanta saoire ag Nóra ar feaḋ míosa.
Bíonn Taḋg ag léiġeamh ar feaḋ uaire.

timċeall (Around).

Tá fál mór timċeall na páirce sin.
Tá páirceanna glara timċeall na h-áite seo.
Níl Cáit ag sinnce timċeall na meidse.
Tá Liam ag dul timċeall an loca.
Tá bóthar breáġ ag dul timċeall an loca.

Tá báid mórá timcéall an cuain.
Tá ré fúnraí timcéall na meidre.
Tá an carra-gluairte ag dul timcéall na tíre.
Níl Máire ag dul timcéall na cirtineac.

coir (By the side of).

Tá an cuan coir na fairrige.
Tá tig Liam coir an loca.
Tá an carán coir na h-abann.
Tá an tobar coir an bóthair.
Tá an crann coir an cháráin.
Tá tig na mbád coir an cuain.
Tá Tadg agus Máire coir na teineadh.
Tá an bó roin coir an fhalla.
Tá an bord coir na fuinneoige.

i dtaobh (About, concerning).

Tá Íde ag cainnt i dtaobh na bábóige.
Tá Micéál ag cainnt i dtaobh na rpeile.
Tá Tomás ag cainnt i dtaobh an arbair.
Tá Tadg ag cainnt i dtaobh ruda éigin atá ar an bpáipéar nuadhacta.
Tá Brígid ag cainnt i dtaobh an phúir.
Tá Úna ag cainnt i dtaobh an luarcáin.
Tá Nóra ag cainnt i dtaobh an ghúna.
Tá Séamur ag cainnt i dtaobh an uirce.
Tá na daoine ag cainnt i dtaobh an loca.

i gceann (At the end of, within).

Beidh an páipéar léigte ag Tadg i gceann uaire.
Beidh an t-arbar bainte aca i gceann reachtmaine
Beidh peadar ag dul cun oibre i gceann bliadna
Beidh Brígid ag dul a baile i gceann neomait.
Beidh aonach anrro i gceann míora.

Beiḋ an carra-gluairte ar raḋarc i gceann tamaill.
Beiḋ Muirir ar an luarcán arís i gceann tamaill.
Beiḋ an traen ra ċaṫair i gceann leaṫ-uaire.
Beiḋ an long ag dul an ḟairrge amaċ i gceann uaire.

i gcoinne (Against).

Tá an galtán ag dul i gcoinne na gaoiṫe.
Níl an galtán ag dul i gcoinne na taoide.
Níl Liam ag dul i gcoinne na h-aḃann.
Níl an bóṫar ag dul i gcoinne an ċnuic.
Níl an carra ag dul i gcoinne an roṫair.
Níl an gé ag dul i gcoinne an roṫair.
Níl an bád reoil ag dul i gcoinne na luinge.
Níl an cat ag dul i gcoinne an éin.
Tá an raḋarc ag dul i gcoinne Taiḋg.

ar son (For the sake of).

Tá Cáit ag obair ar ron a máṫar.
Tá Nóra ag obair ar ron na báboige.
Tá a lán daoine i nÉirinn ag obair ar ron a dteangan.
Ar ron Dé.
Ḃfuil tú ag obair ar ron Éireann ?
Ḃfuil tú ag obair ar ron na Gaeḋilge ?
Ḃfuil tú ag obair ar ron do ṫíre ?

i measg (Among).

Bíonn Séamur i measg na gcapall go minic.
Bíonn sé i measg na mbó gaċ lá.
Bíonn an-sport i measg na bpáirtí.
Bíonn Bruan i measg na ndaoine.

Tá Brian ag dul i measg na nGéana.
Tá an Ceapc i measg na ricíní.
Tá Fraoch ag fár i measg na gcnoc.
Bíonn na h-éin i measg na nGéag.

i gcóir (For).

Tá coirce ra mála i gcóir an capaill.
Tá Nóra ag fuagáil i gcóir na bábóige.
Tá uirce ran umar i gcóir na mbó.
Tá Taidg ag baile i gcóir na h-oiidhe.
Tá buicéad ran dtobar i gcoir an uirce.
Níl aon níd le déanamh ag Brian i gcóir an lae.
Tá Cáit ag déanamh cuiginne i gcóir an mhargaid.
Tá Taidg ag baile i gcóir a fhúiréir.
Tá deoch ra gloine i gcóir an garrúin.

i bfhocair (Along with).

Tá an madra i bfhocair an fhir.
Tá an chú i bfhocair an garrúin.
Tá an bó i bfhocair an arail.
Tá an garrún i bfhocair an feirmeora.
Tá Íde ra chrtin i bfhocair Cáit.
Tá Úna óg i bfhocair Muirir.
Tá Máire i bfhocair Taidg.
Tá Micheál i bfhocair Tomáir.
Tá Micheál agur Tomár i bfhocair a chéile.

i rith (During).

Bíonn Cáit ag obair i rith an lae.
Bíonn na báid ag dul amach anoir ir arír i rith an lae.
Bíonn daoine ra triopa i rith an lae.
Bíonn an capall ag obair i rith na maidne.
Bíonn Taidg ag léigeamh ag rith na hoiidhe.

Tá mo lámh ór do ċionn, a Ṡeáin.
Níl do lámh ór mo ċionn, a Ṡeáin.
Tá an tiġ ór ár gcionn, a Buaċaillí.
Tá an tiġ ór bur gcionn, a Ġarrúna.
Tá tú i n-aice liom, a Ṫomáir.
Táim i n-aice leat, a Ṫomáir.
Tá tú i m'aice, a Ṫomáir.
Tá tú i do ṡearaṁ ar m'aġaiḋ amaċ.
Táim i mo ṡearaṁ ar d'aġaiḋ amaċ.
Tá riḃ i nḃur ṡearaṁ ar ár n'aġaiḋ amaċ.
Táimíd i n-ár ṡearaṁ ar ḃur n'aġaiḋ amaċ.
Tá tú i mo ḋiaiḋ, a Ṡeáin.
Táim i do ḋiaiḋ anoir, a Ṡeáin.
Tá tú ag teaċt i mo ċoinne, a Ṫomáir.
Táim ag dul i do ċoinne, a Ṫomáir.
Tá an Tiġearna i dfoċair.
Tá Seán i dfoċair, a Ṫomáir.

Ainm Briaṫarḋa agus Tuiseal Gein-eaṁnaċ.

Tá an t'aral ag iṫe féir.
Tá an ċeapc ag piocaḋ an ċoirce.
Tá Taḋg ag léiġeaṁ an ṗáipéir.
Tá Miċeál ag baint an arḃair.
Tá Cáit ag déanaṁ cuiginne.
Tá Pádraig ag díol ruda éigin.
Tá Cáit ag molaḋ na bábóige.
Tá Íde ag cur ceirte ar Ċáit.
Tá Bríġid ag ceannaċ plúir.
Tá na fir ag déanaṁ na h-oibre go maiṫ.
Tá an t-éan ag déanaṁ ceoil.
Tá Cáit ag innrint ṡgéil.
Ná bí ag dúnaḋ an dorair mar rin, a Ṡeáin!
Tá Séamur ag taḃairt diġe do Ṗeadar.

Tá Séamus ag ríneaḋ a láiṁe amaċ.
Tá riaḋ ag caiṫeaṁ na h-aimrire ra ṗáirc.
Níl Cáit ag bualaḋ an leinḃ.
Tá Seán ag glanaḋ an ḃúird.
Táimíḋ ag foġluim na Gaeḋilge.
Tá Seán ag dúnaḋ an doras.
Tá ré ag cur a láiṁe 'n-a ṗóca.

Tuiseal Geineaṁnaċ.

Sin é capall Ṡéamuis.
Sin é capaillín Ṗeadair.
Sin é túrna Ṁáire.
Nać é rin gort Ṁíċíl!
Ḃfuil rpeal Ṫomáir géar fór?
Sin é páipéar Ṫaiḋg.
Sin é riopa Ṗádraig.
Tá cú Airt ag an loċ.
Sin é rocar Ḃriain.
Stól Nóra, báḋ Liam, báḃóg Eiḃlín.
Luarcán Ṁuiris, meadar Ċáit, clóca Ṡoe.
Máilín Ḃríġde, folt Ūna.

Ceirt agam ort:—

Ḃean ġada uaral ag rcuabaḋ an ċairleáin, gan ċraoḃ, gan ċuaille, gan rcuab, gan rcoṫán.—An ġaoṫ.

(Cuaille = stick, handle of brush; rcoṫán = here, a heather broom.)

Doiḃriaṫar.

1 ḃfad (Afar off).

Tá ná rléiḃte 1 ḃfad ó'n loċ.
Tá an traen 1 ḃfad ó'n dtiġ rin.
Tá na fir 1 ḃfad ó'n ngeata.

i gcoṁnuiḋe (Always).

Bíonn uirce ran loch i gcoṁnuiḋe.
Bíonn báid ra ċuan i gcoṁnuiḋe.
Ní bíonn Taḋg ag léigeaṁ i gcoṁnuiḋe.

ar ais (Back).

Níl liam ag teaċt ar air ród.
Tá an carra-gluairte ag dul ar air anoir.
Tar ar air go h-Éireann.

ar dtúis (At first).

Bí rpeal Ṫomáir géar ar dtúir.
Bí Muirir ar an luarcán ar dtúir.
Mar a bí ar dtúir.

i dtosaċ (At first).

Tá an carra i dtoraċ ar an mbóṫar.
Bíonn Taḋg ag leigeaṁ i dtoraċ na h-oiḋċe.
Bí rpeal Míċíl géar i dtoraċ.

i n-aon ċor (At all).

Cá bfuil liam ag dul i n-aon ċor?
Ní bíonn Taḋg ar roṫar i n-aon ċor.
Ní bíonn Máire ag rinnce i n-aon ċor.

i leiṫ (Aside, apart).

Tar i leiṫ ċugam, a Ṡeáin.
Gab i leiṫ ċugam, a Éamuinn.
Cogar i leiṫ ċugam, a Ċáit.

ar uairiḃ, uaireanta (At times).

Bíonn Taḋg ag léigeaṁ uaireanta.
Bíonn Brígid ra triora uaireanta.
Bíonn na géana ar an loċ ar uairiḃ.

i n-áirde (On high).

Tá cluara an ċoinín i n-áirde.
Tá an t-éan i n-áirde ar an gcrann.
Tá an muileann i n-áirde ar an gcnoc.

i n-éinḟeaċt le (Along with).

Tá Eiblin i n-éinḟeaċt le Nóra.
Tá Íde i n-éinḟeaċt le Cáit.
Tá Taḋg i n-éinḟeaċt le Máire.

beagnaċ, naċ mór (Almost).

Tá Miċeál tuirreaċ beagnaċ.
Tá an galtán irteaċ beagnaċ
Tá an páipéar naċ mor léigte ag Taḋg.

cad as (From what place).

Cad ar go bḟuil an traen ag teaċt ?
Cad ar go bḟuil an galtán ag teaċt ?
Cad ar go bḟuil an gal ag teaċt ?

ḟé ḋeireaḋ (At last).

Tá obair an lae déanta ag Taḋg ḟé ḋeireaḋ.
Tá an long ra ċuan ḟé ḋeireaḋ.
Tá faoḃar ar an rpeil ḟé ḋeireaḋ.

go deiṁin (Indeed).

Go deiṁin ir breag an raḋarc í rin.
Ir breag go deiṁin.
Bḟuil Máire ag rinnce ? Níl go deiṁin.

aċ go h-áiriṫe (At any rate, especially).

Tá Taḋg ar a ḟuaiṁnear, aċ go h-áiriṫe.
Tá rpórt ag na páirdí, aċ go h-áiriṫe.
Tá gort breág ann, aċ go h-áiriṫe.

de ló (By day).

Bíonn na fir ag obair de ló.
Bíonn Pádraig fa tríopa de ló.
Ní bíonn Tomás 'n-a ćodlaḋ de ló.

ist' oíḋće (By night).

Bíonn Taḋg ag léiġeaṁ irt' oíḋće.
Bíonn Liam 'n-a ṫiġ féin irt' oíḋće.
Ní bíonn an ríopa ar orcailt irt' oíḋće.

ós árd (Aloud).

Ḃfuil Taḋg ag léiġeaṁ ór árd ?
Ḃfuil an t-éan ag cantain ór árd ?
Léiġ ór árd, a ḃuaćaill.

ós íseal (Secretly, lowly).

Tá Taḋg ag léiġeaṁ ór íseal.
Ná bí ag léiġeaṁ ór íseal, a ġarrúin.

go léir (Entirely).

Tá na bá go léir fa ṁaća.
Tá na báid go léir fa ċuan aċ an galtán.
Ḃfuil rib go léir go maiṫ.

mar an gcéadna (In like manner).

Tá Úna ag imirt agus tá Muirir ag imirt mar an gcéadna.
Tá an ḃó ag ól. Tá an capall ag ól mar an gcéadna.
Tá rpeal ag Tomás. Tá rpeal ag Miċeál mar an gceadna.

de ġnáṫ (Usually).

Bíonn Úna agur Muirir fa ṗáirc de ġnáṫ.
Bíonn Tomás ag obair de ġnáṫ.
Bíonn Brian ar ṗoṫar de ġnáṫ.

ꞟé láṫain (just now).

Beiḋ ꞟaoḃar ar an ꞟpeil ꞟé láṫain.
Beiḋ Briġid ag dul a ḃaile ꞟé láṫain.
Beiḋ an ġaltán ꞟa ċuan ꞟé láṫain.

go mór-ṁór (Especially).

Bíonn obair le déanaṁ ag Tomás i gcoṁnuiḋe agus go mór-ṁór ꞟa ḃꞟóġṁar.
Bíonn teine maiṫ ag Máire i gcoṁnuiḋe agus go mor-ṁor irt' oiḋċe.

um ṫráṫnóna (In the evening.)

Bíonn Taḋg ag léiġeaṁ um ṫráṫnóna.
Bíonn na páirdí ag imirt um ṫráṫnóna.
Bíonn Brian ar roṫar um ṫráṫnóna.

Ḃí, ṫá, Beiḋ.

Ḃí Muirir ar ꞟcoil ar maidin.
Ṫá ꞟé ag imirt anoir.
Beiḋ ꞟé ar ꞟcoil ar maidin i mbárraċ arís.

Ḃí Tomás ag obair i ndé.
Ṫá ꞟé ag obair i ndiú.
Beiḋ ꞟé ag obair i mbárraċ.

Ḃí an ġaltán ar an ḃꞟairꞟġe i ndé.
Ṫá ꞟí ag béal an ċuain anoir.
Beiḋ ꞟí irtiġ ꞟa ċuan tar éis neomait.

Ḃí Liam 'n-a ṫiġ ꞟéin maidin i ndiu.
Ṫá ꞟé ꞟa ḃáḋ anoir.
Beiḋ ꞟé ꞟa ḃáḋ i mbárraċ arís.

Ḃí Peadar ar an ġcapaillín neomat ó ꞟoin.
Ṫá ꞟé ag ól uisce anoir.
Beiḋ an ġloine ꞟollaṁ anoir díreaċ.

Ḃí Taḋg ra ṗáirc i ndiu.
Tá sé ag an teine anois.
Beiḋ sé 'n-a ċodlaḋ anoċt.

Ḃí Cáit ag obair ar maidin.
Tá sí ag obair anois.
Beiḋ sí tuirseaċ um ṫráṫnóna.

Ḃí Muirir ar an luarcán neomat ó foin.
Tá Nóra ann anois.
Beiḋ Muirir ar an luarcán arís.

Má tá ocras orṫ, iṫ;
Má tá tart orṫ, ól;
Má tá codlaḋ orṫ, luiġ;
Má tá tuirse orṫ, suiḋ.—(Sean-ṡáḋ.)

Ní raiḃ, níl, ní ḃeiḋ.

Ní raiḃ Peadar ag obair fós.
Níl Peadar ag ól bainne anois.
Ní ḃeiḋ tart ar Ṗeadar tar éis neomait.

Ní raiḃ Taḋg agus Máire ag sinnce aréis.
Níl siad ag sinnce anoċt.
Ní ḃeiḋ siad ag sinnce ist'oiḋċe i mbárraċ.

Ní raiḃ siopa Ṗádraig ar oscailt aréis.
Níl sé dúnta anois.
Ní ḃeiḋ sé ar oscailt anoċt.

Ní raiḃ Taḋg ar ṡoṫar siaṁ, an fear boċt.
Níl ṡoṫar aige féin nó ag Máire.
Ní ḃeiḋ Taḋg ar ṡoṫar ċoiḋċe.

Ní raiḃ Ṡoe óg ar scoil fós.
Níl sí ar scoil anois.
Ní ḃeiḋ sí ar scoil go ceann cúpla mí eile.

Ní raiḃ Máire i mbáḋ riaṁ.
Níl báḋ aġ Taḋġ.
Ní ḃeiḋ Máire i mbáḋ ġo deo.

Ní raiḃ an tobar fallaṁ riaṁ.
Níl an tobar fallaṁ anoir.
Ní ḃeiḋ an tobar fallaṁ ġo bráṫ.

Ní raiḃ ṡréaclaí aġ Taḋġ nuair ḃí sé óġ.
Níl an raḋarc ġo láidir aige anois.
Ní ḃeiḋ sí ġo láidir ċoiḋċe arís.

---

do ḃíoḋ. ní ḃíoḋ.

Nuair a ḃí Taḋġ óġ do ḃíoḋ an raḋarc ġo maiṫ aige.
Nuair a ḃí Taḋġ óġ ní ḃíoḋ an raḋarc ġo h-olc aige.
Nuair a ḃí Taḋġ óġ ní ḃíoḋ ṡréaclaí air.
Nuair a ḃí Taḋġ óġ ní ḃíoḋ sé leisceaṁail.

Nuair a ḃí Máire óġ do ḃíoḋ sí aġ rinnce.
Nuair a ḃí Máire óġ do ḃíoḋ báḃóġ aici.

Nuair a ḃí Pádraiġ óġ do ḃíoḋ a aṫair ra triopa.
Do ḃíoḋ aṫair Pádraiġ ra triopa fad ó.

Nuair a ḃí an ṡeal nuaḋ do ḃíoḋ sí ġéar.
Nuair a ḃí Tomás óġ ní ḃíoḋ sé aġ obair.
Nuair a ḃí Taḋġ óġ do ḃíoḋ sé ar ṡcoil.

Do ḃíoḋ Riġṫe i nÉirinn fad ó.
Do ḃíoḋ a lán mór-uaisle ann leis.
Do ḃíoḋ raiġdiúirí aca.
Do ḃíoḋ troid eatorra ġo minic.

Do bíoḋ na Daoine Maiṫe i nÉirinn ḟaḋ ó.
Do bíoḋ rpórt aca gaċ oiḋċe.
Do bíoḋ camán ag gaċ ḟear aca.
Do bíoḋ ór go leor aca.
Ní bíoḋ ḟior ag aoinne cá raiḃ an t-ór.

Má.

Má tá tart ar Ṗeadar, tá uirce go leor ann.
Má tá ocrar ar an gcapall, tá coirce go leor aige.
Má tá an radarc go lag ag Taḋg, tá rpéaclaí aige
Má ḃí Taḋg ag obair ar ḟeaḋ an lae níl aon
níḋ le déanaṁ aige anoir.
Má tá an oiḋċe ḟuar tá teine ṁaiṫ aige.
Tá caṫaoir ag Taḋg má tá ré tuirreaċ.
Má ḃí rpeal Ṁiċíl maol beiḋ rí géar arír.
Má tá Taḋg ag léiġeaṁ ór árd tá Máire ag
éirteaċt.
" Tóg an plúr ro, a Ḃríġid, má ir maiṫ leat é."
Taḃair dom deoċ uirce, má'r é do ṫoil é.
Beiḋ an t-arḃar bainte i gceann reaċtṁaine,
má'r féidir le rna ḟearaiḃ.
Má tá leaḃar agat, a Ṡeáin, tóg amaċ é.
" Má tá céad gnó againn tá céad ló againn."

Dá mbéaḋ, do béaḋ, ní ḃéaḋ.

Dá mbéaḋ Taḋg óg ní ḃéaḋ rpéaclaí air.
Dá mbéaḋ Taḋg ag obair ní ḃéaḋ ré 'n-a ṡuiḋe.

Dá mbéaḋ an lá ḟuar ní ḃéaḋ tart ar Ṗeadar.
Dá mbéaḋ Peadar boċt ní ḃéaḋ capall aige.

Dá mbéaḋ carra-gluairte ag Ḃrian ní ḃéaḋ ré
ar roṫar.
Dá mbéaḋ Ḃrian raiḋḃir do ḃéaḋ carra-
gluairte aige.

Dá mbéaḋ duine ag an tobar ní ḃéaḋ an coinín ann.

Dá mbéaḋ an ċú ann do ḃéaḋ deaḃaḋ ar an gcoinín.

Dá mbéaḋ Máire i mbáḋ do ḃéaḋ eagla uirṫi.

Dá mbéaḋ Máire ag rinnce do ḃéaḋ rpórt ann.

Dá mbéaḋ Nóra gan obair ní ḃéaḋ rí ráṙta.

Dá mbéaḋ luarcán ag Úna do ḃéaḋ rí ráṙta.

Dá mbéaḋ an cat fé'n gcrann ní ḃéaḋ an t-éan ann.

Dá mbéaḋ an t-éan ag cantain do ḃéaḋ Art ag éirteaċt.

Dá mbéaḋ an rpeal géar do ḃéaḋ Miċeál ag obair.

Dá mbéaḋ rpeal ṁaol ag Tomár ní ḃéaḋ fé ag obair.

An doiḃriaṫar.

i ḃfad—afar off.
i gcoṁnuiḋe—always.
ar air—back.
ar dtúir—at first.
i dtoraċ—at first.
i n-aon ċor—at all.
i leiṫ—aside.
ar uairib—at times.
uaireanta—at times.
i n-áirde—on high.
i n-éinḟeaċt le—along with.
beagnaċ, naċ mór—almost.
ṫad ar?—from what place?
fé deireaḋ—at last.
go deiṁin—indeed.
go h-áiriṫe—especially.
De ló—by day.
irt oiḋċe—by night.
ór árd—aloud.
ór íreal—lowly.
go léir—entirely.
mar an gcéadna—in like manner.
de ġnáṫ—usually.
fé láṫair—just now.
go mór-ṁór—especially.
um ṫráṫnóna—in the evening.

An néam-focal agus an tuiseal ginearṁnaċ.

i n-aice—near.
trasna—across, over.
tar éis—after.
ċun—to, towards.
i gcaiṫeaṁ—during.
ar agaiḋ—opposite.
i n-diaiḋ—after, behind.
ar fuaid—through.
le n-ais—beside.
ar feaḋ—during.
timċeall—around.
coir—by the side of.
i dtaoḃ—about, concerning.
i gceann—at the head or end of.
i gcoinne—against.
ar son—for the sake of.
i measg—among.
i gcóir—for.
i ḃfoċair—along with.
i rith—during.
i láṫair—in the presence of.
os cóṁair — in the presence of.
ar son—for the sake of.
i dteanta—along with.
fé ḋéin—going for.
do réir—according to.
os cionn—over, above.
ar fud—throughout.
ar gcúl—behind.

Cuid a Ceathair.—Sgéalta beaga agus Cómhráidhte.

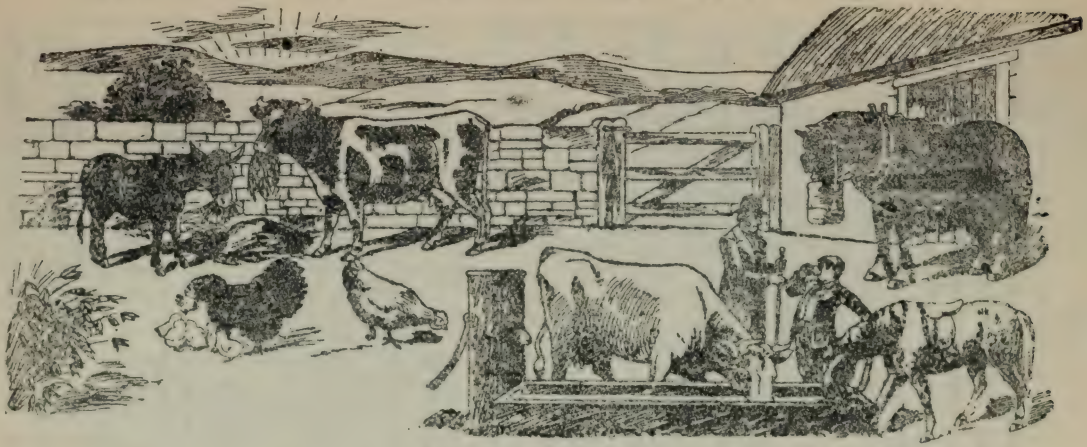

An feirmeóir.

Feirmeóir ireadh Séamus Ó Dálaigh. Sin é Séamus fa mhacha agus é 'n-a fearamh ag an umar, hata dubh air, cóta fada air, bata mór láidir 'n-a láimh chlé. Dhuil aithne agat air? Fear fial fáilteach ireadh Séamus, agus ir mór an mear atá ag gach aoinne air. Duine maith ireadh é.

Is an ṫaoḃ cnuic atá feirm Ṡéamuis. Tá céad acra talmhan aige. Tá an talamh go fóġanta agus na páirceanna go mór, agus go háluinn. Tá tiġ deas aige ag bun an ċnuic. Tá sé capaill agus fiċe bó aige; tá leaṫ-ċéad caoire aige agus cearca agus géana go leor. Tá aral aige leis.

Tá fir oibre ag Séamus; cúpla neomat ó ḟoin ḃí na fir sa mhaċa, aċ táid siad ag baile anois, mar atá obair an lae déanta aca. Bíonn siad ag obair ar an ḃfeirm nó sa mhaċa gaċ lá. Tá cúpla cailín aimsire aige leis aċ táid siad istiġ i dtiġ an ḃainne agus iad ag déanamh cuisinne.

Bíonn Séamus féin ag obair go dian ó mhaidin go h-oiḋċe, aċ níl an neart ann anois fé mar a ḃí sé ann fad ó. Ins an Earraċ bíonn sé ag treaḃaḋ agus ag fuirseaḋ agus ag cur síl. Ins an tSamhradh bíonn sé ag sáḃáilt an ḟéin. Ins an ḃFóġmhar bíonn sé ag baint an arḃair. Ins an nGeimhreaḋ bíonn sé ag treaḃaḋ agus ag déanamh a lán rudaí ar an ḃfeirm.

Tá capaill mhóra láidre ag Séamus. Féaċ ar an gcapall mór sin atá 'n-a seasamh ag doras an sgioḃóil. Naċ láidir an capall é!

'Sé Peadar Ó Dálaiġ an garsún sin atá ag ól uisce. Mac do Ṡéamus iseaḋ Peadar. Tá capaillín breáġ ag Peadar, agus gaċ tráṫnóna bíonn sé ar mhuin an ċapaillín agus é ag dul síos suas na páirceanna. Tá tart mór ar Peadar anois, mar atá an aimsear te. Bíonn sé ar scoil gaċ lá. Bíonn sé ag foġluim na Gaeḋilge gaċ aon lá, agus is aige atá an blas.

Tá an tráṫnóna ann anois agus an ġrian ag dul fé. Tá gaċ aon rud go ciúin. Tá Séamus tuirseaċ tar éis oibre an lae.

Bíonn Séamus ar an aonaċ anois is arís, ag

díol capall nó ag ceannaċ bó; agus is maiṫ an ṗeas é ċun capaill a díol nó bó a ċeannaċ.

Tá bean ṁaiṫ ag Séamus, Nuala a h-ainm. Tá Nuala istiġ anois agus í ag obair as a díċeall. Tá an tiġ go glan aici agus gaċ aon níḋ 'n-a áit féin. Tá an t-aos óg istiġ leis agus iad ag imirt. Tá an suipéas naċ mór ollaṁ.

CÓṀRÁḊ.

Peadar. Ó, tá tart orm, a aṫair.

An t-aṫair. Bíoḋ deoċ ṁaiṫ agat. Seo gloine. Ól suas é sin.

Peadar. Ba ḃreáġ an deoċ í. Go raiḃ maiṫ agat.

An t-aṫair. Tá tart ar an gcapaillín leis.

Peadar. Tá, gan amras. Tá an aimsear te.

An t-aṫair. Cuir an capaillín isteaċ sa stábla, agus annsoin buail isteaċ sa dtiġ.

Peadar. An ḃfuil an suipéas ollaṁ fós?

An t-aṫair. Is dóċa go ḃfuil.

Peadar. Cá ḃfuil Síle agus Máirín agus na buaċaillí?

An t-aṫair. Táid siad go léir istiġ.

Peadar. Cad a ċlos anois é, a aṫair?

An t-aṫair. Tá sé leaṫ-uair tar éis a sé.

Peadar. Cá ḃfuil na fir, a aṫair?

An t-aṫair. Tá siad ag baile um an dtaca so.

Bhfortuiġ ort, a ṁic ó!

samraḋ, summer (*m.*)	ag treaḃaḋ, ploughing.
leaṫ-ċéad, fifty.	ag ṗuirreaḋ, harrowing.
díċeall, one's best (*m*)	ag sáḃáilt, saving.
naċ mór, almost.	ag foġluim, learning.
neart, strength (*m.*)	ag díol, selling.
tiġ an ḃainne, dairy (*m.*)	ag ceannaċ, buying.
fóġanta, good, useful	ag dul sé, setting, going down.

Bíoḋ deoċ agat. Take a drink.
Ba ḃreáġ an deoċ í sin. That was a fine drink.
Buail isteaċ. Go in.
Um an dtaca so. By this time.

na spealadóiní.

Féaċ ar na feamaiḃ rin. Tá rpeal ag gaċ fear aca. Táid riad ag obair go dian. Ḃfuil fior agat cé h-iad na fir iad?

Sin iad Tomár Ó Ceallaiġ agur a atair Miċeál. Spealadóiní ireaḋ iad. Fir ḃreáġta ṁóra láidre iad. Féaċ a nguailne téagarta agur a láṁa cruaḋa. Ḃuiḋeaċar le Dia go ḃfuil fir ṁóra láidre mar rin i nÉirinn. Tá obair ṁór le déanaṁ aca.

Fear an-láidir ireaḋ Tomár. Duine macánta ireaḋ é. Tá ard-ṁear ag gaċ aoinne air. Ir le Tomár an madra roin. Gaċ lá agur Tomár ag obair bíonn an madra 'n-a luiġe i n-aice leir, nó ag ruiṫ ó áit go h-áit ra ġort.

Féaċ ar an ḃfear eile anoir. Sin é Miċeál Ó Ceallaiġ. Tá Miċeál 'n-a fear aorta anoir. Duine maiṫ macánta ireaḋ é. Bíonn ré ag obair ó ṁaidin go hoiḋċe. Tá an Ġaeḋilg go blaṫa aige agur tá a lán rgéalta breáġta aige.

Naċ breáġ áluinn an gort atá aca. Gort an-ṁór ireaḋ é, agur falla ard mor dtimċeall ar gaċ taoḃ. Tá an t-arḃar buiḋe aibiḋ agur ir trom an bárr atá ann. Tá an aimrear go breáġ tirim; tá an ġrian ag taiċneaṁ agur an rréir gan rcamall. Tá lár an lae ann. Níl na fir corta fór.

Is breág an radharc beid ag féachaint ar na fearaib agus iad ag baint an arbhair, go mór mhór nuair a bíonn sceata mór aca ag obair le chéile.

I gceann seachtmaine nó mar sin beiḋ an chuid is mó de'n ghort bainte ag na fearaiḃ.

CÓMHRÁḊ.

Micheál. Ó mhaise! tá mo chroiḋe briste ag an sheil seo.

Tomás. Ḃfuil sí maol arís?

Micheál. Go deimhin, tá. Cá bhfuil cláisín na sheile, a Ṫomás?

Tomás. Seo ḋuit é. Tá mo sheal-sa ag obair go h-áluinn.

Micheál. Nach breág an chruitheacht atá ann!

Tomás. Is breág, buiḋeachas le Dia. Ḃásis trom isead é. Is truag ná fuil cúpla fear eile againn.

Micheál. Is truag. Táid siad go léir ag obair anois ó'r fuid é go bhfuil an aimsear chóm breág.

Tomás. Nach í seo an chruitheacht is fearr a bhí againn riamh!

Micheál. Sí, gan amhras. Tá gach aon t-saghas arbhair go maith i mbliaḋna; cruitheacht, eorna, coirce agus seagal. Táid siad go léir go maith.

Tomás. Féach! Sin thraḋna. Tá cúpla ceann aca sa pháirc.

Micheál. Éist! Tá an madra i ndiaiḋ na mbó sa pháirc. Leig fead air.

Tomás. Seaḋ! Tá sé ag teacht.

Micheál. Tá, an póghaire.

Tomár. Luiġ ríor annroin, a ṁaṫra.
Miċeál. Ḃfuil acra bainte againn fós?
Tomár. Ní ḋóiġ liom go ḃfuil.

Is olc an ċú naċ ḟiú ḟead a leigean uirṫi.

bárr, a crop (*m.*)
cuid, a part (*f.*)
cláirín, a scythe-board (*m.*)
fead, a whistle (*f.*)
feaċtṁain, a week (*f.*)
fcata, a crowd (*m.*)
faġar, a kind (*m.*)
feagal, rye (*m.*)
traṫna, a corn-crake (*m.*)
corṫa, tired.
macánta, honest.
simplide, simple.
ag taiṫneaṁ, shining.
go blasda, sweet, fluent.
go dian, vigorously.
mór timċeall, around.

Nóra agus Eiḃlín.

Cé h-iad na cailíní sin sa ḟáirc agus cé h-iad na daoine óga atá ag imirt fé an gcrann? Ḃfuil aiṫne agat orṫa?

An cailín atá 'n-a suide ar an stól, is í sin Nóra Ní Ḃriain. Tá Nóra ag fuaġáil. Cailín an-ṁaiṫ iseaḋ Nóra. Sin í Eiḃlín Ní Ḃriain 'n-a seasaṁ agus í ag cainnt le Nóra.

Is maiṫ le Nóra agus le hEiḃlín ḃeiṫ sa ḟáirc agus an aimsear go breáġ tirim. Tá an ġrian ag taiṫneaṁ orṫa agus an cúnlaċ go doġ fé n-a gcoraiḃ. Tá na héin ag cantain go h-áluinn ar na crannaiḃ, agus tá bláṫanna ag fás is gaċ aon áit.

Ḃíonn na cailíní ar scoil gaċ lá, aċ tá na laeṫeanta saoire aca anois. Níl aon níḋ eile le déanaṁ aca anois aċ ḃeiṫ ag imirt, agus mar

rin, bíonn riad go minic amać ra ṗáirc. Tá cireán beag deas ag Nóra, agus nuair a beiḋ sí ag dul ireać beiḋ an cireán lán de bláṫannaiḃ.

Aċ, cé h-iad na daoine beaga atá fé'n gcrann? Sin iad Úna agus Muirir. Táid riad ag rúgrad. Tá an-rpórt aca. Tá luarcán ar cnoċaḋ fé'n gcrann. Tá Úna air anoir agus áṫar an doṁain uirṫi. Cúrla neomat ó ṡoin ḃí Muirir féin ar an luarcán. Táid riad óg fós agus ir beag an ċiall atá aca.

CÓṀRÁḎ.

Eiḃlín. Go deiṁin, a Nóra, ir deas an gúna beag roin.

Nóra. Ir maiṫ liom go ḃfuil tú ráṡta leis.

Eiḃlín. Beiḋ cúrla gúna ag an mbábóig anois.

Nóra. Beiḋ. Ir deas an bábóg í.

Eiḃlín. Naċ mór an rpórt atá ag na páirdí!

Nóra. Ir mór. Ir dóċa go ḃfuil Úna i n-áirde anois.

Eiḃlín. Ó tá, agus áṫar uirṫi.

Nóra. Naċ deas beiṫ ra ṗáirc indiu, a Eiḃlín!

Eiḃlín. Ir deas agus ir an-ḋeas beiṫ annro féaċ! Tá fuireog ann agus é ag éirġe ran aer.

Nóra. Agus tá tradna ann leis, ná fuil!

Eiḃlín. Tá, ṁaire. Agus ir gránda an gut atá aige.

Nóra. An ḃfuil rmól nó lóndub nó rpideog ran áit i n-aon cor?

Eiḃlín. Ó féaċ! féaċ! féaċ! a Nóra! Tá fros mór fé'n rtól!

Nóra. Ó! Ó! Cá ḃfuil sé? An raiḃ sé an-ṁór?

Eiḃlín. An-ṁór ar fad! Tá sé imṫiġṫe! Suiḋ!

Nóra. Ní maiṫ liom fhoganna i n-aon-ċor.

Eiblín. Ó, féaċ a Nóra! Tá cúpla peiḋleacán ann. Ó, feaċ! Tá ṫaṫanna ḋeara orṫa.

Nóra. Ó, táiḋ riaḋ go h-áluinn; riṫ agus beir orṫa!

Eiblín. Táiḋ riaḋ imṫiġṫe, a Nóra.

Nóra. Ó'r ruḋ é ná fuil aon ní ḋ le ḋéanaṁ agat, imṫiġ agus líon an cireán le bláṫannaiḃ.

Eiblín. Cá ḃfuil an cireán, a Nóra?

Nóra. Tá sé annso sa ḃféar. Tá sgian ann leis.

Eiblín. Caḋ iad na bláṫanna is maiṫ leat?

Nóra. Is maiṫ liom an raiṫneaċ, agus an lus móir, agus an sceaċ-ṁaora, agus cam an ime.

Eiblín. An maiṫ leat airgead luaċra?

Nóra. Is maiṫ. Tá boladḋ breáġ uaiḋ.

Eiblín. An maiṫ leat fraoċ, a Nóra.

Nóra. Is maiṫ go deiṁin. Imṫiġ leat anois. Líon suas an cireán, aċ ná cuir fios isteaċ ann.

Eiblín. Ná bíoḋ ceist ort, a Nóra!

An luascán.

Muirir. Suas leat, a Úna.

Úna. Cuir suas mé, a Ṁuirir, tá sé só-ḟada uaim.

Muirir. Anois! Tá tú i n-áirde. Taḃair aire ḋuit féin. Bíoḋ greim ṁaiṫ agat ar an dtéaḋ.

Úna. Ó tá sé go h-áluinn, a Ṁuirir.

Muirir. Níor tapaṁla anois, a Úna.

Úna. Ó! Ná leag mé!

Muirir. Ní baoġal duit.

Úna. Ḃfuil an t-am caiṫte fós?

Muirir. Níl, beiḋ cúig neomaiṫí agat. Do ḃí cúig neomaiṫí agam-sa.

Úna. Tá go maiṫ. Níl eagla orm anois. Níor tapaṁla, a Ṁuirir!

Muirir. Anuas leat.

áṫaṙ, delight, joy (*m.*)
domhan, the world (*m.*)
gheim, a grip, hold (*m.*)
gránda, ugly.

ag cantain, singing.
ag éirġe, rising.
ag ṙúgraḋ, playing, sporting.
imṫiġṫe, gone.

ṙuiṙeog, a lark (*f.*)

ṙṙog, a frog (*m.*)
lón-dub, a blackbird (*m.*)
ṙmól, a thrush (*m.*)
peiṫóleacán, a butterfly (*m.*)
ṙṙideog, a robin (*f.*)
beir orṫa! catch them!

airġeaḋ luaċra, meadow-sweet (*m.*)
cam an ime, buttercup (*m.*)
ṙraoċ, heather (*m.*)
lur mór, fox-glove (*m.*)
ṙceaċ-ṁadra, dog-rose (*f.*)
raiṫneaċ, fern (*f.*)
boladh, smell, scent (*m.*)
níor tarraṁla, faster.

CÁIT AGUS ÍDE.

Cailín deas ciúin ṙeaḋ Cáit Ní Laoġaire. Ṙéaċ! Tá ṙí ag obair ṙa ċirtin agur ir breáġ glan an ċirtin í. Ir ag déanaṁ cuiginne atá ṙí. Tá Íde óg Ní Laoġaire ṙa ċirtin leir agur í ag cainnt le Cáit. Tá clóca deaṙg ar Íde agur coċall an ċlóca ar a ceann. Tá bábóg 'n-a baċlain aici. Éirt! Tá ṙí ag cainnt.

CÓṀRÁḎ.

Íde. Á Ċáit, naċ deas an clóca ṙo?
Cáit. Ó, ir deas go deiṁin é, a ġráḋ.
Íde. Agur naċ deas an bábóg ṙo!
Cáit. Ó, tá ṙí go h-áluinn.
Íde. Agur naċ deas mo bróga!

Cáit. Is dearg. Táid siad gleoite.
Íde. Cá bhfuil mo mháthair anois, a Ċáit?
Cáit. Tá sí ins an mbaile mór.
Íde. Cogar, a Ċáit, bhfuil aon mhilseán agat?
Cáit. Níl, mhaise.
Íde. Ó b'fhéidir go bhfuil! Cuir do lámh i do phóca. Déin, a Ċáit!
Cáit. Ó, táim gnóthaċ anois. Imthigh amaċ agus imis leat sa pháirc.
Íde. Aċ, a Ċáit, a ċroide, ná fuil aon mhilseán agat.
Cáit. Ó mhaise, mhaise, leig dom fhéin, a laogh!
Íde. A Ċáit, is dearg an caisín atá orat. Cuir orm é.
Cáit. Bíodh ciall agat.
Íde. Cuir ar ċeann na bábóige é, déin a Ċáit.
Cáit. Ó, tá mo ċroide brisite agat. Cad é an sagart leinbh tú, i n-aon ċor?
Íde. A Ċáit, cá bhfuil ár n-athair i ndiu?
Cáit. Tá 'sé ar an aonaċ i ndiu.
Íde. Agus bhfuil ár máthair ar an aonaċ leis?
Cáit. Mhaise, éist! tá mé bodhar agat. Tá an iomad cainnte agat, a ghrádh!
Íde. Tearbáin dom mé féin sa scáthán.
Cáit. Tá rud éigin eile le déanamh agam anois.
Íde. An mbíonn na Daoine Maithe ann anois?
Cáit. Bíonn, is dóċa.
Íde. Cathain a mbíonn siad ann.
Cáit. Istoidhċe, agus gaċ aoinne 'n-a ċodladh.
Íde. Cá mbíonn siad, a Ċáit.
Cáit. Bíonn cuid aca ins an tsean liosa agus an ċuid eile sa pháirc agus iad ag iomáint.
Íde. Inis dom cad é an sagart daoine iad.
Cáit. Sirín beaga dearga a bíonn ann, caisín dearga orthu, carógha uaithne orthu, bríste glúin burde orthu, stocaí gorma agus

bróga beaga deara agus búclaí óirda ionnta.

Íde. Agus cad a bíonn ó'á déanamh aca?

Cáit. Bíonn riad ag rinnce nó ag iomáint. Bíonn camán óirda ag gaé fiuín aca. Bíonn riad ag imirt ra ṗáirc agus an ġealaé ag gáirde anuas orta. Bíonn an-rpórt aca.

Íde. An mbíonn na Púcaí ann anois?

Cáit. Níl ḟios agam é rin, a Íde.

Íde. A Ċáit, níl aon ċliaḃán ag mo ḃábóig. Taḃair dom an cireán ran. Déin a Ċáit.

Cáit. Airiú, a laoġ, bíoḋ ré agat. Ḃfuil tú ráṙta anois?

Íde. Táim: Is máiṫ an cailín tú! Caṫain a beiḋ mo ṁáṫair ag baile?

Cáit. I gceann cúpla uaire eile.

Íde. An mbeiḋ milreán aici ċúġam-ra?

Cáit. Beiḋ, gan aṁras. Amaé leat anois. Aċ taḃair aire ḋuit féin. Tá na capaill ra ṗáirc.

Íde. An ḃfuil na Daoine Máiṫe ann?

Cáit. Níliu, a ġráḋ! Seo, bíoḋ deoċ bainne agat.

Íde. Go raiḃ maiṫ agat a Ċáiṫ! Tá mé ag dul amaé anois.

aonaé, a fair (*m.*)
cuċall, a hood (*m.*)
ċliaḃán, a cradle (*m.*)
ġealaé, the moon (*f.*)
ciúin, gentle, quiet.
boḋar, deaf, bothered.
gnóṫaé, busy.
gleoite, pretty, handsome.
uaiṫne, green.
ag gáirde, laughing.

leig dom féin, leave me alone.
Tá mé boḋar agat. You have me bothered.
Tá an iomad cainnte agat. You have too much talk
Taḃair aire ḋuit féin, take care of yourself.

An siopadóir.

Siopadóir ireaḋ Pádraig Ó Doṁnaill. Fear bréaġ mór ireaḋ Pádraig. Tá croiḋe flaiṫeaṁail aige. Tá aiṫne aġ ġaċ aoinne air. Fear raiḋbir ireaḋ Pádraig. Tá riopa mór áluinn aige. Inr an mbaile mór ireaḋ tá riopa Pádraig. Tá cúpla tiġ eile aige ra trráid agus cíor maiṫ aġ teaċt dá mbárr. Tá trí nó ceiṫre capaill aige agur bíonn riad ar riubal ó ṁaidin go hoiḋċe.

Tá bean uaral ra triopa anoir agur í aġ cainnt le Pádraig. Bríġid Ní Laoġaire a h-ainm. Máṫair do Ċáit agur Íde ireaḋ Bríġid. Tá aiṫne ṁaiṫ aġ Pádraig uirṫi. Tá aiṫne aige air Ċáit agur air Íde leir. Tá aonaċ ar riubal inr an mbaile mór indiu. Tá carra aġ Bríġid. Tá an carra amuiġ ar an trráid aġ doṙar an triopa.

CÓṀRÁḊ.

Bríġid. Bail ó Dia oraib anno!

Pádraig. Dia ir Muire duit ir Pádraig, a Bríġid!

Bríġid. Cionnur atá rib go léir anno?

Pádraig. Táimid go léir go maiṫ, buiḋeaċar le Dia! Cionnur taoi féin, a Bríġid?

Bríġid. Go h-an-ṁaiṫ ar fad, buiḋeaċar mór le Dia.

Pádraig. Cionnur a bfuil fear an tiġe?

Bríġid. Tá sé go láidir.

Pádraig. Bfuil sé ar an aonaċ i ndiu?

Brígid. Go deimin tá, agus na buachaillí leis.
Pádraig. Ciaca ag díol nó ag ceannach atá sé?
Brígid. Is ag ceannach bó atá sé.
Pádraig. Cionnus atá Cáit?
Brígid. Tá sí go h-an-mhaith. Tá sí féin agus Íde óg ag baile indiu?
Pádraig. Agus cionnus atá Íde féin?
Brígid. Ó, níl aon bhaoghal uirthi. Is í sin an cailín go bhfuil an chainnt aici. Is dóca go bhfuil sí ag siúl ar fuid an tíghe anois, nó ag cur ceistteanna cruadha ar Cháit, an cailín bocht!
Pádraig. Nuair a bíonn an cat amuigh bíonn an luch ag sinnce.
Brígid. Seadh, go díreach! Mar sin é.
Pádraig. Seadh! Cad tá uait i ndiu, a Bhríghid?
Brígid. Sé púnt té, an té is fearr, agus cloch siúicre.
Pádraig. Tá go maith! Bhfuil a thuilleadh uait?
Brígid. Tá; trí cloca mine agus ceithre cloca plúis.
Pádraig. Plúr Gaedhealach, an eadh!
Brígid. Plúr Gaedhealach gan amhras, cad eile!
Pádraig. Bhfuil an carra agat indiu?
Brígid. Tá, agus an capall mór.
Pádraig. A Sheáin! Cá bhfuil tú? Tar i leith!
Seán. Ag teacht, a dhuine uasail!
Pádraig. Cuir na sudaí seo sa carra. Bhfortuigh orthu!
Brígid. An mór é sin, a Phádraig?
Pádraig. Seadh! Fan neomat! Seacht sgillinge déag.
Brígid. Seo duit é. Bhfuil do chearta agat?
Pádraig. Tá, go raibh maith agat!
Brígid. Tá fáilte roimhat.

Pádraig. Seo mailín milreáin. Taḃair do hí ḋe é.

Brígid. Saoġal fada ċuġat! Is tusa an fear flaiṫeamail. Beiḋ me ag imṫeaċt anois. Slán agat, a Ṗádraig.

Pádraig. Go n-éirigiḋ do ḃóṫar leat, a Ḃrígid.

baoġal, danger (*m.*)	ag díol, selling.
cíos, rent (*m.*)	ag ceannaċ, buying.
a ṫuilleaḋ, anything else (*m.*)	ag imṫeaċt, going.

Dá mbárr, on account of them.
Go n-éirigiḋ do ḃóṫar leat, Safe journey to you.

Taḋg agus Máire.

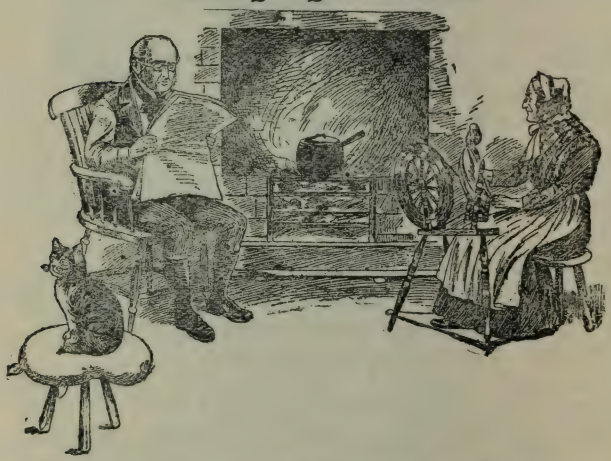

'Sé Taḋg Ó Murċaḋa an fear-duine liaṫ atá ag léiġeaṁ. Sí Máire a ḃean. Tá Taḋg 'n-a ḟuiḋe ag an teine, gan caróg gan hata, ceann maol air, éadan árd leaṫan air, fréaclaí air, bóna agus cafaḃat agus léine ḃán air, ionar agus bríste glún ar an fear nós, stocaí fada agus bróga. Tá páipéar an lae indiu 'n-a láṁaiḃ aige,

agus é go rocair ar an gcaṫaoir. Níl an raḋarc go maiṫ aige, an fear boċt! Tá na cora go lag aige, aċ do bí sé an-láidir agus é 'n-a ḟear óg. Feirmeoir beag ireaḋ Taḋg. Tá ṗiċe acra talmhan aige. Tá capall agus cúpla bó ḃainne aige. Tá áit an-ḋeas aige inn an ngleann, agus bíonn sé ag obair ann gaċ lá ċóm maiṫ agus ir féidir leis. Tá beirt ḃuaċaill aimsire aige.

An geimhreaḋ atá ann anois. Ḃí an lá fliuċ. Ḃí Taḋg amuiġ in sna páirceannaiḃ, agus ḃí sé go fliuċ báidhte. Tá a ċarróg ar cnoċaḋ i n-áit éigin. Tá an aimsear go fuar fliuċ anois.

Sí Máire bean an tiġe. Ḃean an-mhaiṫ ireaḋ í. Gaċ oiḋċe bíonn sí ag sníomh ar an gcuma sin, súna gorm uirṫi, aprún geal uirṫi, seál dearg ir buiḋe uirṫi, agus cairḋ. Tá sí ċóm aosta le Taḋg féin. Tá túrna maiṫ aici. Naċ dear an teinteán sin! Tá teine maiṫ ann leis; tá coscán ar an dteine agus suid éigin le n-iṫe do Ṫaḋg ann. Tá an t-uisláir agus an ċistin go léir go breáġ glan ag Máire. "Níl aon teinteán mar do ṫeinteán féin," a Máire!

Tá tuitim na h-oiḋċe ann agus an lampa ar laraḋ. Síoḃaire maiṫ ireaḋ Taḋg, agus ir minic a ḃíonn lán an tiġe ann ag éisteaċt leis agus é ag seinnt. Sgéalaiḋe maiṫ ireaḋ Taḋg leis agus tá an Ġaeḋilg ṫar báirr aige. Ir minic a ḃíonn na comhrair ag sinnce ann. Naċ mór an spórt a ḃíonn aca!

CÓMRÁḊ.

Máire. Oċón! a Ṫaiḋg, a laoġ! Ir tú atá go fliuċ báidhte. Ḃain díot do ċarróg. Molaḋ go deo le Dia, aċ ir fliuċ fuar an lá a ḃí ann.

Taḋg. Ḃfuil teine agat?

Máire. Ambara tá, agus teine ṁaiṫ leis. Suiḋ!

Taḋg. Dún an doras, a Máire, agus las an lampa.

Máire. Táis corṫa tar éis an lae, is dóċa.

Taḋg. Táim, gan aṁras.

Máire. Seo ḋuit an páipéar. Bí ag léiġeaṁ. Beiḋ an ruipéar agat i gceann tamaillín.

Taḋg. Cá ḃfuil mo ṙpéacláí?

Máire. Seo ḋuit iad.

Taḋg. Ní ḃeiḋ aoinne annro anoċt.

Máire. Maire, ní ḃeiḋ. Tá ré ró-ḟliuċ. Ḃfuil an ġeata dúnta, a Ṫaiḋg?

Taḋg. Tá. Éirt! Tá duine éigin ag an ndoras.

Máire. Níl aoinne ann, a Ṫaiḋg. Sé an túrna atá ag déanaṁ an ġlóir.

Taḋg. Ó tuigim.

Máire. Cá ḃfuil do ṗíopa, a Ṫaiḋg?

Taḋg. Tá sé brirte, agus is mór an truaġ é. Ní ḃeiḋ aon ġal agam anoċt. Cuir síos cúpla ṗóḋ eile, a Máire.

Máire. Tá an corcán beirḃṫe. Anois, beiḋ rud éigin le n-iṫe agat.

éadan, the forehead (*m.*)
geaṁreaḋ, winter (*m.*)
glór, sound, noise (*m.*)
ambara, really! truly! indeed!
corṫa, tired, wearied out.

Túrna lín, túrna lín,
Túrna lín is cárdaí,
Túrna lín do ḃris mo ċroiḋe
Is lán an tiġe de ṗáistíḃ.

An tobar.

Tobar breáġ fíor-uisce iread an tobar seo. Ní tobar naomṫa é. Tá sé i bpáirc an ṫaoib an bóṫair. Tobar doiṁin agus glan atá ann, agus ní fios cadṫain a bí sé gan uisce.

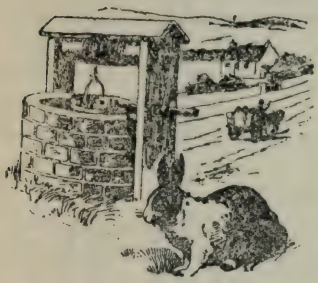

An ṗáirc go bfuil an tobar innte, tá sí an-ṁór. Tá coiníní ann. Sin ceann aca i n-aice an tobair. Tá gaċ aon t-saġar coinín ann. Coiníní móra, coiníní beaga, coiníní óga agus sean-ċoiníní. Tá na puill is gaċ aon áit. Nuair ná bíonn aoinne ag tarraċ uisge ó'n dtobar bíonn na coiníní ag siúl annso is annsúd mór dtimċeall, agus is dear beiṫ ag féaċaint orṫa.

Féaċ! Tá trucail agus capall ar an mbóṫar. Tá fear ar an dtrucail. Diarmuid is ainm dó. Tá ualaċ trom ar an gcapall. Tá gual in sna málaíb. Tá Diarmuid ag teaċt a baile ó'n mbaile mór anois. Tá sé suas le cúig míle go dtí an baile mór, aċ tá an bóṫar go breáġ séid. Siúd é annsúd tig Ṫaidg ar an dtaob eile de'n bóṫar. Tig beag dear iread é.

fíor-uisce, spring-water (*m.*)
naomṫa, holy.
cadṫain, when?
ag tarraċ, drawing.

An cuan.

Áit ireaḋ cuan, coir na fairrge, so ḃfuil foiṫin ann ó'n ngaoiṫ agus ór na tonnaiḃ. Bíonn báid ann i gcóṁnuiḋe, cuid aca mór agus cuid aca beag, báid ag dul an fairrge amaċ agus báid ag teaċt ireaċ ó'n ḃfairrge.

Tá cuanta ar gaċ taoḃ de'n oileán so. Tá cuan ag Beann Éadair. Báid iarcaiġ a ḃíonn ann. Tá cuan níor mó agus níor fearr ná é ag Dún Laoġaire. Bíonn an luingear Gallda ann anoir ir arís. Tá cúpla cuan i gConnaḋe Corcaiġe aċ ní an Ċóiḃ an cuan ir mó agus ir fearr i nÉirinn.

Féaċ ar an gcuan so anoir. Cuan an-ṁaiṫ ireaḋ é. Tá sé go mór agus go doiṁin. Tá béal an ċuain ar an dtaoḃ ṫoir. Tá tiġ na mbád ar an dtaoḃ ṫiar. Níl an tiġ solair i ḃfad ó ḃéal an ċuain. Irtoiḋċe bíonn na lampaí ar laraḋ agus ir geal láidir an solas a ḃíonn ann.

Tá ꝼáć aon t-ꝼaꝼaṙ báiḋ ann, báiḋ ṁóṙa aguṙ báiḋ beaꝼa, báiḋ aḋmaiḋ aguṙ báiḋ iaṙainn, báiḋ ꝼeoil aguṙ báiḋ ꝼaṁa, báiḋ iaṙcaiꝼ aguṙ báiḋ pléiṙiúiṙ. Tá cúpla ꝼaltán ann leiṙ. Tá máiṙnealaiꝼ annṙo iṙ annṙúḋ aṙ an ꝼcalaḋ. Tá iaṙcaiṙí ann. Tá maoṙ an ċuain ann aguṙ ꝼaoṫaṙ aiṙ.

Ꝼéaċ! Tá ꝼaltán aꝼ béal an ċuain aguṙ í aꝼ ḋéanaṁ iṙteaċ. Ó Ṡaṙana atá an longꝼ ṙo aꝼ teaċt aguṙ ualaċ móṙ ꝼuail innte. Bíonn báiḋ iaṙaċta ann ꝼo minic, ualaí aḋmaiḋ nó aṙḃaiṙ a bíonn ionnta. Bíonn cuiḋ aca níoṙ mó na ꝼeaċtṁain 'n-a luiꝼe aṙ an ꝼcuan ꝼaṙ a mbíonn ꝼiaḋ ꝼollaṁ. Tá báḋ iaṙcaiꝼ i n-aice an tiꝼe ꝼolaiṙ aguṙ í ollaṁ ċun ḋul aṙ an bṙaiṙṙꝼe amaċ.

Tá an Saṁṙaḋ ann; tá an ꝼaiṙṙꝼe ꝼo ciúin; aċ ní bíonn ṙí maṙ ṙin ṙan nꝼeiṁṙeaḋ. Annṙoin bíonn an aimṙeaṙ an-ꝼaṙḃ, bíonn na tonna aꝼ éiṙꝼe ꝼo h-áṙḋ aguṙ aꝼ bṙiṙeaḋ i ꝼcoinne an ċuain.

Iṙ cṙuaiḋ an ꝼaoꝼal atá aꝼ an hiaṙcaiṙí boċta. Bíonn ꝼiaḋ amaċ aṙ an bṙaiṙṙꝼe i ꝼcaiṫeaṁ na h-oiḋċe, aguṙ iṙ minic a bíonn ꝼiaḋ ꝼo ꝼuaṙ ꝼliuċ aguṙ iaḋ i bṙaḋ ó'n dtíṙ.

Naċ bṙeáꝼ an ꝼuḋ beiṫ coiṙ na ꝼaiṙṙꝼe ꝼo móṙ-ṁóṙ inṙ an Saṁṙaḋ aguṙ an aimṙeaṙ ꝼo bṙeáꝼ te. Bíonn daoine ann aṙ ꝼaċ áiṙḋ, iaḋ aꝼ ꝼnáṁ nó aꝼ báḋóiṙeaċt, aguṙ an t-aoṙ óꝼ aꝼ ꝼúꝼṙaḋ aṙ an dtṙáiꝼ. Iṙ aoiḃinn an ꝼuḋ beiṫ aꝼ ꝼuiḋe ṫuaṙ aṙ an bṙaill aguṙ na tonna aꝼ bṙiṙeaḋ ṫiaṙ aꝼ bun na ꝼaille, na ꝼaoilinn aꝼ ꝼcṙeaḋaiꝼ óṙ áṙ ꝼcionn aguṙ an ꝼaoṫ aꝼ ꝼéiḋeaḋ iṙteaċ ꝼo díṙeaċ ó'n bṙaiṙṙꝼe.

pléiṙiúiṙ, pleasure (*m.*)
maiṙnéalaċ, a sailor (*m.*)
tonn, a wave (*f.*)
ꝼaill, a cliff (*f.*)
ꝼaoileann, a sea-gull (*m.*)
áiṙḋ, direction (*f.*)
aꝼ ꝼcṙeaḋaiꝼ, screeching.
aꝼ ꝼéiḋeaḋ, blowing.
ꝼo móṙ-ṁóṙ, especially.
maoṙ an ċuain, harbour-master (*m.*)
ꝼaoṫaṙ aiṙ, very busy.

"Ċoṁ laꝼ le luinꝼ i ꝼcuan ꝼan tonn."

Gleann an Loca.

Áit an-deas iseadh í seo. Gleann an Loca a h-ainm. Tá cnuic árda ar gach taobh. Tá coillte beaga annso is annsúd agus tá bóthar breágh séidh mór timcheall an Loca.

Loch áluinn atá ann agus sruthán sléibhe ag siúl isteach innte ag ceann an Loca. Nach deas iad na páirceanna ar taobh an chnuic úd thall! Féach ar an muileann gaoithe agus ar an séipéal agus ar an dtigh ag bun an chnuic. Nach breagh an radharc í!

An samhradh atá ann fé láthair. Tá an aimsear go háluinn. Tá an grian ag taithneamh

agus an lá go ciúin. Anois is airí bíonn siolla ann ós na sléibtib. Tá an muileann ag obair go mall. Tá na h-éin ag canntain agus tá bláthanna ag fás mór timcheall. Go deimhin, is áluinn an áit.í.

Cé h-é an fear atá sa bád? Sin é Liam Ó Riain. Bádóir ireadh Liam. Bíonn sé ag bádóireacht gach lá ins an tSamhradh fé mar atá sé anois. Tá cúpla bád aige. Tá tiġ Liaim ar taobh an bóthair ag bun an chnuic. Sin é annsúd thall é. Tiġ beag dearg ireadh é. Tá gach aon rud go glan ann. Tá cúpla páirc ag Liam. Tá bean Liaim irtiġ agus í ag níġe agus ag glanadh suas.

'Sé Art Óg Ó Riain an garsún go bfuil an maide 'n-a láimh aige. Mac do Liam ireadh Art. Garsún breáġ ireadh é, pluca air, fillead beag air, caipín olna air, cleite sa chaipín, stocaí agus bróga air. Tá cú ann. Brian is ainm di. Is le Liam an cú. Bíonn Art ag siúl tríd na páirceannaibh gach lá agus Brian le n-a choir. Tá géana ann leis. Is le Liam na géana. Bíonn siad ag snámh ar an loch.

Cé h-é fear an rothair? Sin é Brian Ó Néill. Nach breáġ an fear é! Tá rothar nuadh Gaedealach aige. Tá eolas na h-áite seo aige. Tá Aeridheacht ar siubhal ar an dtaobh eile de'n ġleann, agus tá Brian ag dul ann. Rinnceóir maith ireadh é agus fíor-Chireannach leis. Tá aithne ag Liam air.

CÓMHRÁDH.

Liam. Dia is Muire duit, a Bhrian.

Brian. Dia is Muire duit is Pádraig, a Liam.

Liam. Nach mór an deabhadh atá ort! Tóg do ṡuaimhneas, a duine, agus ná marbh na géana go léis.

Brian. Tura agus do ġéana! Cad na ṫaoḃ ná fuil tú ar an mbóṫair ag triall ar an Aeirḋeaċt? Is mór an náire ḋuit beiṫ annran agus na buaċailli is na cailíní ag sinnce ṫall annrúd! Téanam ort!

Liam. Ṁaire, tá an lá óg fós.

Brian. Ó, brostuiġ ort, a ḋuine! Beiḋ an-sprórt ann.

Liam. An mbeiḋ sluaġ mór ag dul ann?

Art. Éirt! Éirt! Éirt! Na síobairí! Féac! Annrúd! A Ṫair, tá na síobairí ar siubal. Éirt leis an gceol!

Brian. Tá an ceart agat, a Airt. Agus tá ceo-bóṫair ag éirġe. Féaċ! Go deiṁin tá sluaġ mór ag dul ann.

Liam. An mó míle ar so go dtí páirc na hAeirḋeaċta?

Brian. Níl sé níos mó ná míle ar ṗo. Beiḋ sinnce agus ceol agus iománuiḋeaċt agus gaċ aon tragar spóirt ann. Anois an t-am agat.

Liam. Is maiṫ é sin. Tá sé ċóṁ maiṫ agam beiṫ ag imṫeaċt.

Brian. Maiṫ an fear! Agus Art, b'fuil sé ag teaċt?

Liam. B'fuil tú ag teaċt, a Airt?

Art. Táim, a Ṫair, agus Brian leis.

Brian. Maiṫ an garsún! B'fuil Gaeḋilg agat?

Art. Tá beagán di agam.

Brian. An mbíonn tú ar scoil gaċ lá?

Art. Bím.

Brian. B'fuil Gaeḋilg ag an múinteóir?

Art. Ó, tá an-Ġaeḋilg aige.

Brian. B'fuil sinnce agat?

Art. Tá. Is maiṫ liom sinnce Gaeḋealaċ.

Brian. Bfuil camán agat, a Airt?

Airt. Go deimin tá. Tá camán ag gaċ buaċaill i n-áir ṡcoil. Bíonn siad ag iomáint gaċ lá.

Brian. Tá go maiṫ, a ṁic ó!

Liam. Anois, táim ollaṁ, tá an bád ceangailte agam.

Brian. Go maiṫ! Beiḋ mé ag imṫeaċt anois. Tá obair le déanaṁ agam i bPáirc na hAeirḋeaċta.

Liam. Go n-éirigiḋ do bóṫar leat!

Brian. Gurab aṁlaiḋ ḋíb!

siolla, a whiff of wind (*m.*)
coill, a wood, a grove (*f.*)
sluaġ, a crowd (*m.*)
filleaḋ beag, the kilt (*m.*)
ceangailte, bound, fastened.
deabaḋ, hurry, haste (*m.*)
ṗé láṫair, at the present time.
ag níġe, washing.
olann, wool (*f.*)

Gurab aṁlaiḋ ḋuit! The same to you.
Ag triall air, to, on the way to.

Cuid a Cúig.—Céad Ceirt.

Taḋg agus Máire. (Céad ceist.)

1. Cé h-é sin? Sé sin Taḋg.
2. Agus cé h-é Taḋg? Sé fear an tiġe Taḋg.
3. Cé h-í an ḃean? Sí Máire an ḃean (ḃean Taiḋg).
4. Ḃfuil Taḋg agus Máire pórta? Táid gan ṁhrar.
5. An fear óg Taḋg? Ní h-eaḋ, aċ fear aorta.
6. Ḃean óg ireaḋ Máire—naċ eaḋ? Ó, ní heaḋ, fean-ḃean ireaḋ Máire.
7. Cad tá ḋ'á ḋéanaṁ ag Taḋg? Tá sé ag léiġeaṁ.
8. Cad ar go ḃfuil sé ag léiġeaṁ? Ar ṗáipéar.
9. Sean-ṗáipéar ireaḋ é—naċ eaḋ? Ní h-eaḋ, aċ páipéar an lae indiu.
10. Ḃfuil sé ag léiġeaṁ ar leaḃar? Níl, aċ ar ṗáipéar nuaḋaċta.
11. Cad atá ar an ḃpáipéar? Tá sgéala nuaḋa ann.
12. Cá ḃfuil Taḋg 'n-a ṡuiḋe? Ag an teine.
13. Cad 'na ṫaoḃ go ḃfuil sé ag an teine? Mar atá an aimsear fuar.
14. An é an geiṁreaḋ atá ann? 'Sé ir ḋóċa.
15. Cá ḃfuil cadóg Taiḋg? Tá sí ar ċroċaḋ i n-áit éigin.
16. Cad ċuige go ḃfuil sí ar croċaḋ? Ir ḋóċa go ḃfuil sí fliuċ.

17. Ḃfuil Taḋg fuar anoir? Níl, tá sé te.
18. An féidir le Taḋg léiġeaṁ? Is féidir go deiṁin.
19. Ḃfuil an raḋarc go maiṫ ag Taḋg? Níl.
20. Cá ḃfior duit? Tá sréaclaí ar Taḋg.
21. Ḃfuil sréaclaí ar Máire? Níl.
22. Cad 'na ṫaoḃ ná fuil sréaclaí ar Máire? Níl sí ag léiġeaṁ agus ḃ'ḟéidir go ḃfuil an raḋarc go maiṫ aici.
23. An mbíonn an raḋarc go holc ag na seanḋaoiniḃ? Bíonn, de ġnáṫ.
24. Ḃfuil Taḋg ag léiġeaṁ ór ár d? Is dóċa go ḃfuil.
25. Cá ḃfior duit? Tá Máire ag éisteaċt leis.
26. Ná fuil sé ag léiġeaṁ dó féin? Is deacair a ráḋ.
27. Cá ḃfuil hata Taiḋg? Níl ḟior agam.
28. Ḃfuil folt ar Taḋg? Níl, tá sé maol, an fear boċt.
29. An féidir le Máire léiġeaṁ? Níl ḟior agam.
30. Ḃfuil ḟior ag Taḋg? Tá.
31. Cad tá ḋ'á ḋéanaṁ ag Máire? Tá sí ag sníoṁ.
32. Cad é an rud é sin? Túrna sreaḋ é.
33. Ḃfuil Máire 'n-a suiḋe ar an dtúrna? Níl, tá sí 'n-a suiḋe ar an stól.
34. Ḃfuil Taḋg 'n-a ḟeasaṁ? Níl, tá sé 'n-a ṡuiḋe.
35. Ḃfuil Taḋg ar an stól leis? Níl, tá caṫaoir aige féin.
36. Ḃfuil Taḋg tuirseaċ? Is dóċa go ḃfuil.
37. Cad 'na ṫaoḃ? Bíonn sé ag obair ó ṁaidin go h-oiḋċe.

38. An táilliúir Taḋg? Ní heaḋ, aċ feirmeóir.
39. Ḃfuil Máire ag cainnt le Taḋg? Níl, tá sí 'n-a tost anois.
40. Cad leis go ḃfuil Máire ag sníoṁ? Le túrna.
41. An féidir le Taḋg sníoṁ? Ní féidir.
42. Cad tá 'n-a láiṁ ag Máire? Tá an cuigealaċ 'n-a láiṁ aici.
43. Cad tá ar an gcuigealaċ? Tá líon uisċe.
44. Ḃfuil Taḋg agus Máire ins an bpárlúr? Níliḋ, táiḋ siad ins an gcistin.
45. Cad 'na ṫaoḃ ná ḃfuil Taḋg ag obair anois? Mar tá obair an lae déanta aige.
46. Ná fuil obair an lae déanta ag Máire fós? Ḃíonn Máire ag obair i gcoṁnuiḋe.
47. An ḃfuil Máire maol? Níl, go deiṁin.
48. Cad tá ar a ceann? Tá caiḋp ar a ceann.
49. Caiḋp mná—an eaḋ? Ireaḋ.
50. Ḃfuil suibíní ar an gcaiḋp? Tá.
51. Ḃfuil arsún uisċe? Tá, agus seál.
52. Ḃfuil an seál ar a ngluíniḃ? Níl, tá sé ar a slinneánaiḃ.
53. An maiṫ le Máire ḃeiṫ ag sníoṁ? Is maiṫ.
54. An maiṫ le Taḋg ḃeiṫ ag léiġeaṁ? Is maiṫ.
55. An é Taḋg an fear is sine sa ḃaróiste? Sé, is ḋóċa.
56. An ḃfuil sé go maiṫ ċun léiġeaṁ? Tá.
57. An féidir le duine léiġeaṁ agus sníoṁ ar an am ċéadna? Ní féidir.
58. Ḃfuil aiṫne ag Taḋg ar Ṁáire? Tá, sean-aiṫne. Cad na ṫaoḃ ná ḃéaḋ!

59. An tiġearna-talṁan Taḋg? Ní heaḋ. Níl aċ cúpla páirc aige.
60. Ḃfuil capall aige? Tá agus cúpla ceann aca.
61. An mó bó ag Taḋg? Tá ré ba aige.
62. Ḃfuil mac ag Taḋg? Tá, aċ tá ré 'n-a ḟear anois.
63. Ḃfuil inġean aca? Tá, aċ tá rí póṙta.
64. Naċ maiṫ an teine atá ann? Is maiṫ.
65. Ḃfuil gual ar an dteine? Is deacar a ṙáḋ. B'ḟéidir go ḃfuil móin uisṫi.
66. Ḃfuil Taḋg ar a ṡuaiṁnear anois? Tá. Tá teine maiṫ aige. Tá páipéar aige. Tá caṫaoir ḃreáġ aige.
67. Ḃfuil bríṙte ṙada air? Níl, aċ bríṙte-glún ar an ṙean nós.
68. An ṙear láidir Taḋg? Níl ré ró-láidir, aċ tá an tṙláinte go maiṫ aige.
69. An Saṙanaċ Taḋg? Ní heaḋ, aċ Éireannaċ.
70. An ḃfuil Gaeḋilg aige? Tá, agus go ṙlúiṙreaċ.
71. Ḃfuil Gaeḋilg ag Máire? Tá, go deiṁin.
72. Ciaca is ṙine, Taḋg nó Máire? Is deacar a ṙáḋ.
73. Ḃfuil cailín aimṙire aca? Tá.
74. Cá ḃfuil rí anois? Ní ḟeadar, ṁaire.
75. Cá ḃfuil tiġ Ṫaiḋg? Tá ré ar ṫaoḃ an ḃóṫair.
76. Cá ḃfuil ṙeirm Ṫaiḋg? Tá rí ar ṫaoḃ an ċnuic.
77. Caiṫin a ḃíonn Taḋg ag léiġeaṁ? Is-oiḋċe.
78. An ṙear ṙial Taḋg? Is-eaḋ. Coṁaṙṙa maiṫ is-eaḋ é.

79. An fear faidhbir é? Tá sé faidhbir go leor.
80. An mbíonn Taidhg ag obair coir na teineadh? Ní bíonn, bíonn sé ag obair amuigh i sna páirceannaibh.
81. Cad a bíonn dá dhéanamh aige inn an Earrach? Bíonn sé ag treabhadh agus ag fuirseadh agus ag cur síl.
82. Cad a bíonn dá dhéanamh aige inn an Samhradh? Bíonn sé ag sábháil an féir agus ag obair inn an bhoirtach.
83. Cad a bíonn 'gá dhéanamh ag Taidhg inn an bhfóghmhar? Bíonn sé ag sealadhóireacht.
84. Cad a bíonn 'gá dhéanamh aige inn an nGeimhreadh? Bíonn sé ag treabhadh agus ag dhéanamh a lán rudaí eile.
85. An fear leisceamhail Taidhg? Ní h-eadh go deimhin.
86. Bhfuil mear ag na comhursanaibh ar Thaidhg? Tá, agus árdh-mhear leis.
87. Nach chorta an fear é? Ní chorta, is maith an choirdhe atá aige.
88. An sgéalaidhe Taidhg? Ireadh, bíonn lán an tighe de dhaoinibh ann gach oidhche inn an nGeimhreadh, ag éisteacht le Taidhg agus é ag innsint sgéal.
89. Go maith! Agus cad a dhéineann Máire gach oidhche inn an nGeimhreadh? Nuair a bíonn Taidhg tuirseach bíonn sí ag amhrán ar an sean-nós.
90. An mbíonn sinnce ann i n-aon cor? Geallaim-se duit go mbíonn.
91. An mbíonn Taidhg agus Máire ag sinnce? Bíodh ciall agat.
92. An mbíonn síobaire ann? Bíonn, agus na sinnceóirí is fearr sa bharóirte.

93. Ḃfuil néall coḋlaṫa ar ṫaoḃ fóṡ? Níl.
94. Naċ macánta an ḃean Máire? Is macánta ṁaire.
95. Caḋ na ṫaoḃ ná fuil na comurrain ann anoċt? B'ḟéidir go ḃfuil an oiḋċe ró-ḟliuċ.
96. An mbíonn an "Ċorróin-Ṁuire" aca gaċ oiḋċe? Bíonn, gan teip.
97. Daoine diaḋa ireaḋ iad, naċ eaḋ? Ireaḋ, molaḋ le Dia.
98. Caṫain a mbíonn riad n-a gcoḋlaḋ? Ar a h-aon-déag.
99. Caṫain a mbíonn riad ag éirġe? Gaċ maidean ar a ré a ċlog.
100. Ḃfuil aiṫne agat orṫa um an dtaca so? Tá, aiṫne-ṁaiṫ.

Cahill & Co., Ltd., Dublin.

Cóir Múinte na Gaeḋilge

ó na

Bráiṫriḃ Chíortaṁla

TEACHERS' COMPANION

TO

An Ċéad Leaḃar

agus

An Dara Leaḃar

Dublin

M. H. GILL & SON LIMITED

AND WATERFORD

1909

INTRODUCTION.

THE "Natural" or "direct" method of teaching Irish is to connect each Irish word *directly* with the object (or idea) for which the word stands. The old method was to connect the Irish word with its English equivalent, so that a continuous process of mental translation, most detrimental to fluency in conversation, was always going on in the pupil's mind. When an object met his sight he was obliged in the first instance to recall its English name, and then to pass from the English word to its Irish equivalent. As a natural result of this system the pupils rarely attained the power of conversing in Irish.

The primary object to be secured in teaching the Irish language is that the pupils may be able to understand and speak it. Consequently the first care of the teacher should be to enable his pupils to understand it and gain some fluency in the use of it. To reach the desired goal he must begin with the common objects of daily life. The pupils must be taught to speak about them in simple language without effort.

As it is practically impossible to have in the school-room specimens of all the common objects of daily life, the employment of pictures to supply the place of many of these objects is a valuable aid in teaching Irish by the direct

method. The following are some of the advantages of teaching by pictures :—

(1) The sound of the Irish word is directly associated with the idea to be expressed. Neither the spoken nor the written form of the English word intrudes between them.

(2) The employment of English by teacher and pupils is reduced to a minimum, and the pupils are encouraged to make a free and natural use of the words they have already learned.

(3) The picture readily supplies a large number of examples for the purposes of grammar drill.

(4) The pupils are led to express their own ideas, not slavishly to follow the stereotyped phrases in the ordinary text-book, and consequently the teaching becomes more lively and interesting.

The following is a rough outline of the method pursued in the direct method :—

(1) We teach the most elementary sounds in Irish, viz., the vowels and the unaspirated consonants. When these have been accurately acquired by the pupils, we

(2) Teach monosyllabic words, pointing to the objects in the school-room, or represented in the picture, at the same time giving each its Irish name. The pupils repeat the words until we are satisfied that they know them.

(3) We next point to persons, animals and things and say what they are.

(4) Next we teach some of the distinguishing

features of those persons, animals and things, e.g., big, small, high, low, white, black, etc.

(5) Then we tell what the persons and animals are actually doing or represented in the picture as doing, e.g., reading, playing, working, drinking, etc.

(6) The prepositions are taught by having the object about which we are talking in the actual position required by the preposition, e.g., *on* the stool, *under* the book, *in* the hat, etc. The whole context gives the meaning of the new word. The pupils find a special charm in discovering it and value it as the result of their own mental effort. Each new discovery gives the pupils more confidence and self-reliance.

(7) At a still later stage the teacher will be able to convey the meaning of a new word by means of a simple explanation, employing only words already familiar to the pupils; or by means of suitable questions leading up to the unknown word.

(8) Translation from English into Irish should never be attempted with beginners. It is difficult to imagine two languages whose idioms are farther apart than are Irish and English. The power to translate from one language into the other requires an extensive knowledge of the peculiarities of both, which knowledge young pupils cannot possess. Unhappily Education Boards still require such an exercise from the youngest pupils, and consequently many teachers find themselves compelled to introduce translation or composition exercises

although detrimental to the best interests of the pupils.

Regarding the occasional introduction of English whilst giving the Irish lessons some remarks will be added further on. See note 3, page 19.

In the old method of modern language teaching, grammar got great prominence; in fact it was made the basis of instruction, and conversation was relegated to the background. In the direct method conversation gets most attention, but grammar must never be neglected in the case of pupils sufficiently advanced to understand grammar rules. As the first two books of the present series are intended for very young children, no grammar rules have been included. In An Tṗeaṡ Leabaṁ simple grammatical rules will be introduced by degrees to summarize principles the application of which has already been learnt practically. These grammar rules are given in Irish, and so will afford additional practice in speaking the language.

In the commentary on the various lessons in the books rather detailed instructions are given. This was deemed useful, as many teachers are unfamiliar with the direct method. No teacher should slavishly follow the directions given. He should use his own discretion as to the way he takes any particular lesson. The slavish following of another's method tends to destroy the teacher's own individuality.

EXPLANATION OF THE PHONETIC SYMBOLS EMPLOYED.

The Dots.

A single dot marks a slender consonant; the double dots mark a broad consonant.

The pronunciation of the word beo (*alive*) is represented by b·ó. The single dot denotes that a slender b must be pronounced before the broad vowel ó ; the vowel e is not pronounced at all, its function in the word is to show that the b is slender.

Take the two words ꞇiom (*with me*) and ꞇior (*a fort*). As the combination of vowels in the first word is identical with that in the second, the fact that the vowel group in the first word is sounded as if it were written ' o,' and that in the second sounded as if written ' ı,' could not be deduced from inspection. The employment of the dots to denote whether a consonant is broad or slender indicates its pronunciation very clearly. The sounds of the two words are thus represented : ꞇ·om and ꞇı:r. The vowel to be pronounced is written, while the dots tell whether the consonant beside them is broad or slender. When no dot separates a consonant from a vowel, the consonant is broad or slender according as the adjacent vowel is broad or slender. The broad vowels are á, ó, ú ; the slender vowels are é, í. In words like beoıꞇ

ceoıl, ꝼeoıl, cıuın, ꝼlеáın, etc., only one vowel is pronounced, the others merely indicating that the consonants are slender. Their pronunciation would be represented as follows: b'ó'ꝼ, c'ó'l, ꝼ'ó'l, c'ú'n, ꝼl'á'n.

The Vowels.

a, á, ô, î, eî, ë,

a=a in *man, can, fan,* etc. No single vowel in Irish denotes this sound, hence the Roman type has been employed. The sound occurs in such words as ꝼеаꝼ (a *man*), ьеаn (a *woman*), ȝеаꞇа (a *gate*).

á=the long sound of a=a in *calm, palm,* etc., as pronounced in Ireland. The sound occurs in such words as ꝼеаꝼꝼ, (*better*), mîꝼlеáın (*sweets*).

ô=the sound of *ow* in *how, now, cow.* This diphthong is produced by pronouncing the two vowels а-ú in rapid succession.

î=y in *my, thy, why,* etc. = a-î pronounced rapidly.

eî=e-î pronounced rapidly; it resembles the sound of î, but is less open.

ë=è in the French words *mère, père,* etc.; approximately the sound of 'a' in *rare,* which is more *open* than 'a' in *rate.*

The Inverted Vowels.

The first vowel in the English word *doctor,* as pronounced in Ireland, gets a distinct sound, whilst the second one is usually so slurred that we cannot tell from the sound which of the

vowels it is. In fact, the spellings docter, doctar, doctur, would equally well represent the pronunciation of the word. This slurring of unstressed vowels is very common in Irish. There are two slurred or obscure vowel sounds, the one broad, the other slender. The broad is heard in the second vowel in the words capall, agur, dorar, etc., and the slender obscure in the second vowel in mire, rire, etc. An inverted a is employed to denote the broad obscure vowel sound, and an inverted e to denote the slender one. Thus the pronunciation of the words capall, agur, dorar, mire, is represented thus: capɐll, agᵊr, dorᵊr, mirə.

Nasalized Vowels.

The method of pronouncing the nasalized vowels is described in *Aids to Irish Pronunciation*, page 10. These sounds are most important, and ought consequently to be carefully practised. The only difference in sound between lá (a *day*) and lámha (*hands*) is that the á in the latter word is nasal. Its sound is represented thus, lã. The mark ˜ over any vowel indicates nasality. It may be useful to note that ã and õ have almost the same sounds as the French words 'en' and 'on' respectively; ũ and õ, though common in Irish, do not occur in French.

The Unvoiced Liquids.

In many Irish words the liquids are pronounced without the aid of the vocal chords. They are then said to be *unvoiced* (gan guth).

The unvoiced liquids are represented by writing an inverted comma before the liquid, e.g., 'l, 'n, 'r. The pronunciation of the unvoiced liquids is very simple. It may be acquired by pronouncing the letter 'h' immediately before (or after) the liquids, as if they were written hl, hn, etc., e.g., 'ló=hló, liaṫróid (a ball)= li-vhró'd.

Tonic Accent.

Tonic accent or stress (béim gorṫa) is denoted by the accent mark ` (cúilṡleasc) written over the vowel, e.g., ò, à. The pronunciation of the words gearrċaile, anoir and irtig is represented thus ·gə:ràċ:ilə, vn:ìr and irtìg.

For the convenience of the teacher, we give here, in groups, beginning at the top of the picture, and going from left to right, the

NAMES OF THE **PERSONS** ON THE CHART.

1. Séamas, the old man giving boy (peadar) a drink.
2. Tomás, man reaping. Míċeál, man sharpening scythe. Eibhlín, girl standing with doll. Nóra, girl sewing. Úna, child on swing. Muirir, boy at swing. Íde, child in kitchen. Cáit, girl churning.
3. Pádraig, man in shop. Siobán, lady in shop. Taḋg, old man reading. Máire, old woman at spinning wheel.
4. Liam, man in sailing boat. Art, boy in Irish dress. Brian, man on bicycle.

GENERAL REMARKS ON TEACHING A LESSON.

Careful Preparation Essential.

To teach any lesson successfully requires painstaking preparation on the part of the teacher in order that he may be quite familiar with the subject on hands. He should be so familiar with the words of the lesson as not to be under the necessity of referring to a copy of the book whilst in class. Herein lies an important factor of success. Even the very youngest child can perceive whether his teacher possesses self-confidence or not. The teacher who has to be constantly referring to the book to know the next word will never succeed in winning the confidence of his pupils. Preparation, then, is absolutely necessary if the lesson is to be given effectively. The teacher who possesses only a very elementary knowledge of the language and who carefully prepares each lesson, will succeed far better than one who does not prepare, no matter how thorough a grasp of the language the latter may possess.

Lesson must be Brisk and Animated.

Another point which should be borne in mind is that the lesson must be *lively*, which it can never be unless the teacher has prepared the lesson. All the objects required for the lesson must be provided beforehand, and be within easy reach. No time must be lost between the laying down of one object and the picking up

of another. A running fire of questions must be kept up all the time. In the beginning it will be necesssary to put the same question over and over again. If the questions are not confined to a few pupils, or to a certain portion of the class, the mere repetition will not seem monotonous to the children. Where there is life and movement there is no monotony for them. Has not every one of us been frequently impressed with the idea that children do not know what monotony is ? Watch them at their little games, and you will find them going through set forms of words, and rhymes, and series of actions, which though they seem very monotonous to adults, nevertheless entertain and afford genuine amusement to them. The one thing which does weary children is the teacher who gives his lesson in a dead and alive sort of way, who takes four or five times the requisite amount of time in picking up an object to show it to the class, and then loses half a minute looking round the class in order to select some pupil to whom to address his question.

Pronunciation.

It is hardly necessary to remark that the teacher must have an accurate knowledge of the pronunciation of the Irish words he teaches. This can be acquired only from a teacher : it is quite impossible to learn the correct sounds from a book. There is fortunately little difficulty in obtaining the assistance of competent teachers of Irish pronunciation nowadays. When the sounds have been acquired, from the living voice, much assistance will be derived by the earnest teacher from a study of the *Aids*

to Irish Pronunciation (published by M. H. Gill & Son, Dublin), which shows how the sounds may best be taught, how faulty pronunciation may be corrected and how the various sounds are connected with the spelling of Irish.

Employment of English.

The teacher must be on his guard against using class directions, expressions of commendation or otherwise *in English* during the progress of the Irish lessons. Doing so spoils the Irish atmosphere, distracts the class, and causes the loss of valuable time : not to mention the ludicrous effect on a spectator. A few Irish expressions of commendation, such as Ana-ṁaiṫ ! Maiṫ an buaċaill ! etc., will soon be understood, and will obviate these disadvantages. Class directions should gradually be given in Irish : a fairly complete list of the most necessary will be found in An Dara Leabar, but they can be given orally before reaching that stage. The self-restraint which a teacher must exercise to avoid speaking English will be valuable in other classes as well ; most teachers distract their classes and lose valuable time by unnecessary reprimands and directions.
(See note 3 below.)

Chart.

Finally, it is advisable not to expose the Chart to view in front of the class, until it is actually required, as it would only tend to distract the children's attention.

PRELIMINARY LESSONS.

With young children who cannot read the English First Reader, Section I. may be omitted. The same remark applies to all the subsequent lessons.

Read carefully *Aids to Pronunciation*, Chapter IV., Sections I. and II., and the leading points of Chapter V.

First Lesson.—I. Write the vowel á on the blackboard, and get the children to pronounce it three or four times. Test three or four individually. Next write a, and treat it similarly. The short sounds of all the vowels require great attention. The vocal organs are kept in exactly the same positions as for the long sounds, the only difference being one of length.

Now write on a new line the letters b, p, m, f, give to the class their *Irish* names [bay, pay, may, or em, fay] and get the children to repeat them, until they know them fairly well. Underneath write, giving the Irish name of each, t (tay), d (day), n (en), l (ell), r (shay), r (err). Finally write the two gutturals c, g (kay, gay).

It would be too much to expect the children to learn thoroughly the whole of the consonants at one lesson. As soon as they have been gone through a couple of times by the teacher and class, he may proceed to pronounce them before and after the vowel sounds á and a. This exercise will take ten or fifteen minutes the first day. At the next lesson the sounds of ó and o can be taught. The following day take up ú and u (this latter sound will give most trouble). Finally, the *slender* consonants with é and e, í and i. By the end of the fourth lesson all

the children will probably know the whole alphabet.

II. Holding a hat in your hand so that it may be seen by the whole class, pronounce clearly and distinctly the word hata four or five times. Lay it down, and quickly pick up a school-bag, and pronounce four or five times the word mála. Now take the hat in one hand and the bag in the other, and hold them up *alternately*, giving their names a couple of times. Lay down both, and pick up the hat again and hold it before the class; naturally there will be no response from the class. Point to the object still held on high, and let the children know by your look that you are waiting for the name of the object. The class will instantly chorus "hata." Change quickly the hat for the bag; this time there is no delay, the class sings out "mála" immediately. Test individuals; if they fail, look to the class for an answer. Pointing at the blackboard pronounce four or five times the word clár. Hold up the hat, and if satisfied with the response point to the blackboard. Probably a few will have the word clár. If not, give it yourself. Now hold up the hat, then the bag, and again point to the blackboard. Do not go beyond these three words until the pupils know them well.

Next take the word falla. When the four words hata, mála, clár, and falla are known, hold up the hat and say very slowly, Is hata é. Similarly with the bag held up say, Is mála é. Then pointing to (1) the blackboard, (2) the wall, say, Is clár é; Is falla é. Go through the four sentences in succession a couple of

times. Now holding up the hat ask the question Cad é an rud é rin? (pronounced ca dé:rd é rin). Blank amazement will naturally be depicted on the countenances of the children. After a pause of a moment or two answer the question with "Is hata é." Ask and answer the question again a couple of times leaving a longer pause between the question and answer to allow time for some child to venture the answer, "Is hata é." As soon as one or two give the answer the whole class will join in when the question has been put once or twice more. Hold up the bag, and ask Cad é an rud é rin? Again you may be obliged to answer your own question; but in all probability the class will respond on the question being repeated. Again return to the hat, and put the question. Then pointing to the blackboard or wall ask the same question.

Now address the question to individuals, varying the object each time the question is asked. This will furnish sufficient matter for the first lesson; if the children are not very young and already possess some knowledge of the language the Chart may now be hung up and a few words taught from it.

Second Lesson.—As already mentioned this lesson will begin with ten minutes' phonetic drill with the consonants and the two vowel sounds ó and o. Next repeat the previous day's lesson for three or four minutes, and then teach in the method already described the words bóna, bord, stól, stóca, dorar. Afterwards the sentences Is bóna é; Is bord é, etc., using the nine objects whose names have been taught.

Use the Chart to teach the words cat, bád

capall, tobar, aral, rac. Put the question Cad é an rud é rin ? pointing to the object on Chart, or in the school-room, or holding it up in the hand.

Third Lesson.—Phonetic drill: the two sounds ú and u. Repeat the two previous lessons (without using the Chart), then teach borca, clog, carúr, bata, from the objects, and garrún, túrna, plúr, clóca, gúna, from the Chart.

Fourth Lesson.—Phonetic drill, é, e ; í, i. Use the slender sounds of the consonants with these vowels.

Teach the words reilling, pingin, bróg, cor, caróg, from the objects, and bó, cú, gé, bábóg, from the Chart.

All these words take the feminine pronoun í, e.g., Ir bó í ; Ir bróg í ; Ir cú í, etc.

Note 1.—In all *genuine* questions the masculine pronoun should be used, because if one does not know what any particular object is, he cannot know the gender of its name. To assist the children to make use of the correct pronoun in the answer, the teacher should at first ask the question, Cad é an rud í rin ? when pointing to an object the name of which requires a feminine pronoun.

COMMENTARY ON THE LESSONS IN an Céad leabhar.

[Paragraphs preceded by S (Scoil) refer to *objects* actually in the school, before the pupils' eyes; those preceded by C (Cairt) refer to objects represented in the chart.

For Vocabulary to an Céad leabhar see p. 39.]

Lesson 1.—As the children are now supposed to know the alphabet the books may be used at each lesson to teach reading and spelling. Much time or attention should not be devoted to spelling, which is best acquired by *written* exercises, such as transcription, dictation, answering on paper the Ceirteanna, etc. In oral spelling the Irish names of the letters must always be used. Translation is not to be employed.

Phonetic Drill.—Clár II. Get the children to read after you, from their books, the first column omitting ngá. Then call on individuals. Treat the remaining columns similarly. The books are then closed, and the words already learned are rehearsed, dwelling especially on the six words at the head of the first reading lesson. Next write on the board the word lá, and get the children to pronounce it; write r after the á, thus lár, and pronounce; prefix c and pronounce. Treat similarly má, mál, mála; na, nat, nata. Finally teach the children to read the whole of Lesson I.

Note 2.—Devote the last five minutes of the lesson to reading from the books. This remark applies to all subsequent lessons.

Lessons 2 and **3** are gone through just as

described. The pronoun tú may give some trouble. However, if the word gaṁrún is well understood from the Chart the children may grasp the meaning of ıṡ gaṁrún tú, if the teacher looks steadily at the child addressed. If they cannot guess the meaning tell them in English.

Note 3.—The employment of a short explanation in English on *rare* occasions may prove to be very useful. No rational teacher will run the Direct Method to extremes. Moreover, the telling of the meaning of a word is a very different thing from getting the children to translate into English the sentences in the reading lesson. This latter should never be done at this stage. Translation is undoubtedly an excellent training, and is a portion of the Direct Method of teaching, but it is to be employed only with *advanced* classes. A few instances are given in later lessons where English may be employed to assist the children in grasping the new idea, but in no case is the English so employed a translation of Irish sentences. (See Lessons 4, 8 and 12.)

Lesson 4 introduces the pronoun é ṡin (=that). Try to teach it by having the objects some distance from you and whilst pointing to each, separately, say, ıṡ bord é ṡin, ıṡ clog é ṡin, etc. If they fail to grasp the idea, point to a map, a window, etc., and say in English, "That is a map," "That is a window." Then pointing to the box say, ıṡ bord é ṡin.

Ask and answer yourself the questions in sentences 3, 4, 5. Then hold up the bag and ask the class, An mála é ṡin? If they fail, answer yourself. Continue this until the answer

comes readily from the class. Then hold up the box, and the hat and treat similarly. Hang up the Chart, and commence with a number of questions: An capall é ſin? An aſal é ſin? An bád é ſin? Omit the feminine nouns.

Lesson 5 introduces the negative ní, and the pronoun mé. After the phonetic drill Cláſ VI., has been gone through, teach the words at the head of the lesson—only two of which will be new, viz., bríſte and cipín; ſcillinꝫ and pinꝫinn are feminine.

Hold up a shoe, and ask aloud: An mála í? (Note the use of the feminine pronoun.) Answer yourself thus: Ní mála í, Iſ bróꝫ í. Then ask, An bróꝫ í? The class will probably be able to answer; if not, help them. Hold up the hat and ask An bróꝫ é? Give answer after a short pause, Ní bróꝫ é, Iſ hata é.

To teach pronoun mé: addressing a child in class say, Iſ ꝫaſſún tú; pointing to boy on Chart: Iſ ꝫaſſún é; pointing to two or three men (separately), say, Ní ꝫaſſún é; finally pointing to yourself, Ní ꝫaſſún mé, giving great emphasis to mé. Test by asking the question of some child An ꝫaſſún tú?

Lesson 6 introduces the digraph ea. Read carefully the explanation of the dots given on page 7. The phonetic drill for this lesson, Cláſ VII., requires great attention. The second column gives the pronunciation of the groups in the first column. Make sure that the true slender sounds of the consonants are given.

Pointing to the men on the Chart, separately, say, Iſ ꝼear é, then pointing to yourself, Iſ ꝼear mé. Point to a boy in the class and say,

Ní ꝼeaꞃ tú, ıꞃ ꝷaꞃꞃún tú. Pointing to a boy in the class whose name is Seán, ask, An ꝼeaꞃ Seán ? If any difficulty is found with feminine pronoun í ꞃın, teach it exactly the same way as é ꞃın was taught. (See Lesson 4.)

Lesson 7.—Revise all the phonetic tables from II. to VII. This lesson is important as it introduces a new verb, tá, as well as the adjective used predicatively. Introduce the teaching of the adjectives of colour by saying in English "I am now going to tell you the *colours* of these things." This will produce the proper receptive frame of mind in the class by turning their attention in a definite direction. Then hold up, one at a time, pieces of coloured cardboard or coloured chalk. The lesson in "Caınnt Colour Cards," by Seán Ó Caṫáın, will be found most useful and suggestive. A new style of question is now introduced, viz., Cad tá bán ? etc.

Note 4.—When a new form of question occurs in any lesson, it should get prominence on that day.

Lesson 8 introduces the pronoun é (í) ꞃeo (=this). Have a box quite close to you and a stool at some distance away. Pointing to the box say, ıꞃ boꞃca é ꞃeo, and then to the stool, ıꞃ ꞃtóı é ꞃın. Repeat with other objects. If you fail to teach thus the difference between é ꞃeo and é ꞃın, point to some object near you (not to any object just used), and say in English : "This is a ——." Then point to a more distant object, and say : "That is a ——." Returning to the box and stool, say again, ıꞃ boꞃca é ꞃeo, ıꞃ ꞃtóı é ꞃın.

Lesson 9 presents no new difficulty. Learn well the names of the persons on the Chart.

Lesson 10 introduces the adjectives, *long, short, high, low.* The phonetic drill, Clár VIII., is on the use of slender consonants after broad vowel sounds. Procure a pretty long stick (a pointer) and a short piece of wood (a headless match). With a movement of the hands convey the idea of length whilst saying, Tá an bata fada. In a similar manner teach gairid, árd, íseal. These adjectives are are as easy to teach as those expressing colour.

Lesson 11 introduces éfuil, the interrogative form of tá. By asking and answering yourself a few of the questions given in the book, at the same time showing the object to the pupils, no difficulty will be experienced.

Lesson 12.—The demonstrative adjectives an . . . so (seo)=this, and an . . . som (sin)= that, will present some difficulty (so and soin are used after broad vowels or broad consonants, seo and sin after slender ones). As the book is intended as a reading book, it was not thought necessary, especially in the later lessons, to introduce all the steps essential in oral teaching. Do not, therefore, take the sentences exactly as they are given in the book, for thus you would introduce *two* new points together. Such a thing must always be carefully avoided. Take two pieces of coloured cardboard (cárta), suppose red and white. Have the red one near you and the white one at some distance. Proceed thus: Is cárta é seo (the near one), Is cárta é sin. Cad é an rud é seo? Cad é an rud é sin? Tá an cárta so dearg; tá an cárta soin bán. Treat similarly two boxes

of different sizes and two pointers of different lengths. Tá an borca ro fada, tá an borca roin gairid ; tá an bata ro gairid, tá an bata roin fada. If necessary, use English thus: "This collar is white, that collar is blue." "This board is small, that board is large." Make sure that the object qualified by the word "that" is far from you. Then return immediately to the Irish sentences referred to previously. The ideas contained in mór and beag present no difficulty. Teach agus thus: Tá an reomra árd, tá an reomra fada ; Tá an reomra árd agus fada. Give another example. If English has to be employed, say, "The chart is long, the chart is wide. The chart is long *and* wide." Tá an reomra árd agus fada.

Lesson 13.—A very useful phonetic drill may now be given by copying out on the blackboard one of the lists given on page 62 of *Aids to Pronunciation.* Give one list each day ; do not use Nos. 8 or 9.

Place the bag on the stool and say: Tá an mála ar an stól, emphasizing the word ar. Place in succession a box, a hat, shilling, etc., on the stool, saying after each action, Tá . . . . . ar an stól. Give further examples of ar, viz., ar an urlár, ar an hata, ar an sparán. **Be careful not to use any phrase except those given in the lesson, otherwise eclipsis would be necessary,** e.g., do not say ar an borca, fé an cat, etc. Teach the preposition fé (under) in a similar manner. Anoir and cá bfuil (=where is, pronounced cô·l or cá·l) present no difficulty.

Lesson 14 introduces the adjective used attributively. Besides the examples given in

the book, use others, e.g., Tá an cárta bán ar an ṡtól ; Tá an cárta deaṁg ar an ḟata ; Tá an bata ḟada ar an uṁlár ; Tá an bata gaiṁid ar an ṡtól. In this lesson ıṁ an can be used *only* with ḟata and ṡparán, in order to avoid aspiration. Though ıṁ an ṡıopa occurs in the lesson, ṡa tṡıopa is the more general phrase, and has been adopted in An Ḋara Leaḃar. However, both forms are correct.

Lesson 15.—Introduce the verbal nouns, ag ól, ag ıṁıṙt, ag obair, by saying in *English* " I am now going to tell you what these people are doing." The ideas contained in these verbal nouns are so well represented on the Chart that it will be easy to teach them. The word leıṙ, meaning *also*, is introduced in this lesson. English may have to be used to explain it. The new style of question, Cé tá ag ól ? etc., should be introduced as soon as ag ól and ag ıṁıṙt have been taught.

Lesson 16 introduces the aspiration of feminine nouns after the article. No " reason " (!) for the aspiration is to be attempted. Before introducing the word ḃean after the articles, emphasize the fact that the pronouns ī and ṡī are used for this word. Then give the example, Tá an ḃean ag obair. Treat in the same way the words bó, bṡóg, báḃóg, meaḋar. The children are not to be told that these nouns are feminine, or that the pronouns ṡī and ī are used with feminine nouns. They are to be taught that nouns which require the pronouns ī and ṡī get a *new* sound when the article precedes them. The children should not hear the words " aspiration " or " aspirated."

Lesson 17 introduces aspiration after ᵢnᵣ ᴀn. The remark just made about aspiration after the article applies with equal force here.

Lesson 18.—Examples of the definite predicate are now introduced as the final difficulty in the book. A whole week would not be too long to devote to the teaching of this one lesson, as there is a complete change in construction ; cf. ᵢᵣ bóna é ᵣeo and ᵢᵣ é ᵣeo ᴀn bóna. Do not begin with the sentence in the book, "ᵢᵣ é ᵣeo mo bóna," as this introduces three new points, viz., mo, aspiration after mo, and a new construction. (See Lesson 12.) First teach the new construction, with *known* words by means of coloured cardboard boxes of different sizes, etc., e.g., ᵢᵣ é ᵣeo ᴀn bᵒᵣcᴀ móᵣ, ᵢᵣ é ᵣᵢn ᴀn bᵒᵣcᴀ beᴀg ; ᵢᵣ é ᵣeo ᴀn cáᵣᵗᴀ bán, ᵢᵣ é ᵣᵢn ᴀn cáᵣᵗᴀ ᵈeᴀᵣg ; ᵢᵣ é ᵣeo ᴀn bᵒᵣcᴀ lán, ᵢᵣ é ᵣᵢn ᴀn bᵒᵣcᴀ ᵣolᴀṁ. Next introduce the new question, Cé ᴀcᴀ ᵣo . . . . ? (=which of these is). Finally, teach the words mo and ᵈo with words like ᵗᴀᵗᴀ, ᵣᵣᴀᵣán, ᵣᵢllᵢng. Then introduce them with aspiration as in lesson. Teach all the new words of this lesson by themselves, i.e., as new words were taught in the earlier lessons, without any complications whatever.

Lessons 19 and **20** give further examples of aspirated letters and of definite predicates.

An Dara Leabhar.

The lessons in this book are not divided as in An Ċéad Leabhar into two parts, one dealing with objects in the school-room, the other with the chart. The whole of each lesson is devoted either to actual objects or else to those represented on the Chart, the latter lesson being in almost every case an extension of the former. On page 64 of An Dara Leabhar a table is given which contains a list of the objects required for each lesson. A glance at this table will enable the teacher to know whether he has all the requisites for any particular lesson.

As the words of the book are much more difficult than those in An Ċéad Leabhar great attention should be given to the phonetic drill exercise each day. When no special drill is mentioned a repetition exercise on all those previously learned should be gone through. This is best done by picking out some words from the various exercises and writing them, without the phonetic pronunciation, on the blackboard. Two words of similar vowel sound ought not to be written together.

At the foot of each lesson a few school directions have been given. Frequently two forms of a phrase occur; the one printed in heavy type is the plural form, and must be used when addressing more than one pupil; the other in ordinary type is the form to be used when addressing an individual. To mark this difference a name (in the vocative case) has been added to all such singular forms. A translation of all these phrases is given on page 36.

When once the pupils understand any of these phrases they should be consistently employed by the teacher on every occasion that arises. The regular employment of such phrases by teacher and pupils will in a remarkably short time create a genuinely Irish atmosphere in the school-room, and will also be a great aid to the pupils in acquiring a conversational knowledge of the language.

COMMENTARY ON THE LESSONS.

[It is only in the earlier lessons of this book that heavy type has been employed to mark the new words in each lesson.

For vocabulary to An dara leabar, see p. 44.]

Lesson 1.—Up to the present the children have been taught the form Is páipéar é. This form is so similar to the negative and the interrogative forms, viz., Ní páipéar é and An páipéar é? that confusion and unnecessary difficulties were obviated by employing it. As the pupils are now supposed to have made a considerable step forward, we introduce the more usual form of expression, viz., Páipéar 'sead é.

The ideas to be conveyed by the two words téagarta (= thick, bulky) and tanaide (= thin) can be easily grasped by the pupils if sufficient examples are given, e.g. Tá an leabar so téagarta, Tá an leabar soin tanaide, etc.

The footnote l gan guth, m gan guth, etc., = unvoiced *l*, unvoiced *m*, etc. For the production of these sounds see the section on Unvoiced Liquids, page 9.

Lesson 2.—In sentence 5, point to the ass whilst saying Ní bó é seo, Asal seaḋ é. The masculine pronoun é is used because asal, to which you are pointing, is masculine. For a similar reason the masculine pronoun is used in No. 14.

Note the use of the definite article rather than the possessive adjective in the phrase Oscláiḋ na Leabair. See *First Irish Grammar*, p. 51.

Lesson 3 introduces the negative form of seaḋ, viz., ní h-eaḋ. A printer's error occurs in sentence 8, which should read Ní cárta é seo, ach páipéar. The feminine pronoun is used in No. 14 because the name of the object pointed to, caróg, is feminine.

The footnote to the lesson is: ṁ produces nasality in the preceding vowel: this is the only difference between ḃ and ṁ.

Lesson 4.—In sentence No. 2 point to capall; in No. 3 to sprean; in No. 7 to capall duḃ; and in Nos. 13 and 14 to an geata bán.

Lesson 5.—Holding a penny in your hand ask question in No. 1. Place it on the stool and ask No. 2. Next place it on the floor, and afterwards in the purse, before asking Nos. 3 and 4 respectively. Before asking the question in No. 17 empty the glass by pouring all the water into the empty tumbler.

Lesson 6.—Nos. 8 and 9 refer to the pail of milk near the churn; No. 10 to the bucket suspended over the well.

Lessons 7 and **8** teach the difference between is é (í) sin and sin é (í), and between is é (í) seo and sid é (í). The former pair and the latter pair have each only one English

equivalent, viz., *that is* and *this is* : consequently some difficulty is experienced in getting learners to grasp the difference between them. The forms ṡin é, ṡiḋ e, are preferred when actually *pointing out*, not merely *speaking of*. This difference in their use can be best taught from Lesson 8, which we recommend to be taken before Lesson 7. Proceed as follows : Point to Cáit and say Ní h-í ṡin Úna, is í ṡin Cáit, then quickly pointing out Úna say, Sin í Úna. In No. 2 point to Muiṡir and say Ní h-é ṡin Art, is é ṡin Muiṡir, then quickly pointing to Art say Sin é Art. In No. 3 point to the boy playing at the swing and say, Ní h-é ṡin an ġaṡrún atá ag ól ; is é ṡin an ġaṡrún atá ag imirt ; then quickly pointing to Peadar say, Sin é an ġaṡrún atá ag ól. In No. 4 point to Nóra and in No. 5 to Cáit. In No. 6 point to the man in the boat and say, Ní h-é ṡeo an ḟear atá ag obair, then pointing to the man mowing say, Sin é an ḟear atá ag obair. All the other sentences in Lesson 8 are to be taught as just described.

In No. 7, Lesson 7, pointing to a pupil' hand ask, An í ṡin do ċluas ? The pupil's answer should be, Ní h-í, is í ṡin mo ṫáṁ, pointing to his own ear he adds, ṡiḋ i mo ċluas. In Nos. 8 and 9 point first to your own eye, then to a pupil's eye. In No. 11, pointing to the small box, ask, An é ṡin an boṡca mór ? Answer the question yourself by saying, Ní h-é, is é ṡin an boṡca beag ; then pointing to the big box add, ṡin é an boṡca mór. In No. 13, pointing to some pupil near you whose name is *not* Séamas, ask, An é ṡeo Séamas ?

Lesson 9 teaches the possessive adjectives, mo, do and a (=his) compounded with the preposition i. Let the pupils see you place the ball in the bag, and then go through sentences Nos. 1 to 5. Take out the ball and hold it in your hand for Nos. 6 and 7. Before No. 8 hand the ball to a pupil. Then put the ball in his pocket and address question in No. 9 to some other pupil. Show the empty purse to the class and let the pupils see you putting in the shilling before asking No. 11. Place the purse in your pocket and afterwards (for No. 17) into a pupil's pocket.

Lesson 12 is a mere repetition exercise of all the words learned from the Chart up to the present.

Lessons 13 and **14** introduce the present tense, synthetic form, of the verb tá, and some new verbal nouns. Before starting to teach the verbal nouns, tell the class in English (as in Lesson 15 in An Céad Leabhar) that you are going to tell them what you are doing and what some of the persons on the Chart are represented as doing.

Lessons 15 and **16**.—Teach the ideas contained in the verbal nouns seasaṁ and suidhe by actually assuming yourself the positions required, and by getting the pupils to assume them. The feminine forms 'na seasaṁ and 'na suidhe can easily be taught from the Chart when Lesson 15 has already been learned.

Lesson 17 is very important, as it introduces the Irish equivalent of the English verb *have*. Commence by distributing a few articles, a

purse, knife, etc., amongst some of the pupils; then say in English, "I am now going to tell you who has the purse, knife," etc.

The verb tóg can be taught with a little effort without the aid of English. Place a book and a pen on the stool: call on a pupil named Séamas and say to him, Tóg an leabhar, indicating by gesture that you wish him to take the book. In a similar manner get Seán to take the pen.

Use the phrase ṡeo ḋuit only when you are actually handing an object to the pupil, as in No. 10.

Give great prominence to the question, Cé aige go bhfuil? (=who has?). A couple of days might profitably be spent at this lesson by making it a repetition lesson of all the names of objects already learned in connection with the new idiom.

Lesson 18.—It has been mentioned at the beginning of this commentary that clarendon type is used for the new words only in the earlier lessons. In this and the remaining lessons several new words occur which are printed in the ordinary type in order not to overcrowd the book with heavy type. The new words, together with their pronunciation, are given at the top of each lesson. The word lion (lī:n) has been omitted in this lesson through error.

As many children may not know at all the idea conveyed by the verbal noun ṡníoṁ, a short explanation in English would be helpful.

Lesson 19.—In teaching the words ḟluuć

and tiṗim, do not rest satisfied with the few sentences given in the lesson. Dip pieces of paper, chalk, etc., into the glass of water, and show them to the class when saying, Tá an páipéar fliuch anois, etc. Show other pieces that have not been dipped in the water, and thus teach the word tiṗim.

As regards the insertion of t before masculine nouns beginning with a vowel, no explanation whatever is required. Simply teach the children to say, an t-arán, an t-im, an t-uball, etc. The *ear* is to be their only guide, just as it is regarding the use of the English indefinite article, e.g., *a* man, *an* apple.

Lesson 20.—The first section of this lesson gives further examples of an before masculine nouns, e.g., an t-aral, an t-éan. The second section introduces the new construction, Is é Tomás an fear . . ., Is í Eiblín an gearracaire . . .

The footnote gives the Irish name of the bird shown on the Chart. It need not be used for the present. In replying to the Ceisteanna (2) and (4) the pupil's answers should take the form, Is é Tomás an fear atá ag obair; Is é Tomás an fear go bhfuil an fréal 'na láimh aige. If this form be not insisted on the children will certainly acquire a wrong one. The fact that the answer is a long one is a decided advantage, for it will thus give the pupils more practice in speaking.

Lesson 21.—There are so many objects mentioned in the lesson that are obviously soft or hard that no difficulty should be experienced in teaching the words bog and cruaidh.

Lesson 22 gives some instances of an before feminine nouns beginning with a vowel,

e.g., an aḋaiṁ, an eoiṅn, etc. As in the case of masculine nouns in Lesson 19, these are simply to be taught, emphasizing the point that nouns requiring í do not take t after an.

Lessons 23 and **24.**—Eclipses being now introduced for the first time, the very simplest example is taken, viz., that of c after the article in the dative case singular. Words very familiar to the children have been chosen to illustrate the point. Both lessons are entirely devoted to examples of the eclipsing of c.

Lessons 25 and **26** deal principally with examples of the eclipsing of b after the dative case of the article. In the latter lesson the words dúnta and ar oifcaiṫ are introduced. These are best taught by opening and closing the door of the school-room or of a press.

Notice the phrase ar cnoċaḋ; ag cannot be used, for action is not implied.

Lessons 27 and **28** give examples of the eclipsing of f and d. By beckoning to the pupil called, whilst saying the phrase Tair i leiṫ, the pupils will readily grasp the meaning.

If the meanings of dúnta and ar oifcaiṫ have been thoroughly grasped in the previous lesson, the verbs dún and oifcaiṫ will give no trouble. When these two verbs have been taught, introduce the phrase Téir go dtí, by opening the door yourself and having returned to your place say to some pupil, Téir go dtí an doiṙaḟ agus dún é. The latter portion of the sentence will give a clue to the meaning of the whole. Say to some other pupil, Téir go dtí an doiṙaḟ ⁊ oifcaiṫ é, etc.

Lessons 29 and **30**.—The adjective used attributively after a feminine noun is now introduced. Emphasize the fact that the pronoun í is used, and that the sound of the initial of the noun is (usually) changed after the article, by using such examples as bó, ceapc, caitc, etc. ; when this has been done introduce An bó bán, An ceapc bán, An ceapc ḋuḃ, etc.

N.B.—In conversation the n of the article is *silent* unless the article precedes or follows a *vowel*, e.g., an eorna, go dtí an doras.

The difficult sound of g eclipsed occurs in these lessons. It is best acquired by joining it to the preceding vowel, as shown in phonetic transcript.

Lessons 31 and **32** give examples of rin and reo with *indefinite* nouns. Have a couple of books, boxes, pens, etc., and pointing to each in rapid succession say, Sin leaḃar (of each book), Sin borca (of each box), etc., or Seo leaḃar, etc., *if the objects be pretty near you.* Impress on the pupils the difference between rin leaḃar and rin é an leaḃar deargg.

The preposition roir will be readily understood from the examples Nos. 19 to 23.

Before teaching an triat, an trrón emphasize the use of the pronoun í with riat and rrón.

Lesson 33 introduces the Irish equivalent of the verb *own*. Commence by taking a book from one pupil, a pen from another, a cap from a third. Show these, together with a knife or some other object belonging to yourself,

to the class, and say in English: "I am now going to tell you to whom these things belong."

The question cé leis? (=who owns?) should be introduced only when the idea contained in is liom, etc., has been thoroughly grasped.

Lesson 34 gives further examples of ownership, and introduces the phrase gus leis, (=who owns, when *not* interrogative). Introduce sentence No. 7 by the phrases is garsún peadar, is le peadar an capaillín. Introduce Nos. 8 and 9 by similar phrases.

Lessons 35 and **36** introduce no new point except the plural form of the present tense of tá, and so require no special comment.

Lessons 37 and **38** give several examples of is used for emphasis.

Lessons 39 and **40** introduce the emphatic forms agam-sa, agat-sa, etc., and an unusually large number of words.

In Ceistanna to Lesson 40 the word gluaistean occurs through an error for cassa gluaiste.

TRANSLATION OF THE SCHOOL COMMANDS IN an Dara leabar.

1. Take out your books!
   Take out your book, William!
2. Open your books!
   Open your book, James!
   Begin, Maurice!
3. Read, Cormac!
   Brian, read next! (you now, Brian).
   Next! (*used when not looking at the boy addressed*).
4. Read the next sentence, Art!
   The next page.
5. Move back!
   Move back, Michael!
   Move in!
   Move in, Cathal!
   Move over (aside)!
   Move over, Diarmuid!
6. Stand to the line!
   Stand to the line, Richard!
   Stand erect!
7. Put your finger to the word!
   Put your finger to the word, Thomas!
   Show me the word, Edmond!
8. Raise your books!
   Raise your book, Paul!
   Hold your book out from you, Peter!
9. Speak louder!
   Any mistake? Hands up!
10. Pay attention to the stops (punctuation marks)!
    Stand in the middle of the class, Patrick!
11. Take your time—not so fast!
    Read on, Tim!
    Continue, William!

12. Spell that word, Joseph!
    Pronounce it now!
13. Heads erect!
    Raise your head, Louis!
    Hold the book in your left hand, Hugh!
14. Whose turn is it to read? Mine.
    That will do. That is enough!
    It is time to stop!
    Close books!
    Close your book, Conor!
15. Go to your seats!
    Go to your place (seat), Caher!
    Books in!
16. Fold arms!
    Distribute the writing copies!
17. Pens out!
    Look at the blackboard!
18. Move apart!
    Sit one behind another!
19 Pens down!
    Dry the copies!
20. Pass on the books!
    Collect the books!
21. Stand around the blackboard!
    Keep your eyes on your own slates (books)!
22. Do not be looking about, David!
    Do not be copying, Eoghan!
23. Do not be speaking, Laurence!
    Hasten! Be quick!
    Hurry on (stir yourself), Stephen!
24. Remain (be) quiet!
    Do not make so much noise down there!
25. Slates down!
    Slates up!
    Clean slates!

26. Show slates!
Correct!
27. Wrong!
Look over your work again!
28. Slates in!
Rule the copies for arithmetic!
29. Kneel up!
Join your hands!
30. May I leave the room, sir?
(*Answer*). You may, George.
31. There is a knock at the door.
See who is there, Denis.
32. I forgive you this time, but do not do it again.
33. Is John O'Brien present?
(*Answer*). Yes. No.
34. (*Salutation and answer used on meeting a person. English equivalent "Good morning," "Good day," etc.*)
May God and Mary be with you!
(*Answer*). May God, Mary and Patrick be with you!
35. Welcome!
(*Answer*). Long life to you!
36. Good-bye!
(*Answer*). Good-bye!
Safe home! safe journey!
37. Excuse me! I beg your pardon!
(*Answer*). Don't mention it!
38. God bless the work! (*salutation*).
(*Answer*). God and Mary be with you!
39. If you please!
Thank you!
40. Good night!
A pleasant sleep!
(*Answer*). The same to you!

VOCABULARY TO AN CÉAD LEABHAR.

análugáḋ, aspiration.
aorta, old.
ar, on.
arat, *m.*, an ass.

bábóg, *f.*, a doll.
báo, *m.*, a boat ; takes a *feminine pronoun.*
bainne, *m.*, milk.
bán, white.
bata, *m.*, a stick.
beag, small, little.
béal, *m.*, a mouth.
bean, *f.*, a woman.
ḃfuil, interrog. form of tá.
bláṫ, *m.*, a flower.
bó, *f.*, a cow.
bóna, *m.*, a collar.
borca, *m.*, a box.
bóṫar, *m.*, a road.
Ḃrian, Brian, Bernard.
brípte, *m.*, a trousers. Properly this is a *short* trousers. A long trousers is triúḃar
bróg, *f.*, a shoe.

cailc, *f.*, chalk.
cailín, *m.*, a girl *above* 15 or 16 years of age ; takes a *feminine pronoun.*
cairín, *m.*, a cap.
Cáit, Kate.
caol, slender, narrow
capall, *m.*, a horse.
cárta, *m.*, a card.
carán, *m.*, a path.
caróg, *f.*, a coat.

cafúr, *m.*, a hammer.
cat, *m.*, a cat.
ceaṙc, *f.*, a hen.
cipín, *m.*, a short piece of wood, e.g., a match stick. A match=ṙafán, ṙafóigín.
cipeán, *m.*, a basket.
cirtin, *f.*, a kitchen.
c áṙ, *m.*, a board, a blackboard.
cleite, *m.*, a feather.
clóca, *m.*, a cloak.
clog, *m.*, a clock.
cluaṙ, *f.*, an ear ; a handle (of jug, cup, etc.).
cnoc, *m.*, a hill.
coinín, *m.*, a rabbit.
coirce, *m.*, oats.
conṙan, *m.*, a consonant.
coṙ, *f.*, a leg.
cṙón, a dark red ; copper colour.
cú, *f.*, a greyhound.
cuan, *m.*, a harbour.

ḋaṫ, *m.*, colour.
ḋeaṙg, red.
ḋeaṙna, *f.*, palm of the hand.
ḋíon, *m.*, thatch.
ḋoilléiṙ, obscure.
ḋoṙaṙ, *m.*, doorway.
ḋoṙn, *m.*, a fist.
ḋuḃ, black.

éan, *m.*, a bird.
eoṙna, *f.*, barley.

ḟalla, *m.*, a wall.
ḟé, under.
ḟeaṙ, *m.*, a man.

féar, *m.*, grass.
folaṁ, empty.
fuinneog, *f.*, a window.

gairid, short.
garrún, a boy (up to about 12 or 13 years)
gé, *m.*, a goose ; takes a *feminine pronoun*
géag, *f.*, a branch.
geata, *m.*, a gate.
gloine, *f.*, glass.
gorm, blue.
grian, *f.*, the sun.
gruaig, *f.*, hair of the head.
gual, *m.*, coal.
guala, *f.*, a shoulder.
gúna, *m.*, a dress, skirt.
gutaíde, *m.*, a vowel.
gutaíde fleaṁnáin, a glide.

hata, *m.*, a hat.

Íde, Ida.
(ag) imirt, playing.
inr an (fa), in the.
íseal, low.
(ag) ite, eating.

láṁ, *f.*, a hand, a handle
lán, full.
leathan, broad.
leis, also.
liathróid, *f.*, a ball.
loch, *m.*, a lake.
luascán, *m.*, a swing.

maide, *m.*, a stick.

Máire, Mary.
mála, *m.*, a bag.
maol, bald.
meadar, *f.*, a churn.
méar, *f.*, a finger.
mór, big, large.
muileann, *m.*, a mill.
Muirir, Maurice.

níl, negative form of ta.

(ag) obair, working.
(ag) ól, drinking.

páipéar, *m.*, paper.
páirc, *f.*, a (pasture) field ; larger than gort.
páirte, *m.*, a child : boy or girl.
pinginn, *f.*, a penny.
plúr, *m.*, flour.
póca, *m.*, a pocket.

raol, *m.*, sixpence.
roť, *m.*, a wheel.
roťar, *m.*, a bicycle.

rac, *m.*, a sack.
rcian, *f.*, a knife.
rcillinġ, *f.*, a shilling.
rcioból, *m.*, a barn.
rcoil, *f.*, a school.
rcuab, *f.*, a brush.
Séamar, James.
Seán (Seaġán), John.
reo, this ; used after *slender* vowels or slender consonants.
reol, *m.*, a sail.
reomra, *m.*, a room.

ꞃicín, *m.*, a chicken.
ꞃin, that.
ꞃiopa, *m.*, a shop.
ꞃo, this ; used after *broad* vowels or consonants.
ꞃpaꞃán, *m.*, a purse.
ꞃpeal, *f.*, a scythe.
ꞃpéiꞃ, *f.*, sky.
ꞃꞃian, *m.* and *f.*, a bridle ; ꞃꞃiantа, reins.
ꞃꞃón, *f.*, a nose.
ꞃꞃuč, *m.*, a stream.
ꞃtoca, *m.*, a stocking.
ꞃtól, *m.*, a stool.

teine, *f.*, a fire.
tobaꞃ, *m.*, a well.
túꞃna, *m.*, a spinning-wheel. The wheel in Chart is a flax-wheel. The one for wool is much larger.

uiꞃce, *m.*, water.
uꞃláꞃ, *m.*, a floor.

VOCABULARY TO An DARA leabhar.

(Numbers refer to the Lessons.)

adharc, *f.*, a horn, 22.
adhartan, *m.*, a halter, 20.
ag, at; agam, at me; agat, at thee; aige, at him; aici, at her, 17.
aibrid, ripe, 22.
aithleigeann, *m.*, repetition.
aithchriúbinn fhogarda=phonetic transcript.
altóir, *f.*, an altar, 39.
ann, in it, there; pronounced ônn when emphatic, otherwise ann.
anois, now, 5.
aon, any, 9.
aonrud, anything, 9.
arán, *m.*, bread, 19.
arís, again, 15.
asal, *m.*, an ass.

bacala, *f.*, the arms (as a support); bacalainn is the *dat.* case, 10.
biorán, *m.*, a pin, 25.
breac, speckled, 38.
buicéad, *m.*, a bucket, 26.
buide, yellow, 1.
buidéal, *m.*, a bottle, 39.

cába, *m.*, a cape, 38.
caidéal, *m.*, a pump, 40.
caidp, *f.*, a woman's cap.
(ag) cainnt (le), speaking, talking (to), 14.
cairt, *f.*, a chart, 1.
cam, crooked, 36.
carabat, *m.*, a tie, 3.
carra gluaisteáin, *m.*, a motor car, 26.
cathaoir, *f.*, a chair, 3.

clairde, *m.*, a hedge, a fence, 2.
comċruinn, round, 36.
corcán, *m.*, a large pot, 28.
crann, *m.*, a tree, 20.
crann bagarṫa, *m.*, wooden signal used in school, 39.
crann tógála, *m.*, a windlass; any hoisting apparatus, 40.
cranóg, *f.*, a rostrum, master's desk, 39.
(ar) croċaḋ, hanging, 26.
croiméal, *m.*, a moustache, 38.
cror, *f.*, a cross.
cror an ċéarta, *f.*, a crucifix, 39.
cruaiḋ, hard, 21.
crúrca, *m.*, a large jug, a ewer, 28.
cuaille, *f.*, a pointer, 7.
cuigealaċ, *m.*, a distaff, 18.
cuirtín, *m.*, a curtain, 28.
cunntaḋairt, *f.*, a counter, 32.

deataċ, *m.*, smoke, 40.
de ṫaoiḃ, on (lit. from side of; used of objects hanging *on* a wall).
díreaċ, straight, 36.
donn, brown, 29.
driorúr, *m.*, a dresser, 28.
duḃ, *m.*, ink, 39.
duḃaċán, *m.*, an ink-well; buideál an duiḃ, the bottle for storing the ink, 39.
duine uasal, *m.*, a gentleman; a ḋ.u.=Sir! 11.

éadaċ, *m.*, cloth, 19.
éadan, *m.*, the forehead, 21.
Éamonn, Edmond, 23.
earball, *m.*, a tail, 20.
eiḃlín, Eileen, 4.
éigin, certain, some, 9.

éirigh, arise, get up (used in addressing *one* person), 15.
eoċair, *f.*, a key, 21.
fairrge, *f.*, the sea, 36.
féaróg, *f.*, whisker, 38.
fliuċ, wet, 19.
fogar (fôr), an *articulate* sound.
cleaċtaḋ f=phonetic drill.
folaṁ, empty, 5.
(ag) fuagáil, sewing, 14.
gal, *f.*, steam, vapour, 40.
galtán, *m.*, a steamer, 40.
gearrċaile, *m.*, a girl of school-going age ; takes *feminine pronoun*, 4.
glas, green (used of plants, shrubs, etc., otherwise use uaiṫne).
glas, *m.*, a lock, 21.
go ḋtí, to, towards, 27.
gort, *m.*, a cornfield, 2.
iallait, *f.*, a saddle, 22.
iarann, *m.*, iron, 21.
idir, between, 21.
im, *m.*, butter, 31.
íoṁáig, *f.*, a statue, 39.
ionar, *m.*, a waistcoat, 38.
iongá, *f.*, the finger-nail, 21.
isteaċ, into, 39.
lán, full, 5.
le, with ; liom, with me ; leat, with thee ; leis, with him ; léi(ṫi), with her, 33, 34.
leaḃar, *m.*, a book, 11.
leaṫdoras, *m.*, a half-door, 22.
(ag) léigeaṁ, reading, 13.
léine, *m.*, a shirt, 3.
léiscáil, *f.*, a map, 39.
Liam, William, 7.

liaṫ, grey, 30.
loinṫe, *m.*, a churn-dash, 18.
long, *f.*, a ship, 6.
maċa, *m.*, a farmyard, 24.
madra, *m.*, a dog, 8.
máilín, *m.*, a small bag, 18.
meáḋ, *f.*, a scales, 32 ; tromán=a weight.
nó, or, 5.
ordóg, *f.*, the thumb or great toe, 21.
(ar) orcailt, opened, 26.
páipéar nuaḋaċta, *m.*, a newspaper, 18.
peann, *m.*, a pen, 17.
peann-luaḋa, *m.*, a lead-pencil, 39.
pictiúir, *m.*, a picture, 39.
próca, *m.*, a crock, 32.
(ag) ṡiṫ, running, 14.
ruaḋ, reddish brown, 3.
  páipéar ruaḋ=brown paper.
  arán ruaḋ=brown bread.
  gruaig ruaḋ=red hair.
rud, *m.*, a thing, 9.
ṡcáṫán, *m.*, a mirror, 26.
ṡconnaḋ, *m.*, a spout, a tap, 40.
(ag) ṡcríoḃaḋ, writing, 13.
'ṡeaḋ=is eaḋ, it is. Eaḋ is a *neuter* pronoun, 1
ṡeál, *m.*, a shawl, 38.
ṡeanḃean, *f.*, an old woman, 32.
ṡeanduine, *m.*, an old man, 2.
ṡearaṁ, standing, 10.
ṡéipéal, *m.*, a chapel, 32.
ṡeo ḋuit=here it is for you=take it, 17.
Seoraṁ, Joseph, 31.
Sioḃán, Johanna, 18.
ṡlinn, *f.*, a slate, 31 ; pl. ṡlinnte.
snáiṫín, *f.*, a thread, 18.
(ag) snáṁ, swimming.
(ar) snáṁ, floating, 26.

ṡnáṫad, *f.*, a needle, 18.
(ag) ṡníoṁ, spinning, 18.
ṡpéacláí, *m.*, spectacles, 38.
ṡpuaic, *f.*, a spire, 32.
ṡṙónuiġṫe, nasalized, 16.
ṡtiúiṙ, *m.*, a rudder, 40.
ṡuíḋ, sit (used in addressing *one* person), 15.
ṡuíḋe, sitting, 15.
ṡuíḋeáṫán, *m.*, a desk, a seat, 1.
Taḋg, Timothy.
táim, I am.
táiṙ, } thou art.
taoi, }
tá ṡé, he is.
tá ṡí, she is.
tá ṡiḃ, you are.
táid ṡiad, they are.
táimíd, we are.
taiṙ i ṫeiṫ, come here, 27.
taiṙṅge, *f.*, a nail, 27.
taiṙceadán, *m.*, a press, 39.
tanuíḋe, thin, 1.
taṙṙáṫán, *m.*, a drawer, 39.
téadán, *m.*, a rope, 28.
téagarṫa, thick (bulky), 1.
teanga, *f.*, the tongue, 21.
téiṙ, go (thou), 27.
tiṙim, dry, 19.
toċta, *m.*, a thwart ; the cross-seat in a boat, 40.
tóg, take (thou), 17.
traen, *f.*, a train, 32.
tuiġe, *f.*, thatch, straw, 2.
uaiṫne, green, 7.
uḃall, *m.*, an apple, 19.
uille, *f.*, an elbow, 21.
umaṙ, *m.*, a trough, 24.

Printed by Browne & Nolan, Ltd., *Dublin.*

LIBRARY

LIBRARY
15
JUL
1976
UNIVERSITY OF TORONTO

UNIVERSITY OF TORONTO
VELUT ARBOR ÆVO

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 17 08 06 003 9